דבר

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
דבר
עיתון פועלי ארץ ישראל

יום שישי, י"ט באב תשמ"ז, 14 באוגוסט 1987 ● גליון 19196

היום 64 עמודים כולל „דבר השבוע" ● המחיר 1.50 ש"ח, באילת 1.30 ש"ח

היום בדבר

לביא להכרעה: כיצד תצביע הממשלה / עליזה ולך. צה"ל – נגד / טלי זלינגר. וושינגטון – נגד / אמנון דנקנר. התעשייה האווירית – בעד ו„מסדרת" נתונים / מוריה אבנימלך. הרוצה „לביא" ייכון למלחמה / אמיר אורן. לחם חוקה: משפטנים על הצעת החוקה של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת ת"א / טובה צימוקי. בחזרה לבודאפשט (ב') / חיים גורי. במחשבה שניה / דני רובינשטיין. לבנונוס קיסר / יותי להב. חידושי מוסקווה / ראול טייטלבאום. פרופ' משה צימרמן על קרל בראבר / ארנון מגן. „משא" לתרבות ולאמנות ו„דבר השבוע".

מזג האויר

תל־אביב, תחזית מזג אוויר להיום: יוסיף להיות חם ויבש בהרים ופנים הארץ והביל במישור החוף.
הטמפרטורות: ירושלים 24 עד 33. תל־אביב 24 עד 31. חיפה 24 עד 31. רמת הגולן 21 עד 35. נהריה 23 עד 31. צפת 25 עד 32. טבריה 23 עד 40. נצרת 23 עד 33. השומרון 23 עד 35. נתב"ג 22 עד 33. יריחו 25 עד 41. עזה 25 עד 30. באר־שבע 22 עד 37. אילת 31 עד 42.

התרוצצות קדחתנית בין המתנגדים לתומכים – לקראת ישיבת הממשלה ביום א'

ייתכן רוב בממשלה נגד ה„לביא" ● שמיר מחפש פשרה לתמיכת רבין ונסים בפרוייקט

ראש הממשלה עשוי להציע להמשיך בפיתוח המטוס ולהעביר ההחלטה הסופית על גורלו לוועדת מומחים

מאת אריה ארד, סופר „דבר"

ראש־הממשלה, יצחק שמיר, ינסה לגבש פשרה שתאפשר גם לשרי־הבטחון והאוצר להצביע בעד המשך פרוייקט ה„לביא", נודע אמש לסופר „דבר". בכל מקרה ראש־הממשלה מעוניין להביא את הנושא להכרעה כבר מחרתיים. ראש־הממשלה מביא בחשבון את התמיכה הנחרצת של ההסתדרות בהמשך הפרוייקט.

בלשכת ראש־הממשלה מעריכים, כי כבר עתה יש רוב בעד המשך הפרוייקט וכי עד לדיון מחרתיים יתחזק רוב זה. ראש־הממשלה נחוש בדעתו לדחות את הלחץ האמריקאי נגד המשך הפרוייקט והוא מקווה

(המשך בעמ' 2)

יצחק שמיר · משה שחל · גד יעקבי

מאת עליזה ולך,
סופרת „דבר" לענייני מפלגות

יומיים לפני ישיבת הממשלה המכריעה על עתידו של פרוייקט ה„לביא" מונחת על שולחן הממשלה רק הצעה אחת: הצעת שר הביטחון ושר האוצר להפסיק את הפרויקט.

ראש הממשלה יצחק שמיר, התומך בהמשך הפרויקט, עשוי להציע במהלך הישיבה להמשיך, לפי שעה, בפיתוח ה„לביא" ולהביא במקביל – אולי באמצעות ועדת מומחים – את הנושא להחלטה סופית על גורלו.

ממלא־מקום ראש הממשלה, שמעון פרס, המעוניין אף הוא בהמשך הפרויקט ואשר הודיע, כי יציע להוסיף לתקציב הביטחון 150 מיליון דולאר, כדי לרצות את מערכת הביטחון, לא הגיש למזכירות הממשלה הצעה ברוח זו. הוא עשוי להעלות אותה בממשלה, אף

(המשך בעמ' 2)

מאת סופר „דבר"

לקראת ההכרעה על ה„לביא" ביום ראשון הקרוב מסתמנת תמונת ביחסי הכוחות בממשלה. לראשונה נוצרה אפשרות שמתנגדי ה„לביא" יזכו לרוב.

שני שרים שהוגדרו כמתלבטים, גד יעקבי ומשה שחל מהמערך עשויים להתנגד ל„לביא". המתלבט השלישי יצחק פרץ טרם פירסם החלטתו.

שני שרים אחרים שהוגדרו כתומכים ב„לביא", לנוכח העמדה שהשמיעו בממשלה, יעקב צור וגדעון פת, שוקלים מחדש את עמדתם. צור עשוי לשנות את עמדתו ולהצביע נגד. פת עשוי בסופו של דבר לתמוך ב„לביא". צור נועד אתמול עם ניסים והיום ייוועד עם רבין. פת נועד אתמול לשיחה עם פקיד בכיר בשגרירות האמריקאית.

מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס

(המשך בעמ' 2)

מאת אמנון אמד,
סופרו הכלכלי של „דבר" בירושלים

הצעת התעשייה האווירית לצמצום הוצאות הלביא איננה פתרון לבעיה ואין מנוס אלא לקבל הכרעה קשה בדבר הפסקת פרוייקט הלביא.

כך אמר אתמול שר האוצר משה ניסים במסיבת עיתונאים שכינס בלשכתו בירושלים. לדברי ניסים, הצעת התעשייה האווירית תצמצם את הפער שבין עלות הלביא למחיר רכישת מטוסי אף־16 משני מיליארד דולר ל־1.3 מיליארד דולר. „גם לסכום זה יש משמעות, מה עוד שעיקר ההפחתה יהיה מכספי הסיוע במטבע־חוץ ולא מכספי הקצבה", אמר ניסים.

ניסים טען, כי תוכנית התע"א הובאה לידיעתו רק אתמול בבוקר. בהמשך דבריו גילה שר האוצר בקיאות מפתיעה בפרטי התוכנית,

(המשך בעמ' 2)

הפגנת אנשי מע"ש מול בית בנק, אתמול, בתביעה לביטול ה„לביא" (צילום: יצחק הררי)

עצבנות בארה"ב: „הגיע רגע האמת ביחסי שתי המדינות"

„וואשינגטון תראה בהמשך הפיתוח התנגשות חזיתית; ישראל תשגה אם תשליך יהבה על הקונגרס ותתעלם מרצונו המפורש של הממשל"

מאת אמנון דנקנר

לקראת ההכרעה על עתיד הלביא בישראל שררה אתמול עצבנות רבה במשרדים הקשורים בענייני ישראל ובענייני הלביא בוואשינגטון. פקידים בממשל אמרו אתמול, כי ההכרעה של ממשלת ישראל היא „רגע של אמת" ביחסי ישראל־ארה"ב, ויהיו לה השלכות רבות על האופי ועל מידת התמיכה שיישאו יחסים אלה בעתיד.

הם אמרו, כי החלטה להמשיך את פיתוח הלביא למרות עמדתה הנחרצת של ארה"ב תתפרש בוואשינגטון כביטול רצונה הטוב של ארה"ב כלפי ישראל והתנגשות חזיתית בין שתי המדינות. הם אמרו עוד, כי כשם שישראל שגתה בכך שהשליכה את יהבה בפרשה האיראנית על הבית הלבן תוך התעלמות ממחלקת המדינה ומן הקונגרס, כן היא תשגה עתה אם תשליך יהבה על הקונגרס ותתעלם מרצונו המפורש של הממשל.

לישראל, אמרו הפקידים, „היתה המגבלה של תמרון מעולה בין זרועות הממשל ובעת האחרונה נראה, כי איבדה יכולת זאת והיא מסתבכת עם זרועות שונות וקולעת עצמה למצבי עימות.

במצבי עימות כאלה, אמרו עוד, ישראל עלולה להיווכח כי משקעי פרשת פולארד והפרשה האיראנית יכולים לעבוד נגדה. אם מישהו בירושלים או במשרדי התעשייה האווירית מקווה שארה"ב תירתם בכל זאת להגברת הסיוע וכי ימצא בתקציביה סכום נוסף למימון הלביא הוא טועה. הסימנים הם דווקא בכיוון של קיצוץ מסויים בסיוע והתנבאות ישראלית עתה מצד מסוג החלטה על המשך הפרויקט, עלולה לסייע לאלה שרוצים לקצץ בתקציב הסיוע.

היום – מדד יולי; תוספת יוקר תיתכן בחודש הבא

מאת אמנון אמד,
סופרו הכלכלי של „דבר" בירושלים

היום בצהריים תפרסם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את מדד יולי ולפי הערכה עלה המדד ביותר מאחוז. עיקר העלייה במדד תיקזף הפעם לחובת מחירי הדירות.

סעיף הדיור כולל החודש את העלייה בפועל שנרשמה במחירי הדירות ברבע הראשון של השנה ולפי הערכה עלו מחירי הדירות בתקופה זו ביותר מעשרה אחוזים. את העלייה בסעיף הדיור תקזז במידה מסוימת הירידה העונתית במחירי הירקות והפירות.

בשאר סעיפי המדד נמשכה גם בחודש שעבר זחילת המחירים האיטית שנרשמה בחודשים הקודמים. אם מדד יולי יעלה ב־1.7 אחוז או יותר, תושלם עליית מדד מצטברת של שבעה אחוזים המחייבת תשלום תוספת יוקר. במקרה כזה תשולם התוספת שתסתכם בחמישה אחוזים כבר בתחילת החודש הבא.

אלוני: רק אישור פסיכיאטרי יצדיק שתיקתו של בגין

וירשובסקי: אין מנוס מלחקור המלחמה עד תום

מאת טובה צימוקי, סופרת „דבר" בכנסת

יו"ר תנועת ר"צ ח"כ שולמית אלוני אמרה אתמול, כי על מנחם בגין מוטלת חובה ציבורית ומעשית להגיב על דברי אריאל שרון ואין הדבר נתון כלל לרצונו הטוב בלבד שהרי הוא היה ראש הממשלה שהביאה למותם של 650 חיילים, אלפי פצועים ובזבוז של 5 מיליארד דולר.

„רק דבר אחד יכול להצדיק שתיקתו של בגין והוא אישור של פסיכיאטר שהוא ‚פסול דין'. ללא קביעה כזו שתיקתו של בגין היא אישור לכך שהוא היה יחם האחראי להרפתקת הדמים בלבנון".

בעוד שבהרצאתו במרכז למחקרים אסטרטגיים קבע שרון במפורש שהחלטות הממשלה בקשר ליציאה למלחמת לבנון התייחסו ל־40־45 ק"מ הרי במכתב תשובה ששלח לח"כ וירשובסקי ב־30.9.82 הוא קבע במפורש, כי אין בכל החלטת ממשלת בנושא זה זכר ל־40 ק"מ ו־40 ק"מ הוספו רק „כדברי הסבר" של רה"מ מנחם בגין.

„שרון ממשיך בסילוף האמת ולכן אין מנוס מלחקור את כל הקשור במלחמה זו עד תום", כתב ח"כ וירשובסקי במכתבו.

אלי ויזל ייפגש החודש עם האפיפיור בוואתיקן

מאת מרים מוקס, סופרת „דבר" בארה"ב

ניו־יורק (מיוחד ל„דבר"). – חתן פרס נובל אלי ויזל, אשר ביקר חריפות את האפיפיור על פגישתו עם נשיא אוסטריה קורט ואלדהיים, ייפגש החודש עם האפיפיור בוואתיקן.

אלי ויזל, הנמצא בסאן־פאולו שבבראזיל, בה הוענק לו אות הוקרה מטעם ממשלת בראזיל, אישר את הפגישה אך סירב לפרט.

לדברי מנהיגים בקהילה היהודית בארה"ב היוזמה לקיום הפגישה באה מהוואתיקן בהוראת הקארדינאל אוקונור מניו־יורק והקארדינאל לוסטיז'ה מפארים.

הפועלים שחשו בזעזועים נמלטו – והגג שקרס קבר 3 קומות תחתיו

(ע). – מבנה תעשייה בבנייה ברחוב הסדנה 26 באזור קרס תחתיו אתמול בערב, ובנס לא היו כל נפגעים בנפש.

סמוך לשעה 7.20 התקבלה הודעה שקרס גג בקומה שלישית שיצקו היום במיבנה תעשייה ברחוב הסדנה 26 באזור. הגג שנוצק בקומה השלישית קרס על גג הקומה השנייה וזה קרס על גג הקומה הראשונה. בסך הכל מדובר ב־1300 מ"ר בטון שקרס.

בעת המקרה היו במקום 12 פועלים שהיו אמורים לעבוד עוד שעה נוספת, בשל יציקת הבטון, שאי אפשר לעזבה באמצע. בטרם הקריסה הם חשו בזעזועים והחלו מיד להימלט. הם הצליחו להימלט לפני שהגג קרס.

פועל אחד נפגע קל בידו ופונה לביה"ח וולפסון. נסיבות פגיעתו לא ידועות, וייתכן שהוא נפגע עקב ההימלטות ולא עקב קריסת הבניין.

(המשך בעמ' 2)

ההריסות והפועלים: חיים במתנה (צילומים: ישראל סמיונקי)

המשטרה נערכת לפיזור הפגנות חרדים בבית־אגרון ובסינמטק

מאת יהודה לוי,
סופר „דבר" בירושלים

משטרת ירושלים אסרה לקיים הערב הפגנות בעניין הקרנות הסרטים בסינמטק ובבית־אגרון.

המשטרה תאפשר לתומכים בהמשך הקרנת סרטים להתרכז ברחבת הסינמטק בלבד.

מפקד משטרת ירושלים, תנ"צ יוסף יהודאי, נחוש בדעתו למנוע מן החרדים להגיע לאזור הסינמטק, ואם ינסו החרדים להגיע לאיזור, הם ייבלמו אפילו תוך שימוש בכוח.

לקראת הערב ריכזה המשטרה כוח גדול של שוטרים מצויידים בציוד לפזור הפגנות וכן מכונית להתזת מים.

אולם, ההערכה היא, כי למרות הכל לא יהיה עימות בין חרדים לחילונים, בעיקר משום שלא יוקרנו השבת סרטים בבית אגרון, שהוא מוקד עימות חריף יותר מאשר הסינמטק.

צפיה הקלה בעומס החום

מאת אריה ארד, סופר „דבר"

„הקלה בעומס־החום צפויה בסוף השבוע", אמר אמש החזאי התורן מרקו כרסל. „עם זאת אין לשכוח", הוסיף, „שאנו בעיצומו של הקיץ. ימשיך להיות חם, אבל הלחות תרד ומטעם לפעם נרגיש ברוח קרירה".

למרות שמידות־החום ירדו רק ב־1־2 מעלות, הלחות תרד במישור החוף מ־70 אחוז אתמול ל־65 אחוז ולפי החזוי יישאר כך ב־48 השעות הקרובות. עדיין אין יודעים מה יהיה עומס החום בשבוע הבא.

מידות־החום באיזור הגולן יירדו היום ל־32 מעלות, בירושלים ל־30, ובתל־אביב יישארו הטמפרטורות כשהיו, 31־32 מעלות. באילת ימשיך להיות חם, 42 מעלות.

5 מטוסי כפיר נמסרו למארינס

(ע). – חמישה מטוסי „כפיר" כתוצרת התעשייה האווירית של ישראל נמסרו אתמול בערב, בטקס שנערך בבסיס חיל־הנחתים האמריקאי באריזונה בארה"ב, לידי „המארינס" – מטר כתב הטלוויזיה הישראלית בארה"ב.

המטוסים הם חלק מטייסת של 13 מטוסי „כפיר" המועברים בהשאלה מישראל והם ישמשו באימונים הנמים של מטוסי אויב סובייטיים.

תריסר מטוסי „כפיר" כבר משרתים בצי האמריקאי זה שנתיים. התעשייה האווירית תתבה על הסכם ל־3 שנים בסך 90 מיליון דולאר להחזקת מטוסים אלה. טייסי „המארינס" עברו אימון במושך בארץ לצורך הטסת המטוסים.

שוב קיפאון במו"מ על השכר

הברפלד: האוצר רוצה שנחתום בלי לתת – לא שבוע עבודה מקוצר, לא כסף

מאת חיים ביאור,
סופר „דבר" לענייני עבודה

הקיפאון במשא־ומתן על הסכם השכר בשירות הציבורי – נמשך.

אתמול נפגשו פעם נוספת יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות חיים הברפלד והממונה על השכר באוצר הלל דוהאי, אך השניים לא הגיעו להסכמה בשתי הנקודות המרכזיות: קיצור שבוע העבודה ושיעור התוספת הגלובלית לשכר.

המשבר בדיוני השכר יידון מחרתיים בישיבת הוועדה המרכזת של ההסתדרות. זו עשויה להחליט על מעבר חד צדדי של המשק ההסתדרותי כולו לשבוע עבודה בן חמישה ימים (40 שעות). לפני זמן לא רב רשם המשק ההסתדרותי תקדים דומה, כאשר העלה באורח חד צדדי את שכר המינימום לעובדיו.

בתום הפגישה עם הממונה על השכר באוצר אמר הברפלד: רוצים שנחתום על הסכם לשנה בלי שנקבל כלום – לא שבוע עבודה מקוצר, לא כסף. אוגוסט אולי אינו חודש מתאים כדי שהאיגודים המקצועיים יכנסו למאבק, אבל ספטמבר כבר בפתח ומאותו חודש יצטרכו המעסיקים הציבוריים להתמודד מול כל איגוד בנפרד, אם עד אז לא ייחתם הסכם מסגרת".

הלל דוהאי ציין לעומת זאת כי הפגישה נועדה „לבדוק אלטרנטיבות" ולא היתה חלק ממשא ומתן על הסכם השכר. הוא הטעים כי לא ידון בסוגייה של קיצור שבוע העבודה, מאחר שהיא נוגדת את החלטות הממשלה.

יצויין, שהסכם השכר האחרון בשירות הציבורי פג כבר לפני ארבעה וחצי חודשים. באיגודים המקצועיים גוברת הדרישה ליזום שוב שיבושים במשק, בתגובה על היעדר ההתקדמות במו"מ, לאחר סיומן של חופשות הקיץ אליהן יצאו אלפי עובדים.

„קרן גרמנית הקפיאה את תמיכתה בתיאטרון חיפה בשל שמאלניותו"

– טוענת הנהלת התיאטרון ● מנהל קרן נאומן: רק עורכים בדיקת יעילות

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

„קרן נאומן", אחת מארבע הקרנות של גרמניה המערבית הפועלות בארץ ותומכות במפעלי חינוך ותרבות שונים, החליטה בימים אלה על הקפאת תמיכתה בתיאטרון העירוני של חיפה.

„קרן נאומן" המסונפת למפלגה הליבראלית בגרמניה, פועלת בישראל זה שלוש שנים וחצי. תקציבה מגיע ל־400,000 מרקים גרמניים לשנה. הקרן נועדה לתמוך בפרוייקטים, בנושאי שיתוף למבוגרים ופעולות חברתיות ותרבותיות בקהילה. את מרבית תקציבה הקציבה הקרן לתיאטרון העירוני של חיפה, כמו כן תמכה באוניברסיטה ובתיאטרון של עכו.

הקפאת התמיכה, הגורמת לקיצוץ של כמה פרוייקטים בתיאטרון חיפה, בעיקר הבמה עברית־ערבית שהעלתה בתיאטרון בכמה מחזות בעברית ובערבית, כמו „ראו", „מוכים לנוח" ו„האוטסיידרס" בתיאטרון חיפה מנעים כי הסיבה להקפאת התמיכה היא לחץ ציבורי על הקרן מצד אנשי ציבור בעיקר מחוגי הימין, שטענו כי התיאטרון משתמש בכספים מגרמניה להעלאת מחזות עם גוון שמאלני ואנטי־לאומי, בתמיכה מתפקדיו המוגדרים.

מנהל „קרן נאומן" בישראל, פיטר פינקלגרין, אמר לסופרת „דבר", כי החלטתה להקפיא את התמיכה בתיאטרון חיפה איננה קשורה כלל בלחץ ציבורי. לדבריו החולט עליה כדי לערוך בדיקה של יעילות התמיכה בתיאטרון ודרכי הניצול של הכספים. לדבריו, תיערך בחודש אוקטובר בדיקה של יעילות התמיכה הכספית בתיאטרון חיפה ע"י נציג ישראלי, שימולץ ע"י אוניברסיטת חיפה והוא, ככל הנראה, מקרב מבקרי התיאטרון. לא מן הנמנע, אמר, כי בתום הבדיקה תחודש הקרן את תמיכתה בתיאטרון חיפה.

בתשובה על שאלה, מדוע לא נענתה הפנייה של הנהלת תיאטרון

(המשך בעמ' 2)

פועלים בשבילי - זה החשבון עיקרי

„כי רק בפועלים אני יכול לקנות ולמכור פח"ק גם כשהבנקים סגורים ולהנות מריבית יומית גבוהה"

התפ"ס בוטל. במקומו בא הפח"ק.
בבנק הפועלים קוראים לו פר"י: פקדון ריבית יומית. כסף פנוי שיש לי למספר ימים אני מכניס מיד לפר"י. כך אני נהנה מריבית יומית שוטפת עד שאזדקק לכסף.
אני מנהל את חשבון הפר"י שלי בבנק הפועלים, כי רק בבנק הפועלים אני יכול לקנות, למכור ולברר את יתרת החשבון - בכל אחד ממכשירי הבנק־קט, בכל שעה משעות היום והלילה.
יתרון נוסף - על הפקדות באמצעות הבנק־קט אני מקבל אוטומטית תוספת ריבית.
עוד סיבה שפועלים בשבילי זה חשבון עיקרי.
זה פשוט יותר נוח ויותר כדאי.

בוא גם אתה לנהל את החשבון העיקרי שלך בבנק הפועלים ותראה איך פועלים טוב יותר, בשבילך.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר
בנק הפועלים בע"מ

בכיר בליבראלים ל"דבר":

מלחמת המחנות בליבראלים מעלה המפלגה על דרך הפילוג

מאת עליזה ולך, סופרת "דבר" לענייני מפלגות

ההתגוששות (?) של מחנות שריר-פת-נסים נגד מחנה מודעי צברה אתמול תאוצה נוספת, ובעקבותיה אמר מקור בכיר במפלגה הליבראלית ל"דבר": "המפלגה הליבראלית עלתה על דרך של פילוג".

אתמול בבוקר הודחו מודעי ובעל-בריתו, יו"ר איגוד העובדים הליבראלית צבי רנר, ממעמד של בעלי זכות חתימה במדרשה הליבראלית, עתירת הכספים.

אחר הצהריים התכנסה הנהלת המפלגה הליבראלית והטילה על היו"ר שלה, השר אברהם שריר, לבדוק את הדרכים והעתקות לכינוס מרכז המפלגה לשם בחירות ועדת בחירות מרכזית לקראת כינוס ועידה נבחרת.

מוסדות המפלגה אינם רשאים להתכנס בגלל צו של בית-משפט. המקוריינים בכינוס ועידה נבחרת יבחנו את ההליך שיאפשר להם כינוס המרכז רק לשם בחירת ועדת בחירות מרכזית, בהישענם על תקנון המפלגה ועל פסיקת בית-הדין העליון של המפלגה, המחייבים כינוס ועידה.

השר יצחק מודעי ומקורביו החרימו את ישיבת ההנהלה. צבי רנר הודיע שהוא מתנגד לכינוס ועידה. במצב עניינים זה, היוצר מחנות בתהליך איחוד המפלגה הליבראלית עם "חירות", אמר המקור הבכיר ל"דבר", כי הדינמיקה החדשה מזרזת את הפילוג במפלגה, שכן ההסלמה ביריבות אינה מאפשרת עוד שיתוף-פעולה בין מחנה מודעי למחנה שריר-פת-נסים.

על-פי התרחיש הזה, יתאחד מחנה מודעי, על-פי מתכונת שתגובש, עם "חירות" עוד לפני שהמפלגה הליבראלית תכנס ועידה נבחרת חדשה.

סטודנטים מחו"ל שהפגינו על אירועי ביר-זית – פוזרו בכוח

דובר ביר זית: השנה היתה הגרועה ביותר בתולדות האוניברסיטה

מאת דני רובינשטיין ויורם לוי, סופרי "דבר" בירושלים

משטרת ירושלים פיזרה אתמול בכוח ותוך שימוש בגז מדמיע הפגנה של סטודנטים מתנדבים מחו"ל שבאו למחות ליד הקונסוליה האמריקאית במזרח העיר על מעצרם של כמה מחבריהם באוניברסיטת ביר-זית באמצע השבוע. בפיזור ההפגנה נעצרו שישה סטודנטים, שניים מהם נפצעו ונזקקו לטיפול רפואי.

אתמול בבוקר הגיעו לאיזור שער שכם כמה עשרות סטודנטים השוהים במחנה עבודה ליד אוניברסיטת ביר-זית. הם ערכו תהלוכה לאורך דרך שכם עד לבניין הקונסוליה האמריקאית. כאשר הגיעו לקונסוליה הם צרו על שעריה ודרשו למסור עצומה לידי הקונסול.

אנשי הקונסוליה הזעיקו את המשטרה, וזו הגיעה למקום בכוח גדול של שוטרים ושוטרי משמר הגבול. המפגינים חסמו את הכביש והמשטרה דרשה מהם לעלות על המדרכה. לדברי המשטרה תקפו כמה מן המפגינים שוטרים ואז זרק קצין משטרה רימון גז מדמיע אל מרכז גוש המפגינים. השפעת הגז היתה מהירה והמפגינים התפזרו לכל עבר.

בשלב זה עצרה המשטרה שני סטודנטים. כמה מן המפגינים נמלטו אל אולם הקבלה של אכסניית ימק"א הסמוכה. שוטרים דלקו אחריהם והורו לה לבוא עמם. הסטודנטים סירבו ואז הם הוצאו תוך שימוש בכוח.

במהלך פיזור ההפגנה נעצרו שישה סטודנטים. שניים מהם נפצעו והועברו לביה"ח שערי-צדק. לאחר שקיבלו טיפול רפואי הם הוחזרו לבית המעצר.

שמות העצורים נכלאו למשך הלילה להמשך החקירה והבוקר יוחלט כיצד לנהוג בהם.

הרקע להפגנה היה מאסת קבוצת סטודנטים מתנדבים בארה"ב שסיימו השבוע פעילות במחנה עבודה ליד מכללת ביר-זית. מכללת ביר-זית מקיימת כל שנה מחנה עבודה למתנדבים זרים הפועלים יחד עם הסטודנטים המקומיים בעבודות קהילתיות שונות בשטחים. השנה באו למחנה כ-80 סטודנטים זרים, רובם חברי ארגוני שמאל מארצות אירופה ומארה"ב.

באמצע השבוע ערך צה"ל ביקור במחנה המתנדבים ועצר לחקירה 3 סטודנטים מקומיים. 2 מהם שוחררו וסטודנט אחר, ג'מיל איקווייה, נשאר במעצר. חבריו החליטו אמש להפגין והם נאספו ליד שער שכם ופסעו בתהלוכה לבניין הקונסוליה האמריקאית.

פתיחת מכללת ביר-זית

אתמול הושלמו ההכנות לפתיחת מכללת ביר-זית שהיתה סגורה על פי צו צבאי למשך 4 חודשים. מפקד היחידה הצבאית ביהודה ושומרון שסיים אתמול את תפקידו אמר בפגישה עם עיתונאים, שצה"ל ימשיך לפקח בקפדנות על האוניברסיטאות הערביות בשטחים שכן הן נפתחו לא כדי שיהוו מוקדי הסתה.

דובר המכללה ד"ר אלברט אגזראן (?) אמר אמש, כי שנת הלימודים הנוכחית בביר-זית היתה הגרועה ביותר בכל תולדות האוניברסיטה. 3 סטודנטים נהרגו, 1 גורש, כ-100 נעצרו, קרוב ל-20 הוגבלו לכפריהם והנזק שנגרם ב-4 חודשי הסגירה מוערך על-ידו בכ-750 אלף דולר.

חיילי משמר הגבול בפתח הקונסוליה, לאחר מעצר המפגינים (צילום: יצחק הררי)

מבואותיו הדרומיים של המפרץ נסגרו עם גילוי מוקש ימי שישי

מאת דן אביזר, סופר "דבר" לענייני ערבים

חלק ממעגן ימי השוכן בחוף המפרץ הפרסי במבואותיו הדרומיים, נסגר אתמול להעברת ספינות בעקבות השיפתו של מוקש ימי שישי במעגן זה.

שתי חברות ספנות אמריקאיות גדולות "מוביל" ו"צ'ברון", החברות בתאגיד הנפט הענק ארמקו, הורו לספינותיהן שלא לשוט בחלקו של מפרץ עומאן שהוכרז כאיזור מסוכן לשייט, בגלל גילוי המוקשים בו. באותו איזור התגלו לאחרונה חמישה מוקשים נוספים שנוטרלו ברובם על-ידי צוותים של פדרציית הנסיכויות במפרץ הפרסי. אולם אחד המוקשים פגע בראשית השבוע במיכלית הנפט הענקית "טקסקו קריביין" שהובילה נפט איראני. האיזור שנסגר חלקית לשייט המיכליות, שוכן כ-13 ק"מ מחופי נסיכות פוג'יירה והוא מכסה שטח של כ-90 קמ"ר מרובעים מהחוף. נמל פוג'יירה עצמו, המשמש נתיב מוצא למיכליות הכוויתיות המניפות דגל אמריקאי, עדיין פועל כרגיל. מקורות ספנות באיזור המפרץ מסרו, כי כמה חברות נפט הורו לספינותיהן להתרחק כ-40 ק"מ מהאיזור הימי המסוכן.

צוותים מפדרציית הנסיכויות במפרץ ובנסיכות עומאן וכן מלחים אמריקאים סרקו אתמול את השטח החשוד במוקשים בספינות ובהליקופטרים. הסברה הרווחת היא שמבואותיו הדרומיים של איזור המפרץ ליד נמלי פוג'יירה ופקהאן מוקשו על-ידי האיראנים במטרה באמצעיהם לסכל את הפלגת המיכליות הכוויתיות בליווי ספינות הצי האמריקאי. לדברי העתון "אל-איתיחאד", היוצא לאור בנסיכות אבו-דאבי, נדחתה הפלגה של שיירה נוספת של מיכליות כוויתיות המניפות דגל אמריקאי בשבוע ימים, בגלל גילוי המוקשים הימיים באזור זה. לדברי העתון, שלוש מיכליות כוויתיות נוספות אמורות היו להפליג מדרום המפרץ לעבר נמלי כוויית עוד במרוצת השבוע הנוכחי.

בינתיים איים אתמול פרשן רדיו טהראן לבצע פעולות פיגוע ראוותניות נגד יעדים אמריקאים ברחבי העולם, בדומה לפיגועי הראווה שביצעה בשעתו תנועת החיזבאללה, הפרו איראנית, נגד מפקדות המארינס והחיילים הצרפתיים בלבנון. שגריר איראן באו"ם האשים אתמול את ארה"ב בהחרפת הכתיתות באיזור המפרץ ובהפעלת לחצים על מועצת הבטחון, כדי שזו תחליט על הטלת סנקציות בין-לאומיות על איראן, שסירבה לאמץ את החלטת המועצה מה-20 ביולי בדבר הפסקת מלחמת המפרץ. רדיו טהראן כינה אתמול את יוזמת ההסדר האחרונה של האו"ם "כנסיון לכפות על איראן להגיע להסדר עם היטלר". (כינוי איראני לשליט עיראק סדאם חוסיין).

בכישור אחר תקפה אתמול ההסברה הסורית את הנוכחות הצבאית האמריקאית באיזור המפרץ הפרסי. העתון הסורי הרשמי "תשרין" כתב בעניין זה כי על ארה"ב לפנות את כוחותיה מאיזור המפרץ, אם היא למדה את הלקח ממעורבותה הכושלת בלבנון. פרשן רדיו דמשק ציין, כי ארה"ב מחריפה את המתיחות באיזור המפרץ, כדי להסיט את תשומת ליבם של הערבים מהסיכסוך העיקרי בינם לבין ישראל.

שר החוץ הכוויתי, מחה אתמול בפני מוסדות האו"ם על העובדה שלטונות איראן עדיין מחזיקים ברשותם את בניין השגרירות הכוויתית בטהראן. הבניין הותקף על-ידי המוני איראנים, בעקבות התקרית שאירעה במכה בין כוחות הבטחון הסעודים לעולי הרגל האיראנים. שר החוץ הכוויתי טען כי האיראנים עדיין מחזיקים במעצר שני דיפלומטים כוויתיים וכי בניין השגרירות הכוויתית נתון תחת שליטתם של אנשי החיזבאללה האיראנים.

יצויין, שלאחרונה טען גם שר החוץ הסעודי, כי שלטונות איראן עדיין מחזיקים במעצר בית את הנספח המדיני בשגרירות סעודיה בטהראן שנפצע בשעה שמפגינים איראנים הסתערו על הבניין לפני יותר משבוע.

חומר חדש המופק מקנאביס התגלה כיעיל בשיכוך כאבים

מאת יורם לוי, סופר "דבר" בירושלים

צוות חוקרים מביה"ס לרוקחות של האוניברסיטה העברית הצליח להפיק במעבדה חומר סינטתי חדש המבוסס על החומרים המצויים בצמח הקנאביס, שממנו מופק החשיש. החומר משמש לשיכוך כאבים, עוצמת פעולתו רבה ויתרונו בכך שאין לו תופעות לוואי כמו שיש לחשיש.

לדברי החוקרים, עוצמת שיכוך הכאבים של החומר החדש גדולה פי-כמה מזו של המורפיום והשפעת החומר על שיכוך הכאבים נמשכת כמה ימים. בשלב זה בודקים החוקרים את החומר החדש על בעלי-חיים בלבד.

זו הפעם הראשונה שחוקרים הצליחו להפריד בין ההשפעות החיוביות והשליליות של החומרים המופקים מצמח הקנאביס. החוקרים סבורים עוד, כי החומר החדש לא יהיה רעיל ואינו ממכר ובניסויים כבר הוכח, כי הוא אינו גורם להפרעות בנשימה.

שכר עידוד למנהלים בברה"מ אם יעלו את תפוקת החקלאות

מוסקווה (רויטר-עתי"ם) – מנהיגי ברה"מ קבעו אתמול מטרות לשיפור התפוקה בחקלאות, בהסכימם לשלם שכר עידוד למנהלי חוות ומתכנני ציוד, המשיגים תוצאות טובות.

בטאון המפלגה הקומוניסטית הסובייטית "פראבדה" פרסם רשימה של הוראות שנתקבלו מהוועד המרכזי של המפלגה והממשלה. הוראות אלה נועדו בעיקר להביא לשיכלול בהישגי המדע והמחקר בחקלאות.

לאור העובדה שברה"מ ממשיכה להיתקל בבעיות של אספקת מזון ונאלצת לייבא דגנים יקרים מהמערב, החליט המנהיג הסובייטי מיכאיל גורבאצ'וב להתמודד עם המדיניות החקלאית במליאה הבאה של הוועד המרכזי, שתיערך כפי הנראה בחודשי הסתיו המאוחרים.

ההנהגה הסובייטית קוראת לניצול טוב יותר של הטכנולוגיה, כדי להגדיל את התפוקה, לשפר דרכי אחסון המזון ועיבודו.

מנהיגי ברה"מ הוציאו הוראות, לפיהן יש לשלם למנהלים של חוות ולמומחים פרמיות של עד 25 אחוז מעל שכרם הרגיל, אם יעלה בידם להגדיל את התפוקה.

● ועדת השרים לענייני בניה לא חוקית בראשותו של ראש הממשלה יצחק שמיר החליטה להקים יחידת פיקוח ארצית במשרד הפנים לנושא בניה זו.

● אשה בת 65 שהלכה על המדרכה בנתניה, נהרגה אתמול כאשר נהג מכונית "סובארו" עלה לפתע על המדרכה. ילדה בת 10 שהיתה ליד האשה נפצעה קשה.

דבר DAVAR دافار
מאוחד עם לפרחב

העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
מנהל כללי אמנון בר-נוי

המו"ל – "דבר" בע"מ
נדפס בדפוס "דבר" בע"מ

המערכת והמנהלה תל-אביב
רח' שינקין 45, ת.ד. 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קווים)

מחלקת המודעות
טלפונים ישירים
286156, 281860, 298032

סניפים:
ת"א, בית "דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233

ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאזה קומה ג'
טלפון 242203, מ. 94229

חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 3-2-642111, מ. 33104

נגד קורט ואלדהיים תלוי ועומד תיק פלילי במשטרה

מאת נתן רועי, סופר "דבר" לענייני משטרה

קורט ואלדהיים, נשיא אוסטריה, הוא נשיא המדינה האירופי היחיד, שהוא בעל רישום ותיק פלילי במדינת ישראל, ואם ייכנס למדינה ייעצר על החשדות התלויים נגדו במטה לחקירת פשעי נאצים במטה הארצי ביפו.

במטה לחקירת פשעי נאצים הצטבר חומר פלילי רב הנוגע לפעילותו של קורט ואלדהיים בזמן מלחמת העולם השנייה. החומר נמצא בידיו של ראש המטה, מנחם רוסק, המסייע, בימים אלה, לתביעה במשפט איוואן דמיאניוק.

ביחידה לחקירת פשעי נאצים הצטבר חומר רב ביותר על ד"ר ולדיסלב דהרינג, רופא פולני שסייע לד"ר יוזף מנגלה, "מלאך המוות" מאושוויץ, בשורה של מעשי פשע נגד אסירים יהודים. ד"ר ולדיסלב דהרינג היה ממונה, בין היתר, על שורה של מעשי-סירוס, שנערכו במחנה באסירים יהודים.

ד"ר ולדיסלב דהרינג מתגורר בימים אלה בבריטניה אך חרף כל הנסיונות שנערכו כדי לאתרו לא הצליחו. נראה כי הוא ירד ל"מחתרת" מאז משפט הדיבה שניהל נגד הסופר ליאון יוריס בשנת 1964 בבריטניה. בישראל הביעו פליאה השבוע, כי איגוד הרופאים הבריטי לא שלל את תעודת הרופא שלו ולא העמידוהו לדין על מעשים שהם פשע נגד האנושות.

בידי המשטרה עדויות נגדו מאז שנת 1961. התיק הפלילי נגדו כולל עדויות ומסמכים משנת 1945 אך ישראל איננה מעבירה כל חומר, מאחר שהבריטים לא פנו מעולם באורח רשמי, כמו מדינות אחרות בעולם, לקבל חומר על פושעים נאצים שמתגוררים בתחומם מאז סיום מלחמת העולם השנייה.

רופא ורס"ר שהיו מעורבים במות ארז שטרית – לדין צבאי

מאת טלי זלינגר, הסופרת הצבאית של "דבר"

איש מילואים, רופא היחידה בה שירת ארז שטרית ז"ל, החייל שמת אחרי שניסה להימלט מאנשי יחידתו, יועמד לדין ואיתו גם רס"ר היחידה באשמת התרשלות שגרמה למותו של החייל ארז שטרית.

הפרקליט הצבאי הראשי עיין בתיק מצ"ח שבדק את נסיבות מותו באפריל השנה של ארז שטרית ז"ל. הוא המליץ להעמיד לדין בית דין צבאי מחוזי את רופא המילואים של היחידה ואת רס"ר היחידה. קצין שהיה מעורב בפרשה לא הומלץ להעמדה לדין.

כזכור, נמסר כבר לפני כשבועיים שאלוף פיקוד הצפון הורה לא לקדם קצין שהיה מעורב בפרשה.

בארה"ב הוחל בניסוי התרופה "אקטיב ליפיד" נגד איידס שפותחה במכון ויצמן

מאת יורם לוי, סופר "דבר" בירושלים

בארה"ב הוחל בימים אלה בניסויים בבני-אדם של התרופה נגד מחלת האיידס "אקטיב ליפיד".

התרופה פותחה במכון ויצמן וחברה אמריקאית קנתה את הזיכיון לייצרה. התרופה דמויית המרגרינה נאכלת על-ידי החולה ואינה בעלת תופעות לוואי. מספר חולי איידס טופלו בעבר אך עד כה לא נבדקה יעילותה בצורה מדעית.

מדענים מקווים, כי בעקבות הניסוי ניתן יהיה להעריך במדוייק את יעילותה של התרופה.

איראן תשווק בצינור נפט ישירות לברה"מ

מאת דן אביזר, סופר "דבר" לענייני ערבים

איראן עשויה להתחיל לשווק נפט לחו"ל באמצעות צינור שיקשר בין שדות הנפט האיראניים לנמלים בים השחור הסובייטי בתוך שלושה חודשים, כך מסר סגן שר הנפט האיראני קאזמי אבדבילי (?).

לדבריו, משלחת של טכנאים סובייטיים אמורה להגיע עוד החודש לאיראן כדי לבדוק את כשירותו של הצינור שהוביל בשעתו גאז טבעי מאיראן לברה"מ, כדי שצינור זה ישמש להובלת 700,000 חביות נפט איראני ליום לנמלים בחוף הים השחור.

הוא ציין שחלק מהנפט האיראני ישווק גם דרך נמל באקו השוכן לחוף הים הכספי. לדברי הפקיד האיראני, הסכם עקרוני בדבר הזרמת נפט איראני לשטח ברה"מ לצורך שיווק בחו"ל, הושג במהלך הביקור שקיים לאחרונה בטהראן יולי וורונצוב, הסגן הראשון של שר החוץ הסובייטי.

תיאטרון חיפה

(המשך מעמ' 1)

"הבימה" לקבלת תמיכה מהקרן, אומר מנהלה, כי "הבימה" פנתה לאחר שהתקציב נוצל כבר. מנהל הקרן גם אמר, כי "קרן באומן" לא מימנה את מסעות התיאטרון לחו"ל למעט השתתפות קטנה במסע האחרון שלו לגרמניה. הקרן השתתפה לעומת זאת במימון סימפוזיונים שערך תיאטרון חיפה בשנה שעברה בשיקגו, (על השואה), ובסימפוזיון נוסף בברלין.

נעם סמל, מנכ"ל התיאטרון של חיפה, הביע אתמול צער על החלטתה של הקרן להקפיא את תמיכתה בתיאטרון חיפה. הוא ציין כי כל מוסדות התרבות והאמנות בארץ נתמכים ע"י קרנות שונות והדבר זוכה אף לעידוד מצד משרד החינוך והתרבות.

"הבמה הערבית", אמר, פעלה בתמיכת תרומות והפסקתן עלולה לגרום להפסקת פעילותה. סמל ציין, כי השימוש בכספי הקרן מעולם לא הותנה בהעלאת מחזות בנושאים הקשורים בסכסוך היהודי-ערבי.

הפועלים

(המשך מעמ' 1)

כוחות גדולים של משטרה, מכבי אש ומד"א הגיעו מייד למקום. החברה הקבלנית האחראית לבניית המבנה היא חברת צ.ע. בע"מ.

למקום הוזמן מהנדס עיריית חולון כדי לבדוק את סיבת הקריסה. במקביל פתחה המשטרה בחקירה, והיא בודקת אם לא נעברה כאן עבירה שגרמה למקרה.

בסביבות השעה 8.30 הגיע למקום ציוד כבד אשר פינה את ההריסות כדי לוודא ליתר בטחון שאין במקום לכודים. כמו כן מצפים לכלב מיוחד המזהה גוויות.

יחד עם זאת יצויין שככל הידוע אין לכודים שכן כל הפועלים נספרו ולא חסר איש.

למשפחת מחלב
משתתף באבלכם הכבד
במות האב
נעים ז"ל
אורי עמית
ראש עיריית רמת-גן

לידידנו
צבי הרמן
במות
לובה
רעיה נאצלה
תנחומים מלב
פולה וישעיהו אבדך

ההלוויה בחיפה (צילום: אורי נבו)

2 זוגות הישראלים שנספו ביוון הובאו למנוחות בחיפה

(ע). – המונים מתושבי חיפה, נהריה וטירת-כרמל ליוו אתמול למנוחות עולמים, את ארבעת הישראלים שנספו בתאונת דרכים שאירעה ביוון.

הלווייתם של בני-הזוג ברוך וכהן נערכה בבית-הקברות שבכפר סמיר במבואותיה הדרומיים של חיפה. ארונות הארבעה הגיעו לארץ בדרך-האוויר, לאחר שהגופות זוהו על-ידי קרובים.

ארונותיהם של יצחק וצפורה ברוך, עטופים בדגל "מגדל פנורמה", פרוייקט שבו עבד יצחק ברוך בשנים האחרונות. ארונותיהם של בני-הזוג עזרא ורחל כהן, עטופים בדגל בית הספר לקציניים בעכו, שם עסק הבעל כמדריך חינוכי בשנים האחרונות – נישאו על כתפיהם של צוערי בית-הספר לקציניים בעכו.

בין המלווים היו רבים מעובדי עיריית חיפה, שם עבדה הגב' כהן במחלקת הגביה, וכן רבים מעובדי רשת מלונות דן, הקשורים בפרוייקט "מגדלי פנורמה" בחיפה.

ספדו לנספים ראש עיריית נהריה חיים לבב, מנהל בית הספר המקיף בנהריה ונציג מבית-הספר לקציניים בעכו.

בלוויה נראו מחזות קורעי-לב. רבים לא יכלו לעצור את גודל האסון שפקד את המשפחות, כששתי האחיות שניספו בתאונה זו הובאו לקבורה אחת ליד השניה.

בתחילה נטמנו ארונות בני-הזוג כהן בקבר משותף ולידם נכרה קברם של יצחק וצפורה ברוך.

העולים שהשתלטו על לשכת חיים אהרון קיבלו מבוקשם – והתפנו

מאת יורם לוי

העולים החדשים, שהשתלטו שלשום על לשכתו של ראש מחלקת העלייה בסוכנות, חיים אהרון, בתביעה לשנות את ההחלטות בעניין שכר הדירה במרכזי הקליטה, פינו אמש את הלשכה לאחר שהושג הסדר לשביעות רצונם.

העולים הודיעו מחר על העלאת תעריפי שכר הדירה במרכזי הקליטה. שלשום בבוקר הם פלשו ללשכתו של ראש מחלקת העליה בסוכנות היהודית ושהו בה במשך יומיים ברציפות.

אתמול, עם שובו מחו"ל, דן חיים אהרון בנושא עם גזבר הסוכנות עקיבא לוינסקי ועם יו"ר הנהלת הסוכנות אריה דולצין. סוכם, כי עולים מעוטי יכולת ופנסיונרים שזכאים לדיור ציבורי ממשרד הקליטה ישלמו שכר דירה על פי קריטריונים של דיור ציבורי.

בסוכנות מדגישים, כי ההחלטה על ההעלאה בשכר הדירה לגבי שאר העולים נשארת בעינה.

אמש, כשעה 8.30 בערב מסר מנהל מחלקת העלייה רזי לוין על הסיכום לעולים השובתים ואלה באותו לשנות את בניין הסוכנות.

יתכן רוב בממשלה נגד ה"לביא"

(המשך מעמ' 1)

לקבץ סביב עמדה זו את כל שרי הליכוד.

עם זאת עוקב הליכוד בעירנות אחרי העמדות של שרי מפלגת העבודה ואין ספק, שאם יווצר רוב נגד המשך הפרוייקט, ייעשה ניסיון של ממש להטיל את האחריות לכך על מפלגה זו. ההערכה היא, כי הפלת הפרוייקט תיצור מהומה במשק ורבבות עובדי התעשייה האווירית ומפעלים אחרים הקשורים ב"לביא", מהם בערי פיתוח ובהתיישבות השיתופית, יתקוממו נגד ההחלטה. אין מוציאים מכלל אפשרות, שדבר זה יביא להתפרקות הממשלה ולקיום בחירות עוד השנה על רקע הפסקת פרוייקט ה"לביא".

שר-הכלכלה גד יעקבי עומד להודיע היום את עמדתו. מעריכים, כי לעמדתו המנומקת היטב של שר-הכלכלה תהיה השפעה ניכרת על עמדתם של כמה מהשרים.

הפשרה שינסה ראש-הממשלה לגבש מבוססת על המשך פרוייקט ה"לביא" תוך החלטה להגדיל את תקציב הבטחון ב-150 מיליון דולר. ראש-הממשלה מבקש להשתמש לצורך זה בעודפים הגדולים, שכבר הצטברו בתקציב והמאפשרים לדעתו לתת מימון לחלופות שמציע הרמטכ"ל. הסדר זה עשוי לספק את שר-הבטחון יצחק רבין, אך לא את שר-האוצר משה נסים. בכל הכרזותיו עד כה, בכלל זה בהופעתו בטלוויזיה שלשום, הדגיש השר רבין את נכונותו להמשיך בפרוייקט, בתנאי שתקציב הבטחון יוגדל ב-220 מיליון דולר בשנה.

בירושלים דוחים את טענות שר-האוצר, כי מדובר בתוספת של חצי מיליארד עד מיליארד דולר בשנה. הואיל ותכנית הקיצוצים שהוכנה בלשכת ראש-הממשלה מקטינה את תקציב ה"לביא" כ-100 מיליון דולר בשנה בהשוואה לתקציב של 550 מיליון הדולר שהוקצה לפרוייקט השר רבין, דרושה תוספת תקציבית של 120 מיליון דולר בלבד בחשבון שנתי. לדעת ראש-הממשלה אין קושי לגייס סכום זה. כדי לרצות את השר נסים יסכים ראש-הממשלה להעביר החלטה להקטין באורח סמלי את תקציבי כל המשרדים פרט למשרד-הבטחון. תקציבי המשרדים האזרחיים מסתכמים כ-8 מיליארד דולר ודי בקיצוץ של 1.5 אחוזים כדי לגייס את הסכום הדרוש. גישתו של ראש-הממשלה עולה כנראה בקנה אחד עם גישתו של מ"מ ראש-הממשלה שמעון פרס.

מקור ישראלי בכיר בארה"ב אמר אתמול לסופר "דבר", שאם תגלה ישראל עמדה נחושה בעניין המשך פרוייקט ה"לביא", לא יכנס הממשל לעימות עם ירושלים בשאלה זו. עם זאת גורס מקור זה, כי הלבטים המפורסמים בארץ וההתבטאויות השליליות על הפרוייקט גרמו נזק כבד לדימויה של ישראל. המקור מדגיש, שאם לבסוף יוחלט על ה"לביא", יקשה לקבל אישור מהקונגרס להקצבת כספים לפרוייקטים ישראליים חדשים. יש לזכור, כי כל מה שקיבל השר רבין בביקורו האחרון, הוא הבטחה שהממשל יפנה לקונגרס בבקשה לאשר המרת 100 מיליון דולר נוספים לשקלים. האישור נתון בידי חברי הקונגרס בהליך מורכב מאוד.

שבעקבות המסרים שהועברו אליו מוואשינגטון יחזור (?) שיימנע מכך ויאמץ את עמדת רבינוביץ, העולה בקנה אחד עם מאווי הממשל האמריקאי.

מקורבי ראש הממשלה אמרו אמש ל"דבר", כי עד לישיבת הממשלה ביום א' ינסה שמיר להשפיע על השרים ממפלגתו, שאינם תומכים בהמשך פיתוח של ה"לביא" לשנות את דעתם. יצויין, כי השר ארנס, תומך נלהב במטוס ה"לביא", אמר לא אחת שלא יוכל לשבת בממשלה אם יוחלט בה לבטל את הפרוייקט.

בסוף השבוע יגבירו שוללי המשך הפרוייקט את מאמצי השכנוע שלהם על השרים שטרם קבעו עמדה סופית ואף על אלה שהודיעו, כי הם תומכים בהמשך הפרוייקט.

השר יעקב צור, שהתבטא בזכות המשך פיתוחו של ה"לביא", אף כי בהתנייה לתקצובו בארה"ב, נפגש שלשום עם שר האוצר ואתמול עם שר הבטחון, וכיוון שעד כה לא ידוע לו על הצעות ענייניות וריאליות לתקצובו של הפרוייקט, הוא עשוי לשנות את עמדתו עד לישיבת הממשלה.

מישאל שעשה "דבר" בקרב כל שרי ממשלת ישראל העלה שהתפלגות בממשלה (נכון לאמצע השבוע) היא: 11 בעד המשך הפרוייקט, 9 נגדו והארבעה שלא גיבשו את דעתם. בין אלה שלא קבעו עמדה סופית, אך נוטים לתמוך בביטול הפרוייקט השר יצחק מודעי.

בסוף השבוע גברה האופטימיות במחנה מתנגדי הפרוייקט, הן בגלל עמדתו הנחרצת של שר האוצר נגד תוספת תקציבית, שבלעדיה כל הצעה להמשך הפרוייקט איננה רצינית, והן בגלל השפעת השגריר האמריקאי על חלק מהשרים

(המישאל המפורט בעמוד 15)

(המשך מעמ' 1)

מתלבט, אולם נוטה לתמוך ב"לביא" למרות הקשיים המדיניים והכלכליים. פרס עשוי לנסות ולפעול עד הרגע האחרון לגיוס תקציב נוסף ל"לביא" מחוץ לתקציב הבטחון. השר ניסים מתנגד לגישה זו.

הרקע למבנה האפשרי ביחסי הכוחות בממשלה הוא מדיני וכלכלי.

הלחץ הכבד של הממשל האמריקאי נגד ה"לביא". ארה"ב פנתה רשמית לישראל לנטוש את ה"לביא" תוך רמזים עבים לפגיעה בסיוע הבטחוני עם ישראל תוליש בעד.

הברית הפוליטית-כלכלית רבין-ניסים עשויה גם היא להטות את הכף נגד ה"לביא". השניים החליטו שלא לתבוע תקציב נוסף למערכת הבטחון ולהתנגד ל"לביא".

מקור ממשלתי בכיר המקורב לתומכי ה"לביא" העריך שהלחץ האמריקאי עשוי להשיג את שלו וגם אם הממשלה תחליט על ייצור ה"לביא" הוא ייעצר בשלבים מוקדמים מחוסר מימון.

היעדר תכנית קיצוצים והתייעלות של התעשיה האווירית ותכנית שהוגשה לראש הממשלה תוארה כלא משכנעת ולא מספקת.

שרים ואישים בליכוד התומכים ב"לביא" מאשימים גורמים במערך בהפעלת לחץ אמריקאי נגד ה"לביא". אישים ב"ליכוד" המקורבים לשר ארנס טענו במהלך השבוע שיש להם מידע, על פיו אישים במערך עמדו מאחורי הלחץ האמריקאי של הימים האחרונים נגד ה"לביא". שרי המערך דוחים על הסף האשמות אלה.

דיפלומטים בשגרירות ארה"ב בישראל המשיכו גם אתמול בשיחות הידוק (?) עם שרים כדי לשכנע אותם נגד ה"לביא".

(המשך מעמ' 1)

בהתחשב בעובדה שזו נמסרה לעיונו רק מספר שעות קודם לכן. לדבריו, משמעות קבלת ההצעה היא ביטול ייצור חלופות צה"ל.

על תוכנית ההתייעלות של התע"א אמר שר האוצר, כי ההצעה לפטר 1,400 עובדים מתחייבת ממצב התעשייה האווירית, ללא כל קשר לייצור הלביא. עוד אמר שר האוצר כי פיתוח הלביא יחייב תוספת תקציב כדי לייצר את מרבית חלופות צה"ל.

אם, לעומת זאת, ייוצר הלביא ללא תוספת לתקציב הבטחון, לא ייוצרו החלופות, והתוצאה מכך יתבטא בחיל האויר פגיעה קשה ביותר. הדבר עומד בסתירה לבטחון ישראל. לטענת שר האוצר, הפסקת הלביא והפניית הכסף לחלופות צה"ל, לא תגדיל את תקציב הבטחון אפילו בשקל אחד.

גם מצב התעסוקה כתוצאה מביטול הפרוייקט, אמר ניסים, לא יהיה כפי שמנסים לתאר זאת. ארצות הברית הבטיחה לשר הבטחון להגדיל את סכום ההמרה במאה מיליון דולר לשנה בשנתיים הקרובות, אם יופסק הלביא ולהמשיך בקניות הישירות.

בינתיים הצטרף גם סגן ראש הממשלה ושר החינוך, יצחק נבון לשוללי הלביא. אתמול הודיע נבון על כוונתו להצביע נגד המשך הלביא בישיבת הממשלה ביום ראשון.

לדבריו, לא תוכל ישראל לשאת על גבה את נטל המשך פיתוח הלביא, דבר שיביא לשיעבוד הכלכלה ויפגע בכל שירותי החברה. נבון הביע תקווה כי ביום ראשון יימצא רוב בממשלה להצעה להפסיק את הלביא.

חוסיין במגעים – לפיסגה ערבית

מאת דן אביזר, סופר "דבר" לענייני ערבים

המלך חוסיין עומד לפתוח בקרוב במגעים בזירה הערבית, בתיאום עם פהד מלך סעודיה, במטרה לגייס תמיכה מצד המנהיגים הערביים במימוש ועידת פיסגה ערבית בסוף השנה בסעודיה.

על-כך דיווח אתמול העיתון "אל-איתיחאד" היוצא לאור במפרץ הפרסי. לדברי העיתון יבקר חוסיין בקרוב לצורך זה, בין השאר בסוריה בעיראק ובמצרים.

זה חמש שנים שמוסד הפיסגה הערבי לא התכנס בהרכב מלא.

שוטר נרצח בבית־ג'אלה

מאת יורם לוי, סופר "דבר" בירושלים

שוטר מנקודת המשטרה בבית־ג'אלה, רס"ר ניזאר אלשיך, נרצח אתמול ביריות אקדח.

אתמול בשעות הצהריים היה השוטר בן ה־41 בנקודת המשטרה של בית־ג'אלה ליד בית־לחם. לפתע הגיע למקום צעיר וירה בו מספר יריות־אקדח מטווח קצר. השוטר מת במקום. עדי ראיה סיפרו כי ראו את המתנקש נמלט ברכב, כנראה מסוג פיז'ו.

למשמע היריות הזעיקו שכנים את המשטרה ונפתחה חקירה. מפקד נפת יהודה, ניצב־משנה שמעון לוי, מינה צוות חקירה מיוחד ממשטרת בית־לחם, בראשות מפקח סמי ברדע, לחקירת הרצח. במשטרה סבורים כי ייתכן שהרצח הוא על רקע חיסול חשבונות אך נבדקת גם אפשרות כי היה זה פיגוע חבלני.

השוטר, תושב הכפר בתיר, שירת 19 שנים בתפקידי מודיעין ותנועה ורק לאחרונה הועבר לשרת בנקודת המשטרה בית־ג'אלה. הניח 8 ילדים.

פועל מחאן־יונס גילה מטען חבלה בתל־אביב

(ע). – מטען חבלה התגלה ופורק ללא נזק וללא נפגעים בגן צ'רלס קלור בתל־אביב אתמול בבוקר.

פועל נקיון תושב חאן־יונס, כבן 48, שעובד דרך קבע בגן צ'רלס קלור, הבחין סמוך לשעה 11 בשקית אשפה חשודה.

הפועל הזעיק את המשטרה. חבלני מרחב הירקון תקפו את המטען שהיה בגודל קטן וניטרלו אותו מבלי שנגרם ומבלי שנפגע איש.

עד כה אין עצורים והמשטרה פתחה בחקירה.

בכיר רופאי העיניים של ברה"מ ירצה בישראל על שיטתו לטיפול בקוצר ראייה

(ע). – בכיר רופאי העיניים של ברית המועצות פרופ' סביאטוסלב פיודורוב ממוסקבה, יגיע לראשונה לישראל כאורח בקורס בין־לאומי לניתוחי תשבורת (שיפור קוצר הראייה) – שאותו פיתח – ושייערך בראשית ספטמבר בהרצליה.

פרופ' פיודורוב, המועמד לקבל פרס נובל לרפואה, יציג בפני עשרות רופאי עיניים מהארץ ומחו"ל את שיטת הניתוח המיוחדת הקרויה תשבורת, שבה מבצעים חתכים בקרנית העין וגורמים לשינוי בצורתה ופוטרים בכך אדם קצר רואי ממשקפיו. השיטה החדשה, מנוסה בישראל מזה 3 שנים בבית החולים הדסה בירושלים, שיבא בתל־השומר והמרכז הרפואי בהרצליה.

"ניתוחי התשבורת גורמים לחולים הזקוקים למשקפים או לעדשות מגע למקור את הראיה ולראות טוב ללא עדשות וללא משקפיים", אמר ד"ר יצחק ליפשיץ, רופא עיניים המבצע את הניתוחים ומארח את הקורס שיערך בהרצליה.

הנחיה חד־משמעית לראשי חב' העובדים

לא לקיים קשרי מסחר עם דרא"פ – הורה קיסר

מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר, יו"ר חברת־העובדים, זימן אתמול את מזכיר חברת־העובדים דני רוזוליו ואת אנשי קונצרן "כור" – ארנון גפני, יו"ר מועצת המנהלים של "כור" וישעיהו גביש, מנכ"ל "כור", – והנחה אותם הוראה חד־משמעית למלא אחר הוראת מוסדות ההסתדרות הציבוריים, בתיאום ובעצה אחת עם המוסדות הבינלאומיים שההסתדרות משתייכת אליהם, לנתק את כל הקשרים המסחריים והתעשייתיים עם דרום־אפריקה.

ראשי חברת־העובדים ו"כור" הודיעו כי מוסכם עליהם לפעול בהתאם להנחיות המזכ"ל והם כבר הורו את שלוחותיהם שלא לקיים יותר קשרים עם מדינה גזענית זו.

עם זאת הבהירו ראשי "כור" שבזמנו נחתם הסכם חוזי מחייב, לתקופה של חמש שנים, בין דרום־אפריקה לבין חברת "איסכור", המשתייכת לקונצרן "כור" המחזיקה במפעל פלדה בקריית־גת.

"תוקף החוזה של "איסכור" יפוג בעוד ארבע שנים (בשנת 1991) ולא יחודש יותר" – הודיעו ראשי "כור" למזכ"ל ההסתדרות.

"סולל־בונה" זכתה במכרז להמשך פרוייקט "נתיבי איילון"

מאת נתן רועי, סופר "דבר"

חברת סולל־בונה זכתה במכרז להמשך פרוייקט "נתיבי איילון" מגשר ההלכה ועד שדרות רוקח בתל־אביב.

החברה מתכוונת לסלול שני מסלולים של כביש מהיר לאורך שני קילומטרים. היקף העבודה, שנאמד ב־7.5 מיליון שקלים, יכלול בניית מערכת תאורה, קירות אקוסטיים, מחלפים ותעלות ניקוז. תחילת העבודה ב־1 בספטמבר השנה וסיומה 14 חודשים לאחר מכן.

במקביל עומדות להסתיים העבודות של בניית שני גשרים חדשים לרכב, האחד מעל לירקון והשני מעל שדרות רוקח בתל־אביב.

קיסר: מספטמבר – המתנה מירבית של שבוע לרופא מומחה בקופת־חולים

(עשי"ת). – מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר הודיע אתמול, כי סוכם עם ההנהלה המרכזית של קופת־חולים הכללית על שיפורים משמעותיים מידיים באשר לקיצור ההמתנה של חולים הזקוקים לשירותי רופא מקצועי במרפאה המקומית והמחוזית.

בישיבה של מועצת פועלי בנימינה, בעת סיור שערך המזכ"ל במושבה אתמול אמר קיסר, כי החל בראשית החודש הבא תהא ההמתנה המירבית לתור לרופא מקצועי (עיניים, עור, נשים וכיו"ב) שבוע אחד בלבד ונעשים עתה הסידורים המינהליים, בתיאום עם הרופאים המקצועיים, לצאת בהכרזה משותפת על קיצור משך ההמתנה לטיפול הרפואי המקצועי, שעד כה נמשך כמה שבועות והביא סבל והתמרמרות למבוטחי קופת חולים הכללית.

כמו־כן הודיע קיסר על מאמצים לחיסול תור הממתינים לניתוחים בבתי החולים שמגיע כיום לכדי 9,000 וזקוקים לניתוחים בכל הארץ. הוסכם שהרופאים המנתחים יעבדו בחדרי הניתוח גם בימי־שישי תמורת תוספת מיוחדת שתשלם קופ"ח לרופאים ותוצל בהדרגה הזיקה לרפואה השחורה.

הפתעה בקיבוץ כרם־שלום:

היענות ערה למודעה ללימוד "דרכים אמיצות" להגנת הדמוקרטיה שפורסמה כאקט מחאה

מאת אמיר רוזנבליט, סופר "דבר"

מודעה מאירת־עיניים שפורסמה אתמול באחד מעיתוני הצהריים בישרה על פתיחת מחנה אימונים לנוער שוחר הדמוקרטיה, בו יעברו החניכים תירגולים בנשק והגנה מפני גזענים אלימים, כדוגמת לאימון גופני ולימוד "דרכים אמיצות" להגנת הדמוקרטיה. במודעה צויין, כי המחנה לבני 15 עד 18 והוא ייערך בנגב המערבי.

מאחורי מודעה זו עומדים שני חברים מקיבוץ כרם־שלום – אשר לבני ושחר בנטור – שביקשו בכך למחות ולזעזע את הממסד לנוכח הפירסומים על אודות קייטנת "כך" המתקיימת בימים אלה בהרי ירושלים, בה לומדים נערים שימוש בנשק וכיצד לעמוד בחקירות השב"כ.

בעקבות ההודעה קיבלו לבני וגינוסר כ־50 שיחות מכל רחבי הארץ ובהן היו אף חמש פניות של צעירים שביקשו, במלוא הרצינות, להירשם למחנה האימונים המיוחד.

"לא היתה לנו כל כוונה ליישם את הרעיון במציאות", אמר אתמול לבני לסופר "דבר". "המודעה היא בסך הכל קוריוז, ובאמצעותה ביקשנו להתריע על שעלול להתרחש אם המימסד והרשות הבטחון לא יטפלו במחנות הנוער של כהנא. עצם המחשבה ללמד נערים בני 14 שימוש בנשק הוא דבר מזעזע, ורצינו להזהיר שאם התופעה לא תטופל מהשורש – מדינת ישראל עלולה להתדרדר לתהו ובוהו".

פרסום המודעה היה יוזמה פרטית של שני חברים, אך מאחוריהם עמד כל כרם־שלום הידוע כ"סמן השמאלי" של הקיבוץ הארצי. בין הפונים אתמול לקיבוץ, בעקבות פרסום המודעה, היו אנשי שמאל רבים שהזדעזעו לנוכח העובדה, כי מאחורי המודעה עומד בעצם הקיבוץ הידוע בנטיותיו השמאלניות. "רק כאשר הבהרנו להם", אמר לבני "שזהו גימיק של מחאה, שאין כל כוונה לממש אותו, נרגעו הרוחות".

לדעתם של השניים המודעה השיגה את האפקט הרצוי. "אנו מקווים שכהנא יקפל במהירות את מחנות הקיץ שלו, שאם לא כן – הרעיון שלנו לא יישאר בגדר קוריוז ונאלץ להקים מחנות שמאל לצד הקייטנות שלו כמשקל נגד", אמר לבני.

ראש עיריית ירושלים טדי קולק ורעייתו בפתיחת ירידי חוצות היוצר, אתמול בירושלים (צילום: יצחק הררי)

ירדן תאפשר למוסלמים ישראלים מצוות־השלמה של העליה לרגל למכה

מאת מוחמד והליה, סופר "דבר"

ירדן הביעה הסכמתה לאפשר למוסלמים הישראלים לקיים מצוות אל־עומרה, המשלימה את העליה לרגל למכה – זאת מסר אתמול הנשיא אלף יו"ר המועצה הציבורית לענייני העולים לרגל למכה, בשובו אתמול מערב־הסעודית.

אלף נפגש בערב הסעודית עם ראש משלחת של עולי־רגל ישראלים ועם שר הדתות הירדני והעלה בפניו את בקשתם של המוסלמים הישראלים לאפשר להם לקיים את מצוות אל־עומרה כפי שעושים זאת כל המוסלמים בעולם לאחר קיום מצוות אל־חג'. אלף מסר שהוסכם עם שר הדתות הירדני כי העליה לאל־עומרה תתקיים במארס 1988 ולא בכל ימות השנה כנהוג לגבי המוסלמים בעולם, זאת מסיבות בטחוניות בלבד.

בימים הקרובים עומדת להתקיים פגישה בלשכתו של השר משה ארנס, בהשתתפות נציגי משרד הדתות, עם הקאדים השרעיים ונציגי המועצה הציבורית, כדי ללבן את הנושא ולעשות את הסידורים הדרושים עם ירדן.

עמוס גלבוע, עוזרו הבכיר של השר ארנס, אמר שמצד ישראל אין התנגדות ואף היא תודיע שיאפשר לבני העדה המוסלמית בישראל לקיים את מצוות אל־עומרה בכל ימות השנה.

המשטרה חושדת: ההצתות בצפון פרי תכנון של קבוצת בני מיעוטים

מעצרו של חשוד מכפר ברטעה הוארך ב־5 ימים

מאת יהוי ליברמן, סופר "דבר" בגליל המערבי

המשטרה סבורה, כי ההצתות שאירעו לאחרונה בחורשות היעריות של הקק"ל באיזור הצפון היו פרי תכנון של כנופייה, המורכבת מבני מיעוטים אשר שמה לה למטרה לגרום נזק למדינה.

עובדה זו התבררה אתמול בבית משפט השלום בחיפה במהלך הארכת מעצרו של מוחמד קבהה (25) מהכפר ברטעה. הוא חשוד כי במשך החודשים האחרונים הצית יערות של הקק"ל ליד מחצבת ודר בסמוך לקיבוץ ברקאים. כתוצאה מכך עלו באש מאות דונמים ואלפי עצי אורן. הנזק שנגרם מוערך ברבבות שקלים.

נציג המשטרה טען עוד, כי מדובר בהצתות על רקע לאומני שנועדו לגרום נזק למדינה וכי המשטרה עצרה שני חשודים נוספים בפרשה. לדבריו, חומר החקירה קושר את החשוד להצתות. הוא הוסיף כי החומר הינו רב ולכן צריך לחוקרו ביסודיות.

השופט סאלים ג'ובראן קבע בהחלטתו, כי מדובר בעבירה חמורה וכי בחומר החקירה שבידי המשטרה יש כדי לקשור את החשוד בחשד המיוחס לו, והורה לעצרו לחמישה ימים נוספים.

המדינה נגד דמיאניוק

רוברטסון בסבך החתימות

(ע). – עדת התביעה, גב' ערנה רוברטסון, מומחית לבדיקת מסמכים, חזרה והסתבכה אתמול בסיום חקירתה הנגדית, זה היום השלישי, בקשר לחתימתו של שטרייבל, מפקד מחנה טרווניקי, על תעודת הזהות של איוואן דמיאניוק, עד שהשופטים מצאו לנכון להעיר לה שלפי דבריה היא, קשה יהיה לקבל את חוות דעתה.

התובע מיכאל שקד הזכיר לעדה, כי אמרה בעדותה הראשית שמצאה הבדלים גדולים בחתימתו של שטרייבל בסטאנדרטים שקיבלה ממסמכים שונים. העדה אישרה, כי מצאה הבדלים גדולים, בעיקר בשיפועים של האותיות.

שקד: האם בגלל הסטיות האלה יש להסיק שאין זו חתימתו של שטרייבל? הוא יכול לחתום בצורות שונות. זה תלוי בצורת הכתיבה ובתנאים שלה.

העדה אישרה, כי אכן כך הדבר.

אב בית הדין השופט דב לוין: כתבת שההבדלים בשיפוע בחתימתו של שטרייבל הם כל כך רבים, שלא ראית כמותם במקרים אחרים ובכל זאת הן חתימות של שטרייבל?

העדה השיבה, כי אין היא בטוחה בכך.

השופט בתמיהה: היינו, שגם בחתימות הסטאנדרטים אותם הישווית לחתימתו של שטרייבל על המסמך שבמחלוקת, אין את בטוחה שאלו הן חתימותיו?

העדה: אנחנו לא יודעים זאת בבירור.

השופט שוב: אין את יכולה לומר שכל אלה הן החתימות של שטרייבל?

העדה: כן. אין לי בטחון בזה ולכן אני גם ציינתי בחוות הדעת.

השופט לוין: אבל אנחנו בכל זאת יודעים שאלו הם החתימות של שטרייבל.

העדה נסוגה בה ואמרה, כי היא אמנם חיוותה דעתה שאלו הן חתימותיו, אבל אינה יכולה לאשר זאת במאה אחוזים.

קביעות אלה של העדה לא הניחו את דעתם של השופטים.

השופט צבי טל: מהי שיטת עבודתך עם הסטאנדרטים. אם את מפקפקת בהם כיצד את בכלל יכולה להשוות ביניהם לבין החתימה שבמחלוקת?

העדה: אני חייבת לבדוק גם את הסטאנדרטים שמגישים לי, ואם אני מוצאת הבדלים אני מציינת אותם.

השופטת דורנר: אנחנו כאן בבית משפט. הרי הסטאנדרטים, גם לטענתך, אינם במחלוקת. החתימה בטיעון הרי מתאימה עם חלק מן הסטאנדרטים, לפי חוות הדעת שלך?

העדה השיבה בחיוב.

השופטת דורנר: הנה הישווית באלבום שהוגשת לנו שלוש חתימות של שטרייבל על מסמכים אחרים, לחתימה שבטיעון. החתימות דומות בכל הפרטים וגם בשיפוע. את יכולה לומר שמי שחתם על אלה חתם גם על התעודה שבמחלוקת?

העדה שב השיבה בחיוב והוסיפה: אמרתי לבית המשפט עוד בתחילה את הדברים האלה, עשיתי מאמצים בקשר לזיהוי החתימה הזאת והגעתי למסקנה שהגעתי.

השופט לוין מעיר לעדה: גבירתי, אני מאמין כי רצית ברצינות רבה לקבוע את מהימנות החתימה. והנה גם בחתימות הסטאנדרט שלך את מטילה ספק אם חתימות שטרייבל הן אותנטיות, או למה היישווית אותו. וכיצד נוכל לקבל את חוות הדעת שלך?

העדה: אני עומדת על דעתי.

בשלב זה הודיע התובע מיכאל שקד כי סיים את שאלותיו לעדה זו.

בפעם הראשונה ישב ליד שולחן הסניגוריה עורך הדין פול צ'ומאק שהופעתו בישראל אושרה על ידי לשכת עורכי הדין ועל ידי שר המשפטים. עו"ד צ'ומאק האזין לדיונים, רשם הערות, אך לא השתתף באופן פעיל, בינתיים. על כל פנים, גם הוא ניגש לדוכן השופטים להתייעצות.

בעקבות ההתייעצות שינה הסניגור את השאלה ושאל את העדה מה היתה אומרת על חוות דת התלטית שניתנה על ידי מומחה על ידי שני עותקי צילום השוואתם למקור.

על השאלה השיבה העדה: "זה מסוכן מאד לתת חוות דעת החלטית על סמך שני סטאנדרטים בלבד". היא הוסיפה בתשובה לשאלה נוספת, כי היא לא היתה נותנת חוות דעת החלטית, אלא חוות דעת בסבירות נמוכה יותר.

פרקליטו החדש של דמיאניוק לראשונה בבית־המשפט

שריר דחה פניית אוקונור לשלם לו 30 אלף ד' שכר־טירחה

מאת טובה צימוקי, סופרת "דבר" בירושלים

שר המשפטים אברהם שריר החליט אתמול לדחות את פנייתו של עו"ד מארק אוקונור לשלם לו סכום של 30 אלף דולאר עבור תקופה של שנה, בה שימש בסניגורו של ג'ון דמיאניוק במשפטו המתקיים בירושלים.

מארק אוקונור פנה בבקשה זו וטען כי משפחת הנאשם הודיעה לו לאחרונה שאינה מסוגלת להעביר לו כספים עבור התקופה הנ"ל. שכן אמצעיה מוגבלים וכל אמצעי הנמצא ברשותה מוקדש להמשך משפטו של הנאשם. כן טוען עו"ד אוקונור כי לדעתו משפחת דמיאניוק אינה מתכוונת לשלם לו חוב שלטענתו חייבת לו.

בתשובת המשרד לעו"ד אוקונור נאמר, כי אין ברצות המשרד להיענות לדרישה. בסעיף 15 לחוק הסדר הדין הפלילי נאמר כי בית־המשפט ימנה סניגור לאדם המואשם בעבירות חמורות שאין לו סניגור. במקרה כזה נושאת המדינה בשכר טירחתו של הסניגור הממונה בהתאם לקביעת בית־המשפט.

עובדי "חגור" הצפוי לסגירה דורשים פיצויים מוגדלים

מאת חיים באומן, סופר "דבר" לענייני עבודה

עובדי מפעל "חגור" בבני ברק – הצפוי לסגירה בקרוב – דורשים פיצויי פיטורים מוגדלים, בשיעור של 250 עד 300 אחוז משכרם.

כמה מהעובדים איימו כי "יפתו תנור לא.סימפטי על מנהלי הניהול של "חגור", אם לא יזכו בתנאי פיצוי משופרים. מזכיר מועצת פועלי בני ברק, דוד זכות, מסר כי הוא תומך בדרישת העובדים "מאחר שאלה אינם אשמים בהתמוטטות המפעל".

מפעל "חגור" בבני ברק צבר בעבר מוניטין בינלאומי בזכות המוצרים הכותנתיים שייצר, העשויים מטכסטיל קשה: חגורים, אוהלים ועוד. אולם בשנתיים האחרונות שרוי המפעל בהפסדים עקב ירידה חדה בהיקף ההזמנות ממערכת הבטחון וכן נסיגה בייצוא.

ב"חגור", השייך לקונצרן ההסתדרותי "תיעוש", מועסקים כיום 82 עובדים, מהם שמונה עובדים ערבים מהשטחים. גורמים בנבחרת העובדים אישרו אתמול כי "ניהול המפעל לא היה מושלם". הם הוסיפו כי אחזקת המפעל בבני ברק כרוכה בעלות גבוהה, בגלל הסכום הגדול שהמפעל שילם כמיסים עירוניים.

הנהלת "תיעוש" מתכוונת להעביר את הציוד הכבד של המפעל בבני ברק – אל מפעל דומה שהוא מקיימת בכרמיאל. מחלקת השיווק של המפעל תעבור לתל אביב. תקלוט, כדברי ההנהלה 16 מהעובדים המועסקים כיום בבני ברק.

"מה התועלת בדיפלומטיה שקטה" – שואלת אחותו של סלפאק, מסורב עליה 17 שנה

מאת אמיר רוזנבליט, סופר "דבר"

"השנה מלאו 17 שנות סירוב לבקשתו של ולאדימיר סלפאק לעלות לארץ. האם במשך כל אותן שנים ארוכות לא ניתן היה לעשות דבר למענו? כל הזמן נוהלים בנימוק שבשבילו מתנהלת פעילות דיפלומטית שקטה. אבל כמה זמן יכולה להימשך פעילות כזו ללא שום תוצאות מעשיות. הגיע הזמן לפעול במסגרת דיפלומטיה גלויה. יום יום מתפרסמות רשימות חדשות של עולים שהורשו לעזוב את ברית המועצות ורק אחי עדיין בשער שמי", כך אמרה אתמול הגב' מריה אודלובסקי, אחותו של מסורב העליה הותיק ולדימיר סלפאק, בשיחה עם סופר "דבר".

אודלובסקי, תושבת באר שבע, מקיימת קשר טלפוני הדוק עם אחיה והאחות מריה סלפאק, אף היא מסורבת עלייה. בשיחה שניהלה עמו לפני ימים אחדים, סיפר לה סלפאק כי הוא אופטימי וכי הוא תולה תקוות רבות בשיחות שאמור לקיים נשיא ארה"ב, רונאלד רייגן, עם מנהיג בריה"מ, מיכאיל גורבאצ'וב, ככל הנראה בחודש דצמבר הקרוב.

בשיחת פיסגה זו, אמור רייגן לעלות את שמו של סלפאק ולפעול למען קבלת היתר עלייה עבורו.

כזכור, בסוף ליל פסח האחרון, סעד סלפאק על שולחנו של שר החוץ האמריקאי, ג'ורג' שולץ, שביקר אותה עת בבריה"מ. שולץ הגיש אז לשלטונות הסובייטיים רשימה של מסורבי עלייה שארה"ב מבקשת להתיר את עלייתם ארצה, הכוללת את סלפאק, את אידה נודל ואת יוסף בגון.

עד כה, "לא הועילו כל פניותיה של אודלובסקי בעניין אחיה אל רוב מנהיגי העולם. "קל לי יותר לפרט אל מי לא פניתי רק אסד, סאדאת, חוסיין לא קיבלו את פנייתי. דיברתי עם אישים כמו ג'ימי קארטר, טד קנדי, סנאטורים אמריקאים, חברי פרלמנט אנגליים, מנחם בגין, גולדה מאיר, שמעון פרס ויצחק שמיר. ממשלת ישראל לא עושה די להעלאת המנהיגות המובילה של יהודי ברית המועצות לארץ".

"על פי כל הסימנים, דווקא הסירובניקים ואסירי ציון הותיקים, שסבלו שנים כה רבות ונשאו את גם המאבק לעלייה, נשארים בבריה"מ. נכון שסלפאק הוא אחי, אבל כואב לי הלב, שדווקא הוא, מהמנהיגים המובילים בקהילה היהודית הגדולה בבריה"מ, נשכח על ידי ממשלת ישראל", אמרה אתמול אודלובסקי.

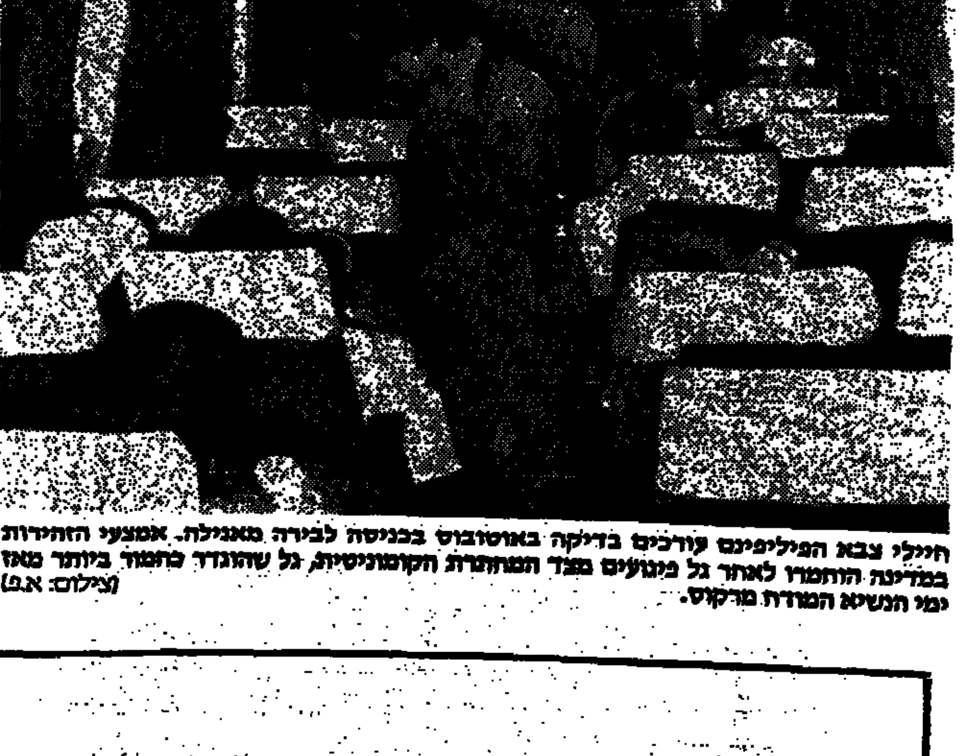

חיילי צבא הפיליפינים עורכים בדיקה באוטובוס בכניסה לבירה מאנילה. אמצעי הזהירות במדינה הוחמרו לאחר גל פיגועים מצד המחתרת הקומוניסטית, גל שהוגדר כחמור ביותר מאז נפילת הנשיא המודח מרקוס. (צילום: א.פ)

אחיין מנהיג "כנופיית המפוצצים" נעצר כחשוד בהתנקשות בחסן כחיל

שמירה בביה"ח על מיטתו של כחיל שנורה שלשום

מאת נתן רועי, סופר "דבר" לענייני משטרה

עוסמאן שניר, בן 24, אחיינו של מוחמד שניר, הוא החשוד העיקרי בנסיון להרצוח את חסן כחיל – עד המדינה נגד "כנופיית המפוצצים" ביפו. שניר יובא היום לפני שופט שלום בתל־אביב.

חסן כחיל נורה שלשום על־ידי עוסמאן שניר כפי הנראה על רקע חיסול חשבונות בין משפחת שניר לבינו. אתמול הוצבה שמירה של מיטתו של חסן כחיל בבית־החולים ולא ניתן לאנשים להתקרב אל המיטה.

מוחמד שניר, ראש "כנופיית המפוצצים", שהיה אחראי לסידרה של פיצוצים בכל רחבי תל־אביב, מתגורר בימים אלה בג'לג'וליה לאחר שנתן ותקופת מאסרו קוצרה. המשטרה מעריכה, כי מוחמד שניר סיגר, כאן שחרורו מהכלא, שורה של איתותים לאנשי משפחתו, כדי שיפגעו בחסן כחיל שהיה עד־מדינה נגד "כנופיית המפוצצים" והביא, בין היתר, למאסרו של מוחמד שניר. כחיל שב להנות של בני־משפחתו ביפו ושלשום נורה בפתחה. הוא אושפז כשפגיעות קשות בבטנו.

חסן כחיל החליט להיות עד נגד "כנופיית המפוצצים" לאחר רצח אחיו – תאג' כחיל על־ידי חברי הכנופיה. חברי הכנופיה ביצעו "פיצוצים", לפני כשבע שנים, תכננו מעשי רצח על־ידי הטמנת רימונים ולבני חבלה. הם תכננו וביצעו 14 מקרי־רצח, וביניהם רצח איש העסקים דוד קולבה בכל מפעל ההיט "מרס" בתל־אביב.

שרות עולמי
יעילות·אמינות·תדירות

צים חברת השיט הישראלית
המוביל שלי
צים ZIM
BY KING FEATURES SYNDICATE INC

נמשך המסע נגד הליבראליזציה בסין: גורשו שלושה אנשי־רוח

פקין (רויטר־עתי״ם) – שלושה אנשי רוח ליברלים ידועי שם נצטוו להתפטר מהמפלגה הקומוניסטית הסינית במסגרת חידוש המסע נגד רעיונות מדיניים מערביים – זאת אמרו מקורות סיניים.

מה שמתואר כ״גרוש למעשה״ של אנשי הרוח מהמפלגה מהווה חלק ממסע נגד ״הליברליזציה הבורגנית״, הגובר מאז תחילת השנה, לאחר שסטודנטים הפגינו בעד יתר דמוקראטיזציה בסין.

המקורות הסיניים אמרו, כי השלושה הם סו שאויי, מנהל מכון המחקר לתורת מרכס־לנין־מאו־טסטונג, המחזאי וו זואנג ומי שהיה סגן עורך בטאון המפלגה ״יומון העם״, ואנג רואשואי.

דיפלומטים מערביים הביעו פליאה נוכח סילוקו של סו, הנחשב לאחד ממקורביו של מי שמכהן כמזכיר כללי של המפלגה בפועל, גאו גייאנג.

מקורות מזרח אירופים אמרו, כי מבקרים בכירים מברה״מ זוכים להיפגש עם סו, המתואר כמי שמייצג את הרפורמה בסין, שבביצועה החל בשנות ה־70 המאוחרות.

יצוין, כי שלושה אנשי רוח ליברליים נוספים גורשו משורות המפלגה בתחילת השנה.

כבר לא צריך את רמבו: לאוס תחפש בעצמה את האמריקאים

באנקוק (א.פ.) . – ארה״ב הגיעה להסכם עם לאוס הקומוניסטית על חיפוש 549 החיילים האמריקאים הנעדרים במדינה מאז תום מלחמת וייטנאם – כך מסרה אתמול שגרירות ארה״ב בתאילאנד.

בתמורה, ״מכירה ארה״ב בבעיות ההומאניטאריות של לאוס והסכימה לעשות כמיטב יכולתה כדי להיענות להן״, נאמר בהודעת השגרירות. ההסכם בא בעקבות שלושה ימי דיונים בין משלחת אמריקאית לפקידים לאוטים בבירת לאוס ויינטיאן.

לפני כשבועיים הגיעה ארה״ב להסכם דומה עם ממשלת וייטנאם, וזאת לאחר הקפאת השיחות בגלל תביעתה של וייטנאם לקבל סיוע מארה״ב בתמורה לחיפוש הנעדרים. ארה״ב סירבה עד כה להיענות לבקשה זו.

בלאוס, בוייטנאם ובקמבודיה יש 2,413 חיילים אמריקאים נעדרים מאז תום המלחמה ב־1975.

לאוס הקפיאה את השיחות בעניין הנעדרים מאז פברואר 1986, ודיפלומאטים מערבים אמרו, כי היא רוצה סיוע אמריקאי בטרם תחל בחיפוש הנעדרים. לאוס, אחת המדינות העניות בעולם, ניצבת בפני בעיות חמורות בתחום הרפואה, החינוך והרווחה והיא סובלת גם מבצורת קשה.

השגרירות בבאנקוק לא מסרה פרטים על תוכן העזרה ההומאניטארית, אולם לפי ההשערות מדובר בעזרה לנפגעי המלחמה. כידוע, ״נתיב הו־צ׳י־מין״, שבאמצעותו העבירה צפון וייטנאם אספקה לדרום, עבר דרך לאוס, והאמריקאים פעלו רבות בתחום מדינה זו.

מרבית הנעדרים הם טייסים, שהופלו בעת הפצצת בסיסים וייטנאמים ולאוטים לאורך ״נתיב הו־צ׳י־מין״. אזרחים אמריקאים פרטיים, הסבורים כי בלאוס נמצאים עדיין שבויים אמריקאים חיים, ניסו לחדור באורח פרטי למדינה, אולם נכשלו. גם הסרט הנודע ״רמבו״ מבוסס על נסיון כזה.

הילדים בברה״מ מוזנחים משום שרק המדינה אחראית לגידולם

מוסקווה (רויטר) . – אלפי ילדים סובייטים ננטשים על ידי הוריהם ומוזנחים על ידי המדינה – כך טוען מנהל הקרן הסובייטית החדשה לילדים.

המנהל אלברט ליחאנוב, שכתב את דבריו בבטאון המפלגה הקומוניסטית ״פראוודה״, מאשים את המדינה הסובייטית בביצוע שגיאה גדולה בכך, שהפקידה אך ורק את המדינה על גידול הילדים. הוא טען, שיעור הגירושים הגבוה, נטישת פעוטות בידי אמהותיהם וההרגל לתת עדיפות למקצוע על פני המשפחה – הביאו להזנחת הילדים.

״אני משוכנע כי הילדים חייבים להיות אחד הדברים החשובים ביותר בחיי החברה שלנו״, אמר ליחאנוב, סופר שהוזעק לעמוד בראש הקרן החדשה.

לפי הנתונים הרשמיים, מדי שנה מאבדים כ־700,000 ילדים בברה״מ את אחד מהוריהם בשל גירושים. ליחאנוב אמר, כי ההורים בברה״מ אינם נראים מוטרדים מתוצאות הגירושים על ילדיהם. הוא ציין, כי קיומן של חבורות ילדים משוטטים מוכיח את האדישות הכללית לנושא.

אולם הבעיה החמורה ביותר בעיני ליחאנוב היא בעיית היתומים.

״כיצד נסביר שבניני משרדים בערים רבות נראים כבניני פאר בעוד בתי היתומים נראים כמשכנות עוני״ שאל ליחאנוב.

ליחאנוב טען כי המחשבה שהמדינה היא האחראית היחידה לגידול הילדים ״גרמה לנזק אדיר״. הוא גם ביקר את הנוהג, שלפיו אמהות עובדות משאירות את ילדיהם בפנימיות ממשלתיות לתקופות של שבוע ומעלה.

״הפתרון היחידי הרצוי במדינתנו הוא פתרון המשפחה״, אמר ליחאנוב. הקרן שבראשה הוא עומד תמומן על־ידי תרומות מארגונים ממשלתיים ומאנשים פרטיים.

אוטובוס ועליו כ־50 פועלים וקלאים מהגרים התנגש אתמול בעמוד באחת מכברות העיר מיאמי. כ־30 מנוסעים נפצעו. בתמונה נראים אנשי מכבי האש בעיר, העוזרים בפינוי הנפגעים. (צילום: א.פ)

סין תקים מוזוליאום לקיסר ג׳ינג׳ס חאן

הונג קונג (רויטר) . – סין מתכוונת לבנות מוזוליאום לג׳ינג׳ס חאן, הקיסר המונגולי שכבש במאה ה־13 את מרבית אסיה ואירופה.

סוכנות הידיעות הסינית הרשמית הודיעה, כי המוזוליאום ייבנה בעיר לאדג׳ג׳ שבצפון־מזרח המדינה, שם מת הקיסר המונגולי ב־1227.

בתקופת המהפכה התרבותית בסין הוגדר ג׳ינג׳ס חאן כ״לאומן מונגולי״, אולם במסגרת ההערכה מחדש של ההיסטוריה הסינית בשנים שלאחר נפילת ״כנופיית הארבעה״ טוהר שמו.

סוכנות הידיעות מסרה, כי אפרו של ג׳ינג׳ס חאן, אוהלו, שריונו ובגדיו יועברו ממקדש סמוך ויוצבו בתוך המוזוליאום. לא נמסר מתי יושלם הפרויקט.

חוק החנינה פוגע במערכת השיפוט בארגנטינה

בואנוס איירס (א.פ.) . – מערכת השיפוט בארגנטינה ספגה מפלה קשה עם העברת החוק המבטיח חנינה לחיילים המואשמים בהפרות זכויות האדם בתקופת המשטר הצבאי בשנים 83־1976 – כך מסרה קבוצת פיקוח עצמאית בנושא.

הקבוצה האמריקאית טוענת בדו״ח שהתפרסם השבוע, כי המכשול העיקרי לדמוקראטיה במדינה הוא ״התנגדות הצבא לשלטון החוק״. ״הקצינים המחזיקים היום בעמדות כוח בצבא הם טוטאליטאריים יותר ופנאטים יותר מאשר דור הקצינים שתפס את השלטון ב־1976״, נאמר בדו״ח.

הקבוצה ציינה, כי ארגנטינה קיבלה ביוני השנה חוק, המעניק חנינה לכל החיילים שעברו עבירות ב״מלחמה המלוכלכת״, כפי שמכונה תקופת המשטר הצבאי. לדברי החוק, החוק מהווה פגיעה חמורה במערכת המשפט, שהשתפרה בתקופתו של הנשיא ראול אלפונסין.

״בז מבחנה״ ראשון בגן החיות בלונדון

לונדון (א.פ.) . – ״בז־המבחנה״ הראשון בעולם, עומאר בן החודשיים, מתחיל לעוף, לאחר שעד כה הוזן בגן החיות בלונדון – כך מסר אתמול גן החיות שם.

הביולוג חאימה סאמור אמר, כי הטכניקה החדשה, שבמסגרתה הוזרעה אמו של הבז זרע שהוקפא במבחנה בקור של 196 מעלות מתחת לאפס, תוכל לשמש להצלת זני חיות הנמצאים בסכנת הכחדה.

בדומה לציפורים רבות, אי אפשר לקבוע עדיין את מינו של עומאר. מקום הימצאו של עומאר, כמו גם מקום הימצאם של אביו ג׳ונג׳ור ואמו אוסקאר, שמורים בסוד כדי למנוע את גניבתם.

הסינים מתעקשים: האוורסט הוא הגבוה בהרי העולם

פקין (רויטר־עתי״ם) – סין הודיעה שהר אוורסט הוא עדיין ההר הגבוה ביותר בעולם, על אף טענות שהשמיעו מטפסי הרים אמריקאים במהלך שנה זו, כי פסגת אוורסט היא השנייה בגובהה בעולם.

בהודעה שפרסמה אתמול סוכנות הידיעות הסינית הרשמית נאמר, כי לפי מדידות של מומחים סיניים גובה פסגת אוורסט הוא 8,848.13 מטרים, בכ־200 מטר יותר מאשר פסגת קגיד בהרי קאראקורום, בגבול הסין־פאקיסטאני.

צוות של מטפסי הרים אמריקאים העפיל בחודשים מארס ואפריל לפסגת הר קגיד והגיע למסקנה שפסגה זו גבוהה ב־38 מטרים מפסגת אוורסט.

המומחים הסיניים דבקים בעמדתם שגובה הפסגה של קגיד [illegible] על 8,6[illegible] מטרים.

תפקוד ממשלת מצרים כושל – קובע דו״ח סודי

קאהיר (ע״מ). – ראש ממשלת מצרים עאטף צדקי בוחן דו״ח סודי המבקר את דרך תפקוד הממשלה, – כך מוסר העיתון ״צאוות אל ערב״.

הדו״ח קובע, שהממשלה אינה ממלאת את תפקידה ביעילות הדרושה בשל היעדר יום קבוע או בחודש לישיבה המחודשת שלה, ובשל העובדה שמעמדו של השר צפות אלשריף לא עוגן בחוק כדובר הרשמי של הממשלה.

כמו כן אין לממשלה מנגנון של יחסי ציבור והדבר מאלץ את ראש הממשלה לענות בעצמו על תלונות בעיתונות.

הממשלה מתכנסת רק לעתים רחוקות (אחת לחודש) ואז נערכות ישיבות ארוכות שנמשכות כ־10 שעות כדי לפצות על הריווח בין ישיבה לישיבה.

פועלים ממפעל מתכת בצ׳אנג־וון שבדרום קוריאה מניפים את אגרופיהם במהלך הפגנה בשערי המפעל. הפועלים במקום שובתים זה היום הרביעי. (צילום: א.פ)

מאות מפעלים מושבתים בדר׳ קוריאה המעסיקים מזהירים מפני ״אי נעימות״

סיאול (א.פ.) . – איגוד המעסיקים העיקרי בדרום קוריאה יצא אתמול בקריאה לארגוני העובדים למנוע ״תוצאה לא נעימה״ לסכסוכי העבודה, המשתקים את תעשיית המכוניות האדירה במדינה וענפי תעשייה אחרים.

בקריאה מיוחדת שהופנתה לעשרת מיליון פועלי דרום קוריאה, מבטיחה פדרציית המעסיקים ״לעשות כמיטב יכולתה להרחיב את זכויות העובדים ואת רווחתם, תוך שיפור תנאי העבודה״.

שר העבודה מסר, כי שביתות למען העלאת השכר וכינון איגודים מקצועיים חופשיים מתנהלות ב־240 מקומות עבודה ברחבי המדינה.

תעשיית המכוניות, הנחשבת לחשובה ביותר במדינה, שובתת כליל זה היום השני ברציפות.

לא נמסרו מספרים רשמיים על מספר השובתים, אולם ההערכה היא שמדובר במאות אלפי פועלים. כעוד אין פתרון קרוב לסכסוכים העבודה, פנו בעלי העסקים בקריאה אל העובדים ליישב את תביעותיהם בזו אחר זו באמצעות משא ומתן ולא לגרום להרס חברותיהם.

רו־טאי־וו, האיש העומד להחליף את הנשיא צ׳ון בתפקידו לאחר הבחירות הקרובות, הזהיר אתמול כי התסיסה נובעת מ״צירוף של מועקות״. וכי ״כוח העבודה סבור שהוא ראוי לנתח הוגן יותר בכלכלה״.

רו, העומד בראש מפלגת השלטון, טען כי על הממשלה לאמץ ״עמדה שקולה״. ״הכח ניתן לפועלים ולהנהלה לדון זה עם זה בלי התערבות״, אמר.

התסיסה בתחום יחסי העבודה באה בעקבות מהומות פוליטיות בחודש שעבר, שבסיומן הסכימה הממשלה להכניס רפורמות דמוקראטיות, בכלל זאת הקלת האיסורים על שביתות. אתמול הפגינו 300 סטודנטים באוניברסיטת סיאול והשליכו אבנים על כוחות המשטרה. הסטודנטים מחו על מעצר אחד מחבריהם בשבוע שעבר.

גל השביתות החל בתעשייה הקלה ואחר כך התפשט לכל ענפי התעשייה, בכלל זאת אלקטרוניקה, שירותים ומכרות. משרד העבודה מסר, כי 29 שביתות הסתיימו אתמול, אולם הוכרזו 53 שביתות חדשות.

עקב השביתות במפעלי המכוניות הגדולים, הושבתה העבודה גם ב־580 מפעלי חלפים וחלקים למכוניות, שם לא הצטרפו הפועלים לשביתה. עיתונים מסרו, כי 288 מפעלים קטנים נוספים בענף זה הפסיקו את הייצור בגלל מחסור בחומר גלם.

נהגי האוטובוסים בסיאול הבירה וב־10 ערים נוספות שובתים גם הם ומהעיר קוואנגו נמסר, כי סטודנטים עצרו אוטובוסים וניסו לכפות על הנהגים לעזוב את העבודה. [illegible]

כלכלת לבנון בפני אסון: תוך חודש לא יהיו חשמל, דלק ולחם

ביירות (א.פ.) . – כלכלתה של לבנון עומדת בפני אסון, ותוך חודש לא יהיה בה לחם, דלק וחשמל – כך הזהיר אתמול שר הכלכלה הלבנוני ויקטור קאסיר בשידור בתחנת רדיו מקומית.

קאסיר סיפר, כי נגיד הבנק המרכזי אדמונד נעים הודיע לו, כי אין באפשרות הבנק להוסיף ולממן יבוא דיזל. ״תוך חודש ייגמר מלאי הדיזל״, אמר שר הכלכלה. ״המאפיות יפסיקו לפעול ולא יהיה חשמל אחרי שיסתיים המלאי הנוכחי״.

ייצור החשמל במדינה מבוסס על דלק סולר, [illegible]

יתר הודעה של חברת החשמל, כי תקצץ חמש שעות מאספקת החשמל כדי לשמור על מלאי הדיזל שלה.

בתוך כך המשיכה הלירה הלבנונית לרדת לשיאים חדשים, וערכה כעת הוא 225 לירות לדולאר זאת כמדינה המייבאת 80 אחוז מתצרוכתה. למרות המשבר הכלכלי הקשה, המנהיגים המוסלמים והנוצרים עדיין לא הגיעו להסכמה על הדרך להצלת הכלכלה.

שר האוצר בפועל, [illegible] ב־800 מיליון דולאר, [illegible]

הפועלים בדרא״פ: השביתה צוברת כח בעלי המכרות: פועלים שבים לעבודה

יוהנסבורג (א.פ.) . – בעלי המכרות בדרום אפריקה טענו אתמול, כי שביתת הפועלים השחורים מתחילה לגווע, אולם נציגי איגוד העובדים אומרים, כי השביתה החוקית הגדולה ביותר בתולדות המדינה צוברת כוח.

איגוד הכורים הארצי (נו״ם) מסר, כי 2,000 פועלים הצטרפו אתמול לשביתה, ובכך הגיע מספר השובתים ל־342,000. השביתה נכנסה אתמול ליומה החמישי.

לשכת המכרות, המייצגת את שש חברות הכרייה הגדולות, מסרה לעומת זאת, כי מספר השובתים ירד ב־30,000 ועתה שובתים 200,000 פועלים – פחות משליש מכלל הפועלים השחורים במכרות.

הכורים השחורים, המשתכרים כחמישית משכר הפועלים הלבנים באותו ענף, דורשים העלאה של 30 בשכרם.

בעקבות השביתה ההולכת ומחריפה, האשימה אחת החברות את העובדים, [illegible]. באחד מהמכרות, בהתנגשויות בין שובתים ובין אנשי הבטחון במכרות נפצעו אתמול 19 בני אדם.

איגוד העובדים מסר, כי 177 מחבריו נעצרו. המשטרה האשימה 78 מהם בניסיון לרצוח את חבריהם שסירבו להצטרף לשביתה. המשטרה מסרה, כי עצרה חמישה כורים בקשר להריגתו של פועל שחור בתחילת השבוע, משום שלא נענה לדרישה לשבות.

לשולה, למשפחה
ולקיבוץ כפר־סולד

משתתפים בצערכם העמוק
על פטירתו של יקירכם

בנימין כהן ז״ל

ביטוח חקלאי ועובדיו

מזג האוויר ביעדי הטיסה החשובים של סוויסאיר

מזג האוויר בעולם

אוסלו	8	22	בהיר
אמסטרדם	23	35	בהיר
באנוס איירס	11	15	מעונן
הלסינקי	12	17	מעונן
הונג קונג	27	31	בהיר
וינה	13	19	מעונן
ז׳נבה	15	27	בהיר
טוקיו	26	32	בהיר
מוסקבה	9	24	מעונן
יוהנסבורג	5	17	בהיר
לונדון	16	21	מעונן
ליסבון	21	28	בהיר
מדריד	20	38	בהיר
מונטריאול	11	25	מעונן
ניו יורק	17	27	בהיר
סאן פאולו	15	30	מעונן
פריס	16	28	בהיר
פרנקפורט	13	23	בהיר
ציריך	15	23	מעונן
ריו דה ז׳נרו	17	31	בהיר
סטוקהולם	15	20	בהיר
סידני	17	31	גשום

swissair

בזק החברה הישראלית לתקשורת בע״מ

תעריפים חדשים בשירותי בזק המקומיים

מחר 15.8.87 נכנסים לתוקפם תעריפים חדשים בשירותים המקומיים של חברת בזק

להלן עקרי התעריפים החדשים

יחידת מנייה (פעימת מונה)	0.1 ש״ח
דמי התקנת טלפון בדירה	375 ש״ח
דמי העתקה	132 ש״ח

תשלום קבוע (דמי שימוש) לחודש

קבוצה א׳ (בערים הגדולות)	8.84 ש״ח
קבוצה ב׳ (בערים הבינוניות)	5.69 ש״ח
קבוצה ג׳ (שאר אזורי הארץ)	2.60 ש״ח
מחיר האסימון	25 אג׳
ביקור סרק של טכנאי	33.20 ש״ח

תעריפי חלק משיחות הטלקס הבינלאומיות הועלו ב־10%
תעריפי שיחות הטלפון הבינלאומיות לא הועלו
תשלומים אלה נקבעו ע״פ הסמכות שהוענקה לשרי התקשורת והאוצר לפי סעיף 7 לחוק יציבות המחירים במצרכים ובשירותים (הוראת שעה) תשמ״ו־1985 ובאישור ועדת הכספים של הכנסת.
פרטים נוספים בסניפי חברת בזק

אלמקס מיוצרת ע״י טבע תעשיות פרמצבטיות בע״מ

ליום ששי 14.8.87
[illegible]

מודעון
[illegible]

ליום שבת 15.8.87
[illegible]

משחת השיניים **אלמקס** יעילה פי 3 במניעת עששת.

הועדה המקומית לתכנון ולבניה נתניה
ניתנת בזה הודעה כי לועדה הוגשה בקשה לאישור הוספת בנית מגורים לבית על חלקה 96 בגוש 7705 כיכר 1 רח׳ הצבנים מס׳ 6 בחוריגה מבוקשת: 2.5 מ״ר נוספים מעל המותר. תכנית מספר 89/85 ת.ב. 5860. את התכנית ניתן לראות במשרדי הועדה. התנגדויות אפשר להגיש במשך שבועיים מיום פרסום הודעה זו.
ר. אהרלאי
יו״ר הועדה המקומית

ביתנו שרוי באבל
על פטירתו של
משה הולץ
אביו של חברנו רמי הולץ
הלוויה התקיימה באילת השחר
אתמול יום חמישי יח׳ באב תשמ״ז
13.8.87 בשעה 17.30
המשפחה
ובית אילת השחר

ביום א׳ כ״א באב תשמ״ז 16.8.87
יום השלושים למותו של חברנו
ברוך זינגר ז״ל
נפקוד את קברו בשעה 17.00
האזכרה בחדר האוכל תתקיים
אחר הטקס בבית העלמין
המשפחה
וקיבוץ נשר

דבר של היום הוא חדש

לחברתנו חן (מזרחי) ברכה
אתך באבלך במות
אחותך ז״ל
בנק הפועלים בע״מ
סניף לוד
וההנהלה והעובדים

במלאות שנתיים למות יקירינו
צבי ושרה קרן ז״ל
תערך אזכרה בבית העלמין בצור שלום ביום ראשון 16.8.87 בשעה 4.30
הסעה מהבית בשעה 16.00 ברחוב יצחק בן צבי 27 קרית חיים.
המשפחה

במלאות שלושים לפטירתו של חברנו
בן ציון זילברמן
נעלה לקברו ביום א׳ 16.8.87 כ״א באב תשמ״ז בשעה 16.30.
המשפחה
ובית עין כרמל

מכתבה - ארכיון

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים

אל תיגע בי

חוויה לא נעימה עברו שלשום שני העתונאים אמיר גילת (מעריב) ואריה קיזל (ידיעות אחרונות), שניסו להשיג ראיון עם פרוצה חיפנית בת 29 המכונה „שיינדלה" ואשר שוחררה מבית־החולים רמב"ם כשהיא נושאת נגיפי איידס. כשהגיעו השניים לדירתה פתחו „שיינדלה" ואמה בצעקות רמות בין היתר: „הלוואי שכל העתונאים יקבלו איידס. איפה הייתם כששכבתי בבית־החולים?".

בין הפרוצה לעתונאים, שניסו לשדל אותה לדבר עימם, התפתח דין ודברים. לפתע היא הרימה אבן, רצה לכיוון מכוניתו של גילת והטסמה בגופה את מעבר העתונאים למכוניתם. השניים נבהלו מאד, בעיקר מהחשש שמא הפרוצה תיגע בהם במהלך המריבה. קיזל אף צעק לעברה: את מנסה להרוג אותי, זה יהיה נסיון לרצח". לבסוף הגיעה ניידת למקום והשוטרים הצליחו לשכנע את „שניידלה" להסיר את המצור מעל מכוניתם של העתונאים המבוהלים.

יוסי ליבוביץ

סרט על אבא חושי

המרכז הבינ־לאומי להפקת סרטים על אישים בעם היהודי עומד להפיק סרט תיעודי על אבא חושי ז"ל, ראש עיריית חיפה. עלות הסרט באמדת ב־60,000 דולר. המרכז יגייס כספים למימונו מגופים ציבוריים ומפעלים. עיריית חיפה תתרום 10,000 דולר, להפקת הסרט וועדת הכספים כבר אישרה זאת בישיבתה האחרונה. הסרט יהיה באורך של 60 דקות ויתאר את חיפה בתקופת כהונתו של אבא חושי כראש העיר.

אריאלה ראובני

מולכו בחו"ל

ספרו האחרון של א.ב. יהושע (בתמונה) מולכו, שיצא לאור בהוצאת הקיבוץ המאוחד/סימן קריאה, נמכר עד כה ב־46,000 עותקים. הספר נרכש לתרגום על־ידי שורה ארוכה של בתי הוצאה גדולים באירופה ובארה"ב ויופיע באנגלית, צרפתית, גרמנית, שוודית ודנית. כמו כן, מתנהל מו"מ עם הוצאות נוספות על זכויות התרגום.

הרומאן הקודם של א.ב. יהושע, גירושים מאוחרים, שיצא אף הוא בהוצאת הקיבוץ המאוחד/סימן קריאה, הופיע עד כה בתשע ארצות ותורגם לשפות: אנגלית, צרפתית, גרמנית, שוודית, נורווגית, דנית, ספרדית, פינית.

לחומת ברלין, המפרידה בין שני חלקי העיר החצויה, מלאו אתמול 26 שנה.

בבוקר ה־13 לאוגוסט, 1961, גילו תושבי ברלין להפתעתם כי חיילי גרמניה המזרחית החלו בשעות הלילה בהקמת חומה ועליה תייל דוקרני, כדי לחסום את הפירצה האחרונה שאיפשרה לתושבי גרמניה הקומוניסטית לעבור לגרמניה המערבית.

במהלך השנים נעשו שיפורים בחומה והשלטונות המזרח־גרמניים פועלים מדי פעם כדי להפוך אותה למכשול בלתי־עביר.

יצויין כי הנשיא רונאלד רייגן פנה לאחרונה למנהיג בריה"מ מיכאל גורבאצ'וב בקריאה להרוס את החומה. מנהיגי גרמניה־המערבית הסתפקו בתביעה צנועה יותר – הם מבקשים ששלטונות גרמניה־המזרחית יבטלו את ההוראה לפתיחה באש על אזרחים המבקשים לחצות את הגבול למערב.

בתמונה: תושבי רובע קראוצברג שבמערב ברלין נהנים מהבירה שלהם בצל החומה.

בלי חשק

הזמרת הצרפתייה דיזירלס (בתמונה) הגיעה אתמול לארץ. להיטה של דיזירלס (וויאו' וויאו') צועד במקום הראשון כחמש מדינות באירופה וגם בארץ ומכר למעלה ממיליון עותקים. מיד לאחר בואה נערכה לזמרת, שתרגום שמה הוא „ללא תשוקה", מסיבת עתונאים בסינרמה. שם קיבלה תקליט זהב ממנכ"ל חברת סי.בי.אס. במוצאי־שבת היא גם תופיע ומייד תפנה את מקומה לזמרים/ות הבאים עלינו לטובה.

חבלי משיח

הרב בלוי (בתמונה) הוכתר לאחרונה כמנהיג „נטורי קרתא" של הפלג הסר למרותה של הבד"ץ של העדה החרדית בירושלים, וזאת לאחר האורגניזציה שנעשתה בימים אלה בשורות „הנטורים" בירושלים.

ה„הצלחות" שנחלו בהפגנות המחאה רבות המשתתפים שאף סחפו אתם את „אגודת ישראל" וש"ס, נגד הקרנת הסרטים בשכונות והמסעדה „מי ומי" בירושלים ואשר בראשן צעד הרב בלוי. בהפגנות אלו נפצע ואף נאסר, החלט בעדה החרדית להכתיר אותו כמנהיג אבסולוטי של „נטורי קרתא" שאין עליו עוררין... בלוי הוא בנו של המנהיג המנוח ר' עמרם בלוי, והוא הממשיך את דרכי אביו שהלך בראש ההפגנות נגד הציונות ונגד חילול שבת עוד בימי המנדט הבריטי.

ההכתרה עוררה תסיסה בקרב הפלג השני של „נטורי קרתא" שבראשו עומדים הרב חיים קצנלנבוגן ותנאיו הרב משה הירש והרב יעקב משה אפשטיין. אלה החליטו לא להכיר בבלוי כמנהיג, וימשיכו לנהל את המאבק שלהם נגד הציונות בדרכם, כלומר, בשיתוף־עם גורמים לא יהודיים.

נת זבולוני

ומי לא בא

מדונה, (במרכז התמונה) קרוב לוודאי, מרגישה ממש לא בעניינים – כולם מודיעים לישראל וזק היא בדרך ללונדון. אתמול עזבה הזמרת הפופולארית את מלון וולדורף־אסטוריה בניו־יורק בדרכה ללונדון. שם תופיע באיצטדיון וומבלי. כל הכרטיסים לקונצרט כבר נמכרו.

אור לאמנים

חברת החשמל הצטרפה לאחרונה לחבורה הכבודה של פטרוני אמנות. החברה אינה מסתפקת רק במתן חסות לתערוכות, בין היתר היא העמידה לרשותו של הפסל נחום טבת סטודיו ברידינג ג'. טבת לא התעצל והעמיד פסל (בתמונה) בחלל הסטודיו החדש שלו.

צילום: רחל הירש

המדור נערך היום בידי מיכל פלג

הלוח הכללי

לסוכנות ביטוח בת"א
פקיד/ה מנוסה
בביטוח אלמנטרי
למשרה מלאה
עבודה עם לקוחות
טל. 03-234802
לפנות לנעמי.

אולי תפקיד זה הוא צעד ראשון
לקריירה חדשה
חברת בת של קונצרן גדול מציעה מספר תפקידים לגברים — נשים
- גיל 27 — 45
- נסיון בעבודה עם אנשים ובעלי רצון עז להתקדם ולהצליח
- יכולת ליזום ולפתח רעיונות ומבצעי שיווק
- אישיות בעלת פתיחות, כושר ניהול וארגון
- בעלי השכלה תיכונית מלאה לפחות.

(לאקדמאים במדעי החברה עדיפות)
המועמדים שיתקבלו יועברו מבחני התאמה.
כל המועמדים שיתקבלו יועברו הכשרה ע"ח החברה וישולבו לאחר מכן בעבודה.
למצליחים מובטחת הכנסה גבוהה ותנאים מצויינים
לתיאום ראיון:
ת"א והמרכז: 03-217720, 03-266464(אורלי) 03-258321(גלילה)
חולון: 03-882250(דוד)
חיפה והצפון: 04-382691-2-3(רינה)
נתניה והסביבה: 053-616971-2-3-4(מישאל)
טבריה: 06-722870(בבי)
באר־שבע והדרום: 057-31106(יצחק)
— סודיות מובטחת —

למושב שרונה דרוש
גיזבר — מרכז משק
בעל נסיון. מגורים במושב חובה.
הצעות יש להגיש בכתב למזכירות המושב טל. 06-767958 מושב שרונה ד.נ. הגליל התחתון מיקוד 15232.

לחברה ציבורית גדולה
דרושים
מנהלי חשבונות
דרישות:
1) תעודה של סוג 3.
2) נסיון בעבודה של 3 שנים לפחות.
נא לפנות לת.ד. 33038

מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות
דרושים/ות
בוחנים/ות
מבאר שבע, קרית גת, אשקלון להעברת מבחנים בבתי־ספר יסודיים. העבודה תמשך כשבועיים, בחודש ספטמבר 87. המעוניינים יתקשרו החל מיום ג' 18.8.87 אל: דינה כהן טל' 02-419191

הקנקן בקניון
מסעדה ישראלית
לקנקן בקניון דרושים:
מנהל/אחראי משמרת מסעדה
אחראי לילה
עובדי דלפק
עובדי גריל־מנים
מלצרים ומלצריות
עוזרי טבחים
הכישורים הנדרשים:
נסיון קודם בענף המסעדות או המלונאות.
למתאימים תנאי שכר הולמים.
פרטים בטלפון: 03-330153
להתקשר החל מיום א'.

למפעל תעשייתי באזור נצרת
דרושים
מנה"ח מדופלם/רו"ח
עם נסיון בתעשייה במערכות ממוחשבות.
מנהל קניות
עם נסיון רכש מספקים בארץ ובחו"ל.
טכנאי ייצור/ תעשייה וניהול
עם נסיון בתפ"י במערכות ממוחשבות.
ידיעה טובה בעברית ובאנגלית לשלושת המשרות.
נא לפנות בכתב יד בפירוט קורות חיים ונסיון קודם אל: ת.ד. 44432, חיפה 31043
סודיות מובטחת.
מודעה זו מיועדת לגברים ולנשים כאחד.

לפנימיה דתית לבנות ברמת־גן
דרושות
1. **עובדת סוציאלית** במשרה מלאה
2. **מדריכות /** בתנאי פנימיה
3. **מורות לשעורי עזר** מ־14.00 — 17.00
תנאים טובים למועמדות המתאימות
טל. 03-725523

לחברה לייבוא ושיווק מוצר לתעשיה
דרוש
מהנדס מכונות
למתן שרות בכל רחבי הארץ.
הכישורים הדרושים:
★ שליטה בשפות עברית ואנגלית
★ גיל 30־35
★ רשיון נהיגה
★ מגורים – חיפה והסביבה.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 243 חיפה עבור ברק.

Systematics סיסטמטיקס בערבון מוגבל
PRIME Computer
עם התרחבות פעילותנו דרוש:
נציג שווק מחשבים (MR)
לשווק מערכות סופר מיני לשוק ההנדסי / מדעי
- הכרת מערכות גרפיקה ותיב"מ
- תואר אקדמאי - יתרון
- נסיון במכירות - יתרון

למועמד שיתקבל יוצעו תנאי עבודה מצויינים והזדמנות להשתלב בחברה מובילה בשוק העולמי.
סיסטמטיקס בערבון מוגבל. בית הקרן ביאליק 155־157 רמת־גן 03-7510351

קליל kli
דרוש
איש מכירות
בעל רקע טכני
הכישורים הדרושים:
★ נסיון מוכח במכירות
★ רקע טכני (עדיפות בענף אלומיניום)
★ ידע בפרסום ובעיצוב
★ כושר התבטאות בכתב ובע"פ.
★ יחסי אנוש טובים.
המעוניינים יפנו בכתב, בפירוט קורות חיים ונסיון בעבודה אל דורית ישראלי, ת.ד. 210 קרית מוצקין 26114.
סודיות מובטחת.

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
מחלקת המנגנון ת"ד 92 ים 91920
דרוש/ה משרה מס. ח/220/87
מנהל מרכז לחינוך ולהכשרה מקצועית לנוער. בית ספר מקצועי כל יומי
מקום ירושלים
תאור העבודה – ניהול מערכת לימודים של ביה"ס מקצועי וטיפול בכל הבעיות החינוכיות, התברותיות והמנהליות שבמרכז.
הכישורים הדרושים – בוגר בית מדרש למורים או השכלה גבוהה בחינוך או באחד ממקצועות ההוראה.
נסיון בהוראה של 5 שנים לפחות.
רצוי נסיון בניהול בית הספר.
כושר מינהלי והתמצאות בענייני משק.
הדרגה המוצעת – בהתאם לכישורי המועמד בדרוג עובדי הוראה בתוספת גמול ניהול.
המועמד יועסק בנוסף גם במסגרת משרד החינוך, בתוכנית המשרה.
כל האמור בהודעה זו בלשון זכר יש לראותו כאמור גם בלשון נקבה.
מועד אחרון להגשה – 21.8.87.

רשות הגנים הלאומיים
דרוש/ה
מנהל/ת המשרד הראשי
דרישות התפקיד
— כושר ניהול ואירגון
— כושר התבטאות בכתב ובע"פ
— ידיעת השפות עברית ואנגלית.
— ידע בהדפסה על מכונת כתיבה (רצוי נסיון במעבד תמלילים)
— עדיפות לבעל/ת השכלה גבוהה
— נסיון מוכח של 5 שנים לפחות
מקום העבודה — הקריה, תל־אביב
נא לפנות בכתב (בציון מספר טלפון) עם פירוט קורות חיים לת.ד. 7028, הקריה תל־אביב 61070, עד לתאריך 24.8.87

מפעלי ניר אמריקאים ישראלים בע"מ
דרוש/ה
פקיד/ת יבוא
דרישות התפקיד:
בקיאות ונסיון במסירת הזמנות לספקי חו"ל, שינוע מטענים, סיווג מכס, שחרור סחורות, טיפול בבנקים וביטוח ימי.
שליטה מעולה באנגלית – חיונית.
רק מועמדים העונים על הדרישות הנ"ל – יענו.
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת המנגנון ת.ד. 142 חדרה. סודיות מובטחת.

חברה ציבורית בתחום ענף הבניה מודיעה בזה על משרה פנויה לתפקיד
כלכלן
במחלקה הכלכלית באגף השיווק
תאור התפקיד:
עריכת בדיקות כלכליות
הכנת תקציבים
ריכוז ועריכת סקרי שוק
מיחשוב המערכת
מעקב ובקרה
ייזום פעולות שיווק
כישורים נדרשים:
תואר ראשון לפחות בכלכלה ו/או מנהל עסקים
רקע בשיווק
רקע בעבודה עם מחשב
תנאי שכר בהתאם לכישורי המועמד.
פניות בצירוף תולדות חיים בכתב יד יש להעביר לת.ד. 7235 ת"א מ. 61071 עד יום 21.8.87
נא לציין על גבי המעטפה „כלכלן־1/87"

אי די בי בטוחות (1983) בע"מ — בל"ל בטוחות (1983) בע"מ
בטוחות בה"פ בע"מ — כללי בטוחות (1983) בע"מ
מזרחי בטוחות (1983) בע"מ

הודעה לבעלי המניות הבנקאיות שנחסמו בפקדון למשמרת

החברות מודיעות לבעלי המניות הבנקאיות אשר נחסמו, עם זכות ברירה למכירתן לאחר ארבע שנים, על פי תנאי „הסדר המניות הבנקאיות", כי הם זכאים בתקופה שבין 16 באוגוסט 1987 ל־20 באוקטובר 1987 להודיע על רצונם למכור את המניות שחסמו ולקבל את התמורה שנקבעה בהסדר, ביום 30 באוקטובר 1987.

בימים הקרובים תשלח לכל זכאי כנ"ל הודעה לפיה אם ברצונו למכור את המניות כאמור, עליו לסור במשך התקופה שהוזכרה לעיל לסניף הבנק בו מתנהל פקדון המניות החסומות שלו ולתת לבנק הוראה בעניין מכירת המניות על־פי ההסדר.

זכאי כנ"ל, אשר מסיבה כלשהיא לא יקבל במשך חודש ספטמבר הודעה אישית מתבקש לסור לסניף הבנק לצורך מתן הוראותיו בענין זה.

אדם שהוא חליף על פי דין (יורש או מנהל עזבון) של בעל פקדון חסום כאמור, מתבקש לפנות אל סניף הבנק בו מופקדות המניות החסומות.

זכאי כנ"ל אשר לא יתן הוראות לבנק עד 20 באוקטובר 1987 ועד בכלל ישוחררו מניותיו מהחסימה בפקדונו, ויחולו עליו תנאי הסדר המניות כפי שתוקן.

סוכם עקרונית עם הנהלת הבורסה לני"ע בתל־אביב, כי המניות שישוחררו כאמור יירשמו למסחר בבורסה, החל מיום 1 בנובמבר 1987. הבורסה תדאג לסימון שונה של מניות אלה כדי להפרידן מהמניות הסחירות האחרות*.

* הסדר הסחירות בבורסה לא יחול על מניות בנק הפועלים (מבוכרות) ומניות 1 ע.נ. ר־5 ע.נ. של בנק מימון וסחר.

אי די בי בטוחות (1983) בע"מ — בל"ל בטוחות (1983) בע"מ
בטוחות בה"פ בע"מ — כללי בטוחות (1983) בע"מ
מזרחי בטוחות (1983) בע"מ

הודעה בדבר תיקון ההסדר שנעשה עם ממשלת ישראל בענין המניות הבנקאיות שנחסמו בפקדון למשמרת

נמסרת בזה הודעה בדבר תיקון ההסדר שנעשה עם ממשלת ישראל בענין המניות הבנקאיות שנחסמו לשש שנים, עם זכות ברירה למכירתן לאחר ארבע שנים, ע"י יחיד, קיבוץ או מושב שיתופי שקיימו את התנאים שהופיעו בהסדר המניות המקורי.

על פי התיקון להסדר, מניות שנחסמו בפקדון למשמרת אשר עד ליום 30 באוקטובר 1987 יוחזקו בחסימה בידי יחיד, קיבוץ או מושב שיתופי שקיימו את התנאים האמורים, יירכשו על ידי החברות מכל מי שיחזיק בהן ויהיה מעונין בכך (בין אם הוא המחזיק המקורי ובין אם לאו) וזאת במועדים ובמחירים המפורטים להלן:

א. החברות תשלמנה ביום 31 באוקטובר 1989 למחזיק במניות כאמור, שיהיה מעונין בכך, את הסכום הגבוה מבין שני אלה:

(1) סכום בשקלים השווה ל־1.34 דולר, בתמורה למניות שערכן בבורסה ביום 6 באוקטובר 1983 היה שווה ל־1.00 דולר (מותאם לשינויים, כולל דיווידנד במזומן);

(2) סכום בשקלים השווה ל־1.12 דולר, בתמורה למניות שערכן בבורסה ביום 6 באוקטובר 1983 היה שווה ל־1.00 דולר (מותאם לשינויים, כולל דיווידנד במזומן), כשסכום זה מוגדל לפי שיעור עליית מדד המחירים לצרכן, מן המדד שיפורסם לחודש אוקטובר 1987 ועד המדד שיפורסם לחודש ספטמבר 1989.

ב. החברות תשלמנה ביום 31 באוקטובר 1988 למחזיק במניות כאמור שיהיה מעונין בכך, סכום בשקלים השווה ל־1.04 דולר, בתמורה למניות שערכן בבורסה ביום 6 באוקטובר 1983 היה שווה ל־1.00 דולר (מותאם לשינויים כולל דיווידנד במזומן).

בהתאם להסדר, יועמדו לרשות החברות כספים ע"י ממשלת ישראל, בתנאים ובדרכים שיקבעו בהסכם בינן לבין הממשלה.

פרטי התיקון להסדר, כפי שנקבעו בהסכמים בין החברות לבין ממשלת ישראל, וההתחייבויות הבלתי חוזרות של החברות כלפי המחזיקים במניות כאמור, יפורסמו בילקוט הפרסומים. הנוסח המחייב של ההתחייבויות הנ"ל הוא הנוסח שיפורסם שם.

שערי המניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר ההצמדה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אג.ה.ב. ש	21700				
המגנות 0.1	1715 תב	2983	-191	-10.0	-3120
הבקנות א 0.5	1191	1199	-12	-1.0	-6.0
כללי לא בהסדר 1	18700	89.0	-400	-2.1	-111
בנק צפון אמריקה 1.	— הפסקת מסחר —				
בנק צפון אמריקה 5.	— הפסקת מסחר —				
פ.י.ב.י. 0.5	— הפסקת מסחר —				
הבינלאומי 5.0	8000	1068	-20	-3	-926

כלולים בהסדר ההצמדה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אידיבי רג 100.0	103150	1237	-500	-5	-609
אידיבי ב 100.0	103650	22.0			+44.0
אידיבי בב א 2.0	635000		-20000	-3.1	-6.0
אגוד ושה	77602	115	-100	-.1	-59.0
דיסקונט ב	134000	7.0			+7.0
דיסקונט א	131800	352	-700	-5	-280
דיסקונט שה ב	15500	7.0			+86.0
המזרחי ש	42550	999	-280	-.7	-411
המזרחי מ	42562	76.0	-100	-.2	-30.0
הפועלים מבב	95000		+500	+.5	+.8
הפועלים ש	70100	1718	-540	-.8	-1595
הפועלים ב	70350	205			+132
כללי א ושה	179000	19.0	-645	-.4	-24.0
כללי שה 7	8700	136	-80	-.9	-279
כלל. מסחר 100.0	44630	1672	-300	-.7	-1505
כלל שה 11	16753	99.0	+20	+.1	+37.0
מימון המסחר 1.0	59368				+10.0
מימון המסחר 5.0	30099				

בנקים למשכנתאות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אדנים 0.1	• 24749	25.0	-2750	-10.0	-50.0
• ביצוע חלקי 50.00%					
לאומי משכנתאות ש	9680	138			+17.0
לאומי משכנתאות מ	9850	56.0	+360	+3.8	+141
כרמל ש	• b100	1642	-300	-4.7	-878
• ביצוע חלקי 93.10%					
מרכזי שה 1	4060				-9.0
בנין ב ש 5.0	— הפסקת מסחר —				
פיתוח ובשכ' ושה	2580	294			-346
משכן ב ש	4010	895			+416
עצמאות 0.1	20700	12.0	-119	-.6	-23.0
טפחות מבכ ש	22700		-300	-1.3	-101
טפחות רג ש	22500	214	-500	-2.2	-460
טפחות שה 1	10400		+290	+2.9	+11.0
טפחות שה 2	5241	50.0	+10	+.2	+470
יעבוד 1.0	3696	214	-40	-1.1	-2135
יעבוד 5.0	2450 בו		-129	-5.0	-3453
מירב 1.0	8117	210			+155

מוסדות מימון

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
שלמן א ושה	— הפסקת מסחר —				
התעשיה מבכ א	— לא נסחר —				
התעשיה מבכ ג	— לא נסחר —				
לאומי תעשיה א ש	12800	96.0			-43.0
פתוח תעשיה מבכ	— לא נסחר —				
פת תעש בב ג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג1	— לא נסחר —				
פת תעש בב ד	— לא נסחר —				
פת תעש בב רד	— לא נסחר —				
מרכז קבלנים 5.0	993	695	-20	-2.0	-2680
תיירות בב	— לא נסחר —				
כלל לישראל 0.1א	20339	20.0			+12.0
כלל לישראל 0.5ב	16150	11.0			-3.0
כלל לישראל אג"ח	17568	15.0			-15.0

ביטוח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
איתן ביטוח ושה	152.0	2645	-4.0	-2.6	-3742
ארדים 0.1	1124	462	+11	+1.0	+877
ארדים א 0.5	745	119			-119
בטוח משנה ושה	484		+14	+3.0	+335
בטוח משנה 5שה	236	2530	-2	-.5	-3590
הדר ושה	238	2142	-2	-.8	-760
הדר 5שה	199.0	4902	-2.0	-1.0	-2137
הדר אפ 2	252	2000	-3	-1.2	-6000
הפניקס 0.1	714 תב	500	-50	-6.5	-500
הפניקס 0.5	681	1553	-9	-1.3	-1803
המשכר-הראל 1.0	5610	15.0	-20	-.4	-15.0
המשכר-הראל 5.0	4250	32.3	-20	-.5	-32.0
מנורה 1.0	• 2108	16.0	-112	-5.1	-32.0
• ביצוע חלקי 50.00%					
מנורה 5.0	1400	67.0	+20	+1.5	+433
שמר פיתוח ג	360	5050	-14	-3.5	-8307
סהר ושה	— הפסקת מסחר —				
צור ש	295	2650	-2	-.7	-1850
זיון כלל ושה	6590		-5		-9.0
זיון כלל 5שה	2016				+158
המנה ושה	299	3233			-3962

מסחר ושרותים

מסחר

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אינטרקאבא 1.0	3060	50.0	+10	+.3	+25.0
אינטרקאבא 5.0	846 תב	1252	-94	-10.0	-1526
אינטרקאבא ובר"ת	696 תב	40689	-94	-11.9	-51121
כאהד עזרא 1.0	995	3809			+3099
כאהד עזרא אפ 2	660	1209			+817
כלל סחר אפ ד	323	5152	-6	-1.6	-13602
כלל סחר אגח 2	153.0	6000	-4.0	-2.6	-26884
קרסטל 1.0	843	2773	+25	+3.1	+3288
רפוק 0.1	20600				
רפוק 0.5	• 12370	15.0	-125	-1.0	-24.0
• ביצוע חלקי 62.50%					
כלל סחר ושה	414	7916	-1	-.2	-2804
שופרסל א 2.0	14350	218	-178	-1.2	-218
שופרסל ב 10.0	10421	65.0	-79	-.6	-161

שרותים

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אמתא ושה	348	7650	+1	+.3	+4333
דראל 1.0	• 1710	6.0	+29	+1.7	+12.0
• ביצוע חלקי 50.00%					
מכנות הספקה ושה	650	803	-25	-3.7	-2973
מכנות הספקה 5שה	261	250	-1	-.4	-737
קידר 0.1	1100 תב	711	-99	-8.3	-2605
קידר 1.0	281	17220	-7	-2.4	-55099
מתקני ערובה ושה	2144				
מתקני ערובה 5שה	1020	625			-23.0
יונגמרקים 0.1	2450	79.0	-63	-3.3	-251
יונגמרקים 0.5	1960	113	+19	+1.0	+93.0
יופל ושה	7500	256	-300	-3.9	-156
דלק ג 0.1שה	2583	1291	-53	-1.3	-1221

מלונות ושרותי תיירות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
גלי חוף 1.0	— לא נסחר —				
גלי חוף 5.0	— לא נסחר —				
מלונות דן 1.0	1670 תב	730	-120	-6.7	-832
מלונות דן 5.0	1618		-5	-2	-100
חוף הצלמון 0.1	7199	56.0	+1		+44.0
כנף ושה	3100	114	+140	+4.7	+112
מלונות ירדן 1.0	2996 תב	207	+180	+6.4	+277

מחשבים ושרותי מחשב

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אלבה ושה	900	350			+161
דשה מיכון 1.0	10200	70.0			-61.0
ת.י.ע.ז 1.0	4459	485			-225
יעקון 1.0	4880	39.0	-20	-.4	-27.0
כלל מחשבים 1.0	8130	11.0	-120	-1.5	-11.0
מ.ל.ל 0.1שה	12200	8.0	+200	+1.7	+8.0
מ.ל.ל 0.5שה	3831	50.0	-19	-.5	-100
משוב 1.0	434 תב	450	+24	+5.9	+343
משוב אפ 1	289 תב	186	-41	-12.4	-186
ניקוב ושה	1394 תב	543	-155	-10.0	-891
ניקוב 5שה	• 800	794	-44	-5.2	-1994
• ביצוע חלקי 89.40%					
ניקוב אפ 2	3300	173	-200	-5.7	-173
תים מחשבים 1.0	755	726	-35	-4.4	-1424

מקרקעין ופיתוח

נדל"ן בינוי ופיתוח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
ארזן מבנים 1.0	— הפסקת מסחר —				
ארזן מבנים 5.0	— הפסקת מסחר —				
אזורים ושה 1	849	910			-263
אזורים אגח 3	149.0	22000	-1.0	-.7	-32148
אילין 1.0	405	5484	+1	+.3	+3376
אל-רוב 1.0	362	3586	-16	-4.1	-2829
אפריקה 0.1שה	52749	72.0	-1		-18.0
אפריקה ושה	42180	205	-20	-.1	-172
אפריקה אפ 5	32500	109	+300	+.9	+84.0
אזרים 1.0	3960	599			-299
אזרים ושה	3610	670	-15	-.4	-288
אזרים 5שה	2710	300	+20	+.7	+500
בן-יקר גת 1.0	6395	22.0	-5	-.1	-22.0
בריבנ'ין ושה	2900 תב	185	-278	-8.8	-360
בריבנ'ין 5שה	2330	335	-80	-3.3	-1165
דנקור 1.0	6349	141	-66	-1.0	-308
דורי 1.0	— הפסקת מסחר —				
דורי 5.0	— הפסקת מסחר —				
דנער ושה	• 174.0	2954	-10.0	-5.4	-6348
• ביצוע חלקי 91.50%					
דנער 5שה	128.0 תב	6726	+7.0	+5.8	+11228
הכסלה 1.0	• 1144	548	+104	+10.0	+608
• ביצוע חלקי 78.30%					
הכסלה 5.0	746	200	-20	-2.6	-599
ת.ל.ב. 0.1	— הפסקת מסחר —				
ת.ל.ב. 0.5	— הפסקת מסחר —				
גבבליות י-ם ושה	288	9223	-3	-1.0	-9463
גבבליות ים אפ 1	140.0	12669	-6.0	-4.1	-9677
גב-ים 0.1	4960	955	-220	-4.3	-2620
גב-ים 0.5	4040	494			-232
ישפרו ושה	3741	279	+11	+.3	+209
ישראלום 1.0	1194	411	-40	-5.2	-611
ישרס ושה	19176	50.0	+129	+.7	+71.0
כנן פיתוח 1.0	11980	82.0	-20	-.2	-62.0
לומיד 1.0	— הפסקת מסחר —				
לומיד 5.0	— הפסקת מסחר —				
מ.ת.מ. 1.0	— לא נסחר —				
מ.ת.מ. אפ 2	— לא נסחר —				
מ.ת.מ. אגח א	— לא נסחר —				
מאגרי בניה 1.0	— לא נסחר —				
מישגאל ושה	321	5016			-1016
מישגאל אפ 1	156.0	3824			+1530
מבנה 5.0	• 2030	386	+41	+2.1	+392
• ביצוע חלקי 98.40%					
מר-לד 1.0	780	837	+15	+2.0	+471
לינפשרה 1.0	485	1029	-1	-.2	-436
לינפשרה 5.0	213	14789			+9774
ליפשיץ ושה	398	11793			+8393
ליפשיץ 5שה	290	14604			+12543
ליפשיץ אפ 2	161.5	21265			-15596
נאות אביב 0.5	• 4800	347	-100	-2.0	-312
• ביצוע חלקי 94.80%					
נכסי אחזרים ושה	311	3500	-4	-1.3	-4838
סהר החזקות 1.0	870	300			-250
סהר החזקות 5.0	830	490	-40	-4.6	-1509
סולל 1.0	• 6595	61.0	-66	-1.0	-44.0
• ביצוע חלקי 61.40%					
סולל 5.0	5799 תב		-500	-7.9	-281
עמר ופוליט 1.0	420	1580	+2	+.5	+1280
עמר 3.0	1800	1627			-38.0
קיסריה 0.1	3800	48.0			-48.0
קיסריה 0.5	1750	1217	-8	-.5	-629
רוגובין ושה	464	2905	-10	-2.1	-4005
רוגובין 5שה	230	7000	-3	-1.3	-16103
רוגובין אפ 2	1347	471	-48	-3.4	-871
רוגובין אגח א	126.0	9100			-6123
רסקו מבכ	3297	186	-33	-1.0	-129
רסקו רג	• 3200	187	-50	-1.5	-538
• ביצוע חלקי 93.50%					
אזורים ושה	1149	1917	+11	+1.0	-1911
נכסים ובנין 1.0	3383	499	-17	-.5	-262
הכשרת הישוב 1.0	68164	61.0	-689	-1.0	-43.0
כלל בנין 0.1	711	4522	-3	-.4	-2982

חקלאות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
מטעי הדר 0.1	3190	382	-110	-3.3	-612
מטעי הדר 0.5	3069				
מהדרין 1.0	6600	125	-5	-.1	-173
מהדרין אפ 1	4050	32.0			-32.0
נכסי הדרים 1.0	1729	200	-20	-1.1	-449
פראוד 5שה	2415				
פ.י-הר 0.1שה	1415	1097	+20	+1.4	+499
פ.י-הר אפ א	738	274	-34	-4.4	-557

תעשייה

מזון וטבק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אסאס 1.0	1585				
גולדפרוסט ושה	3080	320			+96.0
גולדפרוסט 5שה	2000	127	+48	+2.5	+250
דובק בב ש	6130	414	-30	-.5	-309
דובק בב ב	6130	658	-30	-.5	-658
דובק 1.0	760	1568	-10	-1.3	-1568
דובק 5.0	665	641			-642
ממגר בירה 1.0	34999	61.0			-66.0
ממגר בירה 5.0	29730	14.0			-14.0
יצהר ושה	1226 תב	496	-73	-5.6	-842
יצהר א 5שה	624	400	-6	-1.0	-650
יצהר אפ 2	624	1073			-373
כן ושה	640	723	-10	-1.5	-401
כן 5שה	438	1473	+18	+4.3	+1473
מקורות ושה	15250	4.0	-150	-1.0	-4.0
עסיס ב 5שה	403	4810	+1	+.3	+2155
כלמה אגל 1.0	3090		+19	+.6	+100
ככן א' ב'	2109	350	-11	-.5	-271
עלית 0.1	17500	188	-260	-1.4	-163

טקסטיל והלבשה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
ארגז ושה	595	1290			+350
ארגז אפ 2	370	2166			+776
ארגז אגח 1	109.5	7930	-2.5	-2.2	-20950
אופים 1.0	800	573	-20	-2.4	-1910
אופנת ברוך 1 שה	527	600	+12	+2.3	+1450
אופנת ברוך 5 שה	380	2166	+5	+1.3	+166
אופנת ברוך אגח	371	1000	-17	-4.4	-1850
ארגמן רג ש	14100	126	-331	-2.3	-133
דלתא-גליל 1.0	2480	910			+10.0
דלתא-גליל א 3.0	2075	1818			+1302
משכית בפתור 1.	1660	143	+56	+3.5	+170
משכית בפתור 5.	873	70.0	-12	-1.4	-20.0
וילמן 1.0	355	686	+5	+1.4	+95.0
וילמן 5.0	277				
וודינגן 1.0	6584	36.0			+15.0
זיקית ושה	2318	465			+42.0
זיקית 5שה	1700	1125	-5	-.3	-959
זיקית אפ ב	1048	493	-19	-1.8	-493
כותר ושה	376	3560			+2440
קסר אפ 1	223	2255	-16	-6.7	-2685
להדרה 0.1	3200	350	-100	-3.0	-614
להדרה 0.4	2770	189	+19	+.7	+51.0
לינת ושה	291	3459	-9	-3.0	-5969
מים גליק 1.0	— לא נסחר —				
בקס 0.1	6001	510	+51	+.9	+329
בקס 0.5	3075	85.0	-5	-.2	-285
עיט 1.0	479	1271	-11	-2.3	-6783
עיט 5.0	254	6824			+1700
עיט אפ 2	236	9290	-6	-2.5	-13576
עיט אגח 1	115.0	2470	-2.0	-1.7	-2500
עמק 1.0	307	8873	-13	-4.1	-6329
עמק אפ 1	188.0	10200	-2.0	-1.1	-3242
פולגת א ושה	1591	240	-10	-.6	-138
פולגת א 0.5	10947	65.0			+38.0
פולגת ושה	729	187	-30	-4.0	-297
ביגוד-מכבי	11600	51.0	-300	-2.5	-109
תעש רוגולין 1.0	2550	609	-70	-2.7	-607
פולגת ב 5שה	1000	949	-4	-.4	+157

מתכת ומוצריה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אוקמנן 5.0	— לא נסחר —				
אורדן 10.0	8770	539			+470
אורדן 50.0	7760	150			+590
אלומית 1.0	7180	247	+180	+2.6	+247
אלומית 5.0	5600	200	+270	+5.1	+210
בנבים ש	413	6460	-5	-1.2	-6461
התבור 1.0	780	533			+421
התבור 5.0	452 תב	800	-35	-7.2	-2630
התבור אפ (5+5)	4300	61.0	-80	-1.8	-101
ויסה 1.0	3873				
ויסה 5.0	1733	134	+10	+.6	+66.5
קופסאות פח ושה	4580	1463			-321
קופסאות פח 5שה	4250	199	-10	-.2	-39.0
כתנת מרום 1.0	204	2000			-2447
כבלי ציון 1.0	2641	290			+261
כבלי ציון 5.0	1320	1089			-1089
כבלי ציון אפ 3	560	3296	-20	-3.5	-3693
מרגון	— לא נסחר —				
מתכת קרקבי 1 שה	318	3718			+2796
מתכת קרקבי 5 שה	196.0	4538	+2.0	+1.0	+4093
מושקון 0.1	35500	11.0	-1600	-4.3	-11.0
מושקון 0.5	15200	15.0			-5.0
מקר פלדה 1.0	2895	322	-40	-1.4	-223
קרגו 1.0	960	208			-108
קרגו 5.0	611	363			-363
קליל 1.0	2499	492	-56	-2.2	-1082
קליל 5.0	2020	140	+5	+.3	+360
קליל אפ	1125	1282			+1043
קליל אגח	• 121.0	100	-1.0	-.8	-200
• ביצוע חלקי 50.00%					
שלדות 5.0	9900	238	-100	-1.0	-69.0
תעשיות לבים 1.0	1100				
תעשיות לבים 5.0	681				

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אלקו 0.1	• 8702	20.0	+86	+1.0	+42.0
• ביצוע חלקי 50.00%					
אלקו 0.25 ש	• 4500	308	-120	-2.6	-390
• ביצוע חלקי 95.20%					
אלקו 0.25 ב	4832				
אלקטרה 0.1שה	2140	1091	-90	-4.0	-565
אלקטרה א 0.5שה	1660	2385			-2013
אלקטרה אפ 5	1525	1503	-25	-1.9	-1503
אלקטרה אגח 3	164.5	11570			+4570
אריון 0.02שה	24250	70.0			-69.0
כלל תעש אלקטרו	— הפסקת מסחר —				
המקורות 1.0	1460	866	-50	-2.0	-1610
המקורות 5.0	1150	2028	-20	-1.7	-2608
פריטיבגר ושה	695	2086	-5	-.7	-2086
פריטיבגר 5שה	510	595	-2	-.4	-595
ציקלון ושה	• 2239	149			+36.0
ציקלון 5שה	1213	369			+231
קנטשכוי אלקר 1.	7050	30.0	-50	-.7	-66.0
קנטשכוי אלקר 5.	3820		-50	-1.3	-33.0
ת.א.ת. ושה	• 1485	223	+15	+1.0	+21.0
• ביצוע חלקי 91.40%					
ת.א.ת. 5שה	780	2150	-8	-1.0	-2440
ת.א.ת. אפ 1	20000				
תדאה ושה	840	4734	+14	+1.6	-3159
אלבים 3.0	459500	1.0	-3268	-.7	-1.0
אורדן 3.0	380000	2.0	-3489	-.9	-1.0

מוצרי בניה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
א.ח.כללבנין ושה	209	29500	-3	-1.4	-28622
א.ח. בנין אפ א	775	2153			-1323
א.ח. בנין אגח א	138.0	8404	-5	-.4	-15766
אקרשטיין ושה	663	2339	-7	-1.0	-1255
אקרשטיין 5שה	• 453	3500	-7	-1.5	-6964
• ביצוע חלקי 94.90%					
אקרשטיין אפ א	630	502			-8.0
אקרשטיין אגח 1	138.0	15430	-1.5	-1.1	-11632
בר-און 1.0	1470	558			-10.0
בר-און 5.0	792	1063	-8	-1.0	-1587
ברקאאסכם 1.0	9250				
ברקאאסכם 5.0	4000	427	+49	+1.2	+601
ב.ל.ב. 1.0	1011	705	+25	+2.5	+1305
ב.ל.ב. 5.0	745				
בורול הסק ושה	651	835	+3	+.3	+43.0
כמאיקה ולבנון 1	— לא נסחר —				
כמאיקה ולבנון 5	14700				

כימיה, גומי ופלסטיק

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אבן 1.0	1750	463	-18	-1.0	-545
איראבב ב 200.0	2289	90.0	-25	-1.1	-111
גל תעשיות 1.0	920	200			-227
גל תעשיות 5.0	665	3648	-20	-2.9	-3648
דשנים 1.0	• 2677	47.0	+27	+1.0	+33.0
• ביצוע חלקי 58.80%					
דשנים 0.1	4138	259			-159
דשנים 0.5	1730	54.0			-54.0
חיפה כימיקל 10.0	— הפסקת מסחר —				
ליבכנר 1.0	2950	150	+80	+2.8	+200
מקבימה 1.0	8050				
מקבימה 5.0	5700	50.0	-30	-.5	-100
נסה ושה	6350	81.0	+100	+1.6	+41.0
כנו 1.0	25800	55.0	+400	+1.6	+14.0
כנו 5.0	• 21400	32.0	-615	-2.8	-73.0
• ביצוע חלקי 80.00%					

(המשך)

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
פריקלאס ושה	538	1385	-11	-2.0	-1824
פריקלאס אפ 1	195.0	7852			-7152
קים ושה	4600	18.0			+2.8
קים אפציה 1	3120	440	-149	-4.6	-2418
קים אג"ח סד' 1	104.5	113750			
			+4.5	+4.5	+446000
ת.ב.ל. 1.0	2030	175	+10	+5	+84.0
ת.ב.ל. 5.0	1980 תב	83.0	+170	+9.4	+283
ת"א 5ש"ח	4930	200			-200
פרופאקרום 10.0	39555	85.0	+505	+1.3	+64.0
תרז א 5.0	• 10250	7.0	+352	+3.6	+28.0
• ביצוע חלקי 58.30%					
כבע 0.01 ש"ח	14698	488			+110
ים הכלה ושה	2845	972	-10	-4	-793
פטרוכימיים 10.0	750	4706	-18	-2.3	-8345

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
כתר ושה	260	12235	-5	-1.9	-6888
דפרון 1.0	10500	173	+400	+4.0	+172
דפרון 5.0	6500	127	-65	-1.0	-127
ה.ב.ג. 1.0	9545	64.0			-109
יאה ושה	1500	205	-50	-3.2	-709
לבידי אשקלון 2.	640	1250			-835
מולט ב 0.5	53600	4.0			-6.0
סקאנזריה 1.0	3100	142	-50	-1.6	-192
רים 0.1	650 תב	11294	+58	+9.8	+12227
רים 0.4	325	3135			-674
תעל ב 0.2	17500	65.0	-100	-6	-55.0
מפעלי ניר 10.0	400100	16.0	-3696	-.9	-15.0

תעשיות שונות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אבריך 1.0	415	2380			-2407
אבריך 5.0	202	5949			-6230
תכשיטי יוד ושה	3170	93.0	-30	-.9	-93.0
ה.נ.פולק ושה	1616	500			+500
ה.נ.פולק 5שה	1130	200	-20	-1.7	-200

השקעות תעשייה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
כון בב 1.0	10500	618	-220	-2.1	-541
כלל תעשיות אפ	158.5	97594	-1.5	-.9	-307830
כלל תעשיות אג"ח	106.5	415128			
			-5	-5	-468410
מרכזית ב 0.1	11280	22.0	-228	-2.0	-117
כלל תעשיות 1 שה	222	29545	-3	-1.5	-25501

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אנתקו ש	8000	204	-120	-1.5	-185
ארקסבה ושה	68.5	12500	-3.5	-4.9	-6796
אלגד ע"ש ושה	1584	295	-16	-1.0	-565
אביאור בב 1.0	1718 תב	2066	+156	+10.0	+3731
אפיק 1.0	— לא נסחר —				
אפיק 5.0	— לא נסחר —				
גולות השקעות ושה	1120	56.0			+238
גולות אפ א	833	9.0			-9.0
גולות אגח 1	101.5	34800	-1.0	-1.0	-35500
דנבאר ושה	700	2678			+16.0
דנבאר 5שה	510	400	-10	-1.9	-600
חברה לישראל ושה	4510	2485	-80	-1.7	-1571
חברה לישראל 5שה	4340	1088	-150	-3.3	-721
הלפסון 0.1	113500	7	-500	-.4	-4
הלפסון 1.0 ש	22100	25.0	-800	-3.5	-20.0
אמפא א 0.5	23150	13.0			+7.0
פועלים השק ושה	950	2301			-258
מודור השק ש	31160	65.0	-640	-2.0	-109
מור השק אגח 124	13000				
חירון ושה	2280	110			-60.0
חירון 5שה	1358	502			-702
ישום וש"ח	230	3926			+1491
יבוא ש	11750 תב	76.0	-900	-7.1	-63.0
ירדן א 0.1	1750	272	+36	+2.1	+527
כלל ישראל 50.0	1226	833			+756
לנגיק ושה	2217 קו		+106	+5.0	+1669
לנגיק 5שה	975	443			-205
מבגר ושה	525	2358	+15	+2.9	+499
מבגר א 5שה	484	500	-8	-1.9	-500
מבגר אפ ב	238				
מבגר אג"ח 1	124.0				
כנו השק ב 0.1	3245	100			+108
כנו השקעות 5ש"ח	1611 תב	198	-179	-10.0	-198
כפה א 0.1	7851	4.0	+251	+3.3	+21.0
כפה 0.5	5700	215	-100	-1.7	-383
קרדן ב 0.2שה	14000	207	-200	-1.4	-277
קרדן ושה	98.0	4609			-2231
קרדן 5שה	73.0	19110			-2666
קרדן אפ 2	55.5	12200	-5	-.9	-16754
קרדן אגח 1	98.5	51235	-5	-5	-32435
אידבי פתוח 2.0	10196	167	-77	-.8	-165
אלרן ע"ש ושה	1135	2868	-11	-1.0	-3254
דיסקונט השק ושה	2321	891	-29	-1.2	+268
כלל ישראל 10.0	1319	4680	-10	-.8	-7018
פז השק ש	3160	204	-55	-1.7	+76.0

נסחרים במט"ח

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
בזק.מ	— הפסקת מסחר —				

דלק ונפט

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
דלק חיפושים 1.0	4228	92.0	-100	-2.3	-81.0
דלק חיפושים 5.0	2525	1023	-90	-3.4	-1052
דלק נפט אפ 2	1659	211	-1	-.1	-1456
פז חיפושי נפט	29700	32.0			+1.0
י.ו.א.ז. 5.0	581	8741	+2	+4	+16713
מ.נ.ו. 1.0	5830				
מ.נ.ו. 5.0	2930	409	-10	-.8	-659
פטרל ב 0.03שה	• 6336	37.0	-64	-1.0	-28.0
• ביצוע חלקי 74.00%					
נפטא ש	289555 תב	2.0	+	+7.4	+3.0

רשימה מקבילה

מסחר ושרותים, מלונאות ומחשבים

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
גבי הדר ושה	200	44355	+7	+3.6	+44600
גבי הדר אפ 1	147.5	27428			+12544
רשף ושה	820 תב	2715	-68	-6.8	-2319
תבל ושה	377	2100	-11	-2.8	-3350

נדל"ן בינוי וחקלאות

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אבנתים וש"ח	5650	224	+50	+.9	+41.0

תעשיה

שם החברה	השער	המחזור	השינוי	השינוי ב-%	היצע/ביקוש
אלקל ושה	240 תב	16151	+22	+10.1	+23950
אלקל אפ 2	97.0	29150	+3.0	+3.2	+19812
בלן וש"ח	680	750	+20	+3.0	+903
באגר טכנולוגיה	149.0 תב	8665	+9.0	+6.4	+19015
פז-חן וש"ח	535	4436	-5	-.9	-2906

ירידות שערים תוך פעילות דלילה

מאת שמואל הורנבלום

ירידות שערים תוך פעילות מסחר דלילה נרשמו אתמול בבורסה. מרבית המקורבים והסוחרים בשוק נטו אתמול שלא לפעול, אלא להמתין לפירסום המדד הקרוב ובעיקר לקבלת ההחלטה לגבי פרוייקט הלביא. ביטול פרוייקט הלביא עשוי לדעת סוחרים להביא לאפשרות צמיחה במשק ובעיקבותיה תפנית חיובית בשוק המניות.

גופים מוסדיים כבנ"ל ליפא המשיכו גם אתמול לסמוך הצעים ולנסות להשרות אווירת מסחר מאופקת. מנגד רבים העדיפו להופיע בהצעים ובמהלך המסחר לצאת מהוצעים בירידות קלות. פעילות המתנה בשוק מטבעה עצבנית למדי וכך היה גם אתמול. במידה ופרוייקט הלביא אכן ישבוק חיים (גם באופן לא רשמי) צפויה פעילות חיובית בשוק בחודשים הבאים, במידה והפרוייקט ימשך והמדד יהיה מפתיע לרעה (מעל 2%) צפויות ירידות שערים נוספות במניות.

הנפקות חדשות – טוב או רע לשוק?

מרבית הפרשנים רואים בהנפקות החדשות בבורסה סיבה הגיונית למגמת מסחר חיובית בשוק. פשר חשיבה זה נשמע מעט מוזר. לכאורה מתאפשרות הנפקות חדשות בעיתות שהשוק מצוי באווירה חיובית. מצד שני הנפקות סופגות כספים שבחלקם מיועדים למניות הקיימות בשוק ונסחרות. שאיבת כספים לכיוון הנפקות חדשות אינה בהכרח אילן להתלות עליו כסיבה לאווירת מסחר משופרת.

שינויי שער במסחר – ירידות

הצעים וירידות נרשמו במניות הבנקאות שבהסדר, בל"ל 0.7%–, פועלים 0.8%–, מזרחי 0.7%–, אי.די.בי. 0.5%–. תשואת הבנקאיות נעה שלשום סביב 10.93% באי.די.בי. ועד 10.56% בבל"ל. במניות החברות נרשמה יציבות בנטייה לירידות קלות, יוצאי מהכלל גבים 1 4.3%–. לאחר עליה חדה שלשום, אלקטרה 1 4%–. יציבות נרשמה בחלק מהקליות, בחלק אחר הופיעו תנודות חדות לשני הכיוונים, הסטלול 10%+, ברנוביץ 1 8.8%–, יהגר 5.6%–, אמישר 10%+, התבור 5 7.2%–, ניקוב 10%–, אלומית 5 5.1%+, רים 1 9.8%+. פעילות ערה למדי בפתח מחזורים נאה יחסית נרשמה במניות ליפשיץ, רוגובין, אגריר, גל, אקרשטיין, תדאה ונכסים. בסקטור הרשימה המקבילה הופיעו ביקושים למרבית המניות והם סופקו בעליות קלות. ביקושים נרשמו להנפקת פועלים הנפקות ולהנפקת אג"ח המדינה. ירידות נרשמו במרבית סדרות האג"ח בבורסה.

ממתינים למדד וללביא

שוק המניות מצוי בעמדת המתנה מובהקת לפיתוחי תעלומות המדד והלביא. פרשני בורסה שונים סבורים שבמידה ופרוייקט הלביא יתבטל, ועשויה להתפתח צמיחה במשק, שוק המניות יפרוץ כלפי מעלה בבירור. זאת בהנחה שמדד המחירים לא יהיה מתחור ואף יופיע מעט לטובה, המפתעה לטובה משמעותה מדד של אחוז בודד. ביטול הלביא משמעותו מעבר כספים אפשרי מהלביא לצמיחה במשק, פעולה שפרשנים רבים מייחלים לביצועה. המנהיג, ככל הנראה, גם הלחץ האמריקאי לביטול הלביא לא יביא לקבלת החלטה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים בישיבת הממשלה הקרובה. הממשלה עשויה לתת ללביא "מיתת נשיקה" וכפי שהדבר ישתקף באמצעי התקשורת כך תגיב הבורסה. פרשני השוק מבינים שהודעת הממשלה עשויה להביא את המפנה הברור בבורסה במידה והפרוייקט יבוטל. בעבר בהודעות שונות "מיפשר" הפרשנים סיבות למפנה חיובי ובבריבתם נתלו אכזבה מרה מתגובת השוק. הבורסה זקוקה להון חדש לצורך יציבות עד עליית שערים מתמשכת, והון חדש מביא ליתר עצמה בפעילות והמספקת השבירה לאחר יום עליות בודד. קשה להעריך לפיכך שיהיה מפנה חד ומיידי בשוק מעבר ליום בודד או יומיים חיוביים במסחר. יחד עם זאת סביר להניח שלאחר מכן אכן עשויה להיות תפנית בסיסית חיובית אך איטית ומאופקת. מדד המחירים המתפרסם עשוי להוות אינדיקציה מסוימת להתפתחות מגמת הבורסה. מדד נמוך יביא ללא ספק לעליות שערים באופקים הסולידיים, שלדעת סוחרים רבים מיצו את עצמם באחרונה. כדאי להעיר שמחזורי שוק גדולים (בכשורות ונוספים) מצויים בעמדת המתנה לקראת החלטת הממשלה לגבי הלביא. במידה ותתקבל החלטה לביטול הלביא ינהגו גורמים אלה להיכנס לבורסה בהדרגה וזה יהיה מפנה מהותי.

קרנות הנאמנות – פרופורציה מסובכת במניות

קרנות הנאמנות של הבנקים הגדולים מצויות בפורטפוליות מניות הנעה בין כ-70% ועד ל-80% לערך. האמצעים המנוהלים בקרנות המניות משקפים בבנקאות ובמיקוראות שיקלים. ניתן להניח שבמידה ולא תיווצר אווירת שוק חיובית בחודש הקרוב עלולות הקרנות לשאת מזריפות מעיקים כהתחשב בהחזקת המניות. במידה ויחול שינוי חיובי בשוק עשויות הקרנות "להשתחרר" מהבעיה באופן הדרגתי ע"י היענות לביקושים באופן יומיומי שוטף. אין ספק שבמצב הנוכחי מניות הקרנות בבעיה קלה בהיקף. במידה ויתרחש שינוי מהותי בשוק מצב הקרנות יהיה מצויין.

פעילות בעלי עניין – מוכרים וקונים

באחרונה התחדשה בשוק פעילות בעלי עניין שונים במניות המקורבות אליהם. חלק מבעלי העניין נוטים לפעול שלא במסגרת גלויה מבלי להיזקק לדיווחי בעלי עניין בבורסה. פעילות זו מתבססת בעיקרה על נתוני אמת כלכליים אודות מצב החברה. חלק מבעלי העניין המעריכים שמצב חברתם ירע לוחצים את השוק במכירות. אחרים המעריכים שהמצב הכלכלי ישתפר קונים כנגד הצעים. פעילות זו גברה באחרונה באורח ניכר.

המסחר במשתנים – ירידה קלה 0.61%

ירידות שערים קלות נרשמו אתמול במהלך המסחר במשתנים. בסיבוב המסחר הראשון נרשמה עליה ממוצעת של 3 פרומיל. בסיבוב השני נרשמה ירידה בת 0.18% ובשליש נסגר המסחר על ירידה של 0.61%. הפעילות היתה הססנית למדי במידה והשערים במניות ספקולטיביות נטו לעלות, באשר נרשמו ירידות בלטה בבנקות. קלימה סבירה למדי הקונים המוכרים אתמול. פעלו בעצם לא בהונת מוגדרת, בזמן שמבר במניה מסוימת בלט בקבוצת במניה אחרת, חלק בעירבוביה הכוללת קשה היה לזהות פעיל מרכזי בקניה או מכירה. בעיקרון נראה היה שקרנות הנאמנות הגדולות נטו אתמול לרכוש בירידות. מחזורי עיסקאות מעניינים בפתוח הכספי נרשמו במניות הבינלאומי 0.25%– ב-227 אלפי ש"ח, אורדים 1%+ 164 אלפי ש"ח, הכשרת הישוב 1%– 171 אלפי ש"ח, טבע ללא שינוי 185 אלפי ש"ח, פטרוכימיים 1%– 207 אלפי ש"ח, דיסקונט השקעות 1.25%– 173 אלפי ש"ח. מחזורי עיסקאות קטנים עד בינוניים הופיעו במניות ים המלח, אי.די.בי. פיתוח, פז השקעות, פולגת ב', הנכסים. במסחר הרב-צדדי בשעות הצהריים נרשמה מגמת הצעים. בינלאומי 926 היצע, כלל תעשיות 25000 היצע, פטרוכימיים 8343, אלרן 3254, כלל ישראל 10 7018. ביקושים סמליים נרשמו בטבע ובדיסקונט השקעות. בשעות הירדוד בירוע באחרונה, בסיכום המסחר הרב צדדי נרשמה ירידה נוספת במניות המשתנים, 0.76% בסיכום סופי.

הודעות הבורסה

• י.ס.ב.ל – להחברה נרשמה הנפקת חוזר, החתמים רכשו את היתרה שלא הוחמנה ע"י הציבור.

• קשל – החברה תרוויח בינואר יוני 7.2 אלף ש"ח, לעומת הפסד בשער 175 אלפי ש"ח בתקופה המקבילה.

• מהר החזקות – האסיפה הכללית של החברה החליטה לאחד את שני סוגי המניות בנות 1 ש"ח ו-5 ש"ח.

• בנין – להחברה נרשם בתוצאות הראשונה של 1987 113 אלפי ש"ח לעומת 207 אלפי ש"ח בתקופה המקבילה.

• חלב השקעות – דב הורן הודיע על התפטרותו מעמדת המנהלים בחברה.

• בנק הפועלים – בקרנות הנאמנות ארז (מניות) עד 70%–85% מניות) יבול (צמודי מדד) רשף ו... המנוהלות ע"י הבנק תהיה הנחה של 50% בשיעור ההנפקה החל מ-16.8.87.

הנפקות חדשות – 150 מיליון ש"ח

העיתוי הפעול של הבורסה יתבקש לאשר מסחר הנפקות בסך כולל של כ-150 מיליון ש"ח. הצטברות הנפקות מרובות נובעת מהצורך לסיים עד סוף אוגוסט את ביום הזה, שכן אחרת מצריכה ההנפקה לאחר אוגוסט פירסום דו"ח. לפנינו רשימת ההנפקות המתוכננות: אג"ח מימון – אג"ח צמודות מדד בסך 16 מיליון ש"ח, קרמר – 4.3 מיליון ש"ח, טבע, בנק לפיתוח תעשיה – 18 מיליון ש"ח, כור תעשיות – 40 מיליון ש"ח באג"ח, מלונות ים סוף (טנסוסט) – 14.4 מיליון ש"ח, כבלים – 7.2 מיליון ש"ח באג"ח המצביות, חזן – 1.6 מיליון ש"ח, ביטוח משנה – 4 מיליון ש"ח וחברות נוספות בסיכום משנה הסכום הכולל.

• הכותב מנהל תיק השקעות.

שערי קרנות נאמנות

הקרן	הנפקה	פדיון
אב	5609.73	5589.87
אבטחה	535.27	526.88
אגמו	257.42	252.51
אביר	1709.83	1676.55
אדום	2813.02	2758.78
אופיר	1972.07	1933.98
אור	453.18	443.82
אורין	152.01	149.82
אורלי	279.73	272.57
ארנק	821.69	805.68
אייל	3965.20	3888.98
אירים	5637.75	5513.72
איתן	764.18	748.99
אלון	616.40	603.77
אלמוג	685.81	672.42
אליצור	104.75	102.58
ארז	377.85	370.55
אש	184.69	180.68
אשל	185.31	181.71
אתגר	255.56	253.19
[illegible]	2715.72	2663.85
[illegible]	569.55	558.59
ברק	563.89	552.86
ברכה	317.19	311.06
בניה	1607.01	1575.95
[illegible]	1120.23	1503.88
גדין	445.39	437.01
גיא	10255.73	10103.66
גיל	3445.27	3381.86
גלית	635.08	637.37
[illegible]	419.07	414.98

הקרן	הנפקה	פדיון
[illegible]	519.58	509.43
[illegible]	250.19	245.01
[illegible]	1538.54	1511.86
[illegible]	271.32	266.29
[illegible]	375.59	368.90
[illegible]	463.72	454.84
[illegible]	430.85	426.04
[illegible]	2796.78	2733.72
[illegible]	19603.23	19316.47
[illegible]	535.06	505.85
[illegible]	166.76	163.12
[illegible]	156.45	155.84
[illegible]	218.16	213.94
[illegible]	145.84	143.26
[illegible]	1469.16	1467.15
[illegible]	6185.42	6148.35
[illegible]	446.84	438.35
[illegible]	2596.54	2546.86
[illegible]	413.95	418.22
[illegible]	438.51	429.43
[illegible]	373.68	366.43
[illegible]	148.95	138.20
[illegible]	365.53	362.95
[illegible]	153.86	150.77
[illegible]	1251.82	1267.69
[illegible]	4919.60	4828.37
למשקיע	128511.94	121328.31

הקרן	הנפקה	פדיון
[illegible]	435.86	431.28
[illegible]	1808.07	1842.34
[illegible]	359.14	352.22
[illegible]	1304.35	1279.40
[illegible]	3823.51	3768.19
[illegible]	264.85	261.01
[illegible]	3257.24	3222.72
[illegible]	404.36	400.72
[illegible]	2857.49	2807.97
[illegible]	948.46	939.58
[illegible]	27346.15	26809.26
[illegible]	1011.77	992.38
[illegible]	4868.08	4762.37
[illegible]	774.39	759.60
[illegible]	569.46	556.06
[illegible]	1539.68	1509.63
[illegible]	120.82	119.64
[illegible]	1506.75	1381.57
[illegible]	29189.15	28739.12
[illegible]	342.42	340.07
[illegible]	527.25	516.82
[illegible]	6832.17	6754.87
[illegible]	140.36	133.06
[illegible]	354.89	347.23
[illegible]	518.14	508.02
[illegible]	411.85	404.31
[illegible]	108.05	107.38
[illegible]	397.39	390.22
[illegible]	869.92	855.56
[illegible]	493.55	486.39

הקרן	הנפקה	פדיון
[illegible]	1387.92	1281.88
[illegible]	2653.70	2632.73
[illegible]	485.13	474.48
[illegible]	140.58	137.96
[illegible]	1773.62	1739.58
[illegible]	593.40	581.72
[illegible]	513.37	505.25
[illegible]	126.05	125.56
[illegible]	3099.58	3077.33
[illegible]	564.29	556.25
[illegible]	1922.62	1885.89
[illegible]	2457.84	2424.83
[illegible]	19426.88	19270.20
[illegible]	129.82	128.79
[illegible]	423.59	414.83
[illegible]	437.76	429.35
[illegible]	348.70	340.79
[illegible]	467.54	464.08
[illegible]	395.82	388.15
[illegible]	899.88	886.36
[illegible]	976.42	953.48
[illegible]	187.21	188.49
[illegible]	265.58	263.84
[illegible]	604.24	601.23
[illegible]	533.49	527.46
[illegible]	253.50	229.42
[illegible]	195.99	192.70
[illegible]	1503.23	1494.32
[illegible]	515.56	513.40

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר ראשון בבוקר

לחברה בענף התחבורה
דרוש
מחסנאי בכיר
★ השכלה של 12 שנות לימוד
★ נסיון הפעלת צוות עובדים במחסן של 3 שנים לפחות
★ בעל רכב
★ רצוי רקע בניהול מלאי ממוחשב
★ מקום מגורים – חיפה
מקום העבודה – מרכז חיפה
המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 58 נמל תעופה בן גוריון 70100.

מגדל חברה לביטוח בע"מ
למשרדנו בתל-אביב
דרושים
1. מפקח סוכנים בביטוח חיים
עדיפות לבעל נסיון מוכח בשטח
2. חתם – מפקח בביטוח כללי
בעל נסיון בקבלת עסקים, בחיתום ובביטוח משנה.
נא לפנות בכתב יד בפירוט קורות חיים כולל נסיון מקצועי לת.ד. 37633 תל-אביב 61375 עבור מחלקת כח אדם.
סודיות מובטחת!

לבית ספר אקסטרני
בקר לנוער
כיתות י"א–י"ב
בפיקוח משרד החינוך והתרבות
בראשון לציון
דרושים
מורים/ות
לשנת הלימודים
תשמ"ח
במקצועות הבאים:
ספרות, תנ"ך, גיאוגרפיה, מתמטיקה, לשון, אנגלית, תולדות האומנות, אזרחות
בפרטים נא לפנות רח' הפרדס הראשון 3 ראשל"צ (פינת רוטשילד 122) טל: 959988 בין השעות 08.00–13.00.

למוסד ציבורי בטבריה
דרוש
רופא
לעבודה בחצי משרה
דרישות התפקיד:
בעל רשיון ישראלי.
לאחר שירות צבאי.
המעוניינים יפנו בכתב לת.ד. 7093 ת"א עבור מספר 547 מיקוד 61086

להוצאה לאור
ותיקה וידועה
דרוש
משקיע פעיל
בעלי כישורים בארגון ונהול יפנו לת.ד. 1888 ת"א.

לקטרוניקס בע"מ דרושים:
1. כתבנית אנגלית.
★ שפת אם אנגלית – יתרון
★ רצוי נסיון במעבד תמלילים, משרה מלאה.
2. פקידת מלאי.
★ שליטה בשפה האנגלית.
★ יכולת לעבודה עצמאית.
★ אחראית ומסודרת, משרה מלאה.
3. טכנאי מחשבים ומדפסות.
★ שנתיים נסיון לפחות
★ הכרות עם IBM ומדפסות.
★ רשיון נהיגה – חובה
5 ימי עבודה בשבוע, מקום עבודה בהרצליה פיתוח.
052-554070

THE DANS
חברת מלונות דן בע"מ
לחברת מלונות דן בע"מ
דרושים/ות
★ מזכירה/כתבנית
רצוי ידע במעבד תמלילים.
★ הנדסאי בנין לתאום ופיקוח.
★ טכנאי קירור.
מתאימים/ות יפנו בכתב לאגף הטכני במלון דן פנורמה – רח' קויפמן 10 ת"א או בטל' 03-641129 (לטלי).

בית הוצאה כתר ירושלים
דרושה
חיילת משוחררת
לעבודות מזכירות
שליטה מלאה בשפה העברית (רצוי שפת אם) + הדפסה במכונת כתיבה באנגלית ובעברית.
שעות עבודה 11.00 – 18.00
ימי א' – ה'
לפנות למחלקת כח־אדם טל' 02-521201

חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה
תשמ"א 1981
[illegible]

שערי מטבע חוץ ביום 13.8.87

המטבע	השינוי	בנקנוטים – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	העברות והמחאות – לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	+0.004	1.58	1.65	1.58	1.66	1.58	1.65	1.6194	1.6396	1.6189	1.6391	1.6159	1.6362	1.6284
1 מארק גרמני	+0.005	0.84	0.87	0.84	0.88	0.84	0.88	0.8561	0.8668	0.8552	0.8659	0.8543	0.8650	0.8612
1 לי"ש	+0.021	2.49	2.60	2.51	2.63	2.51	2.63	2.5605	2.5922	2.5538	2.5857	2.5555	2.5877	2.5721
1 פרנק צרפתי	+0.001	0.25	0.26	0.25	0.26	0.25	0.26	0.2564	0.2596	0.2568	0.2600	0.2560	0.2593	0.2580
100 ינים יפאניים	+0.003	1.04	1.09	1.05	1.10	1.05	1.10	1.0700	1.0833	1.0679	1.0812	1.0680	1.0814	1.0756
1 גולדן הולנדי	+0.004	0.74	0.77	0.75	0.78	0.74	0.78	0.7596	0.7690	0.7606	0.7701	0.7584	0.7680	0.7644
1 פרנק שווייצרי	+0.006	1.01	1.05	1.01	1.06	1.01	1.06	1.0316	1.0445	1.0306	1.0435	1.0292	1.0421	1.0365
1 כתר שוודי	+0.002	0.24	0.25	0.24	0.25	0.24	0.25	0.2466	0.2496	0.2464	0.2494	0.2458	0.2489	0.2478
1 כתר נורבגי	+0.001	0.23	0.24	0.23	0.24	0.23	0.24	0.2354	0.2383	0.2352	0.2381	0.2346	0.2375	0.2366
1 כתר דני	—	0.22	0.23	0.22	0.23	0.21	0.23	0.2222	0.2250	0.2220	0.2248	0.2215	0.2245	0.2235
1 מארק פיני	+0.002	0.35	0.36	0.34	0.36	0.34	0.37	0.3543	0.3587	0.3544	0.3588	0.3535	0.3579	0.3566
1 דולר קנדי	+0.003	1.19	1.24	1.19	1.25	1.19	1.25	1.2158	1.2309	1.2149	1.2301	1.2149	1.2302	1.2254
1 דולר אוסטרלי	+0.007	1.07	1.18	1.10	1.18	1.10	1.18	1.1412	1.1554	1.1417	1.1560	1.1376	1.1519	1.1486
1 ראנד דרא"פ	+0.003	0.50	0.60	0.46	0.78	0.49	0.68	0.7689	0.7785	0.7681	0.7777	0.7675	0.7772	0.7729
10 פרנקים בלגיים	+0.003	0.40	0.42	0.40	0.42	0.40	0.42	0.4095	0.4146	0.4115	0.4166	0.4115	0.4167	0.4145
10 שילינגים אוסטריים	+0.007	1.19	1.24	1.20	1.25	1.19	1.25	1.2181	1.2333	1.2183	1.2335	1.2161	1.2314	1.2254
1000 לירטות איטלקיות	+0.006	1.15	1.21	1.16	1.23	1.16	1.24	1.1815	1.1960	1.1820	1.1968	1.1795	1.1943	1.1871
1 סל"י (ECU)	+0.010	—	—	—	—	—	—	1.7765	1.7986	1.7757	1.7978	—	—	1.7667
1 דינר ירדני	+0.012	4.49	4.77	4.59	4.88	4.46	4.77	—	—	—	—	—	—	4.6002
10 לירות לבנוניות		—	—	0.09	0.10	0.05	0.08	—	—	—	—	—	—	0.0892
1 לירה מצרית	+0.002	0.66	0.70	0.68	0.72	0.67	0.73	—	—	—	—	—	—	0.6869

هكذا من الاصل

עימות מעניין בפתיחה בליגה האנגלית: ארסנל – ליברפול

ערב פתיחת משחקי הליגה באנגליה נמצא להם מממן חדש (ספונסר), בדמותו של בנק ברקליס שהבטיח לשלם ארבעה מיליון לישי"ש במהלך שלוש העונות הקרובות.

כזכור סילק המממן הקודם, רשת עיתוני „טודיי", את ידו ממימון הליגה לפני כחודש.

המימון של בנק ברקליס שהוא הגדול שניתן אי־פעם לליגה האנגלית על 92 קבוצותיה ואפשר חלוקת פרסים כספיים גדולים לאלופות למבקיעי השערים המצטיינים ולכדורגלנים הלוהטים ביותר.

מכל מקום, עם מציאת הממן תוכל כאמור הליגה לצאת לדרך בלב שקט. כבר במחזור הפתיחה צפויים חובבי הכדורגל האנגלי לעימות מעניין במסגרתו תארח ארסנל ב„היבורי" את ליברפול על שלל כוכביה.

האלופה אברטון הסובלת ממכת פציעות תארח את נוריץ', בעוד טוטנהאם שאיבדה את גלן הודל אך רכשה במקומו את ההולנדי מטחור, תצא למשחק חוץ לא קל נגד מחזיקת הגביע, קובנטרי. זו האחרונה ניצחה כזכור בגמר את ה„תרנגולים" בשיעור 2:3.

מנצ'סטר־יונייטד עם ויו אנדרסון בהגנה והסקוטי מאקלייר בחוד תצא אף היא אל מחוץ לביתה למשחק נגד סאות'המפטון.

ביתר המשחקים: צ'רלטון – נוטינגהאם; צ'לסי – שפילד־וונסדיי; דרבי – לוטון; אוקספורד – פורטסמות; ווטפורד – ווימבלדון; ווסטהאם – ק.פ.ר.

בליגה הסקוטית תנסה האלופה ריינג'רס גלאזגו, קבוצתו של אבי כהן, לזכות בנצחון בכורה על חשבון אברדין. המשחק יערך במגרשה של האחרונה.

● בליגה הגרמנית: הלורזוף מאנהיים, תנסה לזקוף מקל בגלגלי ההצלחה של האלופה הראשונה בטבלה באיירן מינכן במשחק המרכזי של המחזור השלישי בבונדסליגה.

וורדר ברמן ובורוסיה מינשנגלאדבאך שתי הקבוצות האחרות שטרם איבדו נקודות, יוצאות למשחקי חוץ קשים. וורדר תתארח אצל קייזרסלאוטרן בשעה שמינשנגלאדבאך תשחק במגרשה של שטוטגארט.

● בליגה הצרפתית: מונאקו, קבוצתם של גלן הודל והייטלי האנגלים, תתמודד מחר בבית נגד טולוז במשחק צפוי מעניין.

● בליגה השווייצית: ארו נוישטל ולוזאן צברו את מלוא הנקודות לאחר המחזור השני. ארו גברה על לוקרן 0:2, נוישטל על ציריך 0:2 ולוזאן על באזל 1:2.

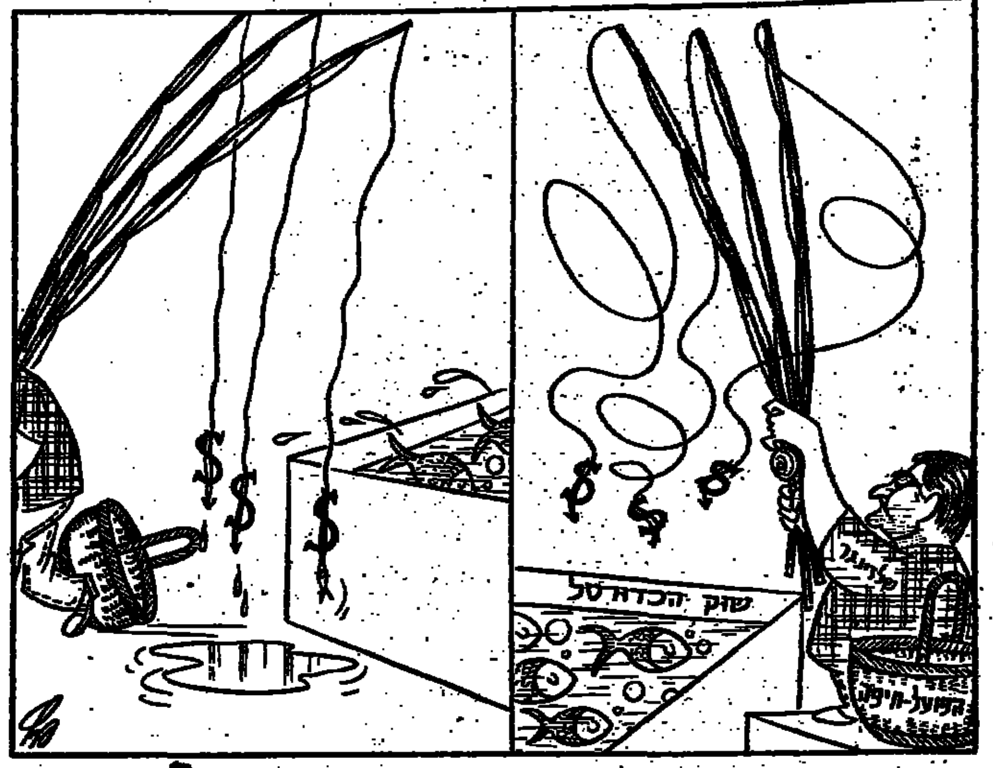

ה„שוק" בכדורסל יועתק בשנה הבאה למקום ממוזג

בין הסלים / מאת משה כהן

הבלאגן ששורר שלושה בשוק העברות השחקנים יביא כנראה לשינויים בנוהלי ההעברות בשנה הבאה. כך מסר אמש יו"ר איגוד הכדורסל, יורם אוברקוביץ', בתגובה על אירועי יום רביעי.

אוברקוביץ' עומד להציע להעתיק את מקום רישום השחקנים לאולם מרווח כמו בית אמריקה או בית סוקולוב. „צריך למנוע מהאנשים להתייבש בשמש", הוא נימק את הצעתו.

גם אוברקוביץ' מודע לעובדה שהשינוי הטכני המוצע אינו יפתור את הבעיה. לאחר תחילת משחקי העונה הוא מתכוון לקיים סבב נוסף של התייעצויות כדי לגבש במה רוכים לשינוי שיטת ההעברות השחקנים.

ראוי לציין, שבשבועות האחרונים נערכו התייעצויות על שינוי מבנה הליגות. הדבר על צמצום הליגה הלאומית ואיחוד שתי מחוזות הליגה הארצית. אולם, נראה שימים רבים יחלפו עד לקבלת החלטות דראסטיות.

אלוני לבוררות

שופט בית המשפט המחוזי בת"א, שאול אלוני, ישמש כנראה כיו"ר מוסד הבוררות של איגוד הכדורסל. כזכור, אלוני „התמחה" בשנים האחרונות בדיונים בין כתלי בית המשפט בתביעות כדורסלנים לעבור מקבוצה לקבוצה. יורם אוברקוביץ' ציין, שכל חברי המוסד לבוררות יהיו משפטנים שאינם מעורבים באגודות הספורט.

התקנון סוכם

ראשי הפועל ומכבי הגיעו לסיכום עם ראשי מרכז אליצור על תקנון התשלומים החדש. על־פי דרישת אליצור הופחת התקנון לקבוצות הליגה הלאומית לנשים מ־130000 שקל ל־110000 שקל. גם תקנון התשלומים של ליגות ב' וג' הופחת. לעומת זאת נותר תקנון הליגה הארצית בעינו.

דאוסון לא הגיע

אחד מארבעת השחקנים שהזמין העוד של הפועל חולון, ג'ו דאוסון, לא הגיע [illegible] קיבה [illegible]. דאוסון יגיע לארץ [illegible].

בינתיים [illegible] ו„קני אוראנג' הגיעו לארץ כמתוכנן ובשדה התעופה ציפתה להם קבלת פנים נלהבת של כמה מאוהדי הפועל חולון. אוראנג' לא הסתיר את התרגשותו מקבלת הפנים והוא אמר למזכיר הקבוצה, מישקה לפרדון: „זה מאוד מרגש ואני מקווה לפצות את האוהדים האלה על המגרש".

פתיחת אימוני הקבוצה נדחתה ליום שני. עוזר המאמן, אילן קובלסקי, יעביר את האימונים הראשונים עד לבואו של המאמן האמריקאי מרווין קסלר.

אימון רשות אחרון

קבוצת מכבי ת"א ערכה אתמול את אימון הרשות האחרון שלה לפני הפתיחה הרשמית של האימונים. קווין מאגי נטל חלק באימון. גם החייל איציק כהן הצליח להגיע לאימון.

מיקי ברקוביץ' הפצוע קל ודורון ג'מצ'י שטרם השתתף באימוני הרשות לא נטלו חלק באימון. מנהל הקבוצה, שמואל מחרובסקי, השוהה בארה"ב בחיפושים אחרי שחקן זר, ישוב לארץ בתחילת השבוע הבא.

המהיר ביותר בבריכה. האמריקאי טום יאגר מניף ידו בשמחה לאחר שקבע שיא עולמי ב־50 מ' חופשי

שיא עולמי ב־50 חופשי – 22.32

שיא עולמי נקבע אתמול בבריסביין, אוסטרליה, במסגרת אליפות הפאסיפיק בשחיה. האמריקאי טום יאגר עבר 50 מ' במשחה חופשי בזמן של 22.32 שני' וקיזז מאית משיאו הקודם של בקיארצו מאט ביונדי שסיים שני עם זמן של 22.61 שני'.

יאגר הוליך תצוגה מצויינת של שחייני ארה"ב שנטלו שש משמונה מדליות הזהב שהוענקו אתמול למנצחים.

מקבילתו של יאגר בין הבנות היתה בת־ארצו אן פטיס־סקוט שקבעה ב־50 חופשי 26.16 שנ'.

לנצחונות כפולים זכו האמריקאים גם ב־200 מ' חופשי ו־200 מ' פרפר. במשחה הפרפר קבע מלוין סטיוארט זמן של 1:58.05 ד'. חברתו קלי דייויס עברה מרחק זה באותו סגנון בזמן של 2:12.51 ד'. בסגנון החופשי ניצח קרייג אופל בזמן של 1:49.12 ד' בעוד מיצי קרמר עברה את המרחק ב־2:01.34 ד'.

שתי המדליות הנותרות נפלו בידי אוסטרלית וקנדי שאף קבעו שיאי חבר העמים. האוסטרלית ניקול ליווינגסטון בת ה־16, ניצחה ב־100 גב בזמן של 1:02.64 ד' והקנדי מארק טקסבורי עבר אותו מרחק ב־55.89 שניות.

שלושה מתאבקים בולגרים ביקשו מקלט מדיני בקנדה

שלושה מתאבקים בולגרים שהשתתפו באליפות העולם לנוער, ביקשו מקלט מדיני בקנדה. השלושה – קזימיר קראסטב, אנג'ל אנגלוב ואובקו דיולארסקי – התחמקו מחדרם בבוקרו של יום שני. הם נטלו איתם את כל חפציהם האישיים וסכום כסף קטן.

שיא עולמי כבד. שיאן העולם החדש בהדיפת כדור ברזל האיטלקי אלסנדרו אנדרי שקבע שלשום 22.91 מ' בהדיפת השיא שלו.

הלונדוניות ינסו להחזיר לעצמן התואר שניטל מהן לפני 12 שנה

מאת שמואל טל

שבוע לאחר שהוכיחו את כישוריהם לעולם בנצחון נאה על נבחרת העולם (0:3), יתייצבו מחר כדורגלני הליגה האנגלית לשריקת הפתיחה של העונה החדשה, הבאה ואחת במספר. יש הטוענים כי זו הליגה הטובה בעולם. ניתן להתווכח עם דעה זו, אך אי אפשר לקחת מהאנגלים את העובדה שהליגה שלהם היא המסורתית, המרתקת והמעניינת בעולם.

כמו בכל השנים האחרונות תעמוד גם העונה הנוכחית בסימן של נסיון נציגות הבירה, לונדון, להחזיר אליהן את תואר האליפות שניטל מהן לפני 12 שנים. האחראיות העיקריות לכך היו שתי הקבוצות מעיר הנמל, ליברפול ואברטון, שזכו בעשר אליפויות (ליברפול בשמונה) והותירו פירורים לנוטינגהאם פורסט ואסטון־וילה שתשחק העונה בליגה השניה.

ממשחקי העונה ייעדרו כמה שמות מעניינים שהעניקו לליגה את המימד המיוחד שלה. שני הנעדרים הבולטים הם מלך שעריה של ליברפול, הוולשי איאן ראש, שהרחיק עד איטליה כדי ללבוש את מדי הזברה של יובנטוס, וה„תרנגול" גלן הודל העושה חיים במונאקו הצרפתית. גם גארי ליניקר, וילקינס והייטלי ימשיכו להיעדר מהנוף ויחסרו מאד לקבוצותיהם. גם במישור הניהולי המשיכו האנגלים להשתמש במקל הנדודים. הפעם היה זה מנהלה של האלופה אברטון, האוורד קנדל, שבחר לו את הליגה הספרדית כבר להוכחת כשרונותיו.

אבל היו גם כאלה שהחליטו דווקא לנחות בליגה האנגלית. מבין הזרים החדשים מעניין את קהל חובבי הכדורגל הישראלי כמובן דוד פיזנטי שהצטרף לק.פ.ר והיה בכך לנציג הישראלי השני באי הבריטי אחרי אבי כהן הסקוטי. אבל מבחינת האנגלים היתה מעניינת יותר העברתו של כוכב הנבחרת הברזילאית, מירנדיניה, שהגיע לניוקאסל תמורת מיליון לישי"ש מפאלמיראס.

עם צירופם של השניים יופיעו העונה בליגה האנגלית הראשונה 11 זרים, אם לא ניקח בחשבון כמובן את כל הסקוטים, האירים והוולשים המציפים אותה. דנמרק היא הספקית העיקרית עם שלושה נציגים, שלושתם חברי סגל הנבחרת הדנית המעולה. אחריה הדנים באים ההולנדים עם שני נציגים. לדרום־אמריקה גם כן שני נציגים. יחד עם מירנדיניה הסרי ימשיך לשחק גם הוותיק ארדילס, נציגה של ארגנטינה. נציגים בודדים יש לבלגיה, נורווגיה, זימבאבווה ו...לאומי ישראל.

תופעה מעניינת בליגה האנגלית העונה היא מספר הקבוצות הבלתי זוגי. ההחלטה לצמצם את מספר הקבוצות גרמה לכך שהעונה יופיעו בליגה 21 קבוצות. כלומר, בכל מחזור יערכו עשרה משחקים וקבוצה אחת תהיה חופשית. אגב, מגמת הצימצום תגרום לכך שבעונה הבאה יוותרו בליגה 20 קבוצות בלבד.

מטבע הדברים יהיו הזרקורים מופנים לפחות בפתיחת העונה לעבר האלופה אברטון שתרצה בוודאי לשמור על תוארה. המשימה בהחלט לא קלה ויש גם האומרים בלתי אפשרית. יחסרו לכחולים מגודיסון פארק נסיונו של המנהל קנדל, אותו החליף קולין הארווי. במחזורים הראשונים ייעדרו משורותיה גם מספר שחקני הרכב ראשון וביניהם קווין שידי ואדריאן הית הסובלים מפציעות. מכל מקום, עם הצוות שהעניק לה את האליפות ועם מאמן שחקן כדמותו של פיטר ריד ינסו ה„מיליונרים" לשמור על כתרם ואתגם.

יריבתם העיקרית תהיה ללא ספק שכנתם העירונית, ליברפול, שנפגעה מאד אשתקד מאבדן האליפות. הקבוצה איבדה אמנם את מבקיע השערים הראשי שלה איאן ראש, אך מיהרה למלא את השורות כשרכשה את שני חלוצי הנבחרת פיטר בירדסלי (1.9 מיליון ליש"ט) מניוקאסל וג'ון בארנס (900,000) מווטפורד. צמד זה בצוותא עם הותיקים גרובלאר, האנסן, ווילאן וג'ונסטון ועם הדני יאן מולבי והמנהל שחקן קני דאלגליש, שימשיך כנראה לשתף עצמו לסירוגין, יהוו ללא ספק גם העונה גורם משמעותי במאבק הצמרת.

לונדון תמשיך להעמיד ככל הנראה גם העונה שתי נציגות לקרב על הפיסגה – טוטנהאם וארסנל. תרנגולי טוטנהאם שויתרו על שירותיו של גלן הודל המצויין, רכשו במקומו את ההולנדי ג'וני מטחור. הוא ישתף במרכז השדה פעולה עם ארדילס. עוד יככבו בקבוצה מלך שערי הליגה קלייב אלן, שחקן הנבחרת כריס וודל והרכש החדש כריס פיירקלאף שיתפקד במרכז ההגנה.

ארסנל תמשיך להתבסס על הצוות שהחזיק אותה אשתקד בצמרת והכולל את שחקני ההגנה טוני אדמס וקני סאנסום, הקשרים השחורים דייויס ורוקסטל והחלוצים צ'רלי ניקולאס ואלן סמית שיצטרף להתחיל לפרוע את שורות רכישתו מלסטר.

מנצ'סטר־יונייטד היתה תמיד בכותרות גם כשההצלחות היו מנת הלאה. כשרם המעולה של בריאן רובסון, נורמן וייטסייד ופול מקגארת במשחק נגד נבחרת העולם מעניק לאוהדי הקבוצה תקוה לעונה מוצלחת יותר מזו שחלפה. לשיפור ההגנה רכשה הקבוצה את ויו אנדרסון מארסנל, ובחוד ההתקפה יוצב הסקוטי בראיין מקלאיר, שיחליף את סטייפלטון הותיק שנדד להולנד. הדנים אולסן וסוריבק ימשיכו גם הם.

צפויות כמובן גם הפתעות מצד קבוצות אפורות המסוגלות להפוך ל„סוס השחור" של הליגה. מחזיקת הגביע קובנטרי עם הרכש החדש, דיוויד ספידי מצ'לסי, שישתף פעולה עם סיריל רג'יס ודייב בנט המצויין. ניוקאסל שתהווה אטרקציה בזכות הברזילאי שלה מירנדיניה שינסה לרקוד סמבה על הדשא האנגלי. נוטינגהאם פורסט שאיבדה את מטחור ופיירקלאף אך נהנית משורותיהם של ניל ווב, פרנץ קאר ונייג'ל קלאף ומהמנהל כבריאן קלאף. ואולי לוטון־טאון עם מיק הארפורד, או ק.פ.ר עם השוער סימאן החלוץ באניסטר והמגן קשר דייויד פיזנטי. וגם מפספי ווסטהאם יכולה להגיע הישועה הלונדונית. ליאם בריידי ינווט את מהלכיה במרכז השדה וקוטי ומקאבוי ינסו להוציא לפועל את מסירותיו.

מבין שתי העולות החדשות עשתה דרבי־קאונטי את הרכש המשמעותי ביותר כשצירפה לשורותיה את השוער הבינלאומי פיטר שילטון מסאות'המפטון. פורטסמות מפורסמת יותר בזכות מנהלה אלן בול ושחקני ההגנה הקשוחים שלה שינסו להפחיד גם חלוצי הליגה העליונה.

קברניטי הליגה מפגינים אופטימיות זהירה בקשר לנעשה במגרשים. הם תולים תקוותם בירידה באלימות, בעליה במספר הצופים ובעליה ברמה ומצפים לעונה פוריה ומהנה יותר שאולי תחזיר את הקבוצות האנגליות למפעלים האירופיים.

עם הכדור לרשת. רודי פלר המבקיע המצטיין של מערב גרמניה מבקיע את אחד מצמד שעריו לרשת צרפת במשחק בו ניצחו הגרמנים 1:2

ההנהלה תדון בעניין הזרים וצמצום הליגות

מאת ג. אשר

יו"ר הנהלת ההתאחדות לכדורגל, שאול סודרי, החליט אמש לזמן לישיבה את ההנהלה לדיון על נושא הזרים וצמצום הליגות, למרות ההתנגדות הנמרצת של נציגי מכבי.

כזכור, הודיעו נציגי מכבי על התנגדותם להעלות את הנושא לדיון. סודרי החליט לדון בישיבת ההנהלה שתערך ביום רביעי גם בנושא שיתוף השחקנים הזרים (לפי דרישת מכבי) וגם בעניין צמצום הליגות.

מייד לאחר ישיבת ההנהלה תתכנס האסיפה הכללית של ההתאחדות לכדורגל וגם שם יועלו לדיון נושאים אלה.

הנבחרת חוזרת להתאמן

שחקני הנבחרת הלאומית נהנו אתמול מיום מנוחה. בסוף השבוע הם ישובו לפעילות מלאה. היום הם יתאמנו בהיכל הספורט ביד־אליהו ומחר בערב הם יערכו אימון בחולון.

הקאדטים היום מול הונגריה

נבחרת הקאדטים תנסה היום לזכות בנצחונה השני באליפות אירופה לקאדטים, כאשר תתמודד עם הנבחרת המארחת של הונגריה. יצויין כי במשחק אימון בין שתי הנבחרות שנערך לפני פתיחת האליפות, זכו הישראלים בנצחון בהפרש 27 נקודות.

המשחק בין השתיים הוא על המקומות 9 – 12.

10 נבחרות באליפות אסיה בכדורסל שתערך בירדן

10 נבחרות גברים ושש נבחרות נשים יטלו חלק באליפות אסיה בכדורסל שתערך בעמאן, ירדן, בין ה־20 וה־29 בחודש. הטורניר יקבע גם את נציגות אסיה למשחקים האולימפיים בסאול.

נבחרות הגברים שישתתפו באליפות הן: דרום־קוריאה, טאייוואן, בחריין, כווית, ירדן, קאטר, יפאן, סין, סעודיה ופלסטין. בין הנשים ישחקו נבחרות יפאן, דרום־קוריאה, טאייוואן, סין ירדן וסוריה.

ארה"ב וקובה ממשיכות בצבירת המדליות

ספורטאי ארה"ב וקובה ממשיכים לצבור מדליות במשחקי הפאן־אמריקה. על המסלול קבעה ג'ודי בראון־קינג שיא אמריקאי ב־400 משוכות עם זמן של 54.23 שניות. הברזילאי יואקים קרוז, האלוף האולימפי ב־800 מ', ניצח ב־1500 מ' עם הישג של 3:47.34 דקות. במעגל ההדיפות זכתה האמריקאית רמונה פאגל בכדור ברזל עם הדיפה של 18.56 מ'.

במגרש הכדורסל ניצחו בנות ארה"ב את פרו 41:110, בעוד הגברים הביסו את מקסיקו ללא תנאי 73:105.

בהרמת משקולות זכו הקובנים ב־25 מדליות זהב והפגינו עליונות מוחלטת. בכדורעף הפתיעה ברזיל כשהנחילה הפסד בכורה לארה"ב 2:3.

פוטורה חוזר הביתה כדי לשרת בצבא

אתלטיקו מאדריד עושה מאמצים גדולים למנוע את שובו הביתה של כוכב הרכש החדש שלה, פאולו פוטורה. פוטורה נקרא לשוב כדי לשרת בצבא.

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר נב ראשון בבוקר

למכון הישראלי לנפט ולאנרגיה
דרושה:
מזכירה לניהול לישכה
הכישורים הנדרשים:
★ 12 שנות לימוד ★ נסיון בהדפסה
★ נסיון במעבד תמלילים – רצוי.
★ שליטה בשפה האנגלית
פניות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 17081 ת"א 61170

כפר הנוער מוח־הדסה
דרושים לבית הספר
1. מורה למתכת (שליש משרה) מרוכז ליום אחד
2. מורה לחשמלטרוניקה (שליש משרה) מרוכז ליום אחד
לפנות בטלפון 053-340232 אחה"צ לשאול
לפנימיה
מנהל/ת מפעיל/ה מרכז יצירתי
בשעות אחה"צ
בפרטים בטל. 053-699196 053-699926 בשעות 8.30 – 13.30

לחברת תקשורת גדולה בתל־אביב
דרושה למשרה מלאה
פקידה
בעלת נסיון בהדפסה עברית ואנגלית
נסיון בעיבוד תמלילים יתרון
מתאימות יפנו לתאום ראיון
טל. 03-218274 לרונה

למפעל תעשייתי באזור התעשיה פתח תקוה
דרושים
לא שתם מזכירה
בוגרת בגא מעל גיל 25
השכלה תיכונית
נסיון בניהול משרד, התמצאות בנושאי מכירות, שליטה בהנהלת חשבונות.
שעות העבודה:
ימים א'-ה' 08:00–16:00
ו' 08.00–13:00
חשמלאי תעשייתי לאחזקה
בעל נסיון באחזקת מכונות וציוד תעשייתי ידע בבקרות והבקבקאות עדיף
שעות העבודה:
ימים א'-ה' 06:30–15:00
ו' 06:30–13:00
פניות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 3022 פתח תקוה 49130 לציין על גבי המעטפה שם המשרה המבוקשת.

עירית לוד
המחלקה לשירותים חברתיים
דרושים
א. מדריך/ראש צוות.
ב. מרכז מדור לעבודה קהילתית.
ג. עובד/ת סוציאלי/ת כוללני/ת.
ד. עובד/ת קהילתי/ת.
[illegible]
מקבים לני ראש העיר.

למפעל ייצור מוצרים אופנתיים מטוצרי טריקו
דרושה
מעצבת תדמיתנית
לתעסוקת נתניה הסביבה.
נא לפנות בכתב לת.ד. 84 נתניה, 42100.

למערב אפריקה
לחברת מסחר בינלאומית
דרוש
אדם נמרץ, בעל נסיון בשיווק ומסחר,
לעבודה מעניינת רצוי ידע במסחר בינלאומי.
נא לפנות לת.ד. 33132 חיפה מיקוד 31331
עבור „אפריקה" בציון קורות חיים, נסיון ומספר טלפון.

ליחידי האיגוד החקלאי
דרושים
מדריכים – רכזים
[illegible]
03-331543/5
[illegible] 16.8.87

דרושה
פקידה/מזכירה
[illegible]
03-282182
בין השעות 10–14.30

למפעל תעשייתי גדול במרכז הארץ
דרוש/דרושה
מהנדס/ת מכונות / כימיה
לתפקיד סגן מנהל ייצור
★ נסיון בתעשיה.
★ יכולת ללמוד תהליכים חדשים ומורכבים.
★ צעיר, יזם, חדשני ודינמי.
★ יכולת ניהול צוות עובדים גדול ומגוון.
★ יחסי עבודה טובים.
מועמדים יפנו בצירוף קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 6335 תל־אביב, 61061 וייענו רק הפונים על הדרישות הנ"ל.
סודיות מובטחת

משטרת ישראל
דרושים
ליחידה מיוחדת ללוחמה בטרור (יממ"ג)
קצינים ולוחמים.
אם אתה יוצא יחידה קרבית, בוגר קורס פיקודי (סמלים ומעלה), גיל עד 25 ובריאות תקינה.
אנו מציעים לך עבודה מעניינת עם צוות צעיר, שכר ותנאי שירות טובים, אפשרויות קדום וקביעות בעבודה.
מועמדים העונים לכל הדרישות מוזמנים לועדת קבלה בלשכת הגיוס של המשטרה בת"א, רח' הרכבת 14 בתאריך הנ"ל:
יום א' 16.8.87 בשעות 11.00–15.00; יום ב' 17.8.87 בשעות 15.00–18.00
– סודיות מובטחת –

למעבדות קופ"ח „מכבי"
דרושים
לבורנטים רפואיים
במקצועות מיקרוביולוגיה וביוכימיה
לעבודה במשרות מלאות או חלקיות
בתל־אביב, רמת־גן, ראשון־לציון וחיפה
על מועמדים בעלי נסיון לפנות לד"ר רמון
טלפון 03-288142

לחברה מסחרית באפריקה
דרושים
בעלי מקצוע (מומחים)
לענפים הבאים:
1. מטעי גומי, קפה, קקאו
2. גידולי שדה (תירס וכו')
ידיעת השפה האנגלית
קריאה וכתיבה הכרחית.
נא להתקשר למר יצחק ניר
טלפון: 03-210195
בין השעות: 10.00 – 14.00

דרושה
זמרות
להפקה חדשה
בלהקה מפורסמת
טלפון: 03-471425
03-454549
בערבים: 03-442759

דרושה
גננת מנוסה
יצירתית וחמה
למושב כפר רות
בגבול מודיעין
08-261362 08-261828

חוק הזדמנויות שוות בתעסוקה, התשמ"א 1981
[illegible]

דבר של היום הוא דבר חדש

משרד פרסום — רכש

המייצג את עתון הערב ושבועון הנשים הנפוצים ביותר במדינה, מעוניין לקלוט עוד

שני אנשי מכירות מנוסים

המעוניינים לקדם את עמלותיהם תמורת עבודה קשה ומעניינת.

טל' 03-622704 יורם כספי

לסניף בהונג קונג
של חברה אמריקאית בענף האופנה

דרוש חשב ומנהל כספים

בעל תואר בראיית חשבון ו/או תואר שני במינהל עסקים בעל נסיון רב בהפעלת מערכות כספיות גדולות, הכנת מערכות בקרה ודוות, בקרת מלאי, אשראים דוקומנטרים וכד'.
רצויה שליטה באנגלית ונסיון בענף הטקסטיל.
לפנות בכתב בצרוף קורות־חיים למשאבים מאוחדים דיזנגוף 163 תל־אביב 63461.
סודיות מובטחת!

לחברה מצליחה בענף הפרסום המתפתחת בקצב מואץ
דרוש/ה

איש/אשת מכירות

1. לאזור גוש דן
2. לאזור חיפה
3. לאזור באר שבע והדרום

לעבודה מעניינת ובעלת אתגר, לפתוח אזורים חדשים. יתרון אנשי סוכנים ונסיון קודם הכרחיים. הזדמנות לעבודה בשכר גבוה.
רק המתאימים מהאזורים הנ"ל יתקשרו החל מיום ראשון, לטלפון: 03-654804 / 663303

למשרד רואה חשבון,
דרושה:

מזכירה + תעודת בגרות

+ הכרת המחשב רצוי ידע בהנהח"ש

מיום ראשון 03-661202

לחב' יבוא ושיווק בת"א
דרושים:

1. מנהל/ת משרד —

משרה מלאה, שליטה מלאה באנגלית/עברית, יכולת איפגון מרים, ניהול, ידע בנוהלי יבוא — יתרון

2. פקידה/כתבנית —

משרה מלאה, הדפסה עברית ואנגלית + הפעלת טלקס

טל. 03-810947

דרושים לחברה ארצית

לשיווק מזון

מנהל מחלקת שיווק

בעל נסיון בענף.

מפיץ לגוש־דן

יינתן רכב צמוד למועמד שיתקבל.
נא לפנות בכתב־יד בצירוף קורות־חיים ונסיון, אל ת.ד. 4104 ת"א 61040, עבור "דוד". סודיות מובטחת.

תמחירן

תאור התפקיד:
תמחור מכרזים בתחום התברואה
דרישות התפקיד:
מהנדס אזרחי/כלכלן עם נסיון בתכנון וביצוע מערכות אינסטלציה.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב־יד תוך פרוט קורות חיים אל ת.ד 385 חיפה 31003

תנובה
סניף נתניה
דרושים

מפיצים

לחלב ותוצרת חלב

הכישורים הדרושים:
★ רשיון נהיגה למשאית
★ ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
★ כושר גופני טוב ★ עד גיל 35
★ ידיעה טובה בחשבון

תינתן עדיפות בקבלה למועמדים בעלי נסיון מעשי בחלוקת מוצרי מזון,
התחלת העבודה משעה 03.00 בבוקר.

מועמדים מתאימים תושבי נתניה, חדרה והסביבה הקרובה מתבקשים לפנות למנהל השיווק מר בני שולץ, לצורך תיאום פגישה וקביעת ראיון בטלפון 053-344166, 053-344266.
– סודיות מובטחת –

National Semiconductor

חברת נשיונל סמיקונדקטור היא מהגדולות בעולם בתחום המעגלים המשולבים.
דרוש

מהנדס מכירות

אם אתה בעל השכלה בתחומי אלקטרוניקה ומחשבים ורקע במכירות הצעי מוליכים

אנו מציעים:
★ תפקיד בעל אתגר אישי ומקצועי
★ השתלמויות בארץ ובחו"ל
★ אוירה נעימה
★ רכב חברה
★ תנאים בהתאם לכישורים

– סודיות מובטחת –

נא לפנות בכתב־יד בצירוף קורות חיים.

אימטרוניקס בע"מ
ת.ד. 39300 תל אביב 61392

כתר
דרושים

מסגר אחזקה

לפנות אל: משה קלצ'ה, טל. 839281

עובדי מחסן

בעלי רשיון נהיגה
(רצוי רשיון ג')
לפנות אל: שושנה, טל. 839281

עובדי ייצור

לעבודה במשמרות
לפנות אל: שושנה, טל. 839281

עדיפות תנתן למועמדים עד גיל 30, בעלי נסיון קודם.

למתקן בבאר שבע
דרוש:

מחסנאי מנוסה

בעל רקע טכני

לפנות בכתב יד בצירוף פרטי קורות חיים ונסיון קודם בעבודה לת.ד. 1468 ת"א עבור "מחסנאי"
– סודיות מובטחת –

למחלקה שילוח בינלאומית דרושה

פקידה

אנגלית עברית

רצוי שפת אם אנגלית
נסיון קודם יתרון
נא להתקשר 03-614441 ללירית

עירית אילת
שרותי עיריה
דרוש

מנהל מוסך

לעירית אילת דרוש
מנהל מוסך
בעל הסמכה לרכב דיזל. מהמועמד נדרש נסיון קודם בטיפול במערכות פניאומטיקה והידראוליקה
תנאים טובים למועמד המתאים
בדבר פרטים יש לפנות אל:
מנהל מחלקת כוח אדם עירית אילת
ת.ד. 14 מיקוד 88100 אילת.

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
מחלקת המנגנון ת"ד 92 י-ם 91920

מחפש/ת אתגר

בקהיליה חינוכית התישבותית בניצנה (בנגב)
בראשות לובה אליאב
משרה מס' ח/229/87
אנו מציעים לך תפקיד:

א. מדריך/ה חקלאי/ת
בעל/ת כישורים ונסיון בחקלאות

ב. ביולוג/ית בעל/ת השכלה אקדמאית בביולוגיה בוטניקה או זואולוגיה

ג. אחות

ד. מדריכים/ות חברתיים/ות

מגורים במקום
את המועמדות יש להגיש עד 27.8.87

רוכשי מודעות מנוסים

יקבלו משכורת בסיסית+אחוזים בעתונים נדרשים
203441, 297153

אינטל

חברת אינטל ביצעה את פריצת הדרך בתחום תכנון מעגלים משולבים VLSI וממשיכה בפיתוח הפעילות בארץ.
אינטל ישראל מרחיבה את פעילותיה בפיתוח דור העתיד של המיקרו מחשבים, הכנת מערכות והכנת היב"ם מתקדמה.

מהנדסי/ות תכנה מעולים/ות

(משרה מס' 3087)

לפיתוח סביבת תיב"ם מתקדמת ל־VLSI

הכישורים הדרושים
- בוגרי/ות מצטיינים/ות במדעי המחשב/הנדסה חשמל/הנדסה מחשבים.
- ידע/נסיון בתחום ה־CAD ל־VLSI – יתרון
- שליטה בשפה האנגלית.

★

TECHNICAL WRITERS

Position No. 2087

Qualifications/Experience

- 1–3 years experience in technical communication in English.
- BA/BSc or equivalent in relevant field.
- Technical background in Computer Science or EE.
- Marketing experience an advantage.

specific duties:

- Development of training courses and tutorials for sophisticated CAD tools.
- Writing user manuals and reference guides.
- Composition and layout using Desktop Publishing tools.

אנא פנה(י) בכתב למחלקת גיוס עובדים בצירוף קורות חיים, גליון ציונים ת.ז ומס' טלפון, תוך ציון מס' המשרה.
המודעה מיועדת לגברים ונשים כאחד.
אינטל ישראל (74) בע"מ
ת.ד. 1659 חיפה 31015
-סודיות מובטחת-

פרסום שפי

חיפה כימיקלים

למפעל הגדול בעולם לייצור חנקת אשלגן
דרושים:

מהנדסי כימיה

המהפשים אתגרים ואפשרות קידום בתעשיה הכימית המהדרנית לעבודה במתקני הייצור בחברה.
נסיון של כשנתיים יתרון.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים בלאים למחלקת המנגנון ת.ד. 1809 חיפה ולציין בראש הכתב עבור "מהנדס כימי".
סודיות מובטחת

פרסום שפי

לחברת תיירות בתל־אביב
דרושה

מזכירה ללשכת המנכ"ל

★ שליטה מלאה באנגלית, רמה של שפת־אם יתרון. ★ קצרנות וכתבנות אנגלית ★ ידיעת השפה העברית ★ שעות העבודה: 16.30–8.00 (כולל שעה הפסקה), יום שישי 8.00 – 13.00.
המתאימות יפנו טלפונית למחלקת כוח־אדם,
טלפון 03-650862 מיום ראשון

מילא

מרכז ייעוץ למשאבי אנוש

דרוש/ה

פסיכולוג/ית

בעל/ת תואר M.A בפסיכולוגיה תעסוקתית או קלינית עדיפות לבעל נסיון באבחון וכתיבת הערכות בתחום המיון.
אפשרות למשרה חלקית.
לקביעת ראיון נא להתקשר לטלפונים: 240035, 249169, 03-244787.
סודיות מובטחת.

גיוס עובדים • מבדקים • ייעוץ והכוון תעסוקתי • ייעוץ ופתוח ארגוני

"קארין"
חברה לתכשירי שיער בין לאומית
דרוש

סוכן לאזור ת"א והסביבה

עם נסיון מוכח + רכב מסחרי

לרציניים בלבד טלפון 03-9240121
03-9244004

דרוש מנהל עבודה לעיבוד שבבי ומסגריה
הנדסאי או **בוגר בי"ס מקצועי**
10 שנות נסיון.
ברסמים מעולים
טלפון 03-221853
03-242377

דרושים

סטודנטים הלומדים באירופה

או שיתחילו ללמוד באירופה בשנה הקרובה ומעוניינים בעבודה חלקית בתנאים נוחים.

מועמדים אשר ברשותם:
א. אישור לימודים בחו"ל
ב. אישור שהייה בחו"ל לתקופה של שנה לפחות.

מתבקשים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים מפורטים כולל שם ושם משפחה, כתובת, טלפון, ת.ז. מספר אישי בצה"ל ושם האב, לת.ד. 33156 עבור "אלה".
רק פנים מתאימים ייענו.
סודיות מובטחת.

לטריומף דרושות

דיילות

לתפקיד של "קונות סמויות", במסגרת מבצע קידום מכירות ארצי.

ירושלים חיפה ת"א

שעות העבודה גמישות. השכר נאה.

נא לטלפן לאסתי ביום א', ב', ג', בין השעות 09:00-13:00, בפרסום באומן-בר-פרס טל': 03-5101270

Triumph

אני מרגישה בטריומף חדשה.

בינגליניאל

למשרדנו בחיפה
דרושה
פקידה נמרצת
שולטת היטב בהדפסה עברית/אנגלית
שעות עבודה 08.00 – 16.30
5 ימי עבודה בשבוע
יתרון לבעלת נסיון במשרד פרסום
המעוניינות תפנינה בין השעות 14.00–16.00
לטלפון: 04-334040

קופת חולים מכבי

דרושים

★ רופאים מומחים
בכל המקצועות לעבודה במחוז תל־אביב.
על המעונינים לפנות לרופא המחוזי ד"ר לבון, לקביעת ראיון בטל' 03-292911

★ רוקחים
לעבודה בגוש דן ובשפלה.
על המעונינים להתקשר לאגף הרוקחות טלפונים: 288145, 288144, 03-288142

★ קלדניות
לעבודה בתל־אביב. 12 שנות לימוד. נסיון קודם הכרחי. על המעוניינות
לפנות בטלפון: 03-291187.

קרליין

דרושות **דיילות יופי**
לאזורים **תל־אביב־חיפה**

כישורים:
★ נסיון קודם במכירת מוצרי קוסמטיקה
★ נסיון של 3 שנים לפחות
★ מעל גיל 25
★ הופעה נאה

לקביעת ראיון נא להתקשר לטל 03/227131 לאיריס בין השעות 8:30 – 16:30

לפרסום פרנקו את דן
דרושה

מזכירה בכירה

נסיון בניהול משרד.
שליטה מלאה בהדפסה עברית ואנגלית
(כולל קורספונדנציה)
נא לפנות מיום א' טל: 03-282505

בירושלים דרוש
עובד
עם נסיון בגביה.
משרה מלאה.
עבודה מעניינת.
טל: 02-721111

דרוש
מהנדס/ טכנאי
תיקון תנועה וכבישים
03-706119, 03-786949

מורים/מורות
סטודנטים/סטודנטיות
למקצועות לשון עברית, ספרות, תנ"ך

לקידום מכירות

ד. רכב המצאה לאור
053-697081, 053-699853
053-698977

هكذا أمن الأجل

RS שרותי כח אדם – השרות המומלץ 1987

לסניף או.אר.אס ירושלים
רח' אבן ישראל 5 טל' 02-242159
דרושים
1. מזכירה עברית-אנגלית כולל הדפסה מעולה לעבודה זמנית/ממושכת
2. מזכירות מעולות עברית-אנגלית כולל עיבוד תמלילים לשעות 13:00–19:00, אפשרי גמישות.
3. מעבדת תמלילים עברית ו/או אנגלית על כל התוכנות שעות גמישות.
4. קלדנית דיסקטים מעולה לעבודה ממושכת, שכר גבוה.
5. כתבניות עברית-אנגלית.
6. קלדנית נומרי בהנהלת חשבונות עברית ואנגלית לעבודה מ-9:00–14:00.
7. עובד בית מלאכה מכני, בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכניקה עדינה או מבלטנות. נסיון של 3 שנים לפחות במבלטנות.
8. עובד בית מלאכה, בוגר מגמת מכניקה. נסיון של שנתיים לפחות.
9. מכווני מכונות ייצור מדויקות בוגרי בי"ס מקצועי במגמת מכניקה, עדיפות לבעלי נסיון בהפעלה וכיוון של מכונות ייצור מדויקות.
10. עובד מנוסה ליציקת שעוות.
11. איש אחזקה בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכניקה, במסגרות ועיבוד שבבי בעל 4 שנות נסיון.
12. עוזר למנהל עבודה בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכניקה, בעל 3 שנות נסיון.
13. בוגרי בי"ס מקצועי לעבודה למשך 3–4 חודשים. אפשרי לפני גיוס.
14. דפס למכונת מולטיליט לעבודה בחצי-משרה.
15. מסגר מכני עם ידע בפחחות.
16. רתך ארגון ונירוסטה מעולה
17. מבקר טיב מנוסה, תנאי שכר גבוהים.
18. מכנאי מטוסים בעלי נסיון.
19. אחיות מוסמכות או מעשיות, בעלות נסיון רב לעבודה של 20 שעות שבועות.

לחברת טרקטורים
דרוש
מכונאי
מכונות חקלאיות
עדיפות לכלי אסיף וקציר
נא להתקשר לטל': 03-499068/9

שופר-סל
דרוש
מנהל בניין בקרית-אתא
תפקיד כולל:
ניהול תחזוקה שוטפת של בניין מסחרי/תעשייתי, גביית תשלומי שכירות מהדיירים ואחריות על קבלני נקיון וגינון.
הכישורים הדרושים:
* נסיון בתפקיד דומה.
* מגורים באזור חיפה או הקריות.
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב-יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם, לשופרסל בע"מ ת.ד. 61 פתח-תקוה 49100

האוניברסיטה העברית בירושלים
בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד
בית הספר לחינוך
תוכנית להכשרת מנהלים וסגל בכיר במרכזים קהילתיים ע"ש ד"ר יוסף י. שוורץ מיסודו של הג'וינט העולמי
מכרז למנהל מרכז למחקר ופתוח
דרוש מנהל מרכז למחקר ופתוח תוכניות בתחום חינוך מבוגרים וארגוני שירות. התפקיד הוא בהיקף של חצי משרה, בדרגת מרצה.
המועמד חייב להיות בעל תואר PH.D. באחד מתחומי מדעי החברה וההתנהגות. המועמד יידרש לעסוק בניהול פרוייקטים עצמאיים, בהדרכה של חוקרים והגיוס קרנות למחקר ופתוח.
המעוניין יפנה בצרוף תולדות חיים מקצועיים אל: מזכירות תכנית שוורץ, בית-הספר לעבודה סוציאלית, הר-הצופים ירושלים, 91905

למנהל השיווק של האגף האלמנטרי
דרוש
עוזר בכיר
בעל נסיון בתחום החיתום והתביעות
נא לפנות בכתב יד ובצרוף קורות חיים לת.ד. 2070 תל-אביב
הפניקס הישראלי חברה לבטוח בע"מ
משרד ראשי רח' לבונטין 30, ת"א.

לחב' ארצית ותיקה ומתפתחת לשיווק ציוד תעשייתי
דרושים:
1. מחסנאי טכני
* רקע טכני
* נסיון קודם הכרחי
2. איש מכירות נמרץ
* ידיעת אנגלית
* רקע בחשמל תעשייתי
* הנדסאי מכונות / אלקטרו-מכניקה
לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים לת.ד 23112, תל-אביב
– סודיות מובטחת –

למפעל מזון גדול בראשל"צ
דרושת
קלדנית מנוסה
(למחשב I.B.M. 5/36)
* ידע בשיווק והנהלת חשבונות.
* הפעלת המחשב באופן עצמאי.
* נסיון מוכח של 3 שנים לפחות (המלצות).
* שעות עבודה בלתי שגרתיות.
* עדיפות לתושבות ראשל"צ והסביבה.
המועמדות העונות לדרישות הנ"ל מתבקשות לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים ונסיון קודם, לת.ד. 500 נס-ציונה.

לחברת ביטוח בחיפה
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
סוג 3
לתפקיד אחראי על הגביה
הכישורים הנדרשים:
* נסיון קודם של 3 שנים.
* נסיון בתפקיד דומה בחברת ביטוח – יתרון.
מועמדים מתבקשים לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ומס' טלפון לת.ד. 29875, ת"א מיקוד 61298.
עבור "מנהל משאבי אנוש"

נגדי משמעת
מחפשים קידום ועניין?
הצטרפו ליחידות השדה וליחידות העורפיות.
אנו מציעים:
* לימודי תחזוקת מבנים במסגרת אזרחית.
* הטבות שכר יחודיות ביחידות שדה.
* סיוע בשכר דירה.
הכישורים הנדרשים:
* מינימום 10 שנות לימוד.
* פרופיל 65 ומעלה.
* עד גיל 30.
* עבודה עם אנשים.
* נכונות לעבודה קשה.
לפנות לד.צ. 02146 ענף קבע עבור ניר או טלפונים: 03-215309, 03-215591.

למאקפל – תעשיות אופנה בע"מ עפולה
דרושים
1. מנהל יצור
2. מהנדס יצור (בוגר הטכניון) לניהול קו של 250 עובדים. עדיפות תינתן לתושב האזור
3. מכונאי מכונות תפירה.
נא לפנות לת.ד. 2423 עפולה

למלון דן אכדיה
דרוש/ה
פסנתרן/ גיטריסט/ זמר
לפיאנו-בר
מתאימים/ות יפנו לטלי בטל' 052-556677

קינג בע"מ
יצור מוצרי מתכת מדוייקים באיזור התעשיה החדש בראשל"צ
דרוש
איש אחזקה בכיר
הכרחי ידע ב:
* פקוד פנאומטי
* פקוד חשמלי
* הידראוליקה
* מסגרות
5 ימי עבודה בשבוע
תנאים סוציאליים מלאים
רצוי תושב חולון, ראשל"צ, בת-ים
המתאימים מתבקשים להתקשר: 03-9612199

לחברת תמרוקים גדולה
דרוש/ה
מנהל/ת מכירות קוסמטיקה
דרישות התפקיד:
* נסיון מוכח במכירות
* ידע בענף הקוסמטיקה
* יכולת אירגון ברמה גבוהה
* שפת אנגלית – חובה (צרפתית – יתרון)
נא לפנות בכתב יד ובצירוף קורות חיים לת.ד. 3576 פתח-תקוה. (עבור ניהול מכירות).

חברת "וולה" לתמרוקי שיער
מחלקת השווק תל-אביב
דרושים
סוכן/ת
בעל/ת רכב + נסיון
פקידה
(עם נסיון)
טלפון: 03-372829 ולבקש את אורנה/לילי

למתנ"ס באר-יעקב דרושים
אנשים טובים
באמצע הדרך היודעים מאין באו ולאן הם הולכים
לתפקידים הבאים מתחילת ספטמבר:
1) מרכז תרבות וחוגים
2) לאגף גיל הרך מחנכות לפעוטון וצהרון
3) מדריכים: לגו, ציור, שחמט, מחול אירובי, דרמה, טניס שולחן, מחשבים, בלט, חבורת זמר, קרטה, משחקיה, התעמלות קרקע, שעת סיפור ותפירה.
נא להתקשר לטלפון 08-248068 לצחי.

למפעל לייצוא ושיווק כימיקליים
איש מכירות
לחומרי ניקוי ביתיים ותעשייתיים מאזור ת"א וירושלים.
הכישורים:
בעל נסיון במכירה ושווק חומרי ניקוי
בעל רכב
תנאים מצויינים למתאים.
לתאום פגישה בטלפון 053-54174 לפנות לאהוד

שופר-סל
לסניף רמת-אביב ג'
דרושים/ות
קופאים/ות
תנאי שכר טובים
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף, רח' אחימאיר 1 רמת-אביב ג'.
אוטובוסים: 27, 13.

ל"טל-אל"
דרוש
איש מכירות
למערכות מיגון
נדרש נסיון מוכח בענף ורכב חובה.
טלפון: 7519336

דרושה
מזכירה
ידע בניהול משרד
נסיון בהנהלת חשבונות ממוחשבת והכרת שפות.
טלפון: 838241

למושב קדש ברנע (ניצני-סיני)
דרושה
גננת מנוסה לגיל הרך
טלפונים בשעות הערב 057-73716, 057-74490

מורה, עובד מדינה, אקדמאי, שכיר
אנו מציעים לך משרה נוספת כשכיר במשרה מעניינת בשעות אחה"צ.
הדרישות לתפקיד:
* גיל 28–40
* נכונות לעבוד שעות רבות
* המודעה מיועדת לגברים ונשים.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ומספר טלפון לת.ד. 29182 ת"א מיקוד 61291 עבור "משאבי אנוש"
סודיות מובטחת

לחברה בנמל תעופה בן גוריון
דרושים
טרקטוריסטים / מלגזנים
* בעלי רשיון נהיגה לרכב פרטי ומשא (שנה לפחות)
* שליטה מלאה בעברית
* לאחר שרות צבאי מלא
* בריאות תקינה (פרופיל מעל 72)
העבודה במשמרות
ועדת קבלה תתקיים ביום א' 16.8.87 בין השעות 12.00–16.00 בבנין ממן, נמל תעופה בן-גוריון, מחלקת כח-אדם. נא להצטייד בפנקס מילואים, תעודת זהות, רשיון נהיגה ואישורי לימודים.

למוסד פיננסי הקשור לקונצרן גדול
דרושים
אנשי מכירות
בעלי נסיון מוכח.
למשרות יעוץ ושיווק.
המועמדים יוכשרו לתפקידם בקורס.
דרישות התפקיד:
* השכלה תיכונית לפחות.
* גיל 23–35.
* מגורים באזור גוש דן.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ומספר טלפון לת.ד. 1025 ת"א, מיקוד 61009 עבור "כח אדם"
– סודיות מובטחת –

אוניברסיטת תל-אביב
דרושים/דרושות
1. סייעות – לבית ספר לרפואת שיניים. בוגרות קורס סייעות, לעבודה חלקית ו/או מלאה. שעות עבודה גמישות; בוקר ו/או אחה"צ. מועמדות למשרה זו תפנינה טלפונית בשעות הבוקר לביה"ס טל' 03-420112; 03-420186.
2. טכנאי חוליית מיזוג אויר – אגף משק ובינוי. בוגר בי"ס מקצועי; ידע ונסיון בעבודות מיזוג אויר, רשיון לעבודות חשמל. כושר גופני טוב.
3. מפעיל בית מכונות – אגף משק ובינוי. בוגר בי"ס מקצועי; נסיון באחזקת מתקנים אלקטרומכניים. כגון: קירור מדחסי אויר דודי קיטור, משאבות.
4. עובד/ת מעבדה – למח' לפיזיולוגיה ופרמקולוגיה – בי"ס לרפואה. בעל/ת תואר שני (M.S.C.) או שלישי (P.H.D.) – עצמאי/ת, נסיון בביוכימיה – תרביות תאים.
5. עובד/ת – לחוג להסטולוגיה וביולוגיה של התא – בי"ס לרפואה. בעל/ת מיומנות בהיתוך רקמות למיקרוסקופ אלקטרוני, ובעבודה במיקרוסקופ. 50% משרה.
מועמדים/ות מתבקשים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, פרטים על נסיון בעבודה ושמות ממליצים, למדור תעסוקה יחידת המנגנון, אוניברסיטת ת"א, רמת-אביב.

א.ו.ת.
אספקה ותעסוקת כח אדם בע"מ

לחברת אלקטרוניקה הנמצאת באזור תל-אביב
דרוש/ה
טכנאי/ת "יצור"
לתכנון פיקוח וקידום תהליכי הייצור.
נדרש טכנאי ייצור, בעל נסיון של 3 שנים בנושאי תפ"י, יתרון לבעלי נסיון בעבודה עם מערכות לוגיסטיות ממוחשבות בענף האלקטרוניקה.
מועמדים יפנו בכתב בפרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 9045 תל-אביב, 61090.
סודיות מובטחת

למפעל למוצרי נייר באגף השיווק
דרושים:
* מנהלי משמרת
* עובדי מחסן
* מלגזנים
* פקידי חשבונות
העבודה בשתי משמרות ברמת החייל בת"א, הכנסה טובה למתאימים.
טל': 280078, 03-203052/3.

מהנדס/הנדסאי
לתיכנון, מכירות ויעוץ בנושא רצפות וציפויים לתעשיה.
ידיעת אנגלית, ורשיון נהיגה הכרחיים.
לפנות בכתב יד לת.ד. 3133 ר"ג 52521 למנכ"ל אישית.

לחברת שירות בהרצליה
דרושה למשרה מלאה
מזכירה
תושבת האיזור.
הכישורים הדרושים:
יוזמה, חריצות, ואחריות, נסיון בניהול וארגון משרד, ניסוח והדפסה עברית (רצוי גם אנגלית). סוג 1 או 2, בהנהלת חשבונות. נסיון הכרחי.
טל': 052-670706 בשעות העבודה.

דרושים
4 נציגי מכירות מנוסים
ברכש מודעות לעיתונים מקצועיים
משכורת בסיס + עמלות
5 ימי עבודה
טל': 03-622088 מיום א'

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה
התשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

לאולפן לבגרות בבאר־שבע דרושים

מורים

להכנת כיתות לבחינות בגרות בשעות הערב במקצועות הבאים:
מתמטיקה, אנגלית, לשון, תנ"ך, גיאוגרפיה ספרות עברית ופיזיקה.
– רק מורים בעלי נסיון בהכנת כיתות לבגרות
מתבקשים לפנות לטלפונים: 057-71690, 057-73164

למיכון מושב באר־טוביה
דרוש

איש טכני

בעל ידע בציוד חקלאי
טלפון 055-81006

פסיכולוג/ית

למעון ילדים דרוש פסיכולוג/ית קליני
בסיום ההתמחות או לקראת סיום לעבודה בטיפול ואיבחון
לפרטים מיום א'
שולה נוה־צאלים 052-28845

למוסד בנקאי באזור חיפה
דרוש

מהנדס תעשיה וניהול

דרישות התפקיד:
- ★ איבחון וטיפול בבעיות ארגוניות בסניפים.
- ★ פיתוח ושימוש במודלים כמותיים לפתרון בעיות תפעוליות.
- ★ הנחיה מקצועית של צוות בתחומים הנ"ל לאחר תקופת קליטה והכשרה.

כישורים דרושים:
- ★ מהנדס תעשיה וניהול
- ★ נסיון של כ־4 שנים.
- ★ יוזמה ועצמאות, גישה ומיומנות ביעוץ ארגוני.
- ★ יכולת ניהול צוות מקצועי.
- ★ מקום מגורים – חיפה.

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב יד המפרט רקע אישי ומקצועי לת.ד. 23136, ת"א 61230 עבור "מס' 340".

למוסד ציבורי גדול בירושלים
דרושים

1. מנהל חשבונות מדופלם
נסיון של 8 שנים לפחות גיל עד 48 ידע בהפעלת מערכת ממוחשבת נסיון בניהול צוות עובדים.

2. מנהל משק
הממונה על אפסנאות, בניה, נקיון ומטבח.

3. ממונה על כוח אדם אקדמאי
רצוי בתחום מינהל עסקים, כלכלה סטטיסטיקה.

לפנות לת.ד. 7153 ירושלים אך ורק בכתב יד בצירוף קורות חיים
סודיות מובטחת

שופר־סל

לאזור גוש דן, חיפה והצפון
דרושים/ות

קצינ/ות בטחון

(מתאים למורים ומורות)
מועמדים בוגרי תיכון ובעלי רכב פרטי מתבקשים לפנות אישית לבית שופרסל, מחלקת הביטחון, רח' רוטשילד 79, פ"ת, ביום ראשון 16.8.87 בין השעות 15.00 – 19.00.

למחלקת התביעות
דרושה

פקידה

בוגרת תיכון
למדור חביות
– עדיפות תינתן לבעלת נסיון –

לקביעת ראיון נא לפנות לטלפון: 03-5430721 למר שלמה אקריב

מנורה
חברה לבטוח בע"מ

שופר־סל

לסניף רמת־אביב דרוש

מנהל מחלקת מאפית

תנאי שכר טובים
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף רח' ברזיל 15 רמת־אביב. אוטובוסים 27, 24, 45, 49.
מודעה זו מיועדת לגברים ונשים כאחד.

לחברה בענף האלקטרוניקה
דרושה

מרכזנית

- ★ יכולת שיחה באנגלית חובה
- ★ 5 ימים בשבוע
- ★ תנאים טובים

להתקשר לטלפון 03-779131 למתי

לחברה מסחרית בינלאומית המובילה בתחומה
דרוש/ה לסניף בת"א

נציג מכירות מעולה

אם אתה:
- ★ נמרץ
- ★ בעל כושר לנהול משא ומתן
- ★ יכולת התמודדות במצבי לחץ
- ★ נסיון מתאים במכירות
- ★ בעל רכב פרטי

ומעונין בעבודה משתלמת, עם אפשרויות קידום נרחבות.
אנא פנה בצרוף קורות חיים ונסיון אל:
ת.ד. 502 ת"א.
– סודיות מובטחת –

הנהלת התפלה לישראל (תהליך זרזיון) בע"מ
איזור התעשיה הרצליה
בקבוצת כימיקלים לישראל

מזכירה בכירה

לאגף השיווק בחברה בינלאומית
- ★ בעלת כושר אירגון ומנהיגות
- ★ שפת אם אנגלית (ספרדית יתרון)
- ★ הדפסה במעבד תמלילים הכרחית

משרה מלאה 16-7
שעות גמישות 5 ימים בשבוע
לפנות בכתב ת.ד. 18841 ת"א 61188 או טל. 052-557333 לב"א

דפי רפיד בע"מ
מדריכי הטלפון המסווגים
דרושה

גרפיקאית ביצועיסטית

5 ימי עבודה בשבוע ● רצוי עם נסיון בספרי טלפונים ● לבקש את נעמה.
רח' ארלוזרוב 1 הרצליה טל. 052-573011

דרוש

איש מכירות ממולח

לחנות למוצרי חשמל – לבית + ניסיון
תנאים טובים למתאימים
להתקשר מ־09.00–16.00 לטלפון 371898

לחברה מסחרית גדולה
דרוש

טבח מקצועי

למשרה מלאה ומיידית
בעל הנתונים הבאים:
- ★ בוגר ביה"ס תדמור
- ★ בעל תעודת גמר בטבחות בסוג 3 או 4
- ★ נסיון של 3 שנים לפחות

המועמדים המתאימים יפנו טלפונית ליצחק קורסיה 04-652621

לחנות רהיטים גדולה בתל־אביב דרוש:

איש מכירות

בעל ידע והבנה בענף
תנאים טובים למתאימים
לפנות לת.ד.: 16573 ת"א.

לביה"ס לגננות ולטכנאות נוף
פ"ת – ויצו שויצריה

מדריך חברתי

מגורים במקום חובה
נא לפנות למזכירות ביה"ס רח' אחד העם 50 פתח־תקוה טל. 03-9325931

למוסד פיננסי גדול
דרושים:

בוגרי מדעי החברה

הכישורים הדרושים:
- ★ לאחר שרות צבאי או לאומי.
- ★ בוגרי החוגים: כלכלה, מנהל עסקים, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, מדעי המדינה, לימודי עבודה.

המועמדים המתאימים יעברו מסלול הכשרה לתפקידים בכירים במערכת הסניפים בכל הארץ.
המעוניינים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 23136, ת"א. מיקוד 61230 עבור "מס' 360"

לחברה לעמילות מכס
דרוש/ה
פקיד/ה רישוי לייבוא
עם נסיון
03-654361

דרוש/ה
מדריך/ה רכיבה
לחוות סוסים ליד צפת
06-974682 06-931788

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה
תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור למעביד לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרים צפויים לעונש על פי החוק.

הכפר הירוק

ע"ש לוי אשכול
דרושים לשנת הלימודים תשמ"ח

מורים
במקצועות:
- ★ **הסטוריה** – משרה חלקית נסיון בהכנה לבגרות
- ★ **אנגלית** ★ **תפירה**
- ★ **מתמטיקה, פיסיקה/מחשבים**
- ★ **ספרנית** – בחצי משרה לשעות אחה"צ והערב
- ★ **מרכזנית** – בחצי משרה
- ★ **עובד/ת לחדר אוכל**
- ★ **עובד תחזוקה**

נא לפנות להנהלת הכפר הירוק טל: 03-496166 או בכתב מ.ב. 47800

מנהל מחלקת אריזה

בתעשיה פרמצבטית

הכישורים הדרושים:
- ★ נסיון ויכולת ניהול צוות גדול של עובדי ייצור.
- ★ רצוי בעל השכלה של טכנאי ייצור או טכנאי מכונות.

על המתאימים לשלוח קורות חיים לת.ד. 4397 ת"א, 61043 עבור גליק.

לחברה ארצית מובילה בענף הרכב
דרוש

חשמלאי

במוסך המרכזי
- ★ בעל כתב הסמכה
- ★ נסיון בניהול חשמלייה
- ★ ניסיון בעבודה מעשית.

מועמדים מתאימים העונים על הדרישות הנ"ל יפנו בכתב בצרוף קורות חיים ואישורים מתאימים לת.ד. 1696 עבור שלומית.

לחברה גדולה ליבוא רכב
דרושה

מזכירה

למנהל אגף השיווק
- ● שליטה בהדפסה עברית ואנגלית.
- ● ידע בניסוח עצמי מעברית לאנגלית.
- ● יכולת לנהל משרד.
- ● קשר עם ספקים מחו"ל.

בפרטים נא לפנות בכתב יד לשדרת 46 תל־אביב. מיקוד: 62190 עבור מזכירה.
– סודיות מובטחת –

דרוש/ה

מפעיל מחשב מיקרוווקס

בעל נסיון של לפחות 3 שנים במערכת הפעלה V.M.S (MUNPS יתרון)
להקמת מערכת חדשה
להתקשר למועצת הכהונה, כח־אדם, טל. 03-260145

לבית הארחה באזור ירושלים
דרושה

אחות

מגורים במקום. טלפון 02-342591

אודרום מעליות בע"מ
דרושים
- ★ עובדים למחלקות הרכבה ושרות
- ★ חשמלאים מוסמכים בוגרי תמ"מ חיל אויר
- ★ חשמלאים עוזרים
- ★ הנדסאי חשמל
- ★ מסגרים
- ★ מחלקת תכנון
- ★ מהנדס מכונות
- ★ מהנדס חשמל

להתקשר לטלפון 03-5742666 לרוחי

THE DAN
למלון דן תל־אביב
דרוש/ה

שף־דה־פרטי

לעבודה כאחראי משמרת עם אשף המטבח סדני בונר
מתאימים/ות יפנו למר כ"א טל: 03-241111

ליקב ראשל"צ
דרושים:

מפעילי מתקן זיקוק כהל

מועמדים בעלי נסיון יפנו למח' כח אדם.
★ יתרון למעמר דתי.
03-942021 – טלפון מיום א'.

THE DAN
למלון המלך־דוד
דרושים

Sous-Chef
Chef de Partie

מתאימים יפנו למח' כ"א במלון בצירוף המלצות.

ווישיי ישראל בע"מ

VIL
נגדים מדוייקים למערכות האלקטרוניות המורכבות אמינות מירבית

דרושים

טכנאי/הנדסאי מכונות

למחלקת אחזקה.
בעל 3 שנות נסיון בתעשיה, ידיעת השפה האנגלית – רצויה.

כרסם

לבית מלאכה מכני.
בוגר בי"ס מקצועי, בעל נסיון של 4 שנים.
נא לפנות טלפונית לקביעת ראיון – 03/808061

העיקרון שלנו – דיוק ואמינות!

המועצה המקומית מצפה רמון
למערכת החינוך במצפה רמון
דרושים

1. מורה לטבע
2. מורה לחינוך גופני, בביה"ס הממ"ד מצפה־אל
3. גננת לגן ממלכתי טרום חובה

בדבר פרטים נוספים נא לפנות למנהל המחלקה לחינוך טלפון 057-88561
– תנאים מיוחדים לעובדי הוראה במצפה רמון –
מצפה רמון. בתנופת עשייה

ר. מרכוס ושות'. שמאים
דרושים

1. מהנדס מכונות
עם נסיון בתעשיה שליטה בעברית ואנגלית.

2. הנדסאי מכונות
עם נסיון בתעשיה.

לפנות בכתב בלבד, רחוב בן זכאי 3, תל־אביב 65203.

לחברת כביסון בע"מ
דרוש

טכנאי

עם ידע בקירור
בציוד מטבחים תעשייתיים
רח' וסרמן 6 יפו
טל' 03-831214 ליפה

האגודה לקידום החינוך – ירושלים
לפנימיה ע"ש מיי ביואר ירושלים
דרושה

מדריכה חברתית

בעלת נסיון והכשרה בחינוך פנימייתי.
נא להתקשר לטל. 02-420297

למלוני הגליל ירושלים
דרוש/ה **מנהל/ת חוזים**
CONTRACT MANAGER
נסיון של שלוש שנים לפחות בסביבת נסיעות/מלונאות.
טל. 02-247155, 02-251223, קרני.

למוסד שיווקי גדול
דרוש/ה

כלכלן/ית

עם התמחות בנושאי תמחיר ונתונות כדאיות.
לתאום פגישה נא להתקשר טלפונית 03-430753 בין השעות 08.00-15.00 בימים א – ה.

להיות מלבי!!
דרושים
סוכנים מנוסים
בעלי רכב מאזור ירושלים ת"א וחיפה להפצת מוצר חדשני ויחודי בענף תשמישי הקדושה
רווחים גבוהים
טל. 03-869759

קיבוץ "משמר העמק"
מחפש

טבח

עדיפות לבעלי נסיון במטבח גדול
להתקשר בימים א' – ו'
בין השעות 7.00-13.30
טלפון 04-894681

דרוש בת"א
חשמלאי מוסמך
מקצועי בעל נסיון גדול (רשיון מוסמך לפחות) לתפקיד אחראי.
מועמדים רציניים המעוניינים בקשר מסודר וקבוע יפנו לאנגף בדואר על "השכבר לפרק"
טלפון 03-899641

לחברה לשלוח בין לאומי
דרושה **פקידה**
למחלקת פקודות מסירה.
דרוש ידע טוב באנגלית
טל: 03-286133

למוסך רכב כבד בפתח־תקוה
מכונאי
לשיפוץ והתקנת מיכלים יחודיים
03-9242028

ל"פקלי"
דרושה
אשת מכירות תבליטית
עבור מסחרות
לשלום: 03-332205/6

לחברה העוסקת בשילוח משוטים דרושה
פקידה
למחלקת יבוא למשרה מלאה. ידיעת השפה האנגלית הכרחית
03-290716 03-291410

לחברה קבלנית
דרושים
מנהלי עבודה בנאים
טלפון 03-230737
03-258271, 08-261202

למשרד אדריכל
דרוש/ה
אדריכל/ית
נסיון בשנתיים בתוכניות עבודה
טלפון 03-237389

לחברת השקעות
דרוש חשב
כישורים נדרשים:
- ★ רואה חשבון
- ★ ידע בנושא מיסוי
- ★ נסיון מחשב – יתרון

נא לפנות בכתב־יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 24239 ת"א

לחברת שיווק לציוד רפואי
דרוש/ה
לעבודה זמנית

אח/ות בחופשה

להפצת פריטים רפואיים באזור הצפון
נא לפנות לטל. 052-557297 החל מהשעה 15.00

לאבראמורס
דרוש/ה

פקיד/ה

לתיירות נכנסת
TOUR OPERATOR
נסיון קודם, ידע בהדפסה ואנגלית הכרחיים. שפה נוספת יתרון.
נא לפנות לטלפון: 03-248159

דרוש

קמב"צ איש מבצעים

המכיר את עולם ה־PC
לנושאי התקנות, אספקות, ניהול רכש, גבית וכד'...
רשף מחשבים וציוד היקפי בע"מ
טל: 733223 – לשלומי

למפעל אופנה במרכז הארץ
דרושים:

1. מנהל/ת גזרניה
בעל/ת נסיון של 5 שנים בניהול גזרניה.

2. מבקר טיב מתפרות חוץ.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 13056 ת"א מיקוד 61130
נא לציין שם המשרה.

עיריית כפר סבא
מכרז למשרה פנויה של

חשמלאי מוסמך

בהיכל התרבות העירוני ובבית ספיר

הכישורים הדרושים:
חשמלאי מוסמך, בוגר בית ספר מקצועי, בעל ידע במקצועות אלקטרוניקה, חשמל למיזוג אוויר. עיקר התפקידים: הפעלת תאורה במופעים, הפעלת מערכת שמע, עבודה בתחזוקה נרחבת, במסגרות ובביצוע תיקונים שונים. דרגת המשכורת – על פי כישורי המועמד.

על המועמדים בעלי הכישורים הדרושים להגיש מועמדותם בכתב למזכיר העיר תוך ציון קורות חיים, נסיון במקומות עבודה קודמים, והמצאת העתקי תעודות והמלצות, לא יאוחר מ־25.8.87

יצחק ולד ראש העיריה

לחברה מובילה בישראל בתחום המזון
דרוש

מנהל אגף השיווק

הכישורים הנדרשים:
- ★ תואר אקדמי במנהל עסקים, הנדסת תעשיה וניהול, או מדעי התברה.
- ★ נסיון קודם בניהול מערך שיווק בתחום מוצרי צריכה.

– עדיפות לבעלי נסיון בתחום ענף המזון, ולבעלי נסיון בניהול מערכות המנה בשיטת ה"פרי־סייל".

מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 23136, תל־אביב 61230 עבור "מס' 350".
– סודיות מובטחת –

TOPPER

לטופר מפעלי אופנה
דרושים

1. גזרנים/יות מעולים
2. עוזרי/ות גזרנים

נא לפנות טלפונית 03-5560831/2

לסקאנדיה באיזור התעשיה הרצליה
דרושה

מזכירה

דייקנית, מסורה וחרוצה, 5 ימים 08:00 – 17:00
לפנות החל מיום א' לאמירה 03-492121

תנובה רחובות
דרושים/ות

מפיצי/ות תוצרת

- ★ בעלי רשיון נהיגה ג'
- ★ השכלה תיכונית
- ★ רצוי נסיון בניהול משכורות

מגורים בר רחובות ואשלי הסביבה הקרובה
המעוניינים יפנו לטל. 08-387 לקהה

לחברה ליבוא ושווק ציוד רפואי
דרוש/ה

פקיד/ה

למחלקת הנהלת חשבונות לקוחות
עם נסיון בגביה.
נא לפנות טל. 03-331263

דרוש/ת לחברת גדולה

א) רכז/ת גביה לקשרי לקוחות
בעל/ת יכולת לקיים קשר עם לקוחות ונסיון בניהול מערכת גביה.
טלפון: 630058 מיום א' – גבי.

ב) מנהל/ת חשבונות סוג 3
עצמאי/ת נסיון של 5 שנים בהנהלת חשבונות.
טלפון: 03-630058 לגבי, מיום א'.
חמישה ימים בשבוע (משרה מלאה).

גרפיקאי ביצועיסט

נסיון הכרחי
יש לך יד זריזה וראש טוב?
הצטרף לצוות הדינמי
בעיתוני אנשים ומחשבים
פינסקר 64 ת"א. טל: 295348, 03-287560

לחברה בענף הקוסמטיקה והבשמים
דרושות

יועצות יופי לאזור גוש דן

אם את עונה על הציפיות הבאות:
- ★ הופעה חיצונית נאה.
- ★ מעל גיל 30.
- ★ ידע בשפות זרות.
- ★ כושר מכירה.

יש לנו מה להציע לך.
עדיפות לבעלות רכב.
טלפנו ל־453153 ולבקש את יפה.
הכשרה והדרכה יינתנו למתאימות.

למשרד גדול של רואי־חשבון דרוש

רואה חשבון

למחלקת מיסים בין לאומיים
כישורים:
- ★ ידע במיסים
- ★ שליטה מושלמת בשפה האנגלית

נא לפנות בכתב יד עם קורות חיים לת.ד. 452 ת"א מיקוד 65201

מקום המערבי

אנו מזמינים אותך לקחת חלק בתנופת הפתוח של "להב"

דבוקה מהירה!

יצרנית אופנה

דרושים לנו:

* **מחסנאי ראשי**
לנהול מחסני סחורה גמורה וחמרי גלם. נסיון בעבודת מחסנאות – הכרחי.

* **מכונאי**
לטפול ואחזקה של מכונות תפירה. נסיון קודם הכרחי.
5 ימי עבודה בשבוע.
עבודה במפעל בבית־שמש (תחבורה מובטחת)
למתאימים – שכר הולם.

לפנות לטלפון 03-377102 לאילנה

מערכות תיב"מ CAD/CAM SYSTEMS

Cimatron סימטרון

דרושים

מהנדסי יישומים

לעבודה בעלת אתגר בהדרכה ותמיכה בלקוחות.
נדרש רקע טכני בהנדסת מכונות. רקע ב CNC ותיב"מ – יתרון.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים, נסיון קודם ובציון שם המשרה.
ת.ד. 156 רמת השרון 47100

כפר הנוער מאיר שפיה

לכפר הנוער מאיר שפיה דרושים לשנת הלימודים תשמ"ח

1. מרכז משק ילדים
2. אחות מוסמכת
3. מורה מתמטיקה
4. עובד/ת סוציאלי/ת
5. מורה לאנגלית
6. מורה למכונאות רכב.
* מגורים במקום חובה

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב לפי הכתובת כפר הנוער מאיר שפיה, דואר שפיה מיקוד 30850

למחלקת המשרדית בסניף ת"א

דרושים/ות

* מעבדות תמלילים מנוסות
* כתבניות עברית ו/או אנגלית
* קלדניות
* מזכירות עברית ו/או אנגלית.

נסיון בניהול משרד הפעלת טלקס ופקסמיליה – רצוי ידע בעיבוד תמלילים.

מועמדים/ות בעלי נסיון בלבד מתבקשים לפנות לסניף ת"א 222266, 03-245541 גורדון 68 (ליד עירית ת"א)

דניאל

החברה לשירותי כח אדם

תל־אביב • ירושלים • באר־שבע • רחובות • אשדוד

י.א.מ. מחשבים בע"מ

דרושים

1. **אנשי מכירות**
מיקרו מחשבים, חומרה ותוכנה. נסיון קודם יתרון.
2. **מזכירה ומנהלת משרד**
נסיון קודם הכרחי
טלפון 03-774043, 03-774044

לחברה ציבורית מובילה בירושלים

דרוש/ה עורך/ת דין

* בעל/ת נסיון של 4–5 שנים בשטח האזרחי והמסחרי לרבות הופעות בבתי־משפט.
נא לפנות לת.ד. 7285 י־ם ולצרף קורות חיים.
המלצות ומועד אפשרי להתחלת עבודה.

למושב חצבה בערבה

דרושות

גננת + מטפלות

לגיל הרך – רווקות

נא לטלפן 057-81476, 057-81511, 057-81513

לסוכנות מקומית של חברה בין לאומית ידועה בענף מוצרי חשמל ביתיים

דרושים:

סוכנים עצמאיים ומפיצים איזוריים בעלי נסיון מוכח וקשרים בענף ובעלי קשרים בועדי עובדים

לפנות בכתב לת.ד. 33030 תל־אביב מיקוד 61330 עבור סוכנים

לתפקיד במסגרת ממלכתית

בארץ ובחו"ל

המאפשר קריירה מעניינת

דרושים מועמדים

העונים לנתונים הבאים:

* שליטה גבוהה בערבית: הבנה, קריאה וכתיבה.
נכונות לשלב יציאות לחו"ל.
* לאחר שרות צבאי מלא.
* גיל 23–45.
* למועמדים מתאימים תנתן הכשרה בהתאם.

המעוניינים מתבקשים לפנות לת.ד. 33791 ת"א, מיקוד 61337
בצירוף פרטים אישיים כולל מס' ת.ז., קורות חיים ונסיון עבודה, כתובת עדכנית ומס' טלפון

רק פונים מתאימים יענו

סודיות מובטחת

לחברת בתחום שילוח ממטענים ושרותי מכס

דרושים:

1. **חשב** – ראש/ת חשבון לניהול מחלקת הנה"ח (המשרה 10)
2. **מנהלי חשבונות** – סוג 3 ומעלה, עבודה על מחשב, נסיון מוכח והמלצות (משרה 20)

נא לפנות בכתב לת.ד. 20517 תל־אביב מיקוד 61204

למלון קרלטון ת"א (5 כוכבים)
מורד הירקון 10 ת"א

דרושים:

* **טבחים**
* **אחראית קומה**
– נסיון בעבודה זו הכרחי.
* **חדרנים/יות**
– הכשרה תנתן במקום.
* **טלפניות**
למישרה מלאה נסיון רצוי. אנגלית טובה חובה.
* **פקידה**
– למחלקת משק בית.

להתקשר החל מיום א' למחלקת כח אדם טל' 201467

עירית תל־אביב־יפו

העמותה למפעלי תרבות ונוער מיסודה של עירית תל־אביב־יפו

עירית תל־אביב־יפו הסינמטק הישראלי

מכרז

היחידה:
הסינמטק הישראלי – תל־אביב

תאור המשרה:
מנהל אדמיניסטרטיבי של הסינמטק.

תאור התפקיד:
אחריות לארגון ותאום מינהלי של יחידות הסינמטק.

דרישות המשרה:
נסיון של 10 שנים לפחות בעבודה בנושא ניהול וארגון. (רצוי במוסדות תרבות, עדיף בתחום הקולנוע).
ידע בתחום המחשבים.
ידיעת שפות עברית ואנגלית, ידיעת שפות נוספות רצויה.
שעות העבודה כפי שיקבעו במו"מ בין חזוכה לבין הנהלת הסינמטק.

הצעות יש להגיש להיבת המכרזים של העמותה למפעלי תרבות, בנין עת"א, קומה 11, חדר 1128, לא יאוחר מתאריך 31.8.87 שעה 13:00.
יש להגיש את ההצעה במעטפה סגורה ולציין על גב המעטפה מכרז למנהל אדמיניסטרטיבי של הסינמטק.

אליעזר קלונסקי
מנכ"ל העמותה למפעלי תרבות ונוער מיסודה של עת"א

תלזקה

דרוש

עובד אחזקה

למכונות אריזה אוטומטיות

הכישורים הדרושים:

* בוגר בית ספר מקצועי
* נסיון בתעשיה במכונות אריזה אוטומטיות
* ידע באוטומציה ובפנאומטיקה תעשייתית
* גיל עד 40 שנה

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב יד ובצרוף קו"ח, ו"ים לפי הכתובת "תלמה" מח' כח־אדם ת.ד. 707 חיפה 31006

דרוש

מתכנת מנוסה ורציני לעבודה רבת אתגר בתנאים מועדפים

פרטים: ד"ר אנטולי גולדפלד
057-664.16, 417029

דרוש/ה

מנהל/ת למתפרת בגדים מקצועי/ת ומנוסה

חמישה ימים בשבוע
"חילגד" בע"מ, מדינת היהודים 60 איזור התעשיה הרצליה־פיתוח
052-559628, 052-550959

לחברה ציבורית

דרושה פקידה/קלדנית

לאחר שירות צבאי, נסיון בעיבוד תמלילים, ובעיבוד נתונים ב־P.C., ידיעת אנגלית הכרחית.

לפנות בכתב בצרוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 23833, תל־אביב עבור "קלדנית".

להוצאת ספרים "מודן"

דרושים

עובדים למחסן ספרים עבריים

רצוי ניסיון קודם.
לפנות במקום
לנחמיה מ־0800–1600
חומה ומגדל 26, ת"א.

דרושים

* **מנהל עבודה**
להקמת פרויקטים ציבוריים

* **מפעיל JCB – מחפרון**
באזור רחובות והסביבה

תנאים טובים למועסקים
לפנות למזכיר 08-413505

קבוץ געתון
מחפש דחוף

אחות מוסמכת

* עם ידע
* עדיף נסיון בקבוץ
* מגורים במקום עם אפשרות קליטה

להתקשר בשעות היום 04-858415

דחפון

03-611001

24 שעות
שרות מודעות טלפוני של דחף
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה, ישראכרט, דיינרס

הסתדרות מדיצינית הדסה

אגף הסיעוד

**אחות מוסמכת מקצועית
בואי הצטרפי אלינו
לעבודה באוירה ייחודית**

**הדסה יש רק בירושלים
היפהפיה והמרתקת**

השכלה נמצאת בחצרנו:

1. אפשרות לחשלמת תואר ראשון בביה"ס לסיעוד שלנו.
2. אפשרות ללימודים לתואר שני בבריאות הציבור.
3. קורסים על בסיסיים לטפול נמרץ ואחרים.
4. ספריה מקצועית, עשירה ומגוונת.
(לעובד קבוע בהדסה – לימודים אקדמאים בתחום המקצועי, פטורים משכר לימוד).

רווחתך בראש דאגתנו:

* תנאי עבודה גמישים.
* פעילות חברתית והווי מחלקתי.
* מגורים נוחים וזולים.
* הסעה לעבודה.
* סיוע במעון יום לילדים.
* ועוד.

בדבר פרטים על אפשרויות תעסוקה, תאום פגישה ו/או סיור במוסד נא להתקשר לטלפון: 02-446072 או 02-448092 בין השעות 8:30–16:00 בכל יום פרט ליום ו'.

בהדסה – זה אחרת

למפעל בראשל"צ

דרוש

פקיד משלוחים להזמנות

* השכלה תיכונית
* יכולת אירגון
* כושר התבטאות

לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 36080

דרושים

לביה"ס תלם בת־ים
03-586247

דרושים:

**מורה לאנגלית
ומורה לביולוגיה**

לחברה מובילה בענף האלקטרוניקה בהרצליה

דרושים

מהנדס אלקטרוניקה

לניהול קבוצת בדיקות והנדסת איכות. אחריות ישירה משלב קליטת החומר ועד לבדיקות הסופיות של המוצרים מקו הייצור.
לתפקיד מעניין ואחראי זה אנו מחפשים מהנדס אלקטרוניקה צעיר, נמרץ ודייקן עם 3 שנות נסיון לפחות. ידע באלקטרוניקת הספק – יתרון.

מחסנאי אלקטרוניקה

עוזר למנהל המחסן. נסיון של 5 שנים לפחות במפעל אלקטרוניקה. ידע ונסיון בניהול מלאים, ארגון וסידור מחסן, הבנת ערכות לייצור וטיפול ברשימות חוסר. ידע בשפה האנגלית – הכרחי.

נא לפנות בכתב יד לת.ד. 59110 ת"א מיקוד 61392 לידי מ.ל.

קריירה

שרותי כח אדם

דרושים/ות

* מלחימים/ות מנוסים/ות להלחמת מעגלים מודפסים, עדיפות ליוצאי חיל אויר, חיל חימוש, מודיעין.
5 ימים, תנאים מצויינים, אפשרות למשמרת II.

תל־אביב, דיזנגוף 168. טל. 03-240292/1
נתניה, שמואל הנציב 17. טל. 053-338901

הכח שלנו הוא כח אדם, קריירה.

דרושים לעבודה באזור המרכז וחיפה

1. **עוזרים לנהגי קטרים**
* בעלי רקע טכני – ביה"ס מקצועי
* לאחר שרות צבאי – פרופיל 76 ומעלה
מיחידות חימוש
* 10 שנות לימוד
2. **מכונאים לדיזל**
3. **חשמלאי דיזל או תעשיה**

העבודה קבועה בתנאי שכר גבוהים
04-683017, 841180
לחיים או מיכה

לחברה מובילה בתחום המזון

דרושים

* **קופאים**
* **מחסנאים**
* **טכנאי קירור**

לקביעת ראיון נא להתקשר לטל': 02-812120

לסוכנות ביטוח חיים גדולה בת"א

דרושים/ות

**בעלי ידע ונסיון
בביטוח חיים
לעבודה טכנית משרדית**

המעונינים יפנו בצרוף קורות־חיים
לת.ד. 1334 ת"א 61013 עבור "א' 41768"
סודיות תישמר בקפידה

לחברת ביטוח בת"א

דרושה:

מזכירה בכירה

ידיעה מושלמת – עברית אנגלית
כולל הדפסה עברית אנגלית

03-292836

לבית אריזה במושב חצבה

דרושים/ות

* **קלדניות למחשב**
* **עובדים לבית אריזה**

טלפונים: 057-81544, 057-81189

לעבודה במיתקן בטחוני באזור יבנה

דרושה קבוצת שלד

מעולה
יוצאי צבא.
נא לפנות: 03-807832, 03-807836

לגמפעל תעשייתי גדול בגוש דן

דרוש

חשב

(משרה 1805)

1. ראייה מוסמך או בוגר מינהל עסקים במגמת חשבונאות.
2. נסיון קודם של 3 שנים לפחות במפעל תעשייתי.
3. נדרש ידע בהנהלת ממוחשבת.

מועמדים ישלחו פרוט קורות חיים ונסיון בכתב יד בלבד, אל ת.ד. 11024 ת"א 61110
ויציינו מס. משרה.
המודעה לשני המינים.
סודיות מובטחת.

תהל

2000 ש"ח הכנסה לנשים

בשיווק תוכניות חיסכון
לאוניברסיטה לכל חלקי הארץ
אפשרות גם לעבודה חלקית.
052-414456, 052-541946

למפעל ותיק באיזור חדרה

מנהל/מהנדס אחזקה

לעבודה מעניינת

תנאים טובים למתאימים.
נא לפנות לת.ד. 3288 חדרה.

למפעל פלסטיק גדול בבני ברק

דרושים:

1. **אחראי משמרת**
(למחלקת ההזרקה)
* בוגר ביה"ס מקצועי 3 שנתי
* נסיון קודם בתעשיה – יתרון
* העבודה ב־3 משמרות.
2. **אחראי משמרת**
(למחלקת ניפוח)
* בוגר 10 שנות לימוד לפחות
* נסיון קודם בתעשיה – יתרון
* העבודה ב־3 משמרות.
3. **מכונאי אחזקה**
* בעל ידע בהידראוליקה ופניאומטיקה
* נסיון בתעשיה או בפלסטיק – יתרון.

לפנות 03-741873 לחמדה או אברהם בין 8.00 ל־14.00

למוסד ציבורי רפואי

דרושים:

מהנדס/טכנאי – תעשיה וניהול

בעל נסיון של שנתיים בעבודה לתפקיד במחלקת הנדסת ייצור.

מזכירה

לעבודה בחצי משרה לעבודות הדפסה – עדיפות להדפסה במעבד תמלילים.

נא לפנות בכתב־יד בציון נסיון קודם, תולדות חיים ומספר טלפון
לת.ד. 16250 תל־אביב
עבור מחלקת הנדסת ייצור

דרוש

מחסנאי / מונה

תושב אשדוד, גיל מעל 45 שנה, כושר בריאות תקין, ידיעת שפה לרעוית על בוריה + קרוא וכתוב.

להתקשר לטלפון 055-23303

ל"אשר רובוטק" בע"מ

דרושים

מרכיבים מכניים

בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמות מכשור ובקרה או מכניקה עדינה. 5 ימי עבודה בשבוע. נא להתקשר 03-498251 לרחל.

ת"א דחף מרכז	ת"א דחף דיזנגוף	ת"א דחף בן יהודה	ת"א דחף אלנבי	דחף	חיפה דחף	ירושלים דחף	דחפון	ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ
בית השואבה 8, טל' 622547	רח' דיזנגוף 118 (מול כסית), פתוח 24 שעות, טל' 239952	רח' בן יהודה 9 (מול קולנוע מוגרבי), טל' 656120	רח' אלנבי 123 (ככר המושבות), טל' 614433	ב"דחף" תקבל יותר ובמחירי העיתון	רח' הרצל 5 (הדר), טל' 645333/4	רח' יפו 43 (ככר ציון), טל' 226335	שרות מודעות טלפוני: טלפון 03-611001	

לפעמים אתה צריך פרסום. תמיד דחף

11

יותר טוב מנפאואר

הצעות לוהטות בקיץ החם!

מעבדות תמלילים מנוסות
וורדסטאר, א–ב, איינשטיין, לאניר, WANG, C.P.T.
עבודה במשרות מלאות וחלקיות, בשעות עבודה גמישות.

כתבניות מנוסות
עבודה במשרות מלאות וחלקיות, בשעות הבוקר והצהריים.
שכר גבוה ותנאים טובים למתאימות!
ובמבן – למתאימות – קורס עיבוד תמלילים – חינם!

בן־יהודה 12, א'-ה' 08:00-14:00
טל: 03-298877, 284128
מנפאואר MANPOWER
ירושלים • תל־אביב • חיפה • באר־שבע • רחובות

מדליון הכסף ניתן כאות הוקרה והכרה למצטיינים שבין עובדי מנפאואר

לסוכנות מקומית של חברת בין לאומית ידועה בענף מוצרי חשמל ביתיים
דרושים:
סוכנים עצמאיים ומפיצים אזוריים בעלי ניסיון מוכח וקשרים בענף ובעלי קשרים בועדי עובדים
לפנות בכתב לת.ד. 33030 תל־אביב מיקוד 61330 עבור סוכנים

למוזיאון ישראל, ירושלים
דרושים/ות לפרויקט מיוחד ולפרק זמן קצוב:

א. **מעצב/ת גראפי/ת**
בוגר/ת מגמה לעיצוב גראפי, לעבודה בעיצוב תערוכות ואלמנות תצוגה במוזיאון ועבודה למעצב הראשי לתקופה של כ־1 חודשים.

ב. **אדריכל/ית**
ותק של 1–3 שנים במקצוע או מעצב/ת פנים – לסיוע למעצב הראשי בפרויקט שיוגדר במוזיאון לתקופה של כ־2–3 חודשים.

נא לפנות בדחיפות: 02-698294 לדוד גל או רחל לב.

למפעל מתכת בת"א
דרושים

1. **מסגרים**
בוגרי בתי ספר מקצועיים
לאחר שרות צבאי. אפשרי ללא נסיון קודם.

2. **מחסנאי**
עם נסיון.

3. **עובדות**
למחלקת הרכבה ואריזה

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 2894 תל־אביב 61028

מאגרי אנוש
שרותי כח אדם
לסניף תל־אביב – דרושים

* **מכונאים תעשייתיים**
נסיון במכונות אריזה – חובה! עבודת משמרות למפעל מזון בת"א רצוי בעלי משפחה – 1800 ש"ח.

* **מכונאי אחזקה**
נסיון בתעשיה לעבודת לילה בלבד! בשעות 22:00 עד 6:30 למפעל מזון בת"א – 2300 ש"ח.
כל ההטבות הסוציאליות

"מאגרי אנוש" – דרך השלום 20 תל־אביב
03-331657, 333420, 337578, 336079

לחב' בנות והשקעות דרושים:
מנהל/ת חשבונות במשרה מלאה עם נסיון מוכח
פקידת מזכירות במשרה מלאה
מרכזנית

לאולם שמחות בחולון דרוש:
טבח מקצועי.
תנאים טובים.

דרושים ם
אנשי מכירות
מועמדים/ות מעל גיל 23
עם נסיון מוכח במכירות
יפנו לטלפון: 03-826143 למירה

דרושים–ות
* **גרפיקאית**
עם נסיון מוכח של שנתיים לפחות בשרטוט מפות.
ידיעת השפה עברית־אנגלית.

* **פקידה להנהח"ש**
סוג 2,1
בעלת נסיון.
עבודה קבועה ומיידית בגבעתיים
* משרה מלאה
טלפון 03-321645, 323450, 322027

למועצה אזורית חוף־עזה
דרושים

מנהל חשבונות ראשי
מנהל חשבונות סוג 3
נסיון בעבודות הנהלת חשבונות תקציבית מוניציפאלית
ידע בגביה
יכולת לנהל צוות עובדים
התפקיד במשרה מלאה.
מגורים במקום לאחר תקופת נסיון. שכר בהתאם לכישורי המועמד.

פסיכולוג
תואר ראשון M.A. בפסיכולוגיה
סיומנות בתחום הפסיכולוגיה החינוכית.
עבודה כפסיכולוג בוגר – חצי משרה.

מורה לחינוך גופני – משרה מלאה

את ההצעות יש לשלוח בכתב־יד על גבי נייר חלק, למועצה האזורית חוף עזה ד.נ. חוף עזה עד 31.8.87 מיקוד 79725. פרטים בטלפון: 051-47233.

התבנין
לרגל התרחבות ומעבר למפעל החדש
דרושים ל:
קרביץ סימוות
מחסנאי ראשי
נסיון מוכח והמלצות גיל 30–40, רשיון נהיגה כולל מלגזה.

לקרביץ טכנולוגיה
איש מכירות
דינמי לשווק מוצרים וגלמים בענף המתכות והשרותים.
כישורים:
12 שנות לימוד ומעלה
גיל 20–30, רשיון נהיגה, הופעה נאה
עדיפות לבעלי ידע בשרטוט ממוחשב
לקביעת ראיון להתקשר לאביבית טל: 03-374526

עבור אחד מלקוחותינו דרוש
מתכנן ראשי
לתחום מעגלים מודפסים:
• נסיון של לפחות חמש שנים בתחום.
• נסיון מעשי בעריכה בעזרת מערכות ממוחשבות.
• הכרות מפרטי תכנון וטכנולוגיות ייצור לתחום התעשייתי – אזרחי.
להתקשר ביום ראשון לטלפון: 03-204711
רוברט הלף ROBERT HALF

לסופרסקיוריטי בע"מ
דרושים:
* **מפקח שמירה ונקיון**
* **מאבטחים**
שד' נורדאו 19 תל־אביב
טל. 03-451628 03-5460302

---

1. לסניף חיפה והצפון
דרוש
* **מנהל סניף**
מועמדים רצויים מעל גיל 35 בעלי נסיון מוכח כסוכן/מנהל סניף מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 37290 ת"א.

2. למשרדנו בת"א דרושה
* **פקידה**
בעלת ידע בביטוח/תביעות.
העבודה עם מחשב.
טלפון: 03-622523 לעופרה

יותר טוב מנפאואר
למחלקה הטכנית ת"א
בן־יהודה 12,
א'-ה' 08.00-14.00
טל: 03-298877, 284128

דרושים

* **כתב טכני TECHNICAL WRITER**
שפת־אם אנגלית, ידע ונסיון בכתיבה בשטח האלקטרוניקה, לעבודה ממושכת באזור ת"א.

* **מפעיל מערכת SKANNER**
ידע בביקורת איכות של הפרדת צבעים ממוחשבת, כולל הכרת תוכנה, לעבודה באזור הרצליה.

* **הנדסאי מיזוג אויר**
נסיון במערכות מיזוג אויר מרכזיות, מרחשים צנטריפוגליים, בעל רשיון של מוסמך.

* **איש מכירות**
רקע בדפוס, ורשיון נהיגה, לעבודה ממושכת באזור פ"ת.

* **כרסם קונבנציונאלי**
נסיון של שנתיים לפחות, לעבודה באזור ת"א.

* **מבקר איכות מכני**
בעל נסיון בעבודה על מכשירי מדידה, כולל X.Y.Z., לפרויקט ממושך, באזור ת"א.

* **חשמלאי עוזר**
אפשרי לפנסיונר, לחצי משרה, באזור ת"א, לתקופה ארוכה.

* **מסגרים/רתכים**
נסיון של שנתיים לפחות, לעבודה באזור ת"א ובנתניה.

* **נגר רהיטים**
נסיון של שנתיים לפחות, לעבודה באזור פ"ת.

* **מכונאי רכב**
בעל חסמכה בבנזין.

* **חווט לוחות חשמל**
נסיון של שנתיים לפחות, לעבודה באזור רעננה.

מנפאואר MANPOWER
ירושלים • תל־אביב • חיפה • באר־שבע • רחובות

מדליון הכסף ניתן כאות הוקרה והכרה למצטיינים שבין עובדי מנפאואר

למפעל לייצור מוצרים באזור רחובות
דרוש
מנהל מחלקה
(משרה 3960)
לניהול ופיקוח על יצור
* בעל נסיון קודם מוכח בניהול צוות של 1020 עובדים בתעשיה
* עד גיל 35
* עדיפות לטכנאי יצור
מועמדים יפנו אל טל: 03-240374 החל מיום א'
תהל

לחברה מסחרית גדולה בת"א
לבוס צעיר
מזכירה פרטית
דרושות:
• אנגלית מושלמת כולל תכתובת
• נסיון בעבודה
• הופעה נאה

לחברה גדולה באזור חדרה
טכנאי ייצור/טכנאי תעשיה וניהול
להפעלת מע' מידע ממוחשבת בייצור
יתרון לבעלי רקע במערכות מידע ונסיון בתעשיה.
נא לפנות בכתב לת.ד 1334 תל־אביב 61013 ולציין ע"ג המעטפה ח/222.

למפעל תעשייתי במפרץ חיפה
דרוש/ה
מנהל/מקדם מכירות
נא לפנות בכתב לת.ד. 1606 חיפה 31015

דרושים
תשלובת כיתן בע"מ
למפעלינו בדימונה
דרושים/ות
1. **מהנדס מכונות –**
2. **מנהל תכנון יצור:**
3. **מנהל מצבעת חוטים:**
סודיות מובטחת

עובדת לחב' נציגות לתעופה
* נסיון מוכח – חובה
* קבלת קהל
* עבודה בטלקס ובמחשב
* ידיעת אנגלית על בוריה
* המשרה מלאה ומפוצלת
לקביעת ראיון – בערב בלבד
02-344154

מ.מ.ן – מסופי מטען וניטול בע"מ
לאגף התפעול דרושים:
ראשי צוות
בוגרי 12 שנות לימוד, לאחר שרות צבאי מלא, שליטה טובה באנגלית, גיל עד 26, בריאות תקינה.
העבודה במשמרות ואינה מתאימה לסטודנטים.
המעוניינים יפנו טלפונית 03-9715311 לענת.

מנהל כח אדם
מסור מודעתך ב **דחף**
ב **דחף** תקבל יותר
לפרטים נוספים:
תל־אביב: 03-622233-4 עדי סאמט
ירושלים: 02-226336-8 יאיר צוברי
חיפה: 04-645333-4 אריה טל

למרכז רפואי ארצי
דרושים/ות
קציני בטחון
דרישות התפקיד:
* בעל תפקיד פיקודי של 8 שנים לפחות בצה"ל או במשטרה — עדיפות לקצינים ו/או בעלי נסיון קודם כקציני בטחון.
* בעל השכלה תיכונית.
* בעל נסיון בהדרכה.
* בעל כושר ארגוני ונהולי.
* מקום מגורים רחובות והסביבה הקרובה או בארשבע והסביבה הקרובה.
לפנות בכתב־יד בציון תולדות חיים ומספר טלפון לת.ד. 16250 תל־אביב
לא יאוחר מיום 21.8.87

למפעל בענף המזון בראשל"צ
דרוש
מסגר אחזקה
להתקשר לטלפון 03-945371, 03-9661981

דרושים
טכנאי אלקטרוניקה
בעלי ידע בטלויזיות צבעוניות, ו/או וידאו ו/או סטריאו
* נסיון מוכח בעבודה.
* רשיון נהיגה מעל שנה.
מועמדים מתאימים יפנו לגב' טובה בר־דוב.
טל. 03-384444
בין השעות 9.00-13.00
אמפא

לארגון קניות
משקי – חירום 17 ת"א
דרושים:
1) **מחסנאי**
רצוי עם נסיון קודם, נא לפנות בכתב + קורות חיים לכתובת הנ"ל.
2) **מרכזנית / פקידה**
נא להתקשר טלפונית.

לחברת מחשבים דרוש
איש קשר ללקוחות
נא לפנות בצירוף תולדות חיים ונסיון קודם לת.ד. 20294 ת"א – עבור משרה 121

מהנדס/ת פיתוח!
אם נתונת ב:
חשיבה יוצרת ובלתי שגרתית, יכולת ניתוח תאורטית ואהבת אתגרים טכנולוגיים...
ובנוסף — חינך מהנדס אלקטרוניקה בעל 6 שנות נסיון בפיתוח בתחומים: קוי תמסורת, עבוד אותות וקומוניקציה.

אותך אנו מחפשים
אנא כתוב אלינו בהקדם, בצירוף תמצית קורות חיים ונסיון מקצועי, למחלקת כח־אדם רחוב הנחושת 8, תל־אביב 69710, טל. 03-498811
סודיות מובטחת –
ר"ן–נט תקשורת מחשבים בע"מ

קריירה
שרותי כח אדם
דרושים/ות
מחלקה טכנית
* **כרסמים אוניברסליים (קונבנציונלי)**
* **רתכים**
* **מכונאי אחזקה**
* **מסגרים**
* **מלחימים/ות**
* **חווטי לוחות חשמל תעשייתיים**
* **נגרי רהיטים**

מחלקה משרדית
* **פקידה**
* **חשבי שכר**
* **מנהח"ש**
* **קלדנית**
* **מזכירות**
* **תמלילנית**

תל־אביב, ז'בוטינסקי 198, טל. 03-240291/2
נתניה, שמואל הנציב 17, טל. 053-339801
הכח שלנו הוא כח אדם, קריירה.

למפעל מזון בפתח־תקווה
דרושים:
1. **עוזר מנהל מחסן תוצרת**
• נסיון וידע בהפעלת מחסן
• שעות עבודה מרובות ותורניות
• לאחר שרות צבאי.
2. **טכנאי קרור עמוק**
• ידע בקרור עמוק
• לאחר שרות צבאי.
3. **מפעיל מחשב**
• נסיון בהפעלת מחשב 3–5 שנים
• עדיפות למפעיל בשרות הצבאי
על המעוניינים לפנות לת.ד. 3399 פתח תקוה ולצרף קורות חיים על דף חלק.

עירית בת־ים
מכרז פומבי מס' 7/87
א. **אגף הכספים:**
סגן מנהל מחלקת גבות באגף הכספים
ב. **אגף ההנדסה:**
1. סגן מהנדס העיריה לנושאי בינוי
2. מהנדס תנועה
3. סגן מנהל מחלקת תחזוקה
עד 21.8.87
אהוד קנמון, ראש העיריה

אביק בתנופה - בוא תצטרף!

בתוך מפעל חזק צומחת כימיה חדשה. עכשיו גם אתה מוזמן ליצור, להתפתח ולהיות שותף בתנופת הצמיחה הגדולה של חברת אביק, יצרנית תרופות לישראל אירופה וארה"ב.

אנו זקוקים ל:

★ מיקרוביולוג — לעבודה וירולית ובקטריאלית במפעל לייצור תרכיבי חיסון ושרינרים. רצוי תואר שני במיקרוביולוגיה או ביולוגיה. מקום העבודה בבית אהרון.

★ מבקר איכות למחלקת אריזה — נסיון בתעשיה פרמצבטית - יתרון. רצויה השכלה של טכנאי כימיה. העבודה בשתי משמרות.

אם אתה מתאים לנו ונראה לך שאנחנו מתאימים לך העלה עוד היום את קורות חייך על הכתב ושלח לאביק בע"מ, ת.ד. 2077 ר"ג 52120 עבור רחל נעם

אביק בע"מ

הכדור בידיים שלך

נשיונל סמיקונדקטור National Semiconductor

הצטרף לחברה המייצרת את המעגלים המשולבים של דור העתיד.
למחלקת כספים דרוש/ה:

מנהל/ת חשבונות משרה מס' 3580

האחראי/ת למערכת היבוא וספקי חו"ל.

כישורים נדרשים:
* ידע ונסיון בהכנה ורישום מסמכי יבוא.
* נסיון בהפעלת מערכת הנהלת חשבונות ממוחשבת.
* ידע בעריכת והתאמת חשבונות.
* שליטה בשפה האנגלית ברמה בסיסית.

נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, תעודות וציונים אל: נשיונל סמיקונדקטור אי.סי. בע"מ ת.ד. 619 מגדל-העמק 10556 עבור מחלקת כח אדם, לציין את מס' המשרה וטלפון להתקשרות.

מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד

פרסום שפי

DataRich — U.S.A.

דרושים!!!

אנשי מחשב לעבודה מיידית בארה"ב

בנושאים הבאים
(מתכנתים ומנתחי מערכות)

CICS, ADABAS, IDMS, DB_2

- 3-5 YEARS DATA PROCESSING EXPERIENCE REQUIRED
- ACADEMIC DEGREE PREFERRED
- ASSIGNMENTS IN N.Y.C. AREA
- ALL WORK PERMITS ARRANGED WHILE IN ISRAEL
- PLEASE SEND RESUMES IN ENGLISH AND HEBREW TO P.O. BOX 9445, TEL-AVIV

AMERICAN STANDARD OF SALARY

U.S.A. סודיות מובטחת U.S.A.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

לג'וינט ישראל
דרושים/ות לאיוש מספר משרות

מזכירות בכירות אנגלית-עברית

שליטה מלאה באנגלית ובעברית – דיבור, כתיבה והדפסה (רצוי במעבד תמלילים). נסיון בעבודות מזכירות בכירות. יחסי אנוש טובים. יועדפו בעלי נסיון בעבודות כח אדם, עריכה ומשרד ממוחשב.
נא לפנות בכתב לג'וינט ישראל, ת"ד 3489 ירושלים 91034 – עד ליום 27.8.87. פניות טלפוניות לא תענינה.
– סודיות מובטחת –

פרוסמן

לאגף למיכון משרדי

מנהל מכירות ארצי

למכונות לצילום מסמכים, פקסימיליות, מכונות כתיבה מכונות חישוב ומוצרי מיכון משרדי נוספים
הכישורים
* בעלי ידע ונסיון של 5 שנים לפחות בענף המיכון המשרדי
* יכולת ונסיון בהפעלת סוכני מכירות
* יכולת ניהול מו"מ ברמה גבוהה
* יכולת לעבודה עצמאית

✱

לסניפנו בתל־אביב ובירושלים

סוכני מכירות

למכונות צילום מסמכים
* בעלי רכב
* נסיון קודם בענף של שנתיים לפחות – הכרחי

תנאים טובים למועמדים המתאימים
בדבר פרטים נא לפנות טלפונית 02-233254
או בכתב לחברת פרוסמן ת"ד 1762 ירושלים 91015

שינה

אתגר חינוכי טכנולוגי
דרוש
רכז סדנאות מדע וטכנולוגיה
כישורים דרושים:
כושר ארגון, רקע טכנולוגי, נסיון בהדראה
בדבר פרטים נא לפנות למתנ"ס יקנעם עלית
טל': 04-894087, 04-893988

דרושים
מסגרים רתכים
סי.אס. 2 לצת מגלון
[illegible]

למשרד עו"ד דרוש/ה
עו"ד
נסיון במשפט אזרחי
03-654220 ,03-654236

יובל — **כפר הנוער הדתי**
כפר הנוער הדתי
כפר חסידים 20949
דרושים
* פסיכולוג קליני — לטיפול ולהדרכה צוות.
* מדריך חינוכי – חברתי — מגורים במקום חובה.
* מדריך חינוכי — דובר אנגלית – מגורים במקום חובה.
* מנהל חשבונות
* מורה לתושב"ע
* מורה למכונאות ועיבוד שבבי.
* מורה למיכון חקלאי.
* טבח ראשי – דתי.
* עובדת נקיון במטבח.
* עובד כללי למטבח.

מועמדים(ות) מתאימים(ות) דתיים(ות) בעל נסיון מתבקשים(ות) לפנות לכפר הנוער הדתי, דואר כפר חסידים מיקוד 20494 בצרוף תעודות, תולדות חיים והמלצות או לטלפון: 04-846022, 04-846244, 04-846283, 04-846259

החברה לביטוח ולהשקעות יהודית

עוזרת למנהל

[illegible]
ת.ד. 50250 תל־אביב [illegible]

למפעל תעשייתי באזור המרכז
דרוש/ה

מנהל/ת חשבונות

ל־5 ימי עבודה בשבוע.
דרישות המשרה:
★ סוג 3 לפחות בהנהלת חשבונות.
★ נסיון של 3 שנים לפחות בהנהלת חשבונות תעשייתית.
★ רצוי ידע במחשב.
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בפרוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 32365 ת"א מיקוד 61031.
נא לציין מספר תעודת זהות.

לחברת יבוא גדולה
דרושים/ות

מוכרים/ות
בענף הרהיטים

פקידים/ות

03-824230 03-827949

לעבוד בחבר - להרגיש בבית

המחלקה המשרדית

- לועידה בינלאומית - כתבנית שפת אם אנגלית (רצוי ידע בצרפתית) לעבודה בת"א מ־09:00-18:00 לשבועיים ימים תנאים מצויינים.
- כתבניות עברית מנוסות + ידע בטבלאות ומאזנים - עבודה מיידית בשכר גבוה.
- כתבניות מנוסות שפת אם אנגלית + טלקס ומסוף לעבודה מיידית.
- כתבניות מנוסות למעבד תמלילים Wordmill, IBM א־ב, לוטוס ואחרים - מיידית.
- כתבניות "לניר" מנוסות + ידע בטלקס ורצוי במחשב. עבודה מעניינת בשכר גבוה.

חבר
חברה לשרותי כח אדם
ת"א, בן יהודה 100, טל. 03-221214 ,241780
ירושלים, טל: 02-234265
חיפה, טל: 04-653966
שעות קבלה: 08.00-18.30

לחברת מחשבים גדולה
אגף השווק
דרושה

תמלילנית מעולה

בעלת נסיון על תוכנה "תמר" או WORDMILL
למשרה מלאה.
לפרטים לפנות לענת
טל: 03-7515511

ויצו — לכפר הנוער "ניר העמק"
הסתדרות עולמית לנשים ציוניות ויצ"ו
עפולה 18445 ת.ד. 2165
06-594510 ,06-594385/6
דרושים
לשנת הלימודים תשמ"ח

1. מדריך חינוכי
להסיבה אמריקאית
מגורים במקום, תנאים מיוחדים למועמד המתאים.

2. לבורנטית לכימיה
– משרה חלקית.

קרית נוער גן יבנה
ישיבת אחוזת יעקב
ת.ד. 31 גן יבנה

דרושים
א. מורה לתנ"ך לבחינות בגרות 8–12 ש"ש
ב. מורה ללשון לבחינות בגרות 8–12 ש"ש
ג. מורה – טכנאי – הנדסאי להוראת מקצועות טכניים ומכניקה 8–24 ש"ש
ד. מדריך מקצועי למכניקה משרה חלקית/מלאה
ה. מורה למחשבים 8–12 ש"ש
ו. עו"ס 1/2 משרה
ז. אם בית (לשעות הערב)
ח. מדריכים חברתיים (רווקים)
הערה: ניתן ללמוד גם אחר הצהרים
בדבר פרטים נא לפנות בכתב
או בטלפון 74051, 74414, 055-74328

לאשדוד
דרושים

מהנדסי בנין לתיאום ופיקוח

באזור תל־אביב ובאזור באר־שבע
יועדפו קציני מילואים
לפנות ת.ד. 5818 באר־שבע
מיקוד 84156

U·MAN®

עבור אחד מלקוחותינו,
מפעל חזק בענף המזון המשווק בפיקוד ליצוא,
דרוש

מהנדס מכונות

בעל נסיון של 5 שנים לפחות בתכנון ופיקוח אחזקה בתעשיה, לתפקיד אחראי מאוד ומעניין. ידיעה טובה במתקני חום, קיטור, מחלפי חום ומתקני שינוע – הכרחית. מגורים באזור אשקלון־קרית גת ונסיון באחזקה בענף המזון – יתרון. שכר הולם ותנאים טובים למתאים.
לפנות לדורית – טל. 03-297741, משרה 401.
סודיות תשמר בקפידה.

למפעל תעשייתי דרוש

איש שיווק/מכירות

* לעבודה חומרי גלם לתעשיית המזון, הקוסמטיקה והדטרגנטים.
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 11109 תל־אביב 61110 עבור איש שיווק.

חוזרים לעתונות טובה דבר

דבר • דבר • דבר • דבר • דבר • דבר • דבר • דבר

לשחרור שרותי ייצוא
דרוש/ה
עוזר/ת למנהלת חשבונות
למשרה מלאה
סוג 3 עם נסיון
תנאים מיוחדים למועמד/ת המתאים/ה
לפנות בין השעות 9.00–15.00 טלפון 7511117-8-9

שמחה נרין כתבנית:
"אני עובדת בחבר ומרגישה בבית"

חבר
חברה לשרותי כח אדם

לצורך הרחבה
דרוש שותף
כרסם – חרט מעולה
בבית מלאכה מכני שוכר
השקעה עד 25,000 דולר
טל' – 03-5709244

לעבוד בחבר - להרגיש בבית

המחלקה הטכנית

- **מנהל משמרת** - בעל נסיון מוכח בתעשיות המזון - 30+, נשוי, עדיפות לתושבי פ"ת והסביבה.
- **מכונאי אחזקה** - בעל נסיון מוכח בתעשיה ליבנה - העבודה במשמרות.
- **עובדות ייצור** - למפעל תעשייתי ביבנה 5 ימי עבודה.
- **עובד מחסן** - לאחר שרות צבאי, פרופיל 72 ומעלה - לארגון מחסן באזור יבנה במשמרות.
- **מפעיל מכונה** - בוגר בית ספר מקצועי לאחר שרות צבאי ידע באנגלית.
- **כרסמים קונבנציונלים** - נסיון מעל שנה למפעל מתקדם בראשל"צ והסביבה.
- **שרטטת תעופתית** - נסיון מעל שנתיים - פירוק, הרכבה, איזומטריה - לאזור השרון.
- **פחח רכב מנוסה** - למפעל תעשייתי בחולון - לעבודה מיידית.

חבר
חברה לשרותי כח אדם
ת"א בן יהודה 100,
טל 03-221214 ,227109
ירושלים, טל: 02-234265
חיפה, טל: 04-653966
שעות קבלה: 08.00-18.30

לז — חברה תעשייתית לתכנון ולבנית מערכות הפקת החשמל מאנרגית השמש.

מהנדסי כוח וחום

לתפקידי תכנון ופיתוח.
כישורים נדרשים:
- נסיון של מעל 3 שנים בתחומים הבאים:
  - תכנון מתקני כוח וחום.
  - אנליזה של מחזורים תרמודינמיים ומערכות חום.
- ידע בבהירות פרטי ציוד וכתיבת מפרטים-רצוי.

מהנדס מכשור ובקרה

לתפקידי תכנון ופיתוח.
כישורים נדרשים:
- ידע מקיף באפיון ובחירת מכשור עבור תחנות כוח.
- נסיון במערכות בקרה מבוזרות ובקרים מתוכנתים.

משרות אלו מיועדות לנשים ולגברים כאחד. מקום עבודה - ירושלים. נא לשלוח פרטי קורות-חיים למחלקת כח-אדם - לוז תעשיות ישראל ת.ד. 7929 ירושלים 91079. – סודיות מובטחת. –

האור של המחר. היום.
LUZ

לעבוד בחבר - להרגיש בבית

המחלקה הטכנית

- **מפעילי מכונת דיפוה** - ידע בהידראוליקה, פנאומטיקה לאזור חולון - העבודה במשמרות.
- **בודק משלוחים** לאחר שרות צבאי - בעל רשיון נהיגה לעבודה במפעל בפ"ת - שתי משמרות.
- **מסגרים/רתכים מנוסים** - ידע בקריאת שרטוט לפרויקט בפ"ת והסביבה.
- **חשמלאי תעשיה** מוסמך המתמחה באלקטרוניקה ובקרה ממוחשבת לעבודה באזור כ"ס.
- **מכונאי אחזקה** מנוסים למפעל באזור נתניה למחלקת אריזה - נסיון קודם חובה.
- **סדר יד** בעל נסיון מעל 5 שנים לעבודה מיידית בחולון.
- **צבעי תעשיה** נסיון בהתזה לעבודה מיידית.
- **הנדסאי/טכנאי מכונות** לעבודה שרטוט וקונסטרוקציה מסגרות עץ ומתכת - רשיון נהיגה חובה לעבודה ממושכת באזור נתניה.

חבר
חברה לשרותי כח אדם
ת"א בן יהודה 100,
טל. 03-221214 227109
ירושלים, טל: 02-234265
חיפה, טל: 04-663966
שעות קבלה: 08.00-18.30

למעבדת מחקר ופיתוח של מפעל תעשייתי באזור חיפה
דרושים
1. כימאי
2. רוקח
3. בשם/קוסמטיקאי
4. טכנולוג מזון
– ידיעת השפה האנגלית הכרחית –
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 11109 תל־אביב 61110
עבור מחקר ופיתוח
– סודיות מובטחת –

למשרד תכנון בתל־אביב
דרוש
מהנדס מים וביוב
מהנדס אינסטלציה
טלפונים: 03-333506, 03-333561

טבע — למפעלנו בירושלים
דרוש/ה
הנדסאי/ת טכנאי/ת תעשיה וניהול

הכישורים הדרושים:
- שלוש שנות נסיון בהנדסת ייצור
- רקע בעבודת מחשב
- נסיון בשיפור שיטות ובמדידת עבודה בתעשיה
- ידיעת השפה האנגלית

העבודה במשרה מלאה
(7:00–16:30)
5 ימי עבודה בשבוע

המועמדים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת כח-אדם ת.ד. 1142 ירושלים 91010

למוסד לימודי להכשרת מבוגרים
דרושה
פקידה מתאימה
לאירגון מערכי שעורים ומבחנים
ידיעת הדפסה הכרחית. נסיון קודם – יתרון. שעות עבודה גמישות.
נא לפנות בכתב יד בציון תולדות חיים ונסיון בעבודה ומספר טלפון להתקשרות, לת.ד. 2622 תל־אביב (61025) עבור בית־ספר

✱ למועדון לילה חדש ואקסקלוסיבי ✱
דרושות
✱ מלצריות עם הופעה נאה.
✱ מארחות (קבלת קהל).
✱ ברמנים/ות
✱ וסבת מנוסה.
טל: בבוקר 334876, אחה"צ 299501

להרצאה לאור דרושות
1. מונמודריות בעלות נסיון
2. גרפיקאיות
3. שרטטות המסוגלות לעבוד במכשיר דפוס
03-216770, 03-217616

SONY
לישפאר – מח' הנה"ח
דרוש/ה
עוזר/ת למנהל חשבונות
למשרה מלאה
* סוג 3
* נסיון קודם של 5 שנים לפחות בכלל עבודה עם מחשב הכרחי
(לפנות לפנינה) טל': 03-652431
היצלם מתקדם מסוני לסוני

לחברה צעירה בצפון ת"א דרושה
מזכירת יחסי ציבור
כישורים: אוהבת אנשים (ועבודה במשרד)
טל. במשרד 5461843, בבית 03-496152

U·MAN®
עבור אחת מלקוחותינו,
חברה מצליחה לעיצוב גרפי,
דרוש/ה
איש מכירות מעולה
בעל/ת נסיון מוכח במכירות, התעבורה והמודעות, לתפקיד עצמאי ורב אתגר. יכולת ביצוע מעולה, כושר ניהול מו"מ ויחסי אנוש טובים – הכרחיים. ידע בגרפיקה ו/או דפוס – יתרון.
הזדמנות יוצאת דופן לעבודה בחברה דינמית וצעירה עם אפשרויות לקידום ולשכר גבוה.
לפנות לדורית – טל. 03-297741, מישרה 954.
סודיות תשמר בקפידה.

דרושה
מזכירה
למנהל מחלקת הדפוס וההפצה

תאור התפקיד:
תיאום בין מחלקות שונות בחברה לבין גורמי חוץ – בתי דפוס, בתי דואר, חברות הובלה וספקים שונים, וניהול כללי של המשרד.

הכישורים הדרושים:
* השכלה תיכונית לפחות.
* הדפסה בעברית, ידע באנגלית.
* יכולת לקיים קשרי עבודה טובים.

המשרה הינה ל־5 ימי עבודה בשבוע, בשעות 7:30–16:30
נא לפנות בכתב, תוך ציון קורות חיים, נסיון קודם בעבודה ומספר טלפון להתקשרות, לת.ד. 3302 תל־אביב 61330, עבור "מחלקת ההפצה"

דפי זהב

הקלי דוד מחסנאי טכני:
"אני עובד בחבר ומרגיש בבית"

חבר
חברה לשרותי כח אדם

דרושה
פקידה
עם ידע בהנה"ח ושפי משרה.
03-822745, 838002

שוטר סיכן את חייו והציל מטביעה אב ושני בניו הקטנים בחוף הבונים

מאת יוסי לייבוביץ, סופר „דבר"

דראמה עוצרת נשימה התחוללה שלשום בשעות הצהריים לעיני כמה עשרות אנשים בחוף הבונים כאשר שוטר מתחנת זכרון יעקב קפץ למים ונאבק דקות ארוכות בגלים ובמים הסוחפים כדי להציל מטביעה אב ושני ילדיו הקטנים.

בשעה 11.50, בעת שניידת מתחנת זכרון יעקב הגיעה לסיור חופים בחוף הבונים, הבחינו שני השוטרים בהתקהלות על שפת המים ואנשים צועקים שהם רואים מרחוק אדם ההולך לטבוע. אחד השוטרים, רב שוטר יצחק גורן, רץ לים תוך הסרת מדיו, תפס בגלגל הצלה של אחד האנשים והחל לשחות לעבר הראש שביצבץ מעל פני המים.

כשהתקרב, הבחין לתדהמתו שאב מחזיק בשני ילדיו בשארית כוחותיו, כאשר כל השלושה מפרפרים לאחר שבלעו מים בריאותיהם. השוטר כרך על צוואר האב, שהיה באפיסת כוחות, את הגלגל והורה לשני הילדים לתפוס בצידיו. זמן רב נאבקו הארבעה בזרמי המים החזקים שסחפו צפונה. הם התרחקו אט אט לכיוון דרום עד שהגיעו לחוף. שם הפך יצחק כהן את האב, מישל כריסטינה ממושב קרימה, הוציא את המים מריאותיו והנשימו.

בינתיים הגיע אמבולנס מד"א אשר הוזעק על ידי השוטר השני. האב ושני ילדיו הועברו לטיפול רפואי בבית החולים הלל יפה בחדרה. אתמול שוחררו לבתיהם.

מפקדו של יצחק כהן ימליץ עליו לקבל ציון לשבח.

איש העסקים אלי אפרתי – מחשודי שוד הכספות הגדול בלונדון

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

במשטרה עוד לא קיבלו בקשה רשמית של הסקוטלנד יארד לבדוק התיק הפלילי של אלי אפרתי, שנעצר שלשום בלונדון בחשד למעורבות בשוד הכספות הגדול בחודש שעבר בלונדון – נמסר אתמול רשמית מן המטה הארצי.

הסקוטלנד יארד הצליח לעלות על עקבותיה של כנופיה שעל פי החשד היתה מעורבת בשוד, הגדול ביותר בתולדות לונדון. בין חברי הכנופיה, המונה עד כה תשעה חשודים, נמצאים ארבעה ישראלים. אחד העצורים בפרשה נעצר לאחר קרב ממושך עם שוטרים, שלשום. עצור אחר הוא אלי אפרתי, ששמו עלה בעבר בישראל בפרשיות שבהן היה מעורב העולם התחתון של תל־אביב.

אפרתי, בן ה־42, היה חבר הנהלת הפועל בתל־אביב. הוא איש עסקים תל־אביבי. היה בעליו של בית קירור ביפו, בעל חברה ליבוא בשר, מבעליה של חברת השקעות, אמרגן. הוא הורשע ב־1972 בעבירה של היזק בזדון ובאיומים.

פרשת קלטון

אבל שמו עלה בעיקר ב־1977, כשפגש את יאיר קלטון, נער שעשועים תל־אביבי, בן לבעלי מפעלים לתנורים. השניים השתתפו בהבאתו של קרקס מדראנו לארץ והפסידו סכומי עתק. ב־1980 לווה אפרתי מקלטון 70,000 דולר ומסר לקלטון צ'ק ביטחון. כשרצה לפרוע אותו בבנק, לא יכול היה לעשות זאת מפני שאפרתי עצר את הצ'ק.

קלטון החליט להחזיר לעצמו את החוב בסיוע מבחוץ. הוא התקשר לעורך דין ותבע את אפרתי. בפגישה שנערכה במסדרונות בית המשפט בתל־אביב רמז לו לקלטון כי ניתן „לסגור עניינים" בבית־קפה. השניים קבעו פגישה בקפה עטרה. הגיעה לשם גלריה של עבריינים: שמעיה אנג'ל, מיכה (פפה) רוקשטיין (אגב, רוקשטיין מכונה בעולם התחתון ובקרב עבריינים „המחשב", „החתול" ועוד כהנה וכהנה תאורים), יעקב קורקין, עמי בן יהודה, רחמים הרוש (אסמלי), אשר השתחרר מ־10 שנות מאסר על שוד בנק לאומי בראשון לציון ב־1971, שבוע לפני הפגישה.

רימון בפתח הדירה

הפגישה לא הביאה לתוצאות. ב־20 ביולי 1981 נמצא רימון־יד בפתח דירת אימו של אפרתי. לאחר מכן נמצאה לבנת־חבלה בפתח חנות שבה עבדה רעייתו. הוקם צוות ביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל־אביב בראשותו של מפקח ליבר שבא בהצעת הסדר לאפרתי: „תתלונן על הסוחטים" יעקב קורקין ויאיר קלטון ואנו נסגור תיק פלילי שפתוח נגדך בעניין החזקת יהלומים גנובים". אפרתי סירב להסכים להסדר. למרות זאת הוגש כתב אישום נגד המשתתפים בפגישת עטרה.

קורקין נמלט מן הארץ עוד לפני היפתח המשפט ונעצר לפני כמה ימים באמסטרדם כחשוד בעבירה אחרת: הקמת רשת הברחת קוקאין וסמים קשים מקולומביה לישראל. אפרתי העיד במשפט אך חשש לומר את כל הפרטים הנוגעים ל„פגישת הסוחטים" שגרמה סדרה של איומים. „אסמלי" הורשע ונידון ל־12 שנות מאסר על איומים. קלטון זוכה בבית המשפט העליון מכל אשמה.

בעת האחרונה נמסר כי אפרתי עזב את „הביזנס" אבל דיברו על התרועעותו עם כמה אנשים ש„מריחים לא טוב". שלשום, כאמור, נעצר אפרתי בלונדון כאחד החשודים בשוד הכספות.

חשוד בתיווך

דליה שרון, סופרת „דבר" בבריטניה, מוסרת: אפרתי חשוד בתיווך למסחר בסחורה גנובה ואילו שאר השלושה – בשוד. ברשות ארבעה החשודים נתפסו כספים ותכשיטים בשווי של יותר מ־4 מיליון ליש"ט. שניים מן הפריטים היו בערך 3 מיליון ליש"ט.

הקבוצה נתפסה, לדברי חוגים יודעי דבר, בעקבות רמז שקיבל הסקוטלנד יארד בשל הפרס של מיליון ליש"ט שהוכרז על ידי חברות הביטוח.

מאוחר בלילה החלה חקירת־מס בקפה הבימה

(ע). – מרדכי אמיר, אחד מששת השותפים של קפה הבימה בתל־אביב והמפעיל בפועל של בית הקפה, הובא אתמול, לבית משפט השלום בתל־אביב בחשד של העלמת הכנסות ממס הכנסה בעשרות אלפי ש"ח ושוחרר בערבות.

בבקשת המעצר טוען חוקר מס הכנסה יוסף גולדשטיין, כי בעקבות מידע שהתקבל במשרד חקירות פקיד השומה בתל אביב, על פיו נוהגים בקפה הבימה להעלים הכנסות, נפתחה ביום ב' השבוע, בשעות הלילה המאוחרות, חקירה נגד בית הקפה.

60 מנויים בשכונת דניה מימנו הקמת תחנה לקליטת שידורי לוויינים

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

תחנת טלוויזיה פיראטית שהעבירה שידורי לוויין מחו"ל, הופעלה מתוך וילה בשכונת המגורים היוקרתית דניה על הכרמל. התחנה התגלתה שלשום בפשיטה שערכו אנשי משרד התקשורת והמשטרה.

התחנה, שהכילה ציוד חדיש ומשוכלל, בכללו צלחות קליטה, מקלטים, מגברים וציוד רב אחר בשווי של אלפי שקל, העבירה שידורי לוויין מיוון, מבריה"מ, מארה"ב, מלוכסמבורג ומגרמניה ל־60 מנויים באיזור.

דובר משרד התקשורת מסר כי זו פעם ראשונה שמתגלה בארץ תחנה פיראטית המעבירה שידורי לוויין. הציוד שהיה במקום הוחרם, ובעל התחנה ומפעיליה יועמדו לדין.

ראש עיריית ניוטון בארה"ב מבקש מעמיתו בקובנה לשפץ מצבות יהודיות מחוללות

מאת נתן רועי, סופר „דבר"

תיאודור מן, ראש עיריית ניוטון, מסצ'וסטס, שלח לפני כמה שבועות מכתב לראש עיריית קובנה (קאונאס) ליטא, פיוטרס שטשקראנאס, בו הוא מעלה את ההזנחה והחילול של קברי יהודים בבית־הקברות העתיק של קובנה.

במכתבו מציין מן כי כמה יהודים ביקרו בבית־הקברות כדי לעלות על קבר בני משפחותיהם וגילו הזנחה ופגיעה בקברי היהודים. „אני מבקש ממך שתדאג לבדוק קברים אלה", כותב ראש העירייה, „הודע נא לשלטונות המוסמכים על כך. אם השיקום על המצבות שחוללו לא יעלה יפה, ניתן אולי לטעת דשא כדי לכסות על המצבות שחוללו ועל הדשא להציב את שם המת שמצבתו חוללה".

מכתב זה הגיע לידי פעילים בקרב יהודי קובנה המתגוררים בישראל.

ההסכם עם פורטוגל סולל הדרך להסדר כולל עם השוק האירופי

מאת דני גוב

ישראל ופורטוגל הגיעו בימים האחרונים להסדר עקרוני על תנאי הסחר ביניהן. על רקע הצטרפות פורטוגל לשוק המשותף, השלמת ההסדר בין ישראל ופורטוגל לאחר שההסדר בין ישראל לספרד כבר סוכם, סוללת למעשה את הדרך לחתימה על הסדר כולל בין ישראל לשוק האירופי המשותף.

ההסדר עם השוק יעניק הקלות במכסים על יצוא מוצרי מזון וחקלאות מישראל וכולל הקלות מכס מפליגות לייצוא ענף הפרחים של ישראל.

סגן ראש המינהל לסחר חוץ במשרד התעשייה והמסחר, זוהר פרי, מי שעמד בראש המשלחת הישראלית לדיונים עם נציגי ספרד ופורטוגל, אמר אתמול, כי בעקבות ההסכם עם פורטוגל יש לצפות כי ההסדר הכלכלי בין ישראל לספרד ופורטוגל ייכנס לתוקפו לכל המאוחר בחודש דצמבר השנה.

פרי הסביר, כי ההסדר שהושג עם פורטוגל קובע תקופת מעבר שתמשך עד ל־1 בינואר 1993, שבמסגרתה יבוטלו כליל המכסות וההגבלות בין שתי המדינות.

פורטוגל תעניק לישראל פטור ממכסים מיד עם כניסת ההסכם לתוקף. הפטור ממכסים וביטול ההגבלות על היבוא יחול על מרבית הייצוא הישראלי אליה. בתמורה לכך תעניק ישראל לפורטוגל את תנאי ארצות השוק משותף, להוציא רשימה של מוצרים שיוגדרו כ„רגישים". לגבי מוצרים אלה סוכם בדיונים בין שתי המדינות, כי המכסים יופחתו בהדרגה עד תום תקופת המעבר, דהיינו עד ל־1 בינואר 1993. ברשימת המוצרים ה„רגישים" נכללים טקסטיל, מוצרי מזון וקוסמטיקה, הלבשה מעור, לבידים וסיבית, נייר נטול עץ, רהיטים, תכשיטים ותופצי צורפות, מוצרי חשמל, מוצרי קרמיקה וחרסינה.

ההסכם בין שתי המדינות קובע עוד מגבלות על יבוא לישראל של נעלים מסוגים מסוימים ואריחי חרסינה רגילים. במהלך הדיונים עם נציגי פורטוגל הסכימו נציגי מדינה זו לפטור ממכסים מספר מוצרים מישראל, שנכללו תחילה ברשימת המוצרים ה„רגישים" של פורטוגל. ביניהם, חוטי ניילון, צמר, כלי עבודה ממתכת ומיהלומים, דודי שמש ועוד.

לדברי פרי, יהנה הגם של היצוא הישראלי לפורטוגל מפטור מידי ממכס ולא יהיה כפוף למגבלות כלשהן. פרי מוסר, כי בשיחות עם נציגי פורטוגל הושם דגש על מוצרי טקסטיל. בנושא זה היו חילוקי דעות לאור העובדה, שפורטוגל נחשבת כפעילה ביותר בתחום זה. לאחר שהמו"מ הגיע למבוי סתום וכדי למנוע „פיצוץ", הוחלט במסגרת להגיע להסכם שיכלול הגבלות יבוא מסוימות לשני הצדדים. זאת, לאור הסיכונים שעלולים היו לנבוע כתוצאה מאי סיכום המו"מ וההשלכות שהיו יכולות להיות לדבר זה על מערכת היחסים בין ישראל לשוק ולייצוא של מוצרי המזון המעובד ומוצרי החקלאות של ישראל לשוק.

טמפו רוצה להקים מפעל זכוכית לבקבוקים בדימונה; פניציה – נגד

מאת דני גוב, סופרו הכלכלי של „דבר"

תשלובת טמפו פנתה שלשום לשר התעשייה והמסחר, אריאל שרון, בבקשה לדחות את לחצי כור, שלא לאשר הקמת מפעל חדש לייצור בקבוקים בדימונה.

במברק ששלח לשר, טוען ממלא מקום מנכ"ל התשלובת, אהרון פלדמן, כי גורמים מקצועיים אובייקטיביים כמו הבנק לפיתוח התעשייה והחטיבה לכימיקלים במשרד התעשייה, קבעו שצרכי המשק מצדיקים הקמת מפעל נוסף.

גם לאחר הגדלת כושר הייצור של מפעל פניציה הוא יספק רק 70 אחוז מצרכי השוק וגם זאת רק בעוד שנתיים. מכאן שהקמת המפעל בדימונה, אומר פלדמן, לא תפגע בתעסוקה של מפעל פניציה בירוחם ותוסיף מקומות עבודה בדימונה הסובלת גם היא ממצוקת תעסוקה קשה.

בסיום המברק טוען פלדמן, כי פניציה נלחמת לא למען תעסוקת תושבי ירוחם אלא למען שמירת המונופול שלה המאפשר לה להכתיב מחיר הגבוה ב־70 אחוז ממחירי השוק העולמי. לדבריו גובה פניציה 8.5 סנט לבקבוק בעוד שהמחיר 5 סנט בלבד. דבר זה פוגע, לדבריו, באפשרויות היצוא של החברה ובסופו של דבר מגולגל לכיסו של הצרכן.

במשרדי טמפו התקבל שלשום גם העתק מברק של ראש עיריית דימונה, אלי הללי, לשר התעשייה והמסחר ולכל הגורמים הנוגעים בדבר. במברק כותב הללי, כי בפניציה בירוחם עובדים 130 עובדי דימונה, דבר המוכיח כי הקמת מפעל חדש לא תפגע בתעסוקה בעיירה זו אך לעומת זאת היא תקל על מצב האבטלה הקשה בעירו.

סופר „דבר" מציין כי התצרוכת המקומית לשנה נאמדת בכ־120 אלף טונות זכוכית. פניציה טוענת, כי לאחר התגבור היא תוכל להגיע לפחות ל־85 אלף טונות לשנה, אך באומר רחוק היקף ייצור זה מהצריכה הריאלית של השוק.

„אנרכיה במשרד הרישוי"

מאת סופר „דבר"

יו"ר הרשות להגנת הצרכן נוחות קצב פנתה בדרישה לשר התחבורה „לשים קץ לאנרכיה במשרדי הרישוי".

לדבריה, המצב הקיים, שבו נדחים מבקשי רישיונות הנהיגה הלוך ושוב, גורם להוצאות מיותרות לציבור הנהגים ופותח אפשרויות ללחצים ולשחיתויות כספיות.

מחדשים פעילות רשות נאות מרפא

מאת דוד מרשוב, סופר „דבר" לענייני תיירות

שרי התיירות והבריאות, אברהם שריר ושושנה ארבלי אלמוזלינו, סיכמו בימים אלה על חידוש פעילותה של רשות נאות מרפא שתפקידה להקים אתרי מרפא וכן לעודד פיתוח תיירות מרפא לישראל.

בפגישה בין השרים סוכם כי משרד הבריאות הוא אשר יכוון את הפעילות המקצועית של הרשות ואת המחקרים השונים בנושא זה ואילו משרד־התיירות יפתח תשתית תיירותית, וידאג לשיווק „אתרי המרפא בארץ" לתיירים פוטנציאליים בחו"ל. שני המשרדים יכינו תוכנית מעשית ותקציבית למימוש החלטה זו.

סופר „דבר" מציין כי ישראל היא אחד המקומות הטובים ביותר לטיפול במחלות עור כמו פסוריאזיס ומחלות ראומטיות בים המלח ובטבריה. חולים רבים מחו"ל באים לישראל לטיפול במחלות אלה. לישראל יש הסכמים עם מספר ארצות בדבר השתתפות קופות החולים בהן במימון שליחת החולים לטיפול בישראל. עם זאת יש מקום לפעולה שיווקית נרחבת כדי להגדיל את מספר התיירים.

האלוף מתן וילנאי, ראש אכ"א, מעניק את אות החניך המצטיין לקרן רייס בת 15 וחצי מארה"ב, שהשתתפה בקורס "חץ וקשת" של הגדנ"ע המיועד לבני יורדים בטקס סיום מפעלי הקיץ של הגדנ"ע, שנערך השבוע ליד הכותל המערבי בהשתתפות כ־5000 בני נוער שנטלו חלק במפעלי הקיץ של הגדנ"ע. היה זה גם טקס הפרידה של כ־200 בני יורדים החיים בארה"ב שהשתתפו בתוכנית "חץ וקשת" ומיד עם סיום המסדר יצאו לנתב"ג והמריאו חזרה לארה"ב

רק עו"ש אחד נותן לך:

מהיום עוד יותר כדאי לפתוח חשבון בבנק ברקליס דיסקונט. כי לבנק ברקליס דיסקונט יש תכנית עו"ש חדשה שעובדת במיוחד בשבילך:

★ 7% ריבית שנתית המחושבת על בסיס יתרה יומית.

★ פטור מדמי ניהול חשבון על פעולות הכרוכות בביצוע השקעות (כולל פעולות השקעה בפקדונות שקליים, תכניות חסכון, קופות גמל, קרנות נאמנות, ניירות ערך ופקדונות מט"ח).

★ פטור מלא מדמי ניהול חשבון עבור 15 פעולות ברבעון.

★ עמלת ניהול חודשית קבועה בסכום של 3 ש"ח בלבד.

★ הריבית פטורה ממס הכנסה!

עו"ש 1

לכל לקוח. על כל סכום.

7%

על כל יתרה זכות בחשבון.

בנק ברקליס דיסקונט
שווה ללכת יחד

בבד BDB
בנק ברקליס דיסקונט בע"מ

בית אבות
גאולה בע"מ
★ לפנסיונרים ולגיל הזהב
★ לעצמאים ותשושים
★ השגחה רפואית 24 שעות ביממה.
★ עזרה ברחיצה ובאכילה
כשר – מקום יפה ומפואר
בתים – רח' בן־גוריון 51
03-861144
סניף גבעתיים – רח' רמב"ם 29
03-313846

ב"ה

זמני הדלקת הנרות

פרשת השבוע
פרשת עקב
כ' באב תשמ"ז

ער"ש	מוצ"ש
ירושלים – 6.48	ירושלים – 80.1
תל־אביב – 7.06	תל־אביב – 8.05
חיפה – 7.00	חיפה – 8.06

מפלגת העבודה הישראלית
חוג „התמורות"

המועצה המקומית
ראש העין
חוג „רעים"

אזכרה במלאות שנה לפטירתו של

אורי טלמור

ז"ל

תתקיים ביום ג' 18.8.87 בשעה 20.00
באולם המתנ"ס בראש העין.

בהשתתפות:
ראש מועצת ראש העין יגאל יוסף
שר הבטחון יצחק רבין
שר הכלכלה והתכנון גד יעקבי
מזכ"ל המפלגה ח"כ עוזי ברעם

מוקירי זכרו מוזמנים

אנו מודיעים בצער רב על מותה של

זהבה מלכי ז"ל

ההלויה התקיימה ביום רביעי 12.8.87
בבית העלמין של קיבוץ מפלסים

המשפחה
ובית מפלסים

במלאת שלושים לפטירתו של
יקירנו

דב גרייבר ז"ל

נעלה לקברו בבית הקברות
בכפר יחזקאל ביום א' כ"א אב
תשמ"ז 16.8.87 בשעה 17.00

אשתו: זמורה
בתו: חבצלת
בנו: אורי ודינה וב"ב
המשפחה

אבלים על פטירתו של חברנו היקר

בנימין מרגובסקי

ומשתתפים בצער המשפחה

בית ראשוני פועלי ציון
מכון רינגלבלום
הוצאת ספרים והספריה
ע"ש י.ל. פרץ

לאלברט פז

אתך באבלך על מות
אשתך

ציונה פז

ההנהלה המורים וצוות העובדים
במיכללה לחינוך ולספורט
אוהלו

هكذا من الأصل

هكذا من الاصل

"דבר" שאל, 24 שרי הממשלה משיבים/עליזה ולך

שלוש ארבע להצבעה

"יציאת לבי(א)נו" של ממשלת שמיר ברוכה בהחלטה אמיצה וקשה כמו שהיתה החלטת ממשלת פרס על הוצאת צה"ל מלבנון, ואולי אף יותר. התלבטותם של שרי הממשלה, לפחות של חלקם, היא אמיתית וגם הבאים אליהם בטענות על השהייתה זמן רב כל כך, לא היו מתנדבים להיכנס לנעליהם ולהרים את אצבעם התומכת או המתנגדת. יש לקבוע בבד עתה כי החלטה אחראית פירושה החלטה המביאה בחשבון את תקציב הפרוייקט הראוותני והיא לא הסכנת שרידים בתחרות על הלאומי המצומיין. על סף מיצוי הדיון בממשלה וקבלת ההחלטה מסתמנים שני מחנות שווים, פחות או יותר, של השוללים את המשך פרוייקט ה"לביא" מול המצדדים בו. הגדרת גודלם של שני המחנות, בדיוק, לא היתה אפשרית מפני ששר או שניים עדיין מתלבטים באמת ובתמים מה תהיה עמדתם בשעת ההכרעה ושר אחד או שניים, המלחשים את עמדתם בכל פורום חברתי, משחקים את הריבה המתעתעת במחזוריה בלפי אמצעי־התקשורת. ה"מתלבטים", שיגלו את עמדתם רק בישיבת הממשלה הקובעת, כי "כך הם נוהגים מאז ומתמיד" (כנראה רק שעה שהם ישנים), מרבנים להתראיין יום־יום, ובלבד שיישמע קולם, אך לא ייחשפו צפונות־לבם. בסוף־השבוע חזר למערכת השיקולים של מקבלי ההחלטות גם המספר שהגיע מוואשינגטון. משום מה סבר דוברי האנגלית, שהם מצליחים לשדר לממשלת ישראל, ש"קבצנים אינם בררנים". אולי מפני שלא כל השרים מבינים אנגלית על דקויותיה ואולי מפני שבישראל נקוט בללבנין (לא יורידנו על ברכינו), הל שיבוש בהבנת הנקרא של שרי ישראל. "קבצנים הם דווקאים", הבהירו הללו.

בעד

יצחק שמיר: תומך בהמשך פרוייקט ה"לביא", אך לא בעיניים עצומות, אלא במבט מפוכח. מבצע גדול, אתגר גדול, לא מתקבל על הדעת שישראל תזנח פרוייקט יוקרתי כזה, מה גם שאומרים על המטוס עצמו שהוא אולי הטוב בעולם. חשוב גם שלישראל תהיה תעשיית מטוסים מתקדמת. אי אפשר לזלזל בתנאי התקציב, שהוא החשוב ביותר, ומצפה שעד מועד ההכרעה, או אחריו, יימצאו התקציבים להמשך הפרוייקט, שהעלות תפחת, שלא ייפגעו פיתוחים אחרים, שהמשק יוכל לחיות ושצה"ל לא ייפגע. מרגיש זעם על כך שפתאום תוקפים את היותו של ה"לביא" פרוייקט לאומי ושהתקשורת משקפת חוור ושקי את עמדת מתנגדי ה"לביא".

שמעון פרס: עקרונית תומך בהמשך הפרוייקט, אך לא על חשבון תקציב הביטחון: הפתרון בתוספת של 150 מיליון דולר לתקציב הביטחון. יש להביא בחשבון את עמדת שר הביטחון והמערכת הצבאית.

דוד לוי: בפרוייקט ה"לביא" כבר הושקעו 2 מיליארד דולר. עובדה זו כשלעצמה נכרכה במכלול שיקולים לאומיים נוספים, שכבר נדונו בהרחבה ומחייבים את המשך הפרוייקט. יש לעשות הבחנה מוחלטת בין נושא ה"לביא" ובין תקציב הביטחון, ולא להתנותם זה בזה. בתקציב הביטחון יש לדון לגופו ולצרכיו, ולמצוא לו את הפתרונות הנאותים.

אריאל שרון: מדובר במטוס הטוב ביותר מסוגו שקיים היום בעולם, ואיננו יודעים כיום על מטוס אחר מסוגו, הנתון בתכנון, שיתאים לשנת 2000 ולעשור הראשון של המאה ה־21. מעולם לא הצלחנו למכור שום מערכת שלא השתמשנו בה קודם בעצמנו, ולכן אין שחר לדיבורים שיהיה אפשר למכור את מערכות ה"לביא" בלי שנשתמש בהן בעצמנו. האפשרות להשתמש באוויוניקה הישראלית במטוסי אף־16 סי. נדחתה על־ידי האמריקאים מכל וכל. הרמה הטכנולוגית של ה"לביא" גבוהה כל־כך, שהוא מוביל אחריו תעשייה שלמה של טכנולוגיה מתקדמת מאוד. יכול להצביע על מפעלים שהתחילו בייצור בשביל ה"לביא" כבר היום מייצרים מוצרים לאמריקאים [illegible] אחרים. צריך לעמוד על דברים ולא יכול להיות שכל אחד יכתיב לנו בגלל אינטרסים כלכליים צרים. מטה כללי פועל לפי הנחיות הממשלה ולפי החלטותיה. יש לנו מטה כללי טוב, אבל המטה הכללי שקיבל את ההחלטה על ה"לביא" לא היה פחות טוב ממנו, ומה שקורה היום הוא חורג ממצב רגיל של משטר דמוקרטי.

משה ארנס: מטוס ה"לביא" יהיה מטוס הקרב הטוב ביותר בעולם. אין שום ערובה שהחלופות למטוס, שמציע צה"ל, אמנם יהיו טובות, מתאימות וזולות יותר. פיתוח ה"לביא" לא עלה עד היום פרוטה אחת למשלם המסים הישראלי ולא בא על חשבון שום תוכנית פיתוח של צה"ל. אם יבוטל ה"לביא", נישאר ללא מטוס וגם ללא הכסף האמריקאי.

חיים קורפו: פרוייקט לאומי, חשוב מאוד שיהיו פרוייקטים שיהוו אתגר. הנימוקים נגד המשך הפרוייקט אינם מביאים בחשבון שהממשל האמריקאי שינה את ממדי התמיכה ואת אופיה (ממלווה למענק) דווקא למען פיתוחו של ה"לביא". נצליח להתגבר על הבעיות התקציביות בגלל רצונה של התעשייה האווירית להתייעל, וחבל שלא עשתה זאת בעצמה בעוד מועד.

משה קצב: יש לעשות כל מאמץ כדי להשיג פשרה שתאפשר את המשך הפרוייקט וגם את מימון החלופות. אפשר לעשות זאת בכמה דרכים, ביניהן: פיתוח מלא של ה"לביא" אך ייצורו בקצב איטי כדי לפנות משאבים לחלק מהחלופות. מודאג מאפשרות קליטתם של נפלטי פרוייקט ה"לביא" בתעשיות הבטחוניות, הנתונות ממילא בתת־תעסוקה. לא ידועה בוודאות עמדת האמריקאים לגבי החלופות שצה"ל מציע, ולעומת זאת ידועה עמדתם לגבי ה"לביא". לא טוב שההצבעה מוכרע בקולו של שר אחד לכאן או לכאן.

גדעון פת: ההחלטה בממשלה על פיתוח מטוס ה"לביא" התקבלה בתנאים הרבה יותר קשים מצד ארצות־הברית (מלווה ומענק חלקי לעומת מענק מלא כיום). אם נתכוון מול כל אתגר לאומי מהסוג הזה, נגיע מהר מאוד לרמה של תעשיית מקלטי הרדיו של שנות ה־50. אם ניסוג בעניין ה"לביא" נמצא את עצמנו בעוד חמש שנים עם תעשייה אווירית שהיא גאראז' לתיקוני מטוסים זרים. אי אפשר להתעלם מסיכויי היצוא של מרכיבי ה"לביא", שאינם קיימים בלי ייצור הפלטפורמה. מי יתקע לידנו שבשנה הבאה לא יהיו מחירי האף־16 סי. גבוהים מההערכה היום, כפי שהיה בסיבובי רכישת האף־16 בעבר.

יוסף שפירא: בצד המשך פרוייקט ה"לביא" יש למצוא תקציבים לפיתוח החלופות שבהצעת המטכ"ל. את הפרש המימון התקציבי בשביל החלופות אפשר לגייס משלושה מקורות: עם ישראל בארץ ובגולה יכול לתרום בעשר השנים הבאות 100 מיליון דולר בשנה; בתכנית רפורמת המסים של האוצר מדובר על הפחתה של 150 – 200 מיליון דולר בשנה, וצריך להקטין את הרפורמה רק בחצי מזה; כיוון שהסתדרות מעוניינת מאוד בהמשך הפרוייקט עליה להתאפק בנושא העלאת המשכורות ולהפחית 1 אחוז מהמתוכנן, כדי שההכנסה מכך תגיע ל־100 מיליון דולר בשנה. כך אפשר לקיים גם את פרוייקט ה"לביא" וגם את החלופות.

שושנה ארבלי: הפרוייקט יביא לקליטתם של אנשים מעולים בתחום הטכנולוגיה, שעלולים לרדת מהארץ אם יפוטרו. הפסקת הפרוייקט תעלה כסף רב. זהו פרוייקט לאומי ממדרגה ראשונה, שהביא לישראל גאווה ויוקרה רבה. המימון להמשך הפרוייקט צריך לבוא מפנייה אל העם, כפי שנעשה בעבר בעקבות מלחמות או בהטלת היטל ביטחון במשך שנים מספר, כמו בשנות ה־70.

יעקב צור: צריך לעשות מאמץ להמשך פרוייקט ה"לביא" בתנאי שתוגש הצעת ממשלה לקיצוץ בהוצאות, כולל יהדות שכר בתעשייה האווירית, ושתוצג הצעת מינימום לקידום כמה פרוייקטים הכרחיים לצה"ל. צריכה להימצא דרך להמשיך בפרוייקט מפני שרוב המימון כבר הושקע, ומפני שנצבר בו ידע, שיילך לאיבוד אם לא יגיע לידי שימוש. ההצבעה בממשלה תלויה בעובדות נוספות שיובאו לממשלה ובהצעות התקציב המוגדרות שיוצגו – שיענו על הצרכים ושיהיו ברורות די הצורך, כדי שלא נמצא את עצמנו בעוד שנה עוסקים בבדיקת סדר קבלת ההחלטות.

אחרים

יצחק מודעי: נטיה להתנגד, אך ההחלטה הסופית רק בישיבת הממשלה. מצפה לשמוע את הצעת החלופה התקציבית הזולה שעיבדה התעשייה האווירית ושאותה הגישה לראש הממשלה. כדי לייצר מטוס של שנת 2000 צריך יכולת טכנולוגית, אבל גם משאבים כספיים. עדיין לא נשמע בעולם כולו שמדינה בגודלה של ישראל תייצר מטוס של שנת 2000. המאמץ הזה הוא נחלתן של מעצמות גדולות, וישראל אינה כלולה בקטגוריה של מעצמות.

יצחק פרץ: עמדה סופית בישיבת הממשלה. הנושא גורלי מאוד מאוד, גובל בדיני נפשות ואסור לירות תשובות מהמותן. אנחנו נתונים במילכוד קשה בנושא זה. הממשלה במצב קשה, היא עומדת מול עמדה חד־משמעית כמעט של הצבא. לכן לא יהיה פשוט להרים אצבע לכאן או לכאן. "אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי". שחס וחלילה לא תתקבל החלטה לא נכונה ולא שקולה, כי ייתכן שמחר לא נוכל להביט בעיניהם של אנשים.

גד יעקבי: יודיע את עמדתו לקראת הישיבה.

משה שחל: הרוב: "איננו נוהגים למסור לתקשורת את עמדתנו לפני הצבעה בממשלה".

נגד

יצחק רבין: יחד עם שר האוצר הציע לביטול פרוייקט ה"לביא". בנסיבות התקציביות הקיימות אין אפשרות להמשיך בפרוייקט ה"לביא" ולהבטיח לצה"ל את הנדרש והחיוני לקיום מטוס ולפיתוח אמצעי־הלחימה, שהשפעתם בשדה־הקרב בעתיד תהיה חשובה יותר מאשר התרומה ב"לביא" בלבד.

משה נסים: בהמשך פיתוח ה"לביא" יש הוצאה יתרה של כ־2 מיליארד דולאר. אי אפשר ליצור בלי שנגדיל את תקציב הביטחון, על כל המשמעות הנזק שייגרמו מהתוספת הזאת למשק הישראלי. אם לא נפתח את עיקרן של חלופות צה"ל, יהיה קשה להכריע בלעדיהן את שדה־הקרב העתידי. להמשך פיתוח ה"לביא" ועיקרן של חלופות צה"ל תידרש בעשר השנים הקרובות, בכל שנה, תוספת שבין 500 מיליון דולר למיליארד דולר. העלות הנדרשת מהיום למטוס "לביא" אחד, לייצור 75 מטוסים, היא 59 מיליון דולר (מחירו של מטוס "לביא" אחד בחישוב ההוצאות מתחילת הפיתוח יגיע לכ־97 מיליון דולר) מול עלות של 36 מיליון דולר לאף־16 סי., הסכום הזה כולל את העמסת הסגירה של ה"לביא" על אף־16 בסך 400 מיליון דולר. על־פי דעת כל המומחים, ובראשם מפקד חיל האוויר, שני המטוסים שווים ברמתם המקצועית.

עזר ויצמן: זה לא המטוס שהוחלט עליו בממשלה, והוא יביא לסחרור תקציבי טוטאלי. התהליך שלו, האף־16 סי., עונה על כל הדרישות של ה"לביא", ורכישתו תותיר בידי המדינה גם כסף לחלופות אחרות בשביל שדה־הקרב העתידי. אפילו היה לישראל תקציב למימון הפרוייקט, ה"לביא" אינו יכול להיחשב כפרוייקט לאומי. הפרוייקט הלאומי שישראל צריכה להציב לעצמה כרגע הוא בתחום החינוך, בעיקר סיוע לאוניברסיטאות, בתחום מערכת הבריאות ובהבראת נקודות תורפה במיגזורים ובענפים שבלעדיהם לא תהיה צמיחה כלכלית [illegible] את ישראל למדינה עצמאית.

יצחק נבון: המשך פרוייקט ה"לביא" יטיל על המדינה נטל כלכלי וחברתי והוא צופן בחובו סכנות מבחינה בטחונית, מפני שהוא יתבע את כל המשאבים וימנע אפשרויות פיתוח חשובות מאוד לצה"ל. אלה שעסקו בפיתוח ה"לביא" עשו עבודה נאמנה, חשובה ומסורה, אך המשך הפרוייקט יהיה מעבר לכוחה של ישראל והתוצאות עלולות להיות קשות.

חיים בר־לב: אין מנוס מהפסקת הפרוייקט בגלל סיבות כלכליות, אף שאין ספק שהתעשיה האווירית מסוגלת לייצר מטוס לתפארת.

אריק נחמקין: אינו מפרט באמצעי־התקשורת את נימוקיו נגד המשך הפיתוח. בישיבת הממשלה ידבר נחרצות נגדו.

זבולון המר: נציגי צה"ל טענו כי אמצעי־הלחימה המשוכללים, שיבואו במקום ה"לביא", חיוניים לחיסכון מכריע בחיי־אדם בשדה־הקרב העתידי. לא שמענו כל מענה ישיר לטענה זו, ואין גם איש המוסמך לחלוק עליה. עם כל הכאב שבדבר עלינו לחשוב לא רק על הפרוייקט הלאומי הגלום ב"לביא" אלא על אחריותנו הכוללת לשמירה על התקציב האזרחי, שכבר היום אינו מספיק להתמודד עם צורכי החברה והחינוך במדינת ישראל.

אברהם שריר: תומך בהצגת הנושא על־ידי מערכת צה"ל. אסור לממשלת ישראל ליצור תקדים ראשון בנושא כל כך חשוב ומרכזי – להתעלם ולפעול בניגוד לעמדות צה"ל. לא יכול להרים יד נגד עמדת צה"ל, ומי שמצביע בעד ה"לביא" מצביע למעשה נגד צה"ל.

יגאל הורביץ: התהמק מחשיפת מניעיו. בישיבת הממשלה הביע את התנגדותו להמשך הפרוייקט בגלל סימן־השאלה הגדול על מימונו.

* רוב התגובות הן מפי השרים עצמם. חלקן נמסרו באמצעות דובריהם.

שיר הקודר

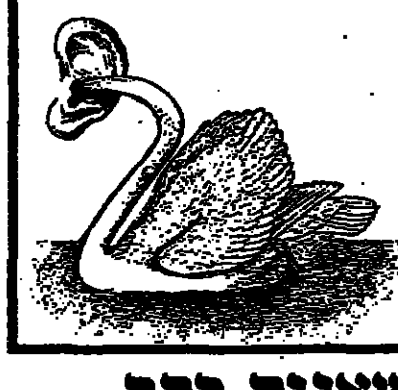

שאגות קרב

"לביא" 1: לפני חודשיים, קצת יותר, מוזמן שמעון פרס – ובא – לערב אצל חברים. הערב היה ספרותי, איפשר פגישות נרגשות צבין סופרים וסופרים ומו"לים, משהו רוחני ומשובב נפש. פרס דיבר ואחרי שדיבר נשאר לדבר עם חברים. עד שהגיעו ל"לביא" כבר היה מאוחר, לא מאוחר כדי שישיב לשאלה מה יהיה. 70 אחוז, אמר, שלא יהיה. 30 אחוז שכן. ובאיזה צד אתה, נשאל. בצד הנגד, השיב. ה"מה יהיה" השתכלל השבוע. אם הממשלה תחליט בעד, טען בפני מקורביו, זאת תהיה שגיאה גדולה. אבל מה, אמר, אם תחליט נגד – הרי המערך יצא מזה אשם.

מאזן: מצד הפרוייקט והתעשייה האווירית פרס בעד "לביא". מצד הכסף האמריקאים ורבין – פרס נגד. אתה הבנת את זה יצחק?

"לביא" 2: השר זבולון המר למד משהו מהשר לשעבר בורג. כל פעם שיש הצבעה חשובה המר איננו, נסע לחו"ל. אבל מטוס זה חשוב ולכן השר מ"מ המר יכול אך צריך להצביע במקומו. המר מתנגד ל"לביא". יוסקה שפירא, מ"מ המר, בעד. שפירא יכול לאמץ בהצבעתו הכפולה את עמדת המר. כלומר, להצביע בשמו בעד, ובשמו של המר נגד. אבל שפירא לא מוכרח. הוא יכול – כך בתקנון – לצלצל פעמיים בעד, לפי מצפונו. למען בטחון הבטחון הפקיד המר גם במזכירות הממשלה, לא רק אצל שפירא, את כתב הצבעתו – נגד. נראה מה יעשה לו ולעם ישראל שפירא הטוען ל"כתר" המפד"ל.

"לביא" 3: השר גד יעקבי למד משהו משמעון פרס, מצד אחד הוא כעד, מצד שני הוא נגד ומצד שלישי עוד לא החליט. בעצם אין סיפור, רק תת־סיפור: יעקבי התראיין השבוע על ה"עוד לא החלטתי", "עדיין אני שוקל", "צריך ללמוד את ההצעה" ב־300 מהדורות חדשות, יומנים וטורים. ואם לעם ישראל לא היה משהו טוב יותר לעשות, היה יכול להתקשט יחד עם התלבטויותיו של יעקבי רבע מטר לשעה. אלא שביום חמישי זמנה לעם ישראל בעיה: באחת ממהדורות החדשות נודע לו שיעקבי יחליט כבר ביום חמישי כיצד יצביע ביום ראשון. אז מה יעשה העם בסופשבוע כדי לא למות משעמום? ילך לים עם טרנזיסטור ויקשיב לחדשות פן יפול דבר ויעקבי ישנה את החלטתו בעניין ההחלטה. ואם זאת לא הוכחה שעתונאים הם פריירים, קונים הכל, יעקבי גאון.

"לביא" 4: כמה ח"כים ממתנגדיו היותר־תקיפים של ה"לביא" נעדרו השבוע מההצבעה המשותפת לוועדת הכספים ועדת החוץ והבטחון. הח"כים האלה, מוטה גור למשל ואברהם בן־קיעון, לא נחשבים לפחדנים גדולים, ובעבר גם הוכיחו שלא תמיד הפה שלהם חסום. הוכחה נוספת: בתשובה לשאלה מדוע נעדר מן ההצבעה אמר כן־קיעון כהאי לישנא: "מה פתאום שאבוא להצבעה שמארגן אותה ח"כ אברהם שפירא שהבנים שלו לא משרתים בצה"ל?" התירוץ המוזר והעדין של כן־קיעון גורר רעיון אופטימי: בטח היה עסוק בזמן ההצבעה בפריסת הרבת תק"ם.

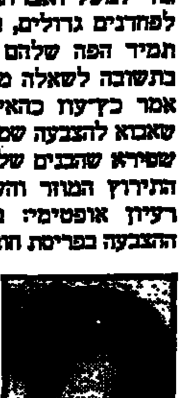

שר נוסע המר. מה יעשה לו מ"מ שפירא?

חייב מצהיר בן־קיעון. לא רוצה

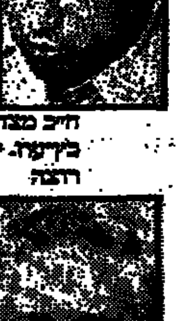

שר מדבר יעקבי. מתלבט ומצהיר ומתלבט

מ"מ רוהים פרס. האמריקאים לא

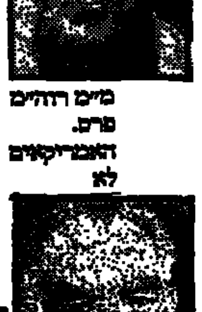

רוהים מרוצה שמיר. האמריקאים לא

שמח בגבעה

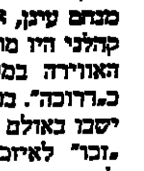

זה שצ'ארלס הי"ל יודע לחייך ראינו בטלוויזיה, וגם שמענו שהוא מנומס. וזה שכולם מרוצים מהביקור שלו בירושלים גם זה אנחנו יודעים, כי שמיר מרוצה מה"רעיונות חדשים שהאמריקאים יבדקו", ופרס מרוצה שהאמריקאים "לא התלקו, להיפך, מיוחמת הוועידה הבין־לאומית, ותהליך השלום ימשך גם בשנת 88". השאלה היא אם גם האמריקאים מרוצים. פקיד אמריקאי נשאל השבוע בוושינגטון כיצד הם מסכמים את הביקור. תשובתו היתה קצרה. ראשית, אמר, עכשיו אנחנו בטוחים ששמיר נגד ועידה כזאת. שנית, שמיר באמת נראה מרוצה במהלך פגישותיו עם השליח שלנו, היה במצב רוח טוב והדיך הרבה. אלא מה, אמר האמריקאי, היה כדאי שראש הממשלה שלכם יסיר לרגע את האוזניות של הווקמן.

ההוא מהמלחמה ההיא

שרון 1: כבר יודעים שהמרביץ באוניברסיטה הוא מ"מחנה שרון", אחרת בטח לא היה מרביץ, וכבר יודעים שהוא חבר מרכז תנועת ה"חירות". למרביץ יש שם. קוראים לו בן־עמי עמיר. עמיר עשה בחיים שלו משהו, שליחויות עלומות ונספחות מסחרית בתורכיה ובשוודיה. אדם עדין, אומר עליו קולגה לתנועה שהוא גם ח"כ. אז איך קרה שככה הפליק לבחורה? אולי החום, אמר הח"כ והציע אפשרות נוספת: לכולנו עולה לפעמים לראש.

שרון 2: לא רק אנשי "מחנה שרון" מובהקים נראו בהרצאת השר שלהם באוניברסיטה. לצד הח"כים דוד מגן ורענן גדות וכל מיני חברי מרכז לא־מרביצים, נראה גם חבר המרכז מרדכי בן. כך הוא יו"ר ותיקי תנועת ז'בוטינסקי. שרון, אומרים בהקשר זה, הולך על כל החזיתות בתנועה, עכשיו הוא בפרק הוותיקים. ומי חילק לעתונאים את סטנוגרמת ההרצאה? עודד שמיר, מנהל מרכז ההשקעות במשרד המסחר והתעשייה. בתלוקת־שמיר היה משהו מרגיע למי שחשש שלפקידים בממשלה אין מה לעשות. שמיר, שלא יהיו אי־הבנות, לא מסר תעתיקים לעתונאים שלא "בראו לו". אולי חשב במקרה שהם "מרעילי בארות".

שרון 3: במהלך הרצאתו נראה השר שרון מוריד וזליום וקצב, מעלעל בדפים ומבטיח לקהל שמחמת החום ידלג על כמה עמודים בהרצאתו. בלילה נשאל בכמה קיצר. לא קיצרתי, אמר. למה לא? בגלל מאיר פעיל, השיב. שיחזור האירוע מראה: שרון לקהל: אקצר. מאיר פעיל בקריאת ביניים: אל תקצר, האמת שלך מצננת אותנו. אפילוג שרון: פעיל צינן אותי מלקצר.

שרון 4: בבוקר ההרצאה הלכו הימורים אם וכמה יאוכר קציני צה"ל בכירים שהיו מפקדי אוגדות במלחמת לבנון. האלופים מנחם עינן, איציק מרדכי ותא"ל אביגדור קהלני היו מתוחים, אומרים חברים שלהם. האווירה במטכ"ל הוגדרה באותו בוקר כ"רדוכה". בכל־אופן, עינן, מרדכי וקהלני ישבו באולם וחיכו. חיכו וחיכו וכולם יחד "זכו" לאיזכור של שלוש־ארבע דקות. לאיתקף, אמרו אוזר־כך ונשמו לרווחה. וזה שחשבו שיהיה אחרת רק מוכיח שבפוליטיקה עוד יש להם מה ללמוד, בטח בשרונלוגיה.

ש.אבק

למנתח שיר מזמור / אמיר אורן

הרוצח ב"לביא" ייכון למלחמה

ההתבתשות המילולית עם שרון אינה קרב הסחה מן הציר המרכזי של מחלוקת ה"לביא", אלא צורה אחרת של אותה מלחמה – המלחמה על מחיר המלחמה הקודמת ועל מחיר המלחמה הבאה

ראש־הממשלה ושר־הבטחון, אריאל שרון עמד על הבמה וסקר את חברי ממשלתו. היו שם שר־המשטרה חיים בר־לב, שר־הפנים אלי לנדאו, שר־התעשיה אריה קופמן, שר־החינוך דוד מגן, שר־החוץ גדעון גדות, שר־הפנים אהוד אולמרט ושר־האוצר עוזי לנדאו. היו שם ראשי השירותים – ראש ה"מוסד" רפי איתן וראש השב"כ יוסי גינוסר. היו גם לחשן־האוצר אורי דן ("שליפה במקום שליטה") ומזכיר־הממשלה עודד שמיר. לצד שרון, מהסס אם לשוב לתפקידו הנושן כשר־ההסברה, ישב אהרן ידיד, שהתגייס לסייע לשרון בעת מלחמת לבנון והפך עתה את אוניברסיטת תל־אביב לשלוחה של מחנה שרון ב"חירות". הבדיונים ששתל שרון בשורות האולם תירגמו למציאות אליטה את ההשערה הנדושה שהאוניברסיטה כולה מתגוננת מול הצי־מעברה. מפקדי האוגדות של מלחמת לבנון ואלופיה, שאיישו את המושבים בהמתנה דרוכה לאיזכור שמם, צפו בשתיקה טבילה בבריונות, משתפים כדרכם פעולה עם הגיון הכוח.

במקום לסלפן למנחם בגין הביותה ולהזגיף ליקוק־הביל באזנו, הנחית שרון על קהלו שלוש שעות בשעממות של שיחודי אליבי, מובאות קטועות וסתירות פנימיות. בשעה הרביעית, כשנאלץ לאלתר ולחרוג מהנוסח המוכן, בעט בבגין בכבודו את הפסקת־ראש שלו עם אש"ף מקיץ 1981 "מלכודת". כמו כל קצב יומרני החולם גדולות באיטליו, השווה עצמו למנתח. נלעג במיוחד היה כשסיפר כי התנקה ממישקעים אישיים כלפי מבקריו וכי כמי שחותנו צוהל בדרך כלל הוא כעת מודאג – ולכן מדאיגה אותו מודאגותו (והדאגה ממודאגותו צריכה להדאיג אותו שבעתיים, וכך הלאה). בכך התחרה שרון השבוע רק במתאם הפעולות בשטחים אברהם שפירא, שהמליץ תחילה להמשיך ב"לביא" ובתוך יומיים הבהיר כי אכן המליץ, אך לא המליץ לקבל את המלצתו. אולי משום תכונתם הגופנית המשותפת הירבה שרון לדבר על "סכרות־כרס".

הרצאת שרון היתה ראויה לבוז, אך לא לזילזול. בקובעו את העיתוי, המיקום והשיטה, נקט שרון ביוזמה שגררה את יריביו שכמרון ל"חירות" להשיב לו כשורים אל שווה וכפתה על יריביו הפנימיים לחסות בצילו. לא חשוב שכמעט ולא חידש; לא חשוב גם כיצד התרשם הקהל באולם. חשוב ההד התקשורתי והפוליטי. כעת, כמובן, בשמאוחר מדי ובלי להודות מפורשות שטעו (ולפיכך שצדקו או מבקריהם) מתבטאים שמעון פרס ויצחק רבין אחרת – בעניין שרון, בעניין ועדת־חקירה למלחמה, בעניין פולארד, בעניין החלפת הרמטכ"ל הקודם.

וגם בעניין ה"לביא". הרוצח בשרון ייכון כבעבר למלחמה, אך הרוצים ב"לביא" מתעלמים מהמלחמה כנוהג כלכלי. הקהות למחירה של מלחמת לבנון בחיי־אדם (שאם לא כן היה שרון גולה לעד לחוותו) כבר אינה מפתיעה, בחברה חומרנית ואנוכית. גם הפטישיזם, הסוגר לחפץ, אופייני ומועתק כאן בהווייה הישראלית מהכביש לשדה־הקרב. אך מאחר שתומכי ה"לביא" מתקשים לערער את סמכותם של שר־הבטחון ושל המטה־הכללי לקבוע עדיפויות בבניין־הכוח ובתורת־הלחימה הנגזרת ממנה, הם מתחפשים לדוברי השיקול הלאומי הכולל. בשיקול זה נעדרה עד כה השפעת ה"לביא" – כלומר, העדר חלופותיו – על מחירה המיליארדולרי של המלחמה הבאה.

ב־40 שנותיה עברה ישראל שש מלחמות. בחיתוך גס, נכון לראותן בשתי קבוצות, שלוש מלחמות גדולות (העצמאות, ששת הימים ויום־הכיפורים) ושלוש קטנות, מבחינת עוצמתו של ריכוז־המאמץ שנדרש בהן למדינה, לחברה ולמשק ("קדש", ההתשה ולבנון). לפי לוח־השנה, יש כאן לפחות מלחמה אחת בכל עשור. לפי לוח־הכפל, מלחמה בכל שבע שנים.

נניח שהמלחמה הבאה לא תיפתח ב־89' אלא רק איי־מתי בעשור הבא. נניח גם שבניגוד לסיווג גדולה־קטנה־גדולה שנהג עד כה ושלפיה היא צפויה להיות מלחמה גדולה, תהיה זו מלחמה קטנה בלבד. גם אז היא תקיז מאוצר המדינה שניים עד חמישה מיליארדי דולרים, בסדר־גודל. הסכום המדויק תלוי במשך המלחמה ובהיקף השחיקה, הן של גייסות (נתח השיקום בתקציב הבטחון דומה בגודלו לאלה של המודיעין ושל חיל־הים) והן של ציוד.

המטכ"ל הנוכחי, בראשות רב־אלוף דן שומרון, מאמין כי גישתו לניהול מלחמה תעקוף את קרבות־השחיקה העיקריים ותחסוך לצה"ל נפגעים רבים. אם תביא להכרעה מהירה ותשאיר בסדר־הכוחות הצה"לי מטוסים וטנקים רבים שלא הושמדו, היא תחסוך גם כסף רב. כדי לממשה, מעוניין שומרון – בתמיכת מי שהיה רמטכ"ל הנצחון החד־משמעי האחרון של ישראל במלחמותיה, שר־הבטחון רבין – באמצעים אחרים. ה"לביא" מיותר ואף מפריע לתוכניות ההצטיידות באמצעים אלה.

כדי לחשב את מחיר ה"לביא" באמת, צריך לכלול בו את התוספת המשוערת שיטיס למחיר המלחמה הבאה. תומכי ה"לביא" יירתעו מכך, משום שמרביתם הם גם תומכי המדיניות השאננה של סיכול התקימות להסדרים ולפיכך האצת המלחמה הבאה, שהולדתה בנוקשות

(המשך בעמ' 16)

לביא בלי כל דבר / טלי זלינגר

סכום הנקודות, אפס

השבוע לאחר ההצבעה בוועדות החוץ והבטחון והכספים בעד המשך פרוייקט „לביא" הסתובבו קצינים בכירים בצה"ל כמוכי יאוש וצער. מה עוד אפשר לעשות כדי שיבינו?

זאת אולי ההזדמנות האחרונה. אחרי כל המלים הרבות שנכתבו ונאמרו, אחרי כל הגראפים, השקפים, הדיאגרמות והעקומות, אחרי כל התנגדות בעמדות והרעש שכן או לא הוקם כדי להבינן, אחרי כל זה צריך עוד פעם אחת להגיד כמה דברים, לפני שיהיה מאוחר מדי, לפחות בסיבוב הנוכחי, והעיקשות תגבר על התבונה.

אם אמנם תעלה הממשלה להצבעה את עתיד „לביא" בעוד 48 שעות, היא תצביע על סמל. מדינה שראשיה נאחזים בסמלים כדי להיאחז בשלטון, שנבחריה מקדשים חפצים כדי להלהיב בהם את ההמונים, מדינה כזאת, הצובעת את עצמה בחום, עתידה ייצבע בשחור. הממשלה נתנה בידי מפקדי צה"ל ובידי מומחים לדבר, שר הבטחון ושר האוצר, את האחריות לטיפול בנושא. אלה גם אלה נשאלו ואף השיבו, ותבעו להבהיר את עמדתם ואת תמונת הנתונים והמצב אך הפוליטיקאים כשלהם.

שתי ועדות הכנסת, כספים וחוץ ובטחון, התכנסו בימי שישי במשרד הבטחון בתל־אביב למרתון מייגע של דיונים בעתיד ה„לביא". שמעו, רשמו, שאלו, העמיקו. בסוף, להצבעה – גם אם היתה בחינת המלצה בלבד – באו רק חלק מהחברים. למה? ככה. זה לא רציני. ההשלכות של המשך הפרויקט על צה"ל ועל בטחון ובכלכלת ישראל, רציניות ביותר. השבוע, אחרי שהצביעו מי שסרחו או שלא התייראו להצביע, ברוב גדול בעד המשך פרוייקט „לביא", הסתובבו קצינים בכירים בצה"ל, ואומרים שכך גם בכירים באוצר, כמוכי יאוש. מה עוד אפשר לעשות כדי שיבינו?

„הכרעה" הוא שם המשחק: הכרעה על עתיד ה"לביא" וההכרעה בשדה הקרב; שתיהן קשורות זו בזו. צרכי הבטחון אינם משתנים עקב אילוצי התקציב של צה"ל ובכל מצב נתונים כלכלי או פוליטי. עניינם בשתי מלים: כושר הכרעה. מלחמת התשה בכל אחת מגזרות הלחימה היא סכנה לישראל שמשאביה מוגבלים. ויכולת העמידה שלה לספוג אבידות בחזית ובעורף היא מוגבלת. במלחמה כמו זאת שתנהל ישראל – בחזית אחת או יותר – לאויב יהיה תמיד יתרון כמותי. הוא יעדיף תמיד מצב שאין בו הכרעה. הכרעה מהירה מבחינת ישראל תומחש בשחרור מהיר של המילואים לתיפקוד נורמלי של המשק ובמינימום אבידות. ההכרעה הנכספת תושג מהר על־ידי שבירה פסיכולוגית של מוטיבצית האויב להילחם ובאיום לשלם מחיר כבד.

איך להבטיח יכולת זו של צה"ל? הנחת היסוד היא כי המשאבים העומדים לרשותו מוגבלים ולא יגדלו עוד בשנים הקרובות. שדה הקרב לעומת יציבות היקף המשאבים, הוא דינמי הרבה יותר ועמוס חידושים. הוא תובע מענה איכותי חד־משמעי שישמר את היתרון הדרוש להשגת הכרעה מהירה. מערכת המשאבים המוגבלת כפתה על צה"ל צמצום בסדר כוחות, באנשים ובכלי מלחמה. זאת בעוד שצבאות ערב מתחזקים ומשתכללים. הכרעה אפשר להשיג רק במתקפה – גם בתפיסה הגנתית כמקובל ב„תפיסת הבטחון" (אם כי איננה קיימת למעשה) של ישראל. יתרון המתקפה צריך לבוא לידי ביטוי בצירוף כל מערכות הכוח המתואמות, במינון נכון, בכל שדות הלחימה, באוויר, בים וביבשה. במלחמות הבאות יהיה שדה הקרב רווי בנשק ובאנשים וצה"ל יצטרך לפגוע בקדחתנות כדי לשבור את המוטיבציה של האויב להילחם וכדי לאיים עליו באסונות כבדים יותר. לחימה באמצעות שחיקה ארוכה של האויב תעלה לצה"ל ביוקר רב. על־פי חישובים סטטיסטיים של מלחמות קודמות, להשמדת מספר מסויים של טנקים או מטוסים יביא במכפלות הכוח הצפויות לאבידות כבדות יותר גם לנו, בהנחה שפרופורציות באמצעי הלחימה הקיימים נשמרות, ורק המספרים משתנים. לזה נדרש אפוא מענה חד יותר.

מענה חד יותר הם אמצעי לחימה שישנו את יחס השחיקה, שיגרילו אותו לטובתנו. יותר שחיקה אצל האויב בלי לשנות את המחיר בצידנו. ישראל יכולה לייצר את המענה הנדרש. באמצעות צה"ל וגופי המחקר והפיתוח שלו ושל התעשיות הבטחוניות. כבר היום יש אמצעים „על המדף" שצה"ל, על־פי תורת הלחימה שלו, יכול לנצלם ולממשם אלא שלכל זה דרוש כסף. קופה שבה יוכל צה"ל לתמרן על־פי צרכיו, צרכי הבטחון של ישראל, על־פי מיטב שיקול הדעת של המופקדים על החלטות כאלה, אנשי המקצוע והביצוע. אם הנתח התקציבי המוקדש כיום ל„לביא" ימשיך לזרום אל הבור חסר התחתית הזה שבצה"ל לא רואים בו מענה בעדיפות הראשונה בשדה הקרב העתידי אזי לא ישאר כסף לדברים שמוגדרים כחיוניים ביותר.

לא רק שלא יהיה כסף לדברים אחרים, חשובים והכרחיים הרבה יותר מה„לביא", אלא שעל־פי כל תחשיבי הצבא והאוצר, יגדל הנתח ל„לביא" למחיר לא הגיוני לכל מטוס. בגלל ההיקף המוגבל של מטוסים שחיל האוויר רוצה או צריך או מסוגל לרכוש: ואת שאר הצבא יצטרכו לצמצם, אל מעבר לכל קו אדום, לצמצם עד כדי כך שבחיל האוויר יצטרכו לסגור טייסות אחרות, של מטוסים טובים יותר מה„לביא" הלא קיים. והאבסורד חוגג את נצחונו.

אם אמנם יהיה „לביא" בכמויות המוגבלות הנדרשות ממנו, הוא לא יתן לחיל האוויר את היתרון היחסי הדרוש לצבא בשעת כורח להכרעה מהירה. לאמצעים להם מזקק צה"ל לצורך הכרעה מהירה בראיית שדה הקרב בעתיד הקרוב, אין תחליף, אין גם שיעור „כדאיות" לעלותם הכלכלית. הם נדרשים. נקודה. התעשיות הבטחוניות והתעשיה האווירית, במקרה של המשך התמקדות ב„לביא", ינותבו לעיסוק בו בלבד. לא יהיה כסף לשום דבר אחר ובעוד שנים לא ארוכות, ייקטפו פירותיו הבאושים של הגיוון הזה. כאשר כבר יהיה, אולי, כסף לא יהיה כבר אצל מי לבקש פיתוח אמצעי לחימה. קוראים לזה „סוקת שבורה". זוהי השקעה בפרויקט שלא יעניק יתרון יחסי אלא ינטרל אותו, ויתרון כזה איננו לוקסוס אלא כורח בשדה הקרב.

תוך זמן קצר נדע אם הדברים הפשוטים הללו, החיוניים ביותר לקיומנו, הודו את שריון תאוות השלטון וקסם הסמלים הלאומיים וניפצו את העקשנות. ואם שום דבר כבר לא יעזור, אפשר לשים את מבטחנו באמריקאים. ההודעה ממשרד החוץ באמצע השבוע לפיה מתבקשת ישראל לחדול מן הפרויקט היתה המסר הוקאלי הברור ביותר שהשמיעו אחרי שנואשו מאיתנו.

בחר לך את החוקר, המחקר ותוצאותיו/ מוריה אבנימלך

עלי התאנה של התעשייה האווירית

לחוות התפוקה ששימשו בבסיס הנתונים הם מלפני עשר שנים, לפני שהתחילו בפיתוח המטוס. הנתונים הרלוונטיים? „הושתלו"

לפני שנתיים המליץ שר הבטחון יצחק רבין להמשיך בפרוייקט ה„לביא", היום הוא דורש להפסיקו. דרוש לא מעט אומץ כדי לשנות עמדה כאשר בפרוייקט הושקעו כבר 1.4 מיליארד דולר, אך יותר מכך צריך סיבות טובות, וכאלו יש שלוש.

בשנתיים שעברו השתנו הנסיבות. ראשית, לפני שנתיים לא היה ניתן להשתמש בחלק מכספי הסיוע הניתן להמרה אלא ל„לביא". היום ניתן להשתמש בכספים אלה לחלופות־צה"ל.

שנית, בין 1983 ל־1985 קוצץ תקציב הבטחון ביותר מ־20 אחוז. ממדי הקיצוץ היו ידועים כבר ב־1985, אך השלכותיו עוכלו רק לאחרונה. אחת ממשמעויות הקיצוץ בסדר הכוחות של צה"ל הוא שהצבא יכול לקנות היום רק 75 מטוסים ולא 150 מטוסים, היקף הייצור עליו היה בנוי התחשיב הקודם.

שלישית, הדולר נחלש בשנתיים האחרונות בשליש. משמעות „נפילת" הדולר היא ש־250 מיליון הדולרים הניתנים להמרה, שווים בשליש פחות במונחים ריאליים, או לחילופין שמחיר מטוס F־16 הוזל בשליש. הנקודה החשובה היא שהחולשות הדולר איננה מקרית או זמנית, אלא מבטאת מדיניות אמריקאית לשפר את מאזן התשלומים שלה.

כתוצאה מהתפתחויות אלה עמדה יתרת ההשקעה להשלמת פיתוח ה„לביא" ב־1 באפריל 1987 על 1.4 מיליארד דולר, כפי שהיתה שנתיים קודם לכן, אף־על־פי שבאותן שנתיים הושקעו בפיתוח המטוס 700 מיליון דולר. לסכומים אלו יש להוסיף 50 מיליון דולר לשנה ובסך הכל 500 מיליון דולר לעשר שנים לפיתוח מתמשך, שכלולים וליווי הנדסי של ה„לביא", כלומר מדובר ב־1.9 מיליארד דולר ולא ב־1.4 מיליארד הדרושים להשלמת הפיתוח. מכיוון שייצור שוטף של כל מטוס יקר בחצי מיליון עד מיליון וחצי דולר ממטוס F־16 (בהתאם למספר המטוסים שייוצרו בהנחה שייוצרו 75־150 מטוסים), הרי שפרוייקט ה„לביא" יקר ביחס לחלופתו ב־2 מיליארד דולר.

התעשייה האווירית מתקשה לעכל את השינוי הזה ומחפשת תחשיבים שיוכיחו „כדאיות" ייצור ה„לביא". שני מחקרים שהנפיקה לה „האקדמיה" בימים האחרונים מנסים להפוך פרוייקט שתוספת עלותו למשק גבוהה ב־2 מיליארד דולר מעלות חלופה שוות ערך, לפרוייקט „רווחי".

הטרי בשני המחקרים האלו הוא מחקרו של ד"ר יעקב שיינין מנהל חברת יעוץ „מודלים כלכליים", שגם מתגאה בשמות שני פרופסורים נוספים לכלכלה – אסף רזין ואפרים צדקה – שסייעו בגיבוש התפיסה המתודולוגית של המחקר.

המחקר מבוסס על גישה מתודולוגית נכונה בעיקרה, חישוב עלויות המשך הפרוייקט במונחי תפוקה אלטרנטיבית, מפני שהחישוב מתייחס לכדאיות הפרוייקט למשק ולא לתעשייה האווירית. הנתונים ששימשו לבדיקה הם נתוני התעשייה האווירית, כפי שגם נתוני משרד הבטחון ומשרד האוצר מבוססים עליהם, החוקרים אף טורחים לציין כי יש בהם מרכיב משמעותי של אי־ודאות. עד כאן טוב ויפה. מכאן והלאה שגיאות קונספטואליות והנחות מופרכות שתכליתן להפוך עלות נוספת של 2 מיליארד דולר למשק לתרומה של 480 מיליון דולר.

כיצד עושים זאת?

ובכן, הופכים עלות שעת עבודה בתעשייה האווירית מ־31 דולר (כולל תקורות) ל־14 דולר. במלים אחרות, הופכים הוצאות שכר של 15.6 דולר ותקורות של 100 אחוז, להוצאות שכר של 9.5 דולר ותקורות של 50 אחוז, ומייד ההוצאה המקומית ל„לביא" קטנה לפחות במחצית. „ההסבר" להפחתת עלות זו הינו באי־יעילותה של התעשייה האווירית והעוצמה הפוליטית של עובדיה – המתבטאים בתשלומי השכר הגבוהים, ביחס לתפוקה, המשולמים בה. אותם עובדים, מניחים עורכי המחקר, יקבלו

הופכים עלות שעת עבודה מ־31 דולר ל־14 דולר, הוצאות שכר של 15.6 דולר ל־9.5 ד'

במקום עבודה חלופי שכר נמוך ב־64 אחוז מזה שהם מקבלים בפרוייקט ה„לביא". ולפי התיאוריה הכלכלית השכר שווה לערך התפוקה. הרי שאם השכר בתעשייה האווירית גבוה מזה שבענפים ובמקצועות מקבילים, אין זאת משום כוחם הפוליטי של „100 אלף עובדי התעשייה האווירית ומשפחותיהם" אלא משום ש„התפוקה" שלהם גבוהה יותר. לא כל־כך בטוח שהפער של 64 אחוז בין עובדי „לביא" ועובדי שאר תעשיית האלקטרוניקה והמתכת אכן קיים. יותר בטוח שהתעשייה האווירית משכה כלפי מעלה את השכר בכל התעשיות האלה, כך או כך, תרגום כוחם הפוליטי ואי־יעילותם של עובדי התעשייה האווירית הפוך במחקר לכוננות כפול – אפשר גם לייצר „לביא" בזיל הזול, וגם לייצא מערכות בחצי חינם. ההפרש בין המחיר בו מחייבת התעשייה האווירית את לקוחותיה בחו"ל, לבין „העלות המחושבת" של שיינין־רזין־צדקה היא תרומה למשק. לפי גישה זו אם מצליחה התעשייה האווירית למכור תפוקת שעת עבודה שעלותה 31 דולר ב־20 דולר, הרי בעוד מפעל פרטי היה רושם הפסד של 11 דולר, על התעשיה האווירית לרשום רווח של 5 דולר מעל 14 הדולר של „עלות מחושבת".

בעוד „לביא" הופך ל„מציאה", מתייקר „המשלוח השני" של ה־F16 ב־23 אחוזים כתוצאה משיפור מערכת האוויוניקה. השכלולים ב־F16, ללא שכלולים מקבילים ב„לביא" משאירים את צה"ל, לפי הנחת החוקרים, אי־שם בין שתי החלופות שכבר אינן שקולות, או אולי מניחים החוקרים שגם ב„לביא" ידבק משהו משכלולי ה־F16 מבלי שהם יעלו אגורה אחת למשק.

לאחר שורה כזו של טעויות, מה לנו כי נלין על אי־אלו הנחות לא מציאותיות, הזול מהנחת שער ריבית להשקעה עודית סיכון של 4 אחוז (שהיא הריבית על אגרות חובה ממשלתיות), הנחת פיתוח ריאלי שנתי של 2 אחוז לשנה והנחה של אבטלה מתמשכת בקרב פורשי ה„לביא" שמחציתם לא יצליחו למצוא עבודה במשך שנה, ולששית מהם גם שנתיים לא יספיקו, בעוד עמיתיהם בעלי המקצוע ממפעלים אחרים מצליחים להקלט במפעלים אחרים – לפי סקר של שירות התעסוקה – תוך זמן קצר וללא מיצוי זכויותיהם לביטוח אבטלה.

התעשייה האווירית חיפשה ומצאה תחשיבים שיוכיחו „כדאיות" ייצור ה„לביא". האקדמיה הנפיקה לה שני מחקרים המנסים להפוך פרוייקט שיעלה למשק 2 מיליארד דולר יותר מעלות חלופה שוות ערך, לפרוייקט „רווחי"

התרגילים האלו הצליחו אמנם להפחית את מחיר „לביא" במידה ניכרת. אך לא מספיקה על מנת שייצור 75 מטוסים, להם זקוק צה"ל, יהיה כדאי. רק ייצור בהיקף של 150 מטוסים, יצדיק את עצמו.

התעשייה האווירית מגופפת היום במחקר נוסף שהכינו שני כלכלנים ממכון וולקני ברחובות, פרופ' תובב סלפו וד"ר דני פרימן. גם הם הצליחו – בשילוב טעויות מתודולוגיות וקונספטואליות – להגיע למסקנה הרצויה לממנע המחקר פרוייקט „לביא" כדאי.

כדי להגיע למסקנה הזו נזקקו החוקרים למודלים מקרו־כלכליים מורכבים. כפלה, חלקה, הפכו מטריצות והציגו לחוות של מכפילי תפוקה ותעסוקה. הבעיה היחידה – הנתונים הבסיסיים עליהם הופעלה המתימטיקה הזו פשוט אינם קיימים, לחוות התפוקה ששימשו כבסיס הנתונים למחקר הם מלפני עשר שנים ולא כוללים נתוני פיתוח „לביא" שלא הוזל אז. הנתונים הרלוונטיים – כלשון החוקרים „הושתלו" – לנתוני משק שנים בתבלית.

לכסות „נתונים" הרעוע, נוספה ... נעשה ... „מפרוטל" הבודקת את „לביא" „בפני עצמו", ללא השוואה לחלופות אפשריות. בדיקה כזו מניחה הנחה סמויה שכל גורמי העבודה וההון ישארו מובטלים על־פני 15 שנות ייצור „לביא" – הנחה שקשה לקבלה אפילו צה"ל לא היה מציג חלופות.

כמה הבחות בכינוס נכסים היו שמוזות לקנות משני החוקרים את המסגם כיצד להפוך השקעה למלאי נכסי הון שערכו שווה לסכום ההוצאה ללא קשר לתמורות ממנו. התוצאה מצורת חישוב זו היא שפרוייקט „לביא" לא רק ישא עצמו אלא יניב רווח למשק.

כיוון שהחוקרים לא שמעו על חלופות, הרי מחיר גורמי הייצור המועסקים ב„לביא" הוא אפס. ולפיכך אפשר לייצא בלא מחיר, בשכל הערך המוסף של היצוא הוא תרומה למשק.

שבוע אמריקאי / אמנון דנקנר, וושינגטון

נזכרו מאוחר

בימים האחרונים הפכו ניסוחיהם של הפקידים האמריקאים לפרחוניים יותר ויותר, מרובים בדימויים קוצרים ובצליפות לשון חותכות, בכל שגברה הפאניקה בממשל כי הנה עומדת ממשלת ישראל להחליט בכל זאת ללכת עם הראש לקיר ועם הפנים לייצור הלביא

וושינגטון המתעלפת בחום הקיץ מתרוקנת מפקידיה הנוטשים את מסדרונות הכוח לטובת אתרי הנופש הזולים – משכורות ממשלתיות הן לא מציאה גם בחוץ לישראל – שכבפרק צ'סאפיק, אבל תמיד אפשר למצוא בימים האחרונים פקיד במחלקת המדינה, בפנטאגון או במועצה לבטחון לאומי שהשאר במשרדים המתרוקנים כשהוא מצוייד בלהביור וגופרית כדי שיתבטא באוזני כתבים ישראלים בנושא הלביא.

בימים האחרונים הפכו ניסוחיהם של הפקידים האמריקאים לפרחוניים יותר ויותר, מרובים בדימויים קודרים ובצליפות לשון חותכות, בכל שגברה הפאניקה בממשל כי הנה עומדת ממשלת ישראל להחליט בכל זאת ללכת עם הראש לקיר ועם הפנים לייצור הלביא.

העוגה של יחסי ארה"ב ישראל כבר הסריחה מספיק השנה, ועכשיו אתם רוצים לבוא ולשים את הלביא בדמות דובדבן רקוב על העוגה הזאת, היה אחד הניסוחים היותר עדינים. בממשל מותחים שרידים, מאיימים, אומרים שיחסים כל כך מתוחים עם הפנטאגון עד שמבקרים ישראלים שם יקבלו יחס של מבקרים מאוהיו, ברמז דק לאורח המסורף של מדינת אוהיו שפרץ המוש לבניין הפנטאגון ונורה למוות על־ידי השומרים.

תקוותם של הפקידים חריפי הלשון הייתה שבאמצעות ניסוחים בוטים בדיווחי העיתונות הישראלית יצליחו להבהיל מעט ולרפות את ידיהם של תומכי הלביא בממשלה. אולם גם הם היו מוכנים להודות בחצי פה ובחריקת שיניים כי הממשל והקונגרס יכולים בשקט לעטות על כתפיהם חלק לא קטן מן האשמה.

כשביקר כאן שר הבטחון רבין באחרונה שמע בצד הדברים התקיפים של וויינברגר גם דברי עידוד למען המשך פיתוח הלביא מצידם של ידידי ישראל על הגבעה. אלה מבטיחים לישראל גיבוי מלא למקרה של החלטה להמשיך בפרוייקט ואומרים – תשאירו לנו את הדאגה למימון. גם הממשל לא הציג את העמדה שלו בסיפור הלביא באורח המוחץ שהתבקש: נכון שהפנטאגון הסתייג והתנגד ושלח את דב זקהיים למסעי סיפור בישראל ובקונגרס, נכון שבחודשים האחרונים הצטרף שולץ לוויינברגר בשלילת הלביא, ונכון שהשבוע סוף סוף אישר לדובר מחלקת המדינה לצאת בפומבי למען ביטול הפרוייקט, אולם כמו בהרבה מקרים אחרים הממשל נהג כמו שנהג משה דיין במלחמת יום כיפור – נתן עצות מיניסטריאליות בלי שום ניסיון לכפות את דעתו. הבבטל לא עזר לישראל להציל את עצמה מעצמה. הוא דיבר, בעיקר מגרונו של וויינברגר באורח תקיף, אך לא עשה דבר כדי לכופף את ידה של התעשייה האווירית במאבקה נגד מדינת ישראל. סוג התגלה היחס הבסיסי של ממשל רייגן לירושלים – יחס של אב ליבראלי לילד פרוע ומפונק. יש להניח כי הפעלת לחץ אמריקאי מאסיווי בחודשים האחרונים, כולל שיחות נוקבות של השגריר פיקרינג עם שרי הממשלה המצודדים בלביא, היה מזיז משהו במאזן הכוחות מסביב לשולחן הממשלה, עכשיו במאמץ אחרון נויים גם, בפעם הראשונה, הבית הלבן כדי לדבר על ליבה של ישראל ופראנק קארלוצ'י היועץ לבטחון לאומי אמר דברים קשים על הלביא בשיחתו השבוע עם שגריר ישראל משה ארד, מתוך תקווה כי ארד, שהגיע אתמול ארצה, יעביר את המסר לשרי הממשלה. אולם דיווח של ארד אינו שווה בעצמתו ללחץ של פיקרינג, ומה שעושים האמריקאים עכשיו עלול להתברר כמאוחר מדי ומועט מדי.

מי שמדבר

פרוייקט התעופות האווירי הזה הוא דוגמא מובהקת כיצד הממשלה והתעשייה הבטחונית מבקשות להגשים הבטחה פוליטית באמצעות ייצור מטוס יקר, תוך הסעיית הציבור והגופים הפרלמנטרים והתעלמות מבעיות חשובות.

אלה דברים שאמר השבוע אחד ממתנגדי הפרוייקט – לא , לא פרוייקט הלביא, הפעם, אלא הכמעט מקבילה האמריקאית שלו – מפציץ הבי־1 האמריקאי. זאת כדי ללמד כי גם אם צריך להאזין בתשומת לב לביקורת האמריקאית על הלביא, אפשר לחייך בנחמת העניים הידועה והספוגה בשמחה לאיד כי גם להם יש בעיות דומות.

מסתבר כי חיל אוויר ותעשייה אווירית המאוהבות בפרוייקטים יקרים נוהגות אותו מנהג בכל המדינות – מרמות קצת, מעוותות נתונים וזורות חול בעיניים כדי שהפרוייקט יתקיים. במקרה של ארה"ב כפה הקונגרס תאריך יעד למבצעיות המטוסים ותקרה כספית של 28 מיליארד דולאר. עכשיו כשחלק מהמטוסים כבר מוצב בבסיסי תעופה בארה"ב טוענים מומחים כי המטוס מסוגל לבצע רק 60 אחוזים מהביצועים שהובטחו כי יש בו תקלות רבות וכי במקרים רבים עברו אנשי הממשל והתעשייה הבטחונית על הקונגרס כדי לסחוט ממנו עוד כסף.

את הבי 1 הרג ממשלו של קארטר, וממשל רייגן הקימו לתחייה במסגרת הפגנות שרירי הזימוש שלו. ייעודו : לטוס בגובה נמוך ביותר ולהפציץ מטרות אסטרטגיות בברה"מ, אולם עתה מתברר כי בשל הייצור המהיר המטוס אינו יכול לטוס בגובה הנמוך ביותר שלו יועד, כי ציוד ההטעייה האלקטרוני שלו אינו פועל כלל, כי יש לו בעיות היגוי קשות וכי מערכת ההתראה שלו משדרת בטעות אותות אזעקה על תקלות דימיוניות. שיא הבושה אירע הקיץ בסאלון האווירי בפאריס, שעה שבתום התצוגה ביקשו הטייסים להמריא חזרה לארה"ב וממש כמו שקורה לכולנו לפעמים עם המכונית – המנוע פשוט לא נדלק.

במקרה של כוננות, מבטיחים אנשי חיל האוויר האמריקאי, ניתן יהיה להעמיד את המטוסים בכוננות מלאה תוך מספר ימים. מספר ימים? מקרה של כוננות מחייב העמדה מבצעית של המטוסים תוך דקות או לכל המאוחר שעות, אומרים מבקרי הפרוייקט. אולם גם הם יודעים שלגבי הבי־1 מאוחר מדי באמת לבטל את כל העניין והפיל הלבן הזה יעופף בכל זאת עם כל הקשיים. יכול להיות שויינברגר כל כך אוהב אותנו שהוא רוצה פשוט שלא יקרה לנו עם הלביא מה שקרה לו עם הבי 1.

התרגיל המבריק של רייגן

הנשיא רייגן נראה חיוור מאד, מוטרד מאד, בלתי בטוח ואולי אפילו קצת חולה ומרופט בנאום לאומה שלו שלשום בלילה. כמובן, אף נשיא לא אוהב להתנצל בפני העם האמריקאי ולהודות בטעויות, כפי שעשה הנשיא בסכמו את הפרשה האירנית, אולם גם מחוץ לזה לא היו לרייגן סיבות לשמוח, ובמיוחד אחרי שהתרגיל המבריק האחרון שלו נפל על הפנים.

לפני שבוע יצא הנשיא בתוכנית שלום לניקראגווה שעליה סיכם עם היושב ראש הדמוקראטי של בית הנבחרים ג'ים רייט. לכאורה הכל נראה נהדר: לתכנית השלום הזאת לא היה כל סיכוי להתקבל על דעת הממשלה הסנדיניסטית בניקראגווה, משום שפירושה היה למעשה חיסול הממשל הסנדיניסטי וכפיפות לארה"ב. אולם זה בדיוק מה שרייגן ביקש: הוא חתר לסירוב סנדיניסטי משום שאז יגייס שותפו ג'ים רייט את הרוב הדמוקראטי הדרוש לנשיא כדי להעביר בקונגרס הקצבה למורדי ה"קונטראס" בגובה של 150 מיליון דולאר.

אולם אז קרה משהו שלא על פי התכנית : נשיאי חמש מדינות מרכז אמריקה, שכנותיה של ניקרגווה התכנסו בגוואטמלה וגיבשו תכנית שלום אלטרנטיווית ביוזמתו של נשיא קוסטה ריקה אוסקר אריאס. התכנית לא הייתה מקובלת על רייגן, אולם ג'ים רייט אימץ אותה בהתלהבות ועתה צריך הממשל להיכנס למשא ומתן מייגע עליה, כל זאת תחת עינו הפקוחה של הרוב הדמוקראטי .

המגעים, ככל הנראה, ייכשלו. רייגן לא יקבל את תכנית אריאס ואז יבוא אל הקונגרס כדי לבקש תמיכה בקונטראס ויידחה בדיוק משום שלא קיבל את התכנית המרכז אמריקאית.

זאת לא השנה של רייגן, אין מה לעשות.

לחסוך כדי לבזבז

השבוע יצאתי עם אורחים ישראלים לארוחת ערב במסעדה וכשהגיעה שעת תשלום החשבון נזכרתי לפתע כי בכל השנה שבה אני שוהה כאן בארה"ב, לא ראיתי מחזה שהורגלתי בו כל־כך בארץ. זהו המחזה השגור שבו – כשמגיע החשבון – מתחיל ריב דמים כי ישלם. כל אחד מהסובבים את השולחן שולף את ארנקו, ממהר להטיל על השולחן שטרות, מנסה לחטוף את החשבון, מכה בידו על לוח ליבו ומגלגל עיניים בנוסח „אל תעליב אותי, אני משלם".

לא, לא כאן. כשמגיע כאן החשבון מייד נרכנים הראשים, ומתחילים להתגלגל חשבונות. אני אכלתי רק מרק וסלאט, אז מגיעים ממני חמישים ושמונה סאנט פחות, ואתה שתית שתי בירות אז אתה צריך להוסיף שלושים ושבעה סאנט, וכך הלאה וכך הלאה, הכל במילמול חרישי ומסודר, בלי שום ז'אסטה רותח לב.

ז'אסטה? מה פתאום? זה שייך ליהודים, מוסלמים וקאתולים, לא לאתיקה הפרוטסטנטית הנוקשה שבה מאגרי הממון הם אות לאהבת האלוה את האדם, והביזבוז הידידותי הזה לחטא ייחשב. האוסף מן השורה יהרג על שווה־סאנט, וכשהוא מזמין אורחים לביתו הכיבוד הוא לא רק מאד לא ראוותני, אלא ממש במשורה. האם הם באמת קמצנים? רחוק מזה. האתיקה הפרוטסטנטית כושלת, צונחת ונופחת נפשה בכניסה למרכז הקניות. האמריקאים חוסכים בצרות עין בלתי נעימה רק כדי לבזבז בלי הכרה על קניות. כלכלנים אמריקאים מופתעים מגאות הקניות של השנתיים האחרונות. האמריקאי המבוגר הממוצע מקדיש שש שעות בשבוע לקניות, לעומת 40 דקות בשבוע למשחק עם ילדיו ו־10 דקות בשבוע לקריאה. למרות האלטרנטיווה שבקנייה על ידי קאטאלוגים או קנייה באמצעות טלוויזיה, האמריקאים מציפים את ה"מולים". מרכז הקניות האמריקאי אינו גודש בצעקות והמולה האופייניים למרכזי הקניות הישראלים, אולם יש משהו מפחיד במחזה של האנשים הדקים והשקטים האלה החולפים בין הדוכנים באיפוק ובעיניים מזוגגות ובלי להשמיע הגה חוטפים מן הדוכנים בתנועות קצובות מוצרים שאין להם שום צורך בהם. האם הם אוטומטים מתנים או בני אדם? שאלה טובה. ניסוי שנעשה באחרונה העלה, למשל, שהקונים מוכנים לשלם פי שלושה בעד מצרך שעה שהוקרנה בסביבתם תמונה של כרטיס אשראי.

מרכזי הקניות הם הקתדראלות האמיתיות של אמריקה, בניינים גדולים ומפוארים שתוכם יצירות של אמנות עממית ועיצוב פנים כאילו־מהודר וצבעוני מאד. לא כולם באים במטרה לקנות. רבים מגיעים לשם כדי להתנפש באווירה חופשית, כדי לנצות את העין, ובעיקר כדי להימלט מהבדידות, לראות אנשים באווירה עליזה, ממוזגת אוויר וגרושה במוסיקת רקע וניחוחות נעימים. מחקר שנעשה באחרונה גילה כי הקונה הנלהב ביותר הן נשים רווקות, אלמנות או גרושות. האמריקאים מותחים את קווי האשראי שלהם עד קצה גבול היכולת והחוב הפנימי הולך ותופח. המראה של שיירות המכוניות המגיעות אחרי יום העבודה אל מרכזי הקניות ופורקות אלפי משפחות לשעה־שעתיים של ציד בין הדוכנים הוא משעשע תחילה, מבהיל ומדכא ככל שמסתכלים אליו.

מי שנקעה נפשו מן האווירה המהורה של ה„מולים" יכול ללכת לשווקים הפתוחים, בעיקר בימי שבת וראשון, אולם גם בהם יש משהו מאד לא שוקי: הכל אנטיספטי, שקט, והכל לא יכריז על מרכולתו, הניקיון מבהיק ואפילו ליד דוכני המאכל אין ניחוחות.

הרוצה ב„לביא"

(המשך מעמ' 15)

ישראלית תמנע חזרה על גריבת הסיוע המדיני, הצבאי והכלכלי האמריקאי של 1973 ואילך. כך שרון, כך „הדובש שהתכנס במקום הנעתוד" משה ארנס, כך יצחק שמיר (אם כי תמיכתו ב„לביא" רפה והפגנתית יותר מהתנגדותו לשלום־בהסדר) וכך זוטרים מהם, ביניהם מי שהתנגדותם לשומרון ולשינויים שבדעתו לאכוף על צה"ל הפכה את עמדתם מהתנגדות ל„לביא" לתמיכה בו (כמו רפאל איתן).

כהרפתקניה הכושלים של מלחמת לבנון, לא היו שרון ואיתן חלוצי הפיחות המובדק במעמד שר־הבטחון והרמטכ"ל. קדמו להם משה דיין ודוד אלעזר ביום־הכיפורים (ובמידה אחרת, מקצועית יותר מציבורית, חיים בר־לב בהתשה). אבל שרון ואיתן קיעקעו לשנים את סמכותם הצבאית של שר־הבטחון והרמטכ"ל, כמי שדעתם עניינית ונחשבת יותר מזו של זולתם. תקופתם והזהות של יורשיהם, ארנס ומשה לוי, האטה את הפיחות אך לא בלמה אותו. רבין ושומרון, שבאו לתקן את שבירי קודמיהם, נתבעים לפרוע לפני כן את משיכת־היתר של אמינות הכוסות שלראשם הגיעו.

ה„לביא" יהיה מאוחר מדי, מועטה מדי או מיושן מדי למלחמה הבאה. הוא יהיה יקר מדי גם אם תאומץ מדיניות־שלום שתרחיק את המלחמה. משום כה, הודרו ישראלים רבים לפסול את ג'ורג' שולץ ואת קספאר וויינברגר בגלל מעורבותם הקודמת בעסקיה הערביים של חברת „בכטל", בעוד שמעורבותו הקודמת – שלא לומר המתמרת – של ארנס בתעשייה האווירית אינה מפריעה לו להיות הזכור הראשי של ה„לביא". אך כמי שגאה בהיותו מהנדס־המטוסים היחיד בדרג המדיני, בקי גם ארנס במשוואה הרווחת בחוגי תעופה וצבא אמריקאים ושלפיה עתידות להיפגש בראשית המאה הבאה העקומה העולה של עלות מטוס־קרב והיורדת של תקציב־הבטחון, עד שלחיל־האוויר האמריקאי יהיה כסף לרכישת מטוס אחד ויחיד. לא סוג אחד של מטוסים – מטוס־קרב אחד בלבד. זו, כמובן, הפרזה, אך מאחר שחיל־האוויר האמריקאי והישראלי גם יחד סמוכים על שולחן התקציב האמריקאי, אין זו הפרזה רבה כל־כך בהקשר הישראלי, שבו יהיה בכוחו של דמי „לביא" בודד – או כסף לתוכניות אחרות.

רבין עדיין לא הזיל לנצל את עוצמתו של שר־הבטחון. אף ששר־האוצר שותף לעמדתו בעניין ה„לביא" וגם עתידו הפוליטי המיידי מותנה בהכרעה הקרובה על המטוס, נמנע רבין מלפטור את ראשי התעשיה האווירית ולהחליפם באחרים. שרון, שניצל את כוחו כשר־התעשיה וכרית עם שר־האוצר דאז (מודעי) למינוי רפי איתן ל"כימיקלים לישראל", יכול להעניק לרבין שיעורים בתחום זה של הפעלת עוצמה. בתוכנו המעוקף, יכול עדיין רבין ללחוץ על מקורבו יעקב צור להתנגד ל„לביא" ולדרוש מפרס לדחות את ההצבעה בממשלה עד שיצורף אליה השר החסר. מתנגדי ה„לביא" בממשלה איבדו שלושה קולות, עם התפטרות משה נוד ואמנון רובינשטיין והצטרפות התומכת לבית ארכליאלטרולינו. כדי לנהל מאבק כזה דרוש כושר מנהיגות. תמיכת צה"ל, שראה פוליטיקאים רבים מדי בוועדות הכנסת ובממשלה כבעיוכם, אינה יכולה לבוא במקום מנהיגות בדרג המדיני.

ההתכתשויות המילוליות עם שרון, ששגה בהזיות מבצה וסופו שגם מנתח לא היה, אינן הסמות שוליות מהציר הערכי של מחלוקת ה„לביא", אלא צורה אחרת של אותה מלחמה – המלחמה על מחיר המלחמה הקודמת ועל מחיר המלחמה הבאה.

אין ב„לביא" כל הישג, בודאי לא כזה המשתוה להישגו של ד"ר מייקל זאסלוף, גנטיקאי יהודי־עברית במכונים הלאומיים לבריאות שליד וושינגטון, שחתך בבשרה של צפרדע אפריקאית וגילה חומרים חיסוניים חדשים – יורשי הפניצלין, באנטיביוטיקה. במשפחת האנטי־ביוטיקה – ומתוקראים, בלשון הקודש המבד"ע גם יחד, „מגינים". מי שכבנה לעצור את שרון ואת ה„לביא" ובכך, אולי, להצלת חיים, תורם לחקר ה„מגינים" העשויים לחזק את המערכת החיסונית של החברה הישראלית.

هكذا من الأصل

פרופסורים בעבודה מעשית / טובה צימוקי

לחם חוקה

הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל־אביב, בראשות פרופ' אורי רייכמן, סיימה הכנת נוסח חוקה למדינת ישראל. הצעת הפרופסורים התפרסמה השבוע. האם אתם מאמצים אותה, שאלנו משפטנים. והאם במציאות הישראלית יהיה אפשר להגיע לחוקה?

ח"כ ליבאי (למטה מימין) – כל הדרך בעד. חיים צדוק (למעלה באמצע) – הסתייגויות. רות גביזון (למעלה משמאל) – אין סיכוי. מרדכי וירשובסקי (למטה באמצע) – הסתייגויות. הנס קלינגהופר (למטה משמאל) – הסתייגויות

פרופ' רות גביזון, האוניברסיטה העברית: קודם הסרת מכשולים

מפעם לפעם חשוב להעלות לדיון ציבורי את השאלה האם צריך חוקה. טוב היה לו היתה חוקה, אך מבחינת המציאות הפוליטית בישראל אין כל סיכוי לקבלת חוקה, בעיקר בכל הנוגע למגילת זכויות האדם.

„מי שבודק את ההיסטוריה של הויכוח הציבורי בנושא החוקה רואה שלא סבלנו מעולם מהעדר מיסמכים, אך מה שעיכב את קבלת החוקה, או קבלת חוקים בודדים כמו מגילת זכויות האדם או חוק יסוד חקיקה, רואה שביסוד ההתנגדות לקבל חוקה עומד חוסר רצון של השלטון לקבל על עצמו הגבלות, וחוסר רצון של הכנסת לחשוף את חקיקתה לבקורת שיפוטית. מגמות אלו לא השתנו. ולכן השקעת זמן בהכנת מסמכים נוספים, קרוב לוודאי שלא תניב פרות.

„אחד היסודות הפוליטיים שהתנגדו לחוקה היה, תמיד, היסוד הדתי. התנגדותו מורכבת משני אלמנטים. העקרוני: חוקה כבר ישנה! התורה היא החוקה. הפרגמטי: חוסר הרצון לתת ביטוי לפתרון היחס בין דת ומדינה. שני אלמנטים אלו לא רק שנחלשו אלא התחזקו. אם הרוב הלא־דתי היה רוצה לכפות חוקה על מיעוט דתי, היה עושה זאת. אך כאמור אין לו אינטרס לעשות כן.

„מכשלה נוספת בדרך לחקיקת חוקה היא המעמד הרחב שיש לחקיקת שעת חירום בישראל. עניין זה ישבש כל נסיון לקבלת חוקה בישראל. לכן, המלצתי למשפטנים בעלי אוריינטציה ציבורית היא להשקיע מאמצים בשטחים אפשריים יותר."

פרופ' דוד קרצ'מר, האוניברסיטה העברית: קודם סילוק החוקים לשעת חירום

„אני מקוה שעמיתי יוזמי החוקה צודקים וניתן לכונן חוקה. אבל, אני נוטה לחשוב שאם תתקבל חוקה בישראל, הנוסח שלה יהיה כל־כך שונה מכל נוסח שהוצע מלכתחילה, עד שאני לא משוכנע שנרצה אותה. בעיקר אני מתייחס לפרק הדן בזכויות האדם. שכן לגבי יתר הנושאים, אני מניח שניתן להגיע לקונצנזוס. הבעיה העיקרית של פרק זה – הדבר אינו חדש – הוא דמותה של ההצעה אחרי שדנים בה בכנסת. הנסיון עם הצעת חוק זכויות האדם שהציע בשעתו פרופ' קלינגהופר, ואשר אומצה על ידי פרופ' אמנון רובינשטיין, מוכיח זאת. היתה זו הצעת חוק מצוינת. אבל כאשר החל בוועדת החוקה של הכנסת בשמיעת כל ההסתייגות של בעלי האינטרסים הפוליטיים, השתנה הנוסח המוצע לבלי הכר. לקראת הקריאה השניה והשלישית של ההצעה בנוסחה המעובד כבר העדפתי את המצב הקיים היום בלא קבלת החוק.

„שאלה לא פחות חשובה היא האם זה הזמן לכונן חוקה כאשר מצב החירום שבו נתונה המדינה, לפחות חוקית, עדיין בעינו. האם זהו הזמן להנפיק מסמך כזה האמור להיות קבוע? לא פחות מאיימת על כונן החוקה שאלת יחסי דתיים־חילוניים. המפלגות הדתיות תתנגדנה לכל סעיף בחוק זכויות האדם היכול – בפוטנציה – לפגוע בסטטוס קוו. ואם הסטטוס קוו הוא נקודת הפתיחה – הרי לנו בעיה."

ח"כ מרדכי וירשובסקי ר"צ: קודם החלפת הכנסת הנוכחית

„קבוצת מנסחי החוקה היא רצינית מאד, ואת נסיונה הרציני לנסח חוקה יש לכבד. אולם הבעיה היא עם הפרק הדן בזכויות האדם. אילו המצב היה טוב, לא היה צריך את העבודה שלהם. שכן ישנה כבר הצעה התקועה בועדת החוקה של הכנסת. אילו היה רוב באור, ניתן היה להעביר בהצבעה את מה שאמור להיות לב החוקה. מכאן שהצעת הפרופסורים מתל־אביב אינה מעלה ואינה מורידה. אפילו אם הצעת הפרופסורים היתה מגיעה לועדת החוקה של הכנסת, אני מניח שהרוב הלא־ליברלי הקיים בה, היה נוטל ממנה את כל האלמנטים הליברליים.

„באשר להצעת החוקה הזו אני לא מקבל את כל השינויים במשטר שמנסחיה מציעים. אני מתנגד לבחירה ישירה של ראש הממשלה וסגנו. משטר נשיאותי אינו מתאים לחברה שלנו. לדעתי משטר כזה לא ישיג יציבות, כפי שטוען פרופ' רייכמן. יציבות משטר אינה מושגת על־ידי חוקה אלא על־ידי גורמים רבים ואחרים. אני גם לא חושב שבמצב כה מקוטב בו נתונה החברה בישראל, אפשר צריך למסור לאיש אחד לנהל את המדינה. אני תומך במגמה שלראש הממשלה יהיה מסור יותר חופש לבחור את שריו. צריך לאפשר לנשיא המדינה לפזר את הכנסת בתנאי משבר וללכת לבחירות, אך בחירות אדם לארבע שנים בבחירה ישירה ניתן לאפשר רק במדינה עם מסורת דמוקרטית רבת שנים. אני לא חושב שמצב החברה הישראלית בשל לכך. גם ההצעה לשינוי שיטת הבחירות נראית לי מאד בעייתית. אני לא חושב שחלוקת הארץ ל־60 אזורי בחירה תבטא את השינוי ביצוג העם בכנסת.

„בסך הכל, הנסיון הרציני להתמודד עם מכלול הבעיות בצורה מקצועית וכוללנית ולא פוליטית, ולהתעלם מהאילוצים, הוא דבר מאד חיובי. זאת אפשר לעשות באוניברסיטה. אך מכאן ועד הגשמת המטרות הללו הדרך רחוקה מאד. אין כל סיכוי שנושאי זכויות האדם הקשור ליחסי דתיים־חילוניים יעבור בכנסת הזו. אם הצעת החוקה הזו היתה מגיעה לדיון בכנסת, המצב אפילו היה מחמיר. לצערי, מבחינה היסטורית אנחנו לא מצויים בנקודת זמן לכונן חוקה."

ח"כ דוד ליבאי, „העבודה": קודם קבלת חוקה. תיקונים, בהמשך

„אני חסיד מושבע של חוקה כתובה. בעיני חוקה היא מסמך המגבש את עקרונות היסוד של הממשל והקובע את זכויות האזרח. לאזרח של החוקה ראוי להנך את העם וכל סטיה ממנה תהיה בזויה ותרותה אוטומטית. מבחינה מעשית, מרבית העקרונות שמוצעים על־ידי מנסחיה מאוניברסיטת תל־אביב, מתיישבים עם מצע מפלגת העבודה. כללנו את האפשרות שמפלגת העבודה תבחן אפשרות שראש הממשלה יבחר בבחירות אישיות. גם רעיונות נוספים המועלים בהצעה זו מתיישבים עם מצע המפלגה, ולכן ראוי שהוועידה תנקוט עמדה לגביה. וראוי לזכור שמפלגת העבודה תומכת במפורש בחקיקת חוקה כתובה למדינה.

„במישור הפרלמנטרי – אילו הייתי יו"ר ועדת החוקה, הייתי מעלה את ההצעה בהקדם, ומתחיל לקיים דיונים רציניים ובכוונתי לעשות כך. איני מצדד בדחית הדיון ביהוק שהרכב ועדת החוקה הוא כזה שמן הראוי לדחות את הדיון. נכון שמצב מפלגת העבודה בוועדת החוקה מדאיג מבחינה מספרית, אבל לדעתי בעזרת קולו של ח"כ אבנר שאקי שהוכיח שניתן לדבר עימו בנושא החקיקה הדתית, ניתן להעביר את הסיטה. מוטב חוקה ללא הנושא הדתי מדחיית החוקה בכלל. אישית, אני מוכן לדחות את נושא דת ומדינה לימים אחרים. הנושא מאד בעייתי ולא הייתי מוותר בו ומגבש יסודות מחייבים אם קשה להגיע להבנה. צריך לזכור שגם בארה"ב שהכל מעריצים את החוקה שלה, התקבלו תיקונים רבים לחוקה ברבות הימים, ונוספו עקרונות שלא גובשו בעת ניסוחה."

עו"ד חיים צדוק, שר המשפטים לשעבר: קודם שינוי שיטת הבחירות

„אני מברך על העבודה שהפקולטה למשפטים בתל־אביב והדיקן פרופ' אורי רייכמן אינם מסתפקים במחקר ובהוראה אלא מגלים מעורבות במלאכת חקיקת חוקה וקידומה. בניסוח ההצעה הושקעה מחשבה רבה ומבחינת הניסוח זוהי מלאכת מחשבת.

„מובן שעמדתי אינה יכולה להיות אחידה לגבי ההצעה בשלמותה, שכן היא עוסקת בנושאים רבים ושונים. יש בהצעה חלקים שבהם אני תומך ללא סייג, יש חלקים שהם בעיני הצעה ראויה לעיון בצירוף של הצעות אחרות, ויש דברים שאינם נראים לי.

„אני מצדד בחקיקת חוק יסוד, או פרק בחוקה, אשר יהיה בבחינת מגילת זכויות היסוד והחירויות של הפרט האזרח. אין אני חושב שאת חקיקתו של פרק זה צריך להשהות עד חקיקת חוקה מלאה ומושלמת. צריך לחוקק חוק יסוד אשר יגדיר את זכויות היסוד, ישריין אותן על ידי קביעה שאין לשנותן אלא ברוב מיוחד ובהליך מיוחד, יקבע את עליונות מגילת זכויות היסוד על פני חוקים רגילים ויעניק לבית המשפט העליון, כבית משפט לחוקה, את הסמכות לפסול חוקים הסותרים את זכויות היסוד המשוריינות. המכשול העיקרי שעמד עד כה בדרך לחקיקת חוק יסוד על זכויות האזרח היה הויכוח הדתי. אני חושב שניתן להגיע לחקיקת מגילת זכויות היסוד שאמנם לא תכסה את כל התחומים בנושא זה, אך תכלול את הרוב המכריע של זכויות היסוד ותשאיר את ההכרעה בויכוח הדתי למועד מאוחר יותר. בעניין זה חלה האימרה הידועה ש„הטוב מאד" הוא האויב של ה„טוב". מי שאומר: לא אתן ידי לחקיקת מגילת זכויות היסוד של אזרח עד שתהיה חוקה שתסדיר נושא זה בשלמותו, יצטרך לחכות זמן רב. אני מעדיף מגילת זכויות לא מושלמת המכסה 80–90 אחוז מהתחום הזה במקום להשהות את העניין עד שיהיה חוק מושלם.

„בתחום סדרי המימשל, הצעה מעניינת היא שראש הממשלה וסגנו ייבחרו בבחירות ישירות על־ידי העם ושניתן יהיה להעבירם מכהונתם אך ורק על ידי הצבעת רוב של שלוש חמישיות מחברי הכנסת ועוד אחד, דהיינו, על ידי הצבעת 73 ח"כים מתוך 120. זוהי הצעה מקורית, פרי מחשבתם של בעלי ההצעה ואין לה אח או תקדים במקום כלשהו בעולם. יש בה סממנים של השיטה הנשיאותית (בחירה ישירה) ואין אני חושב שהיא מתאימה לישראל. יש לעמדתי טעמים רבים. הנימוק העיקרי הוא, שבשיטה זו יכול להיווצר מצב שראש הממשלה יהיה נציג של מפלגה אחת והרוב בכנסת יהיה נתון בידי מפלגה אחרת, או בידי צירוף של מפלגות שהן באופוזיציה לראש הממשלה. במצבנו, במתחים שבהם נתונה המדינה, בתנאי מפלגות אידיאולוגיות בעלות משמעת מפלגתית חזקה – שיטה כזאת היא מרשם לשיתוק הממשל.

„אני חושב שאנחנו צריכים להמשיך בשיטה הפרלמנטרית הקיימת אצלנו היום תוך כדי שיפורה. אגב, מחוץ לארה"ב (ומחוץ לצרפת שבה נתפרה החוקה לפי מידותיו המיוחדות של דה־גול ועדיין לא עמדה במבחן הקוהביטציה), השיטה הפרלמנטרית היא השלטת בכל העולם הדימוקרטי המערבי. השיפורים הנדרשים הם, בין השאר, שינוי שיטת הבחירות, הפחתת מספר המפלגות, חיזוק מעמדו וסמכויותיו של ראש הממשלה ועוד. שיטת הבחירות המוצעת, המבוססת בעיקרה על השיטה הגרמנית (עם אחוז חסימה של 2.5% במקום 5%) ראויה לבדיקה.

„באשר להליך קבלת החוקה, ההצעה קובעת שהחוקה תתקבל ברוב של שני שלישים מהח"כים ותאושר במשאל עם. זאת משאלה אידיאלית: רצוי שהחוקה תתקבל תוך הסכמה רחבה ביותר, אבל מי שירצה לחכות עם חקיקה קונסטיטוציונית עד גיבוש רוב של 80 ח"כים, יצטרך לחכות זמן רב. במצב שלנו הדרך המעשית היא המשך חקיקת חוקי יסוד, בעיקר בתחום זכויות האזרח, ושכלול שיטת הממשל שלנו, כולל שינוי שיטת הבחירות, ודי לי שחוקים אלה יתקבלו ברוב רגיל."

פרופ' הנס קלינגהופר: קודם השלמת חוקי יסוד

„תמיד צידדתי בקבלת חוקה. עוד ב־1964 כשכיהנתי כחבר כנסת, הגשתי חלק מהצעת החוקה כהצעת חוק פרטית. היתה זו הצעת חוק מגילת זכויות האדם. היא נכשלה בדיון מוקדם שהתקיים במליאת הכנסת. שר המשפטים דאז, דב יוסף ז"ל, השיב לי בשם הממשלה. לאחר מספר שנים אימץ חידש תלמידי ח"כ פרופ' אמנון רובינשטיין את הצעתי. ההצעה עברה קריאה מוקדמת והיא מצויה בעצם ימים אלה בדיון בוועדת החוקה של הכנסת.

„אני מקדם בברכה את היוזמה התל־אביבית. עצם העובדה שהאוניברסיטה התגייסה לפעולה כזו, היא ברוכה. יחד עם זאת לא הייתי מצדד ברעיון לנטוש את התהליך המתמשך של קבלת חוקי היסוד שיתאגדו בסופו של דבר לחוקה. לדעתי כבר עברנו כברת דרך ארוכה בנושא זה. איני נוטה לעזוב שיטה זו כי היא התפתחה באופן היסטורי, ובכנסה לתהליך שבמהלכו קיבלה הכנסת במשך 40 שנה שורה של חוקי יסוד, החל מחוק יסוד הכנסת שנתקבל ב־1958 ולאחריו חוק יסוד נשיא המדינה, חוק יסוד הממשלה, חוק יסוד מקרקעי ישראל, חוק יסוד הצבא וחוק יסוד משק המדינה.

„חוקי היסוד הם חלק מן ההתפתחות האורגנית המאפיינת את חקיקת החוקה אצלנו. ואם כך לזרוק אותם ולהציע במקומם מגילת חוקה באופן עקרוני הייתי אומר לא לנטוש את ההליכים לקראת סיום החוקה. כלומר, השלמת קבלת חוקי היסוד."

מחזה מאת וויליאם שייקספיר ויוני להב

לְבָנוֹנוּס קיסר

תקציר הפרקים הקודמים

לאחר שחור המצביא המהולל אַרִיאֶלוּס שרונוס ממלחמתו הצודקת במחוז לְבָנוֹנוּס, נפל קורבן לקשרי־קשר אכזרים, אשר תאוות השלטון בראש מעייניהם. הללו רצחו את האמת של הלגיונר שרונוס בשנים־עשר דקירות. פגיון; בעל האמת הרצוחה, שרונוס, נחלץ להגן על האמת היקרה ללבו, בפני ההמונים.

מערכה שלישית, תמונה שניה

במה: המרכז למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת ת"א. גנרלים נזעמים, עיתונאים מתוסכלים והמוני בית ישראלים הצובאים במליוניהם, רוחשים ובוחשים. שרונוס מנסה להשתיק את ההמונים, ניצב מעל לגופתה המרוטשת של האמת שלו.

שרונוס: ידידים, ישראלים, המונים יקרים, הטו אלי את אזניכם: לקבור את האמת באתי, ולא להללה!

(הם מרשלף באולם)

שרונוס: שמעונוס פרסוס האצילי
סח בפניכם כי האמת הזו שלי, אשר מוטלת כאן, שיקרית היתה;
לוא כך היו הדברים, או אז פשעי נורא מאוד היה,
והאמת הזו, הרצוחה, בצדק את הדין נתנה על זה פשעה המר;
והנה כי כן, שמעונוס פרסוס איש של כבוד הינהו,
וכמותו ממש שאר מרעיו, אנשי המערכוס, כולם אנשי כבוד;
אולם שמעונוס פרסוס ואלי גבעוס כאן משננים כי האמת שלי שיקרית הינה.
אותה אמת אשר רוב הישגים אספה למדינתנו, ושבויים הרבה אספה באבצארי
אותה אמת אשר משלל רווחי המלחמה כיסינו במצלצלין;
האם אמת כזו שיקרית היא??
כשאלמנות בכו, גנחה אמת שלי;
ולוא שיקרית היתה, לא היו חונקת דמעות אמת שלי את הגרון.
אולם שרידוס מציין כי אך שיקרית אמת שלי המתה,
ויוספוס שרידוס איש של כבוד הינהו.
הסכיתו לי: הן לא אחשוף את כל דברי המערכוס פה לסתור,
כי אם למסור את כל שאנוכי יודע. ויש לי מסמכים אשר כזאת יוכיחו.
הן לא לעת רבה מזו אהבתם, עד אותן בכם, את האמת שלי, אשר בשלל אורות הזהירה,
מה יניעכם עתה, על כן, שלא לשפוך עליה אשר דמע עגמומיה??
הו, אלוקים, שופט עליון! ראה איך מכובות כך המפלצות אשר על המדון ועל הרשע
ראה כיצד אבד לאנשים השכל הישר! המתינו! הסכינו עימדי עוד רגע!
ליבי מוטל שם בארון אצל פיגרה של אהובת ליבי, אמת ניצחית וטראגית,
עלי לפוש קימעה עד שליבי ישוב אלי משם.
אורח ראשון: ניראה כי הגיון צרוף זורת מדבריו.
אורח שני: אם נתבונן במאורעות בעין אובייקטיבית,
ראה ניראה כי עוול נעשה לאיש, כבד מאוד.
אורח שלישי: חוששני כי אמת גרועה הימנה תבוא במקום אמת הזו, אשר מוטלת כאן...
אורח ראשון: הו, נפש אומללה! ראה! עיניו ניצתו באדמומית האש, מרוב יפחת הבכי!
אורח שני: אין נפש אצילית בארץ זו כנפש אריקוס שרונוס!
אורח שלישי: הסכיתו בא אליו! פוצה הוא שנית במאמר הדיבור...
שרונוס:
מכובדיי לוא באמת ובתמים שאפתי להסית
ליבכם ומוחכם למרד ולזעם מטורף,
הן אז וזה מכבר עוון הייתי מטיל כנגד גורוס, ברלבוס ורביטוס,
אשר הזאת הישיבו כה לדעת אנשי כבוד כולם הם, עד אחד;
אולם ראו! הנה מסמך חתום בכתב ידו של גורוס
וכן רשום בפרוטוקול כי את בירות שאף לכבוש עיזן ועידבים עוד טרם הראנה
אמי לי את אורו של יום.
מצאתי זאת בארכיון הכנסת; הנה נספית לדבר הצוואה הזו, אותו מסמך אשר אמתותי מוכיח
ואשר לצערי, ומסיבות בטחוניות, איני יכול לחשוף
ברם לוא יכולתי שמץ מינהו להאיר, ממהרים הייתם לנשק
את דם פצעי אשר ניגר, ומנתידים את זכר האמת שלי

עד יום מותכם בלבבכם המיוסר אשמה כוזבת!
אורח רביעי: השמע הצוואה! נשמע לה, אדונגראַריקוס!
כולם:
הצוואה הצוואה! נשמע את צוואת שרונוס!
שרונוס:
התאזרו בסבלנות, רעי העגונים. עלי את פי לסכור:
ייטב לכם שלא לדעת עד כמה אתכם אהב שרונוס.
הן לאחר שתשמעו אמת הזו שלי
אש בערה תוצת בכם, חרון קודש אשר את דעתכם יטריף ויסכסך!
אורח רביעי: השמע הצוואה.
שרונוס:
חרד אני מפני אותם אנשי כבוד אשר תקעו סכין בגב.
אורח חמישי: עדת כלבים בוגדים! ולא אנשי כבוד!
אורח שני: מנוולים היו קושריך, והרוצחים! הקרא צוואתך, כאן, באוזנינו!
שרונוס:
אם מעיין דמעותיכם עוד לא חרב
שיפכו קיתון שלו עכשיו.
זוכרים אתם, את זו המלחמה, שהימנה טרם נתקיימה כל־כך צודקת;
זוכר אני כיצד בירך עליה בגינוס לראשונה;
היה זה עת התייעץ יחדיו כל הקבינטוס, אף החליט כי בירות תחורב ותיכתש;
היה זה באותו היום בו לפרלמנטוס דיווחי אמת מסרתי;
(כי דמוקרטיה לא תוכל להתקיים אחרת)
הביטו: פה בלב אמת שלי נעוץ הלהב של פגיון האופוזיציה
שורו נא וראו כיצד קרעה זו ההקשורת את מעי הצדק המוחלט!
וכאן דקרו אשפוס ושלום עכשיווס יחד את גלימת הבטחון;
הה, זורם דם האומה בעד הפצע הפתוח
אשר קרע בנו האיש, שמעונוס פרסוס,
ופרסוס, זאת כל עולל יודע איש של כבוד הינהו;
ודקירה רוטשת זו רעה היתה מקודמותיה
כי כאשר חזתה אמת הזו שלי כיצד הפרסוס הזה את גידיה משסה ומפלח,
זעקה היא עד שמים מבגידתתפלצת זו שהמוריה ממנה איך;

כך צנחה, קרסה, אמת הזו שלי ברשע מחריש אוזניים:
הו, איזו נפילה היתה זו, בני עמי!
הביטו נא וראו! מכל כיוון ועבר
שורץ בוגד במאורותה אסון! חורבן ושברים!
אורח ראשון: הו, שרונוס האציל, אשר דובר אמת תמיד!
אורח שני: מנוולים! בוגדים! שמאלנים מבית־מדרש של סטאלין!
אורח שלישי: נקם! נקם! העם קורא נקם!!
כולם:
עליהם! הציתו אש בהיכלם!
שרונוס: הירגעו נא, בני עמי הפטריוטים!
אורחים: נשמע לו! אחריו נלך באש וגם במים! נפשנו חיש נמסור למען הבל פיו! גיבור אוקטובר!
שרונוס: את לבבכם הן לא אוכל לגנוב, אחי!
לא איש מילים אני, ולא אסובבכם בכחש ערמומי:
ופה כולכם ידעתם כי איש פשוט הנני,
פלאח מהצפון, איש טבע עם חווה,
אשר את האדם יאהב יותר משיאהב הוא את עצמה:

אני אך מספר את כל אשר ידעתם,
את הסיפור על גנרלים של פיקוד צפון, ועל תשוקתם החולנית לתקוף את סוריה רבתי,
ועל מאמצי לבלום את עוז רוחם המשתלהב:
ולוהאי – אמת נרצחת זו תרצה דבריה בפניכם בעוז אשר כזה,
עד כי דמכם יסער – עד יקרוס בנין הפרלמנטוס – עד דרכי מוֹעָם חרונכם תקום מסלל
כולם: נמרוד! את הכנסתוס נרגום, אבניה נשבור לפירורי אבק ורקים!
כולם: הצוואה! הצוואה!
שרונוס: הריני מודיע לכם בזאת את זכר תשע מאות ההרוגים
אשר מותם מצדיק ואף מנציח את אמתותי
בכל יום, בכל שעה, בכל עיוות של זיכרון הקולקטיבי.
כולם: לכנסתוס! בערה הבעירה אש בהיכלות!
(ההמונים המשולהבים יוצאים לפרוע פרעות במערכות, בכנסתוס, בתקשורתוס ובערביימוס).
שרונוס: (לעצמו, מביט אחר ההמון בהתרחקו)
נבלה הינשי!
גורל קוה גורלך. אני את פעמי אשים לצד המנצח.

- סוף -

המלים וחלונות הראווה

לא, יופיה של בודאפשט אינו פוליטי. הוא היה ויהיה. ואני חיפשתי את הפוליטיקה ואת הרוח ואת הסוציאליזם. אני מודה לכן למואי על שקבע לנו פגישה עם הגרוש, עם ראש ממשלת הונגריה, לשעבר, בשנות החמישים, בימי ראקושי, בימי הסטליניזם.

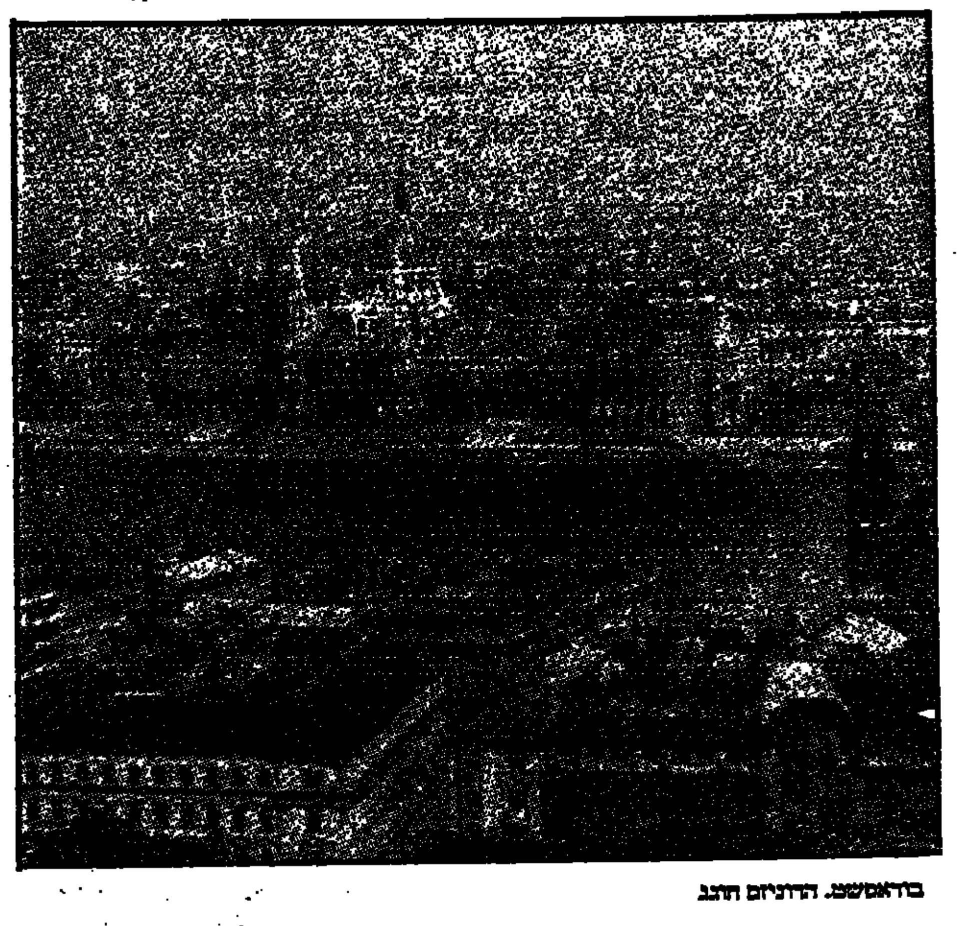
בודאפשט. הדנובה חוצה

לאחר שנפרדנו מהגב' שימושי, בעלת הדירה שבה התגוררתי לפני ארבעים שנה, שאל אנדרש מואי: „אתם רוצים לאכול משהו?" השבנו בחיוב. עשר שעות חלפו מאז סעודת הכריכים בוינה. הוא אמר – „אז טוב", נסענו לבקש מסעדה. תוך כדי תנועה שבו אלי שמות נשכחים. ביניהם, רחוב בוריצ'י וז'ילינסקי. הוא הצטלב, אם אינני טועה, באחד מקטעיו, עם רחוב „בוד מאור", השדה הגדול. שם, על אחד הכתלים מימין זכרתי שלט: „ההלך, בעברך על־פני המקום הזה זכור את המרטירים שהקריבו את חייהם למען חירות העם ההונגרי". והיתה שם רשימת שמות שאף הוא, ז'ילינסקי, בכלל בה. נעלה אותה חנה סנש.

הוא עצר באחד הרחובות המוארים חלושות ליד בית נאה. כאן מועדון אמנים הסביר לנו ואפשר לאכול. קלוב סגור המשמש חברים בלבד אך אלה רשאים להביא את אורחיהם תמורת תשלום סמלי. מצאנו עצמנו בחצר פנימית תחת כיפת השמים. היו שם עוד קרואים שסעדו את לבם בג'ינס וחולצות פתוחות, שהקניים שחזרו מהצגה, נגן שכינורו עימו, דומים מאד לבני מינם במערב או אצלנו. ביקשנו משהו „הונגרי אופייני" ומואי תירגם, והאוכל הוגש בצירוף יין מקומי מעולה. המטבח ההונגרי שיצאו לו מוניטין. ארץ הדרוניסטית. „בהונגריה אין מחסור", דיווחו הבאים משם והדברים נאמרו בפליאה מסויימת באשר הסוציאליזם מצטייר זה שנים בדמות תורים ארוכים והעדר סחורה מבוקשת. כן, אותן בדיחות ידועות:

– מה זה ארוך ומתפתל ואוכל לבסוף כרוב?
– לא יודע?
– תור לבשר בברית־המועצות

כן, שמענו. אומרים כי הבאים לכאן מרומניה, פולין וברה"מ אינם חדלים להתפעל מהשפע. בעיני איש „המערב" זו התפעלות מהולה במקצת ממשהו החייב להיות מובן מאליו, שהרי מדובר בארץ חקלאית מבורכת, ובלב אירופה. מייחסים זאת לכלכלה הליברלית יותר המאפשרת גם יוזמה פרטית בדרגות שונות וכן תמריצים למוטיבציה. המחירים, גם בעיני ישראלי, נראים זולים מאד. מבחינה זו, לפחות, יכולה הונגריה להחשב כגן־עדן גסטרונומי לתיירי המערב. אך הדברים נראים אחרת, אני משער, בעיני מי שמשתכר, כדוגם לשכר ממוצע, 120 דולר. גימלאים חייבים להסתפק ב־80. אלה הם הדברים שנודעו לי אותו ערב סביב השולחן, עם הקפה ועשן המקטרת.

יצאנו אל הלילה החם, ומואי צהב את מכוניתו הפיצפונת מעבר לדנובה, אל־בודה, אל־הצד האחר של העיר. והיה הנהר הרחב ותופיו מוזהבי החשמל והגשרים שיצאו להם מוניטין וארמונות המלכים על ההר, תפארתם העתיקה והמפוארת. וסכאלה, מצבת החייל הרוסי מרומי הר גלרט. פסל הענקים העשוי אבן לפי מיטב המסורת הגרנדיוזית של „הריאליזם הסוציאליסטי", בימים ההם, הוא בא להזכיר כי עירם היפה נכבשה בראשית 1945 בידי הצבא האדום, במהלכו מסטלינגרד מערבה, וכי חייל האבן ההוא, הלבוש סגין כבד החבוש קובע פלדה, הנושא תת־מקלע כבד על חזהו האדיר, הוא מאז ומאילך פטרונה של בירתם השייכת לקיסרות האדומה או למחנה הסוציאליסטי, הוא ולא גלרט הקדוש מבשר הנצרות בקרב אלילות המדיארית.

והיה לילה על הדנובה ואורות רבים. המראה מאחר כל כך. זמן לא רב אחר בואי לשם, בסוף קיץ 47' כתבתי שם את „זמן לילי". עולות בי שורות מ„תהום הנשיה":

לילי עתה שחורה ואפל
אין אורות על גדות דנובה. אין.
רק גוויות גשרים, מרוסקות עד דם.
פחד מהלך עם אד וערפל.
שודדים בעיר וזונות בפליים.
נשמתי איננה לבריה.
הודבות שותקות עם שקוע הירח.
ארמונות מוטים. קירות מוכי־עוורות.
אעברה דומם, נכרי ופקוח־עין.
קול מאפלה: „היה שלום, אורחתי,
פרוזם, עיר ואם, מולדת הכלבים:
פרוזם למתים, ולחיים עדיין."
וכו' וכו'

הגענו אל דירתו של מואי. שם הקצה לנו חדר. תודה לו. אך קשה היה לשכב לישון, לבזבז לילה כזה של פגישה ראשונה, על ולגריות כזאת. ופתאום לאחר יום ארוך כל כך של טיסה והתרוצצות ופגישות כאלה היה שקט כזה. היינו רק שלושתנו. הוא ע' ואנוכי. כבר אמרתי לא פעם כי אינני תופס עד תום את כפולי הזהות האלה. הונגרי מאד. יהודי מאד ונושא בתוכו חוויה ישראלית כאובה ומסעירה. עלי לקבל אנשים, קל וחומר משוררים, כמות שהם מפני שככה זה: בכור שיטרית אמר פעם בכנסת ש„הבראורס זה דבר מסובך" ובנקובר הוסיף ש„החיים קשים".

נורא לנהל שיחה ללא שפה משותפת, אף שהעברית שלו טובה מההונגרית שלי שאבדה ואיננה. נעזרים באנגלית כלשהי. הוא מכאן. בימי המלחמה היה כילד בגטו בבודאפשט. הוא ואמו ניצלו. אביו אבד באושוויץ. עדי ראיה שהיו עמו, כל העת, סיפרו כי עם בוא הצבא האדום הגיע האב למשחררים. למחרת תלה את עצמו. היו עוד מקרים כאלה, אומר מואי. יהודים הונגרים. החרדים והדתיים ו„השחורים" ביותר וגם כל אלה שהיו יותר הונגרים מהונגרים. ומואי פה. ניסה שנה את ישראל. שב למולדתו. „הגלות", הוא אומר, „היא חלק בלתי־נפרד מחיי היהודים. כך היה וכך יהיה". הוא בטוח שתתרחש שואה נוספת. „מה שקרה פעם עלול לקרות פעם נוספת". ראיה קטסטרופלית כזאת של ההיסטוריה: „אך הפעם, להבדיל, תהיה מדינת ישראל". הן כמקלט והן ככוח מרתיע. הוא מאמין בהידוק הקשרים החיוניים כל כך לארץ ולגולה. „עם אחד אנחנו". ובדימונית הוא סופר ומשורר הונגרי, מצליח מאד, כנראה. רבים מכירים אותו כאן, מקדימים לו שלום ברחוב. לך דע: ואני, בפרימיטיביות העברית שלי, האמנתי כי לאחר השואה ולאחר תקומת ישראל יבוא קץ הגלות. מספיק. די להסתובב בקרבם.

רבים מקרב השרידים עלו ארצה. אחרים נשארו. נסיבות החיים? אידיאולוגיה? „ככה זה". וישנו בית הכנסת היהודי ולידו מוזיאון יהודי ובית מדרש לרבנים. וגם הנהלת „הקונגרס היהודי העולמי" נאספה, זה לא כבר, בבודאפשט. „העולמי", „עם עולם". ואני כה זר ל„עולמיות" הזאת. ואיזו צעקה, כמעט „כנענית", עולה בי. ולך דע. והוא כאן, מולנו, המשורר הזה, בכפל זהותו.

וכך גילגלנו שעה ארוכה בעניינים האלה עד שכמעט הגיעה קריאת־שמע של שחרית. על המעט שאני יודע על יצירתו אני חייב תודה למשורר איתמר יעוד־קסט שעשה עבודה עצומה בתרגום פרקים חשובים מהשירה ההונגרית לעברית בעקבות אביגדור המאירי ומרדכי אבי־שאול ואחרים.

★

בוקר. החלה השוטטות. לך דע מהו המסלול הנכון לפיענוחה של עיר וארץ שאתה שוהה בה כמה ימים בלבד. אני חובב. יסלח לי הקורא. קראתי דיווחים לא מעטים על הונגריה נוסח „סוציאליזם של גולאש" וכו'. אורח שביקר באודסה ראה בתי־מדרש. אחר, את הזונות ואת הגנבים. אני חיפשתי את ה„סוציאליזם. רציתי מאד להבין, לאחר ארבעים שנה, מה קרה לסוציאליזם. אז איך יודעים מה קרה? מסתובבים ברחובות ובחנויות ומנסים לפגוש באנשים הראויים שיסבירו לך. וכך עשינו. הלכנו שעות בחוצות בודאפשט. ראינו בתי־מסחר ממשלתיים וראינו חנויות ו„בוטיקים" פרטיים. היו מסעדות השייכות לכלל וראשם הצביעו על בתי אוכל מיוחדים שדיברו בשבחם, כאילו שם תשיג את המעולה. ראיתי סופרמרקטים גדושי סחורות. הם לא דמו, אולי, לחנויות השפע המערבי אך העידו על היצע שאינו מפגר אחר הביקוש. אם לא היה בהם מן הפאר „הקפיטליסטי" ניתן היה להשיג שם את הנדרש.

יש אומרים כי שמה הטוב של הונגריה התפרסם בעולם כחברה המערבת שתי שיטות המביאות רווחה ושפע: סוציאליזם מתוכנן ופעילות מגוונת של יוזמה פרטית. אל הרוח קשה היה להגיע. חייב הייתי ללכת אל העיתונות והספרות התיאטרון ומועדוני הלילה הסאטיריים, אך השפה נשכחה ממני.

גיבור הבריגדה הבין־לאומית ומנהיג הפרטיזנים היה לבוגד, לסמל הבגידה, ל„יהודה איש קריות". הכנסיה האדומה השתמשה בדימוי הזה הידוע לכל נוצרי. החל גל הרדיפות, משפטי הראווה והגרדומים, והמהפכה שבה ואכלה את בניה. „אל תטעה", אומר הגרוש. „רייק לא היה שונה מאיתנו. במצב אחר היה הוא התליין ואנחנו התלויים"

סובבנו בין הווילות של בודה. היו שם קטעים שהזכירו ארץ אחרת. בתים מוקפי גינות ומוסכי רכב פרטיים. והיה האצי אוצה המפורסם בקרב התיירים. חנויות השפע. שם, בסביבה, קונים הכל. גם נקניקי „סלאמי" במטבע זר. התלבשת הקונפקציה. אופנה מעודכנת. וזו המסקנת כלשהו אחר הצעקה האחרונה. ואותה תחושה כי מנסים כאן, בכל מחיר, להשתוות לעולם הגדול.

והיכן הוא הסוציאליזם? כיצד מאתרים אותו למבט עין בחיי יום יום כאלה? וזה אולי הקטע הגרוטסקי ביותר. העצמים והצורות אינם מעידים במבט ראשון על הרוח. הכל בגדר התרשמות תיירית. אך כבר אתה מזהה את „המערב" כטוב. קנה מידה לאיכות.

או הלכנו אל „פסל הזירות" הנ"ל, אל החייל הסובייטי הענקי העשוי אבן. היה בו משהו טקסי מרומם ומפחיד. ציון בהיסטוריה. והיו שם תיירים רבים מן המזרח ומן המערב וגם „פולמנים" גדולים, ממוזגי אוויר. ושם פגשנו ישראלים שבאו מרומניה וסיפרו על ארץ עניה ועל כוחם, הכל יכול כמעט, של מכנסי „ג'ינס" וקופסת „קנט", כמטבע עובר לסוחר, כשוחד. הונגריה היא אחרת, לגאוותה.

לא, יופיה של בודאפשט אינו פוליטי. הוא היה ויהיה. ואני חיפשתי את הפוליטיקה ואת הרוח ואת ה„סוציאליזם. אני מודה לכן למואי על שקבע לנו פגישה עם הגרוש, עם ראש ממשלת הונגריה, לשעבר, בשנות החמישים, בימי ראקושי, בימי הסטליניזם.

★

הוא שהה בחופשה, בקרב משפחתו, על שפת אגם ה„בלטון", גרעין ואפי הרוחה של הונגריה הקייצית. „ראש ממשלת הונגריה לשעבר". נסענו באוטוסטרדה המוליכה לשם במישור מאות הקילומטרים. שדות קציר אין־סופיים ותירס וחמניות. פגשנו מכוניות „לאדה", העתק מדוייק של ה„פיאט" האיטלקי לסוגיו, ומכוניות התאומות להפליא ל„רנו 12" ואותו בלי רכב ועיר, תוצרת דר"ד, שבו אנו נוסעים, שטופי „מרצדסים" ו„אופלים" ורכבי ב.מ.וו. השועטים על פנינו. כן, הרבה תיירים מגרמניה המערבית ואוסטריה משוטטים כאן כהפגנת־שררים נבורישית. מכוניות פאר הגוררות קראוונים וסירות מירוץ. ועיני המקומיים רואות.

ולאורך הדרך היו חניונים ומסעדות וחנויות רקמה עממית. וראינו עם שלם, חתיכות ברונזה מסריפות, ליד גברים אפולויים, ליד הורים כרסתניים ונשים כבדות־בשר ושפעת ילדים, ועוד חופים ועוד מלונות ועוד מסעדות. הזיווים חוגג.

עד אשר איתרנו את ביתו של החבר הגרוש, ראש ממשלת הונגריה לשעבר, בבית קטן ופשוט. כביסה תלויה, ספה חרוכת שמש.

הוא קידם את פנינו בבגד ים. כרסו לפניו. בן גילי. זקן דליל לסנטרו והכרת פניו עונה בו כי הוא נאצא למונגולים ולמלכם ארפאד. בנע איכרים. שונה כל כך במראהו וסביבתו ממה שדמיינתי לי כראש ממשלה בדימוס. הוא הציג לפנינו את בנו בכורו ואת ידידתו הסמוכה. זה כמקרים את כל המאוחרים הסביר לנו כי זו חברתו ולא אשתו, כאשר אשתו נטשה אותו, עם ילד־ילדיה ונישאה לפרופ' אנגלי. אינני יודע מדוע נמסר לנו על כך. אולי כהסבר לנוכחותה של הצעירה השותקת. חמישה בנים ובת להגרוש ושפעת נכדים.

ישבנו בצל החם. הוא החזיק חוברת משוכפלת. עיתון מחתרת למחצה, „סמיזדט" הונגרי ראשון בארצנו. היו שם שמותיהם של ארבעה אינטלקטואלים, ממתנגדי המשטר. שלושה מהם, וכי איך יתכן אחרת, זרע ישראל קודש. הראשון שבחבורה, המנהיג, „צבר", יליד ירושלים, שעזב את ישראל בילדותו עם הוריו שחזרו לבנות סוציאליזם בהונגריה.

היהודים הללו, השאור שבעיסה. המסר האוניברסלי. שלושה מתוך ארבעה, יהודים. גם כאשר הייתי כאן, לפני ארבעים שנה, שלטו היהודים בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית: מטיאש ראקושי, ארנא גארו, ואשיולטאן, פרקאש, רוואי, פטר גאבור ועוד. [illegible] קרה לה להיות הזאת עם נבתונה מה קרה להתפכות מ„דרשת־ההר" אל האינקויזיציה?

אני שואל את הגרוש אם הוא נמנה עם החבורה הזאת, בעלי החוברת. לא, הוא משיב. אינו מתהדר בכבודים של אלה. הוא מוסיף, בחיוך מלוגלג־כלשהו, שאין לדעת מי מקרב החבורה הוא סוכן כפול. סיסמתם: „קאדר חייב ללכת" „השלטון", ממשיך מארחנו, „יודע על החבורה ועל תפוצת החוברת, כמה מאות עותקים. הוא לא אוסר אותם, כי גם הוא זקוק, למען יחסי הציבור שלו, לתדמית של סוציאליזם שיש בו פתיחות ופריחה כלכלית. אם יכביד ידו יותר מדי תיפגע תדמיתו וייפגעו הדולרים שהם תמצן המדינה". מתוך שיחה מתברר לנו כי אנשי החבורה הזאת קיצוניים יותר מהמאורה. הוא סולק מהמפלגה בשנת 1972. מאז הוא איש בודד, מי שהיה.

האם אתה בעד דמוקרטיה של ריבוי מפלגות? אני שואל אותו. „לא", אין הוא מאמין כי תיתכן מפלגה נוספת, נוסח המערב, „זה אינו ריאלי, בתנאים האלה". אז מה כן? משיב ראש ממשלת הונגריה לשעבר: „אפשרי פלורליזם אמיתי, ביזור סמכויות מוקדי כוח, יוזמה, עיתונות חופשית באמת, במסגרת שלטון המפלגה, ביסודי סופרים שיש בהם עצמאות, חופש אמיתי לאקדמיה, כלכלה אחרת". האיש הזה, מי שהיה חבר הצמרת לשעבר, בימי ראקושי שב וטוען: „זה שלוש שנים שרוי המשק בקפאון. מפעלי ענק ממשלתיים נתונים בגרעונות נוראים. הונגריה נקרעת בין השיטות". הבן מקשיב לדברי האב. הוא איש עסקים. פותח מסעדות, מרוויח הרבה כסף. מסתובב בעולם. אולי זה „מרד הבן" שלו. נראה שהוא מזדהה עם דברי האב אך כמעט שאינו נוטל חלק בשיחה. האם כרגע בקייטנה אחרת. היא ממוצא יהודי. השתתפה במלחמת הפרטיזנים ביוגוסלביה. באסרה היתה בברגן־בלזן. הבן הבכור מחפש את זהותו היהודית, שואל אם יוכל לבוא ארצה לכמה חודשים, להיות באולפן, לעבוד בקיבוץ. „אוכל לעבוד במטבח", הוא אומר, „אני יודע לבשל". הוא רוצה ללמוד את התרבות העברית ואת „המסורת היהודית". חברתו היא תופרת מעולה, עובדת בבית למען „בוטיק" קטן לבגדי נשים. „היא תוכל לתפור שם בקיבוץ..." שאר האחים מזדהים כהונגרים.

★

והאב היה סטליניסט. איש הגווארדיה הראקושית. לא, אין הוא מתנער מעברו. עשר שנים היה בעמדות מפתח. אני שואל אותו על פרשת משפטו של לאסלו רייק והוצאתו להורג. הגרוש משיב כי האמין באשמתו של שר הפנים, איש הבריגדה הבין־לאומית, בריגדה של „אלף שפות ולב אחד", כדבר השיר שלמדתי שם, בבודאפשט, לפני ארבעים שנה. כן, הוא האמין באשמתו של רייק הוא שב ואומר, אחיו של רייק היה פעיל בקרב ה„נילושים" הפאשיסטים ורייק, כך הסבירו, ניצל מתלייה בשל כך, כאילו החודר למפלגה. „אין אדם ללא רבב בעברו", אומר הגרוש. אלמנתו של רייק שאלה פעם קומוניסט ותיק בשם ויים – „מתי יזכה לאצי לריהביליטציה?" וזה השיב לה נוגות: „יוליה, מתי אזכה אני לריהביליטציה מידי רייק?" אותו ויים ישב בפקודתו של רייק, שנדון לימים כבוגד. „המפלגה היתה זקוקה ליהודים האלה," אמר הגרוש מהודר, „רבע מתבריה מהדר. זה הביא, לשינוי מוחלט בחיי המוקעים, למפולת כלכלית, חברתית, מוסרית". הוא חושש לעצמו בשל מצבו הקולאקי. הוא מודה בכל אך מסביר את התנהגותו ואמונתו על רקע הימים ההם. „מכתבו של סטלין לראקושי בעניין טיטו גרם להלם", אמר הגרוש.

אני מזכיר לו את ביקורו של טיטו בבודאפשט. הייתי עד לכך. עמדתי באנדרשי אוט. הרחוב סבל בדגלי הונגריה ויוגוסלביה ובשפעת דגלים אדומים. חיילים, נושאי רובים מכודנים, ניצבו לאורך השדרה הענקית. שיירת מכוניות הפאר השחורות של טיטו ומלוויו חלפה ביעף ברחוב הרחב והריק, כבני מלכים חלפו על־פני ההמון המרוחק. זקנה אחת שעמדה לידי מלמלה: „הם צוחקים לנו". אחר כך נערכו קבלות פנים מפוארות. אתה זוכר? אני שואל אותו והגרוש זוכר היטב וגם מציין את התאריך המדוייק בסתיו 47'. זמן לא רב אחר כך אירע הקרע בין טיטו לסטלין והקומאינפורם. גיבור הבריגדה הבין־לאומית ומנהיג הפרטיזנים היה לבוגד, לסמל הבגידה, ל„יהודה איש קריות". הכנסיה האדומה השתמשה בדימוי הזה הידוע לכל נוצרי. החל גל הרדיפות, משפטי הראווה והגרדומים, והמהפכה שבה ואכלה את בניה. „אל תטעה", אומר הגרוש, „רייק לא היה שונה מאיתנו. במצב אחר היה הוא התליין ואנחנו התלויים".

אני עוד אשוב אל החשבון הזה, לא כרגע. אני חייב אותו לעצמי ולרבים מבני דורי בקרב השמאל הישראלי בארץ. הגרוש מציע שנלך לאכול משהו. הולכים למסעדה סמוכה, אחת מאותן מסעדות המשרתות את המון הקייטנים הנוהרים מדי קיץ אל האגם הזה. תוך כדי סעודה אומר האיש: „הונגריה אומללה בשל מצבה. השיטה פשוט אינה עובדת. יש סחורות אך אין כסף לאנשים. פנסיונרים מרוויחים סכום השווה ל־70 דולר בחודש". הוא טוען כי הונגריה היא הראשונה בעולם במספר המתאבדים. האמנם?

★

לא ראינו סביבנו אלא טוב ויפה. שפעת עלומים שופעה, חתיכות באופנת בגדי הים האחרונה וגברים עזים וגם משפחות שלמות ונחילי זאטוטים. הכל מתקבצים על חופי הבלטון בעונה הזאת שהיא גם זמנם הטוב של משכירי החדרים. הלכנו משם ועלינו על ספינה המוליכה נופשים אל עברו השני של האגם. הגרוש סיפר כי הוא חי כעת כגימלאי. חיי מחקר במדע המדינה, חיי התבוננות. מפעם לפעם הוא מפרסם מאמרים וגם נוסע לחו"ל ומרצה באוניברסיטאות. הוא שואל אותי אם ישנו סיכוי שיוזמן על־ידי אחת האוניברסיטאות או אחד ממכוני המחקר אצלנו. יכול לשאת דברים בגרמנית או באנגלית. הבטחתי לברר. האיש מתמצא היטב במתרחש בברה"מ וארצות הגוש הסוציאליסטי. אני חושב שיש עניין בכך ודאי להזמינו. ראש ממשלה לשעבר בארץ שתוילה להרוג את הסוטים. זה לא מעט. אני שואל אותו על הסיפון מה דעתו על ה„גלסנוסט" של גורבאצ'וב והוא משיב לי בספקנות מהורהרת. [illegible] הביורוקרטיה, התוצאות, הגברת המוטיבציה לעבודה". זה יהיה מבחנו האמיתי. עדיין לא נאמרה המלה האחרונה במאבק הזה שישפיע ללא ספק גם על המתרחש בכל המדינות האחיות". בבודאפשט שמעתי: „מה ההבדל בין דובצ'ק לגורבאצ'וב? אין הבדל, אך גורבאצ'וב עדיין אינבו יודע זאת". הסוציאליזם, לאן מועדות פניו?

★

העגנו אל העבר האחר. אחר גבעי מכוסה חורשות וכרמים. כאן היין הטוב. לאורך החוף חנויות לתיירים ובהן חולצות רקומות ומזכרות למיניהן. לאחר שוטטות קלה מצאנו בצל שולחנות עץ כבדים. כאן לוגמים יין צעיר מיקבי הסביבה. מוגים הישר מהחבית אל קנקנים גדולים. יין לבן ויין אדום. טעמתי משניהם והתקשיתי להחליט מי טוב יותר. הבן הלך והביא דגים מטוגנים בתוספת. שם ישבנו גם שתינו בעוד השמש עושה דרכה מערבה תשב והל מרעיד את העלווה שמעל.

רבבות מבלים מסביב. הונגריה, זולה לתיירים ושם באים לכאן להחזין במים, לאכול ולשתות מן היינות הטובים. בגזוז הסוציאליזם, אמרתי לבן, וזה פרץ בצחוק: „מה כאן סוציאליסטי?" אחר הוסיף: „אישית, אין לי מה להתאונן. אני עושה עסקים טובים, אך יש בעיות. נוצרים אצלנו מעמדות. רבים התעשרו ואחרים חיים במשכנות נמוכה. קשה לפעול בסימביוזה הזאת שבין השיטות. הארץ זקוקה להשקעות, לפיתוח"

כן, הסוציאליזם היה לגבינו, אני מהרהר ביני לביני, משהו יותר מסבכה משקי וכלכלי. היתה בו בשורה לציוויליזציה אחרת, משהו דתי במעט, משיחי. חברת הצדק ושיוויון ערך האדם, עילויים של חיי אנוש. „עולם חדש נברא, הקשיבה" בשורת המהפך הגואל. מדברים על כלכלה ליברלית ומרוב מחייה ליוזמה הפרטית. „זו מסעדה פרטית" אתה שומע, כסימן היכר לטוב.

עלינו על הספינה השבנו. על הסיפון, לא הרחק ממני, ישבה חבורת גרמנים, או אוסטרים, לפי שפתם. גברים כרסתניים ונשים מגודלות בבגדי ים המשיכו ללגום מהיין הלבן שקנו ביקבים ההם. הם לא חדלו לצחוק ולהרעיש ונראו כמאושרים בטוב שבעולמות.

נפרדנו מהגרוש הבנו והבכור. לפרות משהו. העיר השיבנו בדרך אל הבירה, מהלך 180 ק"מ.

מספרים פה על אותה אחד שבא מחוץ לארץ לבקר חבר שלו בהונגריה. החבר הראה לתייר את הדירה היפה שלו בבודה ואחר כך נסע אתו ברכב הפרטי לבלטון והראה לו את הווילה ואת הסירה. האורח התפעל בכל אלה ורק שאל אותו: טוב, אבל מה תעשה כשיבואו הקומוניסטים?

★

חיי התרבות פורחים. שפע הוצאות ספרים ברחובות. סופר לי על עושרם של המוסיקה התיאטרון, הקולנוע. עם זאת חשתי באויר הנות נכאים העולה מדברי אנשי שיחי: „השיטה לא עובדת". איך משנים אותה בלי להרוס את הסוציאליזם? על כך שמעתי דברים מפי ישראלי אחד, יליד הונגריה, שחי תריסר שנים בארצנו ושב לארץ מולדתו. כדי „לבנות את הסוציאליזם". אני רוצה לספר גם את הדרמה שלו. ובכך אסיים.

במחשבה שניה. דני רובינשטיין

האמינות מתחילה בבית

סגריינו באו"ם בנימין נתניהו ענה בטלוויזיה („מוסף המוספים" יום ששי שעבר) לשאלותיהם של דן מרגלית ואהרון ידיב על הספר שערך „הטרור, כיצד יוכל המערב לנצח", שזה עתה יצא לאור תרגומו העברי וספרית „מעריב"). לשונו רהוטה ומסנתו סדורה וכדי להמנע מטעויות אני מצטט ממאמר הפתיחה של נתניהו לספר, תחילה את ההגדרה הפורמאלית לטרור שנתקבלה בכנס של „מכון יונתן" (1979) וכך נאמר בה: „הטרור הוא התקפה שיטתית ומכוונת על חפים מפשע, שנועדה להטיל פחד לשם השגת מטרות מדיניות". ועוד: „מה שמייחד את הטרור הוא הבחירה המכוונת בחפים מפשע כקורבנות: כאשר טרוריסטים מרססים בנשק אוטומטי אולם המתנה מלא נוסעים בשדה התעופה, כשהם מניחים פצצה בלב שוק הומה מאדם, האזרחים הנפגעים אינם קורבנות בשגגה הם היעד של ההתקפה".

גם האבחנות שעושה נתניהו בין הפצצת אזרחים במלחמה ובין טרור הן מצויינות, וגם ניסוחיו על ההבדלים בין לוחמי חופש ובין טרוריסטים מתקבלים על הדעת. כך גם הדוגמאות מהעבר ומההווה: הבריגאדות האדומות, הג'יהאד האיראני, באדר־מיינהוף, הצבא האדום היפאני, ארגוני אש"ף ויש טרוריסטים טמילים, באסקים, סיקים, ארמנים.

בעיית האמינות של נתניהו מתחילה באשר מרוב דוגמאות מכל העולם הוא שוכח דוגמאות מהבית. והכוונה איננה לאלה שריססו ברימונים ובנשק אוטומטי סטודנטים בחצר מכללה בחברון והניחו מטעני נפץ באוטובוסים ערביים, אלא לעבר קרוב מלפני ארבעים שנה. כך בדיוק הגדירה „ההגנה" והישוב המאורגן את הטרור, ועל כך היה ויכוח מר וחריף עם ארגוני הפורשים. על ותיקי האצ"ל מוריו ורבותיו של בנימין נתניהו כתוב ב„לקסיקון לבטחון ישראל" כך: „...ב 11 בחודש (הי 47/12) נערכו פעולות בחיפה, בטירה, ביאזור, בשועפט. למחרת הטילו ארבעה לוחמים מהאצ"ל חבית נפץ מתוך מונית ברחבת שער שכם בירושלים. עשרים נהרגו וחמישים נפצעו. אנשי אצ"ל מחופשים לערבים חדרו ליפו וזרקו פצצה לבית־קפה, יחידה אחרת חדרה ליהודיה והרגה אנשים... ב־29 בדצמבר שוב נזרקה חבית חומרי נפץ בשער שכם, 17 ערבים נהרגו, למחרת פקדה יחידת אצ"ל מקום סואן ביפו. ב־7 בינואר חזרו חיילי האצ"ל והפעילו את שיטת חבית הנפץ, הפעם ליד שער יפו, 25 ערבים נהרגו ועשרות נפצעו..." והרשימה שהתחילה בימי „ההבלגה" נמשכה ונמשכה, לא פעולות מקריות ולא ארועים יוצאי דופן אלא שיטה קבועה. וגם אם אלה פעולות תגובה, תוצאותיהן כוללות מאות קרבנות חפים מפשע בשווקים, בבתי קפה, באוטובוסים בדיוק לפי הגדרות הטרור.

עוד מסביר נתניהו שארגוני טרור העורכים טבח באזרחים, בנשים ובילדים, אינם נושאים עיניהם לשחרור... שכן: „האמצעים מורים על המטרה, והטרוריסט הוא מבשרה של העריצות, טרוריסט שהגיע לשלטון בארצו איננו מביא חופש, לעמו אלא דיכוי והמשך הטרור כלפי פנים". דוגמאות לא חסרות, ולנו נותר לברך את ה„הגנה" והישוב המאורגן ומפא"י שעלו ב־1948 לשלטון במדינת ישראל.

בנימין נתניהו. אמרו את זה קודם

שפירא. המלצה לא מחייבת

פיצוץ מלון „המלך דוד", יולי 46'. קרבנות הם קרבנות הם

גשר צר לאמריקה

יום אחד הלכה זקנה יהודיה בדרך והגיעה לגשר צר וארוך. במבט ראשון נראה הגשר רופף וחלש והזקנה אמרה: רבונו של עולם, אם אעבור בשלום את הגשר אני תורמת 5 קופיקות לבית הכנסת בעיירה. היא מתחילה לעבור והנה הכל בסדר, הגשר יציב וחזק. אומרת הזקנה בלבה: מה פתאום תרומה? אין כאן שום בעיות. עוד היא לוחשת והגשר מתחיל להתנדנד, ואז היא ממלמלת: רבונו של עולם, אני רק מתלוצצת ואתה כבר...?

זהו בערך הסיפור שיספרו השבוע חברי ועדת החוץ והבטחון וועדת הכספים של הכנסת. עוד הם מקבלים את החלטתם האמיצה וההרואית בדבר המשך פרוייקט ה„לביא" וכבר נשמעו אזהרות ואיומים אמריקאיים. ואז שמענו את יו"ר הכספים ח"כ שפירא, את ח"כ גולדשטיין ואחרים אומרים: אנחנו רק קיבלנו המלצה והחלטה לא מחייבת ואתם כבר...?

אבות המזון

מדורי האוכל והבישול ומדריכי המסעדות והמתכונים כובשים להם עוד ועוד עמודים בעתונות העברית, כיאה לעתונות מודרנית. אנשים רציניים קונים ומבשלים ומטגנים וטועמים ואופים ומאכילים אחד את השני על פני עשרות מדורים וטורים עתונאיים.

אני מבקש לתרום משהו צנוע לענייך בציטוט דברים של אלי גיל מה„בית האדום" שבמוצא תחתית בדרך לירושלים. אלי, המכונה גם „דאדי", הוא נצר למשפחת גילה המפורסמת ששלטה פעם בענף המזונים בירושלים. הוא נחשב לראשון שניסח בבהירות את האיכות: „האוכל הוא מזונו של האדם". כולנו הרי למדנו בבית ספר יסודי על חמשת אבות המזון (פחמימות, חלבונים וכו'), אבל אלי גיל אומר שיש רק שלושה אבות מזון והם: אוכל, שתייה ומוצצים.

בכל־זאת „כלכלת שוק" / ראול טייטלבאום

אמא רוסיה תופסת יוזמה

„התכנון המרכזי עד לפרט האחרון גורם מצב שכל תכנון נשאר על הנייר בלבד", טוענים עוד ועוד כלכלנים התומכים ב„כלכלת שוק". רק שיטה זו יכולה, הם אומרים, להחזיר את המשק הסובייטי התקוע לתפקוד. פשיטת הרגל הקפיטליסטית היא חלק ממחיר היוזמה הכלכלית המתגבשת בברה"מ

הבדיחה מקבלת זקן. בצ'כיה אין מפסיקים להתפעל ממיכאיל גורבאצ'וב. ולצ'כים טובי־המזג יש, כידוע, חוש הומור. אחד מהם שואל: מה ההבדל, בעצם, בין גורבאצ'וב לדובצ'ק שלנו? משיב חברו: אין הבדל, אבל גורבאצ'וב עדיין לא יודע את זה.

גורבאצ'וב כבר יודע. אילו היתה קיימת ברה"מ מחוץ לברה"מ, ראשיה כבר היו דנים בארגון פלישה נגד מוסקווה וטנקים סובייטיים היו „עושים סדר" בכיכר האדומה, כמו שעשו ברחובות פראג באוגוסט 1968. מיכאיל גורבאצ'וב היה מוצא את עצמו כיערן בטאייגה בסיביר כפי שמצא עצמו דובצ'ק... מזלו של גורבאצ'וב שאין ברה"מ מחוץ לברה"מ ושהשמרנים במוסקווה אינם יכולים לצפות ל„עזרת אחים" מבחוץ. הם אפילו אינם יכולים לסמוך על ראשי ברית וארשה בעניין זה. לא נותר, איפוא, לשמרנים הסובייטים אלא להסתמך על כוחם הם ולהסתדר – או לא – עם גורבאצ'וב עצמו. ההתמודדות הגדולה בתוך ברה"מ עדיין בראשיתה.

בשנתיים האחרונות מאז בחור גורבאצ'וב לתפקידו חלו בברה"מ שינויים, בסגנון – ה„גלאסנוסט", הפתיחות, גילוי הלב. בחברה השמרנית הסובייטית זה לא מעט. היום כבר מותר לומר ולעשות דברים שבעבר נחשבו לטאבו בתחום הספרות, התיאטרון, והקולנוע. ואפילו בתחום ההיסטוריה האידיאולוגית. גם אופיה של העיתונות הסובייטית הולך ומשתנה במהירות. העיתונות כבר איננה מכשיר לתעמולה ולהסברה בלבד, אלא גם לחשיפה ולביקורת. חשיפה זו כבר גרמה סילוק צמרות ביורוקרטיות ברפובליקות שונות. וגם במוסקווה כבר מדברים על „חוליגאניזם ודוגמאטיזם". בכל מקרה, עם ה„פראוודה" אי־אפשר ללכת למכולת. לכל היותר אפשר להשתמש בנייר כדי לגלגל סיגריה...

עכשיו הגיעה שעת־המבחן של המזכ"ל: מלת־המפתח היא „הפרסטרויקה" (PERESTROJKA), כלומר, בנייה מחדש של המשק והכלכלה הסובייטיים. גורבאצ'וב בוחר בעניין זה בדרך הפוכה מזו שהלך בה חרושצ'וב לפני רבע מאה. חרושצ'וב ניסה לשנות „מלמעלה" את המבנה של ארגוני־הגג הכלכליים. בסופו של דבר הוא נכשל והודח. גורבאצ'וב מנסה לשנות „מלמטה": שינויים במעמדם של תאים כלכליים יסודיים. מפעל, למשל. בימים אלה נעשים צעדים מעשיים ראשונים בביצוע ה„פרסטרויקה", בנייה מחדש של המשק הסובייטי.

ישיבת המליאה של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית דנה לאחרונה באותה „בנייה מחדש", וגורבאצ'וב חיזק את מעמדו בכך שהגדיל את מספר אנשיו בפוליטביורו – אלה שני אירועים רבי־משמעות. במרכזן התכנס הסובייט העליון ואישר חוק מיוחד המעניק עצמאות כלכלית למפעלים. זהו אבן הפינה של הרפורמה של המשק הסובייטי. החוק החדש ייכנס לתוקפו ב־1 בינואר '88 ויעניק אוטונומיה למפעל היחיד בכל הנוגע למימון עצמי, שיקולי השקעות וכיווני פיתוח. הסמכויות שבידי הנהלות המפעלים הורחבו משמעותית. חוק זה נועד לשחרר את המפעלים מטונות של ניירת והנחיות שהמיניסטריונים ומוסדות התכנון המרכזיים במוסקווה „הורידו" עליהם והנחיות שחנקו כל יוזמה מקומית. ואולם, בצד העצמאות הסמכות של המפעלים, יש גם אחריות. מפעלים ומוסדות בלתי־יעילים כיום, שיוסיפו להפסיד גם בעתיד – ייסגרו. יונהג, איפוא, נוהג קאפיטאליסטי – פשיטת רגל.

סוגיה עדינה נוספת היא סוגיית המחירים והסובסידיות. המגמה היא לשים קץ לעיוותים העצומים הקיימים בתחום המחירים בברה"מ. עיוותים אלה מאפשרים, למשל, לחקלאי לטוס מגרוזיה למוסקווה עם מזוודה מלאה ירקות טריים ולמכור אותם בשוק החופשי ברווח ניכר.

„מחירים, שהם פרי החלטה מלאכותית של פקידים, מזיקים באורח קיצוני למשק", אמר אחד ממקורביו של גורבאצ'וב בהתייעצות שקיימה צמרת המפלגה הקומוניסטית הסובייטית. הדובר הוא שליוקוב, מזכיר הוועד המרכזי. באותה התייעצות צוין שהמחירים הלא־ריאליים של חומרי גלם גורמים בזבוז משווע של משאבים לאומיים. התקציב כבר איננו יכול לשאת את סובסידיות העתק למוצרי המזון הנמכרים לתושבים בחצי ממחיר עלותם. ומה שווים מוצרי מזון זולים אלה, הרי במקרים רבים אי־אפשר כלל להשיג אותם בחנויות? היה זה רמז למה שצפון העתיד הקרוב לאזרחים הסובייטים: התייקרות ניכרת של מוצרי יסוד. אלא שבשל רמת היעילות הנמוכה של המשק כולו, התייקרות כזו לא תלווה בהעלאה מקבילה של שכר העובדים. מדוע? הסבר מאלף אפשר לקרוא בספרו של הכלכלן הסובייטי גנאדי ליסיצ'קין, „דרך התחתחים אל השפע": „כל עוד הפרות שלנו מניבות חלב ברמה של עז בינונית והרכבות שלנו נוסעות במהירות של גמל, אי־אפשר לתת לבני־אדם יותר ממה שאנו מייצרים. זהו החוק האכזרי של הכלכלה". מה הפלא איפוא שהשכר הממוצע בברה"מ הוא כ־190 רובל לחודש.

כאשר יתחיל מהלך תיקון העיוותים ברמת המחירים וייקור מוצרים, יתחיל גם מבחנו האמיתי של גורבאצ'וב. שכן, המוני אזרחים סובייטים, שעד כה נמנעה מהם רק נקניקה זולה, עלולים לגלות חוסר שביעות רצון ולהתחבר עם גורמים ביורוקראטיים בשלטון ובמפלגה שזכויותיהם המשוריינות מימים ימימה נפגעות מן הרפורמה כבר היום.

ואף־על־פי־כן, „עכשיו או לעולם לא", אומרים מצדדי הרפורמה הכלכלית בקרמלין. וגורבאצ'וב עצמו חוזר ומסביר בכל הזדמנות כי אין ברירה אלא לבצע רפורמה גדולה במשק הסובייטי. ולא – תחדל ברה"מ להיות מעצמה.

המשק הסובייטי הוא בין המפגרים ביותר, לפי כל קנה־מידה. הכלכלה הסובייטית איננה מסוגלת לספק רמת חיים נאותה לתושביה. יש מחסור של מוצרי יסוד רבים. אין ברה"מ שותפה במהפכה הטכנולוגית המשנה את פני העולם. אין כמעט מוצר תעשייתי סובייטי המסוגל להתחרות במוצרים הנמכרים בשוקי העולם. לפי הערכתם של הכלכלנים הסובייטים רק עשרה אחוזים מן התפוקה התעשייתית מגיעים לרמה הבין־לאומית. פריון הייצור של המשק נמוך פי שלושה־ארבעה מן המקובל בארצות המערב המפותחות. ועל כל זה מיתוספת גם העובדה שהמשק הסובייטי כמעט שלא צמח בשנים האחרונות. בשנה האחרונה תוכננה צמיחה של 3.5 אחוזים, אולם המשק הסובייטי צמח – על־פי סטאטיסטיקה רשמית – בכ־2 אחוזים בלבד. המשק הסובייטי כולו כבול בשרשראות אדירות של מעורבות ביורוקראטית, תכנון מרכזי כושל ועיוותים כלכליים עצומים. השיטה הכלכלית כולה חדלה לתפקד. אין זאת „תעמולה אנטי־סובייטית", אלא סיכום של עדויותיהם של כלכלנים סובייטים שפורסמו ברבים במהלך השנה האחרונה ולאחר ויכוחים אין־סופיים. הכלכלנים הם אנשי אקדמיה למדעים, ראשי מכוני מחקר כלכליים, אנשים שהשתתפו בכל הנסיונות הכלכליים של העבר הלא־רחוק. בעבר היותר־רחוק הצדיקו אנשים אלה ותירצו את כל העיוותים.

בדיונים אלה אמרו כלכלנים סובייטים המצדדים ברפורמה כלכלית: המשק שלנו מייצר גרעונות והפסדים בכל התחומים. הנסיון לתכנן את הכלכלה תיכנון מרכזי עד לפרט האחרון מביא לתיכנון שנשאר על הנייר בלבד... הנסיון להגיע לפיקוח על כל דבר מסתיים בהכרח בהעדר פיקוח ממשי על שום דבר... אצלנו מעמידים פנים כאילו אין אבטלה. ואולם, במקום עבודה שבמערב עובד בו פועל אחד, מועסקים בברה"מ שלושה ואפילו ארבעה פועלים. האבטלה הסמויה אוכלת את המשק הסובייטי..."

פרופ' טיגראן סרגייביץ' חאצ'אטורוב הוא איש האקדמיה למדעים, פרופסור לכלכלה באוניברסיטת מוסקווה מאז שנת 1945, היה עורך ראשי של „בעיות הכלכלה", ירחון כלכלי סובייטי מרכזי. לדעתו, מה שמתרחש כיום במשק הסובייטי איננו רפורמה בלבד אלא „שבירה רדיקאלית של הסדרים במשק". ה„שבירה" זו היא כורח המציאות, משום שפריון הייצור של המשק הסובייטי מצוי בשפל המדרגה. לכן, אין ברירה אלא להפעיל גם במציאות הסובייטית את חוקי ההיצע והביקוש, ולו בצורה מבוקרת. „כלכלת השוק" היתה טאבו בברה"מ במשך שנים רבות. פרופ' חאצ'אטורוב סבור, שבסופו של דבר יצטרכו גם בברה"מ להתיר את התפתחותו של המגזר הפרטי בשורה של שירותים וענפי עזר, כמו ביוגוסלוויה ובהונגריה: בתי־מלאכה ומוסכי רכב, בתי־קפה ומסעדות, שירותי רפואה פרטיים וייעוץ משפטי פרטי ועוד ועוד. „אין שום דבר רע ב„משק הפרטי", והרי הוא פועל גם כיום בצורות שונות, אם כי מתחת „לשולחן", אומר הפרופסור.

האגף הסיבירי של האקדמיה למדעים של ברה"מ הצטיין גם בעבר באי־הליכה בתלם. הכלכלן דוד קוקביץ' משמש שם סגן מנהל המכון לכלכלה. הוא מדבר בגילוי לב על הצורך לנטוש את השיטות של התיכנון המרכזי המפורט. לדעתו, במוסקווה צריכים לעסוק בעיקר בקביעת מנופים כלכליים, כמו מדיניות מחירים נכונה, מדיניות של תמריצים לניצול יעיל יותר של משאבים מקומיים והשקעות. „אל יתכננו לנו במוסקווה את תוכניות החומש המפורסמות. ישאירו למפעל היחיד לתכנן לעצמו את תוכניותיו...". לדבריו, השיטה של קביעת מחירים במשק הסובייטי פשטה את הרגל. לפי הערכתו, מחירי חומרי הגלם והאנרגיה בברה"מ הם נמוכים ב־25 אחוז לעומת המקובל בעולם ולעומת עלותם הריאלית. לעומת זאת, מחירי הציוד המיוצר בברה"מ מנופחים מעבר לכל מידה, שלא לדבר על העיוותים העצומים במחירי המוצרים החקלאיים. מסתבר, כי על סיבסוד מוצרי מזון בלבד מוציאה הממשלה הסובייטית סכום עתק של 60 מיליארד רובל לשנה. במסגרת הרפורמה יהיה צורך לייקר מוצרים אלה, אלא שההתייקרויות הצפויות קשורות ברמת החיים של התושבים, בגובה שכרם ובקצבאותיהם. בתהליך זה מתעוררות ממילא בעיות חברתיות ופוליטיות קשות. ואולם, הרפורמה בתחום המחירים היא בלתי־נמנעת, מתנבא הכלכלן הסובייטי.

בנקודה זו מרחיב את הדיבור גנאדי ליסיצ'קין, כלכלן, ראש מדור במכון לחקר הסוציאליזם באקדמיה למדעים של ברה"מ. הוא נמנה עם מה שמכונה בברה"מ „כלכלני השוק". כלכלן ליסיצ'קין הוא ממשיכם של שני כלכלנים סובייטים נודעים מתקופתו של חרושצ'וב בשנות ה־60, פרופ' ליברמן ופרופ' בירמן, שהלכו לעולמם. „בעבר הוקענו כטוטים. כיום קיבלנו התאוררות", אומר ליסיצ'קין בשיחה שניהל באחרונה עם עיתונאי יוגוסלבי ומוסיף: „ההתנגדות לחוקי השוק וליחסי סחורה־סחורה מקורה בתקופת סטלין שדחה את קיומם של חוקים אלה בכלכלה הסובייטית. עד היום סטלין נושף בעורפם של כמה כלכלנים שלנו... אבסורד גמור הוא לנהל מפעל המייצר טילים באותה שיטה שמנהלים מפעל המייצר נעליים. בעוד שבייצור טילים לצבא תיכנון מרכזי הוא מובן, הרי המפעל לייצור נעליים חייב להיתקל ב„סטיכיה של השוק". בדיוק כך ב„סטיכיה של היצע וביקוש" , מדגיש ליסיצ'קין.

כל מצדדי „הבנייה מחדש" של המשק הסובייטי מבינים שהדבר אינו פשוט כלל. צפויות מהומות משיתממשו צעדים בכיוון זה הלכה למעשה. רבים מזהים את הסוציאליזם עם דיור ומזון זול או אפילו חינם. ואולם גם המחסור הוא חלק מן השיטה החדשה. מתנגדי השינויים, והם לא מעטים, עושים הכול כדי להכניס מקלות בעגלת גורבאצ'וב. פה ושם נשמעים גם משפטים כגון: „אתם פוגעים בהישגי היסוד של הסוציאליזם והשלטון הסובייטי". לא זו בלבד שבמסגרת ההתמודדות הגדולה הזאת יהיה צורך לערער ולהחליש את מעמדה של השכבה העבה של הביורוקראטיה הסובייטית האדירה שהיא בעצם הבסיס של השיטה כולה, אלא שהציבור כולו בארץ גדולה זו יהיה במצב של חוסר ודאות ושל ציפיות. אנשים שבמשך שנות דור הורגלו למצב של „אין זול" ושהכול מוכתב מלמעלה, נכנסים למצב חדש של „יש יקר", מצב שבו יש ליזום. גורבאצ'וב מודה בכך ומכריז: „שנתיים־שלוש הקרובות יהיו הקשות ביותר"... אין ספק, המזכ"ל יודע על מה הוא מדבר.

גיורא גולדברג מאמין בחוק וסדר. ראיון / עמית דובקין

ואחרי הימין, ימין חדש

בספרו* „הימין החדש – חירות הפרט וסדר חברתי" מנסח ד"ר גיורא גולדברג, מרצה למדע המדינה באוניברסיטאות בר־אילן ותל־אביב, עקרונות קיצוניים מהמקובל בישראל. גולדברג מציג מניפסט החותר, לדבריו, לכונן הוויה טובה מן הקיימת: עקרונותיו ערוכים בתשובה לכשלון הימין המסורתי, נסיון לעורר את התפתחותו של ימין ישראלי חדש ולעורר ויכוח אידיאולוגי עם השמאל

בראשית שנות השמונים נעשה בישראל נסיון בעל מאפיינים גרוטסקיים להקים „ימין חדש" כתשובה לשמאל, לימין המסורתי של „חירות" ושל ה„מתונים" במפד"ל. אבי נסיון הנפל היה חבר הכנסת לשעבר מיכאל קליינר מ„חירות", שניסה לרכז סביבו קבוצה של פסידו־אינטלקטואלים ולפתח אידיאולוגיה חדשה. אותו „ימין", שהדמויות הבולטות בו היו קליינר ואביגדור ארסקין, איש קרית־ארבע, שאף להוליך את המשמרת הוותיקה ב„חירות" ב„התחיה" ובמפד"ל ולהתמוך בצמיחת שכבת מנהיגות „צעירה", כאריאל שרון, הרב דרוקמן, רפול ואחרים.

נסיונם של קליינר וארסקין קיבל ממדים גרוטסקיים כשנסעו לארצות־הברית, נפגשו עם ג'רי פולוול וניסו לעשות נפשות גם־שם. בביקורו בוושינגטון אצל מנהיגי „הרוב המוסרי" דיבר קליינר על ברית בין „הימין החדש" הישראלי והאמריקאי, שיבח את „שחרור גרנדה" ואת „שחרורה הקרוב" של ניקרגואה מידי הסאנדיניסטים. קליינר וארסקין הדגישו כל אותה עת את תפיסתם האנטי־סובייטית המשותפת ל„ימין החדש" בישראל ובארה"ב. בפעילותם באמריקה נעזרו השניים ברב היהודי ג'ייקובס, שנחשב לתומך מובהק של „גוש אמונים", וכן בפרופסור למדע המדינה מאוניברסיטת שיקאגו, פול איידלברג, שעלה ב־1979 לישראל והצטרף לסגל המרצים באוניברסיטת בר־אילן.

קליינר ושותפו ארסקין ניסו לאמץ את האתיקה הדתית־מוסרית של ג'רי פולוול ולהתאימה למציאות הישראלית. עקרונות אלה כללו בין השאר: איסור הפלות, הפעלת הסיווג „מיהו יהודי" באופן מחמיר ביותר, שלילת זכויות האדם מהומוסקסואלים, שלילת מדינת הסעד „המדכאת את החופש ומעודדת ספילות".

עד להופעת ספרו החדש של גיורא גולדברג ניסה „הימין החדש" הישראלי לחקות, ללא הצלחה יתירה, מודל „ימני" סינתטי, שנשאב מתנועות „הימין החדש" במערב, ובעיקר את המודל האמריקאי. ברוב המקרים היו ה„חידושים" המקומיים לא יותר מתרגום לטרמינולוגיה קצת שונה בקונטקסט „יהודי־ישראלי", כשהמרכיבים של דת, מסורת, משפחה, אומה, גזע, אתיקה־מוסרית ודומיהם נותרו על כנם. מעבר לזה, לעומת הצלחתם היחסית של הכומר ג'רי פולוול ושל „הימין החדש" המערבי־אירופי להגיע לקהל שומעים רחב, לא הצליח „הימין החדש" הישראלי לחרוג מעבר לאפיזודה, לקבוצה מצומצמת של אנשים בעלי יומרות פסידו־אינטלקטואליות.

המחבר, ד"ר גיורא גולדברג, מומחה למערכת הפוליטית הישראלית ומרצה באוניברסיטאות תל־אביב ובר־אילן, אומר בפתיחה לספרו, שאין בידיו פתרון מעשי זה או אחר למשבר הפוליטי־חברתי במדינת ישראל. הספר, לדבריו, הוא בבחינת מניפסט, מעין מצע רעיוני כולל, החורג מן הכאן והעכשיו. „החברה הישראלית משוועת כיום לחשיבה אידיאולוגית", הוא כותב. „השדפון ההגותי בולט במיוחד אצל הימין. הימין החדש אינו מבקש להציע מציאות מושלמת לכול, ולנצח, אלא הוויה טובה יותר מן הקיימת".

נקודת המוצא שלו קרובה אמנם אל זו של „הימין החדש" המקורי: המשפחה כערך העומד בפני עצמו, חריצות במקום העבודה, שמירת החוק והסדר ועוד, אך לאורך כל ספרו מדגיש גולדברג את ההבדל שבינו ובין „הימין החדש" נוסח ג'רי פולוול, הניאו־שמרנים באנגליה או „החזית הלאומית" הצרפתית. ראשית, חשוב לו לאזכר ש„הימין החדש" שלו הוא דמוקראטי ושולל מכול וכול אידיאולוגיה פוליטית אחרת. הוא גם יוצא נגד החשיבה האליטיסטית נוסח הניאו־שמרנים הבריטים, „החזית" הצרפתית או זו של ארסקין ושות'. „מי שיצא כאן מקופח כל הזמן", אומר גולדברג, „הוא דווקא המעמד הבינוני. בוא ואתן לך דוגמה קלאסית: „חירות" של שנות החמישים היתה מפלגה אליטיסטית מובהקת. עד לבחירות לכנסת ב־1955 היא היתה קבוצה אידיאולוגית מלוכדת, שהשכילה להגיד „לא" למפא"י ולשמור על הקו האידיאולוגי שלה; אם כי אין להתעלם מכך שהיתה לה תפיסת עולם צרה, שבין האידיאולוגיה שלה ובין הפרקטיקה הפוליטית כמעט לא היה קשר. ומה קרה בבחירות 1955? „חירות" הכפילה את כוחה בכנסת. ומה גורמת הצלחה זו? עיוות, ולאחר מכן נסיגה האידיאולוגית לטובת עשיית נפשות פופוליסטית אצל המצביעים. הם מתחילים לשתף פעולה עם בן־גוריון, אפילו בנושאים המנוגדים תכלית ניגוד לתפישת עולמם, כמו עקרון ה„ממלכתיות", המנוגד לחלוטין לתפישת עולמו של הימין. אחר־כך, ב־1962, הצטרפו להנהלת הסוכנות, שלוש שנים לאחר מכן הצטרפו להסתדרות וחתמו על הסכם גח"ל עם הליברלים, וההמשך ידוע. בקיצור, הימין הישראלי, במקום לפתח לו אידיאולוגיה פוליטית־חברתית־כלכלית עצמאית, הולך ונוטש אותה, ובלבד שייהנה בסופו של דבר מעוגת השלטון".

מה יש לנו כיום בשם מדינת הרווחה הדוגלת בביטול בשוויון? יש לנו אי־השוויון הגדול ביותר שיכול להיות. קח למשל את מושג השביתה. הלא זה דבר שאבד עליו כלח; הוא קשור לקונטקסט של המאה ה־19 של יחסים ישירים בין עובד למעביד

גולדברג ממשיך ומבקר ביתר שאת את הימין הישראלי שלאחר מהפך 1977. הוא מכנה את נצחון הליכוד באותן הבחירות כנצחון בעל צביון „פירוסי" מובהק. הוא משרטט תהליך של מיקח וממכר, שבסופו עברו רבים מאנשי תנועת העבודה והבן־גוריוניסטים אל שורות הליכוד. „תאר לך אנשים כמודעי, שרון ולוי, שהשקפת עולמם הכלכלית רחוקה מן הימין כרחוק מזרח ממערב, מנהיגים את ממשלות הליכוד, ודווקא אנשים בעלי אידיאולוגיה „ימנית" צרופה, כמעט שאין בנמצא. איך אפשר להסביר את העובדה שבגין היה צריך לעשות מאמצים אדירים כדי לצרף את חיים לנדאו לממשלתו ואיך תסביר את זה שלאיש ימין מובהק כשמואל כ"ץ הציע בגין בהתחלה להיות שר החוץ, אחר־כך שר להסברת חוץ, אחר־כך רק יועץ, ולבסוף גם זה לא?"

גיורא גולדברג: חוק, משמעת, הרתעה

גולדברג מוסיף ואומר, שהעובדה שעד כה לא צמח בישראל „ימין חדש" של ממש טמונה בעובדה שגם „השמאל החדש" הישראלי צמח באיחור לעומת השמאל החדש בחו"ל. התפתחות ימין חדש שהוא מבקש לעודד דרך ספרו היא, לדבריו, רק עניין של זמן.

אתה רואה את עצמך במזוהה עם הניאו־ליבראלים במערב. האם אינך מודע לעובדה שרבים מהם מחזיקים בהשקפות אנטי־דמוקראטיות ותומכים בגירוש זרים, למשל?

גולדברג: השאלה היא במי מהניאו־ליבראלים מדובר. אישית, אינני נמנה עם הסבורים כי יש לנו כיום זכות מוסרית לגרש את ערביי יהודה ושומרון. ב־1948, למשל, היתה לנו, לדעתי, זכות כזו משום שערביי ארץ־ישראל ניסו לחסל אותנו. ב־1967 – אחרי מלחמת ששת הימים, שהיתה מלחמה שאנחנו פתחנו בה – נוצרה מציאות חדשה. באופן עקרוני אני מצדד בהגברת ההתיישבות בשומרון עד כמה שאפשר, אבל לא בגירוש ערבים. במה אני כן בעד? לחוקק חוקים שעל־פיהם כל מי שיפגין או יסית או יזרוק אבנים, יסולק לירדן.

אפשר, אם כן, לכנות זאת בשם „גירוש עדין"...

גולדברג: בשום פנים ואופן לא! אין זה מנוגד כלל לעקרון חירות הפרט, עד לגבול שבו אין פוגע בבטחון המדינה. אבל לא הייתי מכנה זאת „גירוש".

מה, אם כן, הגישה שלך לגבי מיעוטים בתוך גבולות הקו הירוק, ומיעוטים בכלל?

גולדברג: אם נקודת המוצא היא הרעיון שזוהי מדינה יהודית, הרי שבספר הכול התויה בספרי היא לטובת ערביי הארץ ומשפרת את

אינני נמנה עם אלה הסבורים כי יש לנו כיום זכות מוסרית לגרש את ערביי יהודה ושומרון, אך צריך לחוקק חוקים לפיהם יסולק לירדן כל מי שיפגין או יסית או יזרוק אבנים

מצבם לעומת המצב הנוכחי. אתה ספקן? בוא תראה. אני, למשל, נגד חינוך ממלכתי ובעד חינוך עצמאי בשם חופש הפרט. וזה אומר שלזרם העובדים יהיה החינוך העצמאי שלו, ל„אגודת ישראל" יהיה החינוך העצמאי שלה, ל„גוש אמונים" תהיה רשת החינוך שלו, וכך גם לגבי המיעוט הערבי. תהיה לו מערכת של סמלים, דגל, חגים לאומיים, לימודי דת. ברור שלא יתאפשר להם ללמוד לפי האידיאולוגיה של אש"ף. גם אתה לא היית רוצה שילמדו לפי תוכנית לימודים המתנגדת לקיומה של המדינה. אבל לגבי כל השאר? הם יהיו חופשים ללמוד את הכול. אני רוצה להפתיע אותך, אני מתנגד באופן עקרוני לממשל הצבאי שהיה בקו הירוק עד 1965 ונגד קיום הממשל הצבאי ביהודה ושומרון. אני גם נגד אי־שילובו נציגי רק"ח בוועדת החוץ והבטחון רק בשל החשש מעבירות בטחוניות. אני גם לא מתנגד לכך שיהיו בממשלה שרים ערבים. זה לא דמוקראטי שאין.

וראש ממשלה ערבי?

גולדברג: זו הלא מדינה יהודית...

אתה לא חושב שיש בכך התנהדות? במה, למשל, הפרק שלך ב„חוק וסדר" שונה במהותו מההשקפה של ג'רי פולוול לגבי חטא ועונש?

גולדברג: השקפתי איננה אוסרת פורנוגראפיה, זנות והומוסקסואליות. אינני מצדד בזה חלילה, אבל אינני רואה כל דרך למנוע זאת, ואינני חושב שממשלה כלשהי תצליח לטפל בכך. מה שאני מציע זה לשלוח את העבריינים „הקטנים" למעין „שטח הפקר" שאין בו חוק וסדר, ושבו יוכלו לעשות כאוות נפשם. בקיצור, להוקיע אותם מן החברה. עבריין שיתפרץ דווקא ללכת לבית־סוהר לפרק זמן קצוב – שישלם על תקופת כאסרה. מדוע אנחנו, האזרחים הגונים, צריכים לשלם על פשעים שמישהו אחר עושה. האנשים שחטאו איבדו למעשה את זכויות האזרח שלהם, אף שאינם ראויים לבידוד... לעומת זאת, אני בהחלט מצדד בעונש מוות למחבלים, רוצחים, אנסים ושאר מבצעי פשעים אלימים.

וגם בהענקת סמכויות שיפוטיות לקציני משטרה. האם אין זו הצעה למדינת משטרה?

גולדברג: זה פירוש לא נכון. אני מבקש אמנם להתיר לקציני משטרה לשפוט, כדי להקל על המערכת הביורוקראטית וכדי לקצר סבל מיותר של עינוי דין. אבל רק לקציני משטרה שעברו הכשרה מיוחדת, ורק לעבירות קטנות ולסכסוכים בעלי אופי מוגבל.

עמדתך בשאלות דת ומדינה איננה ברורה. ~~מצד אחד אתה מתנגד להפרדה ביניהם, מצד אחר ניזוק חופש הפרט.~~

גולדברג: אין כל סתירה. למשל, בנושא שמירת השבת. אני מציע בספרי שיהיו טריטוריות שבהן יגורו דתיים, ואסור יהיה לנסוע שם ברכב בשבת או לבצע כל חילול שבת. אבל כל זה במסגרת הפרט ולא במסגרת ממלכתית. כשם שאני מתנגד למעורבות כלשהי של המדינה בענייני הפרט, כמובן עד גבול מסויים, כך גם אינני חושב שמתפקידה של המערכת הפוליטית לטפל בנושאים תרבותיים או דתיים. אבל בישראל מטבע ההגדרה יש בעיה: ישראל מוגדרת כמדינה יהודית, ולכן אסור, למשל, שתהיה תחבורה ציבורית בשבת או טלוויזיה ורדיו ממלכתיים. אני מציע שיהיו חברות אוטובוסים פרטיות, שיהיו תחנות רדיו וטלוויזיה פרטיות, ושכל אחד בתחום הפרט שלו יעשה כראות עיניו. אתה רוצה בשבת לנסוע לים? אתה רוצה לקרוא עיתון שיוצא בשבת? ללכת לקולנוע בשבת בצהריים? אין כל בעיה. אבל לא לעשות דברים שיבואו על חשבון חופש הפרט של שומרי מסורת, הוא שלא בצינורות הממלכתיים.

זה מעלה שתי שאלות. אתה נשמע לפתע במצדד בממלכתיות, ונוסף על זה, האם אתה רואה בכלל סיכוי ריאלי להפרדה שכזו, האם אין זו מעין רמאות ממלכתית, כדי לעבור את הארוך?

גולדברג: עקרונית, אני נגד ממלכתיות ובעד יוזמה פרטית. לו הייתי חי בחוץ־לארץ, הייתי מצדד בהפרדת דת ממדינה, אבל, כאמור, ישראל היא מדינה יהודית, ובנושא זה אני חייב לחרוג מהעקרון. ולשאלה השנייה: אינני יודע. חשוב שתזכור שאני מציע את זה כפרוגרמה לא מחייבת. מי שיקרא, שישפוט כראות עיניו.

לכל אורך הספר אתה מדבר על פלוראליזם: פלוראליזם דתי, פלוראליזם תרבותי, פלוראליזם כלכלי. נשאלת אם כן השאלה, האם, בסופו של דבר, המכניזם השלטוני שאתה מציע אינו סותר את אותו פלוראליזם?

גולדברג: בוא נדבר על השיטה הכלכלית שאני מציע. בשיטה הכלכלית שלי אני יוצא נגד הימין הישן שהתמסד אצלנו וגם בחוץ־לארץ, שאימץ את הרעיון של מדינת הרווחה. אני יוצא גם נגד מי שקוראים אצלנו „ליבראלים", אשר המירו את מצעם הכלכלי־הימני בנתחים הגונים מנזיד העדשים, רווי טובות ההנאה, של התחברות עם תנועת החירות. הדבר הותיר חלל בולט במצע הכלכלי אצל הימין. לעומת זאת, מה יש לנו כיום בשם מדינת הרווחה הדוגלת בביטול בשוויון? יש לנו אי־השוויון הגדול ביותר שיכול להיות. עם כל מיני מונופולין וטראסטים הפוגעים קשות ביחיד ובחברה. קח, למשל, את מושג השביתה. זה הלא דבר שאבד עליו כלח; הוא קשור לקונטקסט של המאה ה־19 של יחסים ישירים בין עובד למעביד, אבל לא לתקופתנו אנו. וזה בשם הצדק והשוויון... השיטה שלי גורסת, לעומת זאת, שוק חופשי עם ביטול סובסידיות, אבל מתנגדת בכל תוקף, למשל, ליצירת מונופולין וטראסטים למיניהם. אני גם בעד שכר מינימום לעובד, אבל נגד מתן סעד כלשהו, אלא אם כן כלו כל הקיצין, והמדינה תהיה חייבת להתערב. לסיכום: נכון שהמדינה צריכה להתערב בתחומים שונים, אבל רק במידה מוגבלת, ולא מעבר לדרוש.

אתה כותב שיש להשאיר את החינוך בידי ההורים, ואף מחייב עונשים גופניים לילדים במידת הצורך.

גולדברג: חיובי. למדינה אין זכות להתערב בחינוך הילדים. אבל ברור שטובת החברה דורשת שמדי פעם יכו ההורים את ילדיהם. בינינו לבין עצמנו, מה עדיף: לראות את ילדיך מידרדרים לסמים, ושלא נדע, לכל מיני דברים אחרים, או להכות אותם מדי פעם, כשדברים כאלה לא יישנו?

אתה מצדד בספרך במשטר נשיאותי חזק, ולידו פרלמנט בגוף מבקר. זה מזכיר יותר את הדגם הדה־גולי־אמריקאי של נשיא־דיקטטור עם פרלמנט במעט קישוטי, מאשר את המודל האמריקאי של נשיא וקונגרס.

גולדברג: השיטה הנשיאותית עולה בהרבה על המפלגתית הקיימת. במקום הפיצול לכל מיני מפלגות קטנות וחוסר יכולת למשול כראוי, יהיה, לפי הצעתי, נשיא חזק הנתמך על־ידי רוב בפרלמנט, שיוכל לבצע את מדיניותו ללא הפרעה. מדיניות החוץ, הבטחון והמדיניות הכלכלית, כשצריך, יהיו באחריותו הבלעדית, כשהפרלמנט נמצא במקביל כגוף מבקר ובודק.

משמע, כן דומה לדגם האמריקאי?

גולדברג: הייתי נזהר מלעשות את ההשוואה הזו במקומך. האם השיטה הפוליטית הקיימת, המאפשרת התפצלות בלי גבול למפלגות קטנות, או מה שמכונה „ממשלת אחדות לאומית" שמאפשרת לכל הפרטנרים את הלוקסוס שלא להחליט עדיפה בעיניך?

מי הכוחות שאותם אתה רואה כמגשימים את התוכנית שלך?

גולדברג: אין זה מתפקידי לקבוע. התפקיד שלי כאינטלקטואל הוא לחשוב ולא לעשות. בעקרון אני פוסל הצטרפות של אינטלקטואלים למפלגות פוליטיות, כמו שקרה בשעתו לאנשי חוג של מפלגת העבודה. אין תחליף, לדעתי, למשקל של איש אקדמיה או כל איש רוח, הנשאר מחוץ למערכת העשיה, ומבחינה זו אני סבור, שעמוס עוז למשל, עושה את הדבר הנכון. יש לי אגב, „אני מאשים" גדול כנגד אנשי הרוח של הימין, על שהם ממשיכים עד עצם היום הזה

לשלוח את העבריינים הקטנים למעין שטח הפקר שאין בו חוק וסדר, שם יוכלו לעשות כאוות נפשם; בקיצור, להוקיע אותם מהחברה

להצטנף בפינתם תחת המטריה האקדמית. מעניין, הם כנראה חוששים שאם ייחשפו, לא יהא זה מכובד לאינטלקטואלים שכמותם להיות מזוהים עם לאומנות, דת ופאשיזם. אבל אם תשאל אותי, אני לא רואה את עצמי בשום פנים ואופן כאינטלקטואל מגויס. לא תשמע אותי אומר „כזה ראה וקדש" על תורת ז'בוטינסקי או בן־גוריון, או כל אחד אחר ולגבי שאלתך: ברור שאני מקווה שמתוך המחנה המרכיב את הליכוד והתחיה יצמחו האנשים שיוכלו לבטא את הרעיונות שלי.

חציית הקווים הזו מהאקדמיה לפוליטיקה לא מפריעה לך?

גולדברג: אין זו חציית קווים. הייתי ונשארתי איש אקדמיה, ואיני מתיימר לרוץ לפוליטיקה. ברור שהרשיתי לעצמי מותרות בכך שבספרי „הימין החדש" חבשתי באופן זמני כובע לא כל־כך אקדמי.

איך מתייחסת הקהילייה האקדמית לסגנון הספר? לעצם הוצאתו במתכונת של ספר פופולארי?

גולדברג: עד כה לא נתקלתי בהתקפות. להיפך, אני מאמין שדווקא עצם הוצאת הספר במתכונת כזו תתרום בעתיד הקרוב לוויכוח אידיאולוגי ענייני. ואתה יודע מה? אני תולה תקווה גדולה דווקא בשמאל בעניין זה. עובדה, שדווקא עיתון „דבר" הוא הראשון שפנה אלי בעניין הספר.

* „הימין החדש – חירות הפרט וסדר חברתי" מאת ד"ר גיורא גולדברג. הוצאת „כיוונים", 1987, 242 עמ'.

ראה אור בהוצאת „כיוונים"

אחרי ההוצאה שהסכימה להוציא את ספרו של ד"ר גולדברג עומדת משפחת סנדלר, משפחה רחובותית ותיקה המזוהה עם תנועת העבודה. הוצאת „כיוונים" הוקמה לפני כשלוש שנים והוציאה עד כה ספרות אקדמית מתורגמת בנושאים פסיכולוגיים וכלכליים וספרי לימוד שונים.

„לא היתה לנו בעיה עם הוצאת הספר", אומר אריה סנדלר, מנהל ההוצאה. ראשית, מדוע לא יוציא גם הימין ספר אידיאולוגי? שנית, דווקא האפשרות שהספר יעורר מחלוקת ציבורית הניעה אותנו לפרסם אותו. גולדברג כתב בהקדמה לספרו תודה על כך שהסכמתי לפרסם את הספר על אף ניגודי הדעות שבינינו. פסלתי את ההקדמה, מכיוון שלא היתה רלוונטית בעיני. אינני מסכים כמובן עם רוב ההנחות וההצעות שמציע גולדברג, אף כי יש חלקים מסויימים בספר, הדנים במדיניות כלכלית וחברתית, שאתם אני נוטה להזדהות".

המהגרים. גולת ברייטון ביץ', עליה 87/ מרים פוקס, ניו־יורק

הם רצו חופש ובחרו בגטו

"אני מאוד אוהב את ישראל, ישראל בלב שלי", מכה מיכאל על חזהו. "אנחנו, היהודים מרוסיה, בוכים כשקורה משהו בישראל, אבל אנחנו אוהבים את אמריקה, אמריקה טובה אלינו, אמריקה זו הארץ שלנו". יהודים רוסים בפרברי ניו־יורק. האנגלית שלהם עילגת, התרבות קהילתית רוסית. הקשר עם הסביבה האמריקאית כמעט לא קיים – 300 משפחות אמריקאיות נתבקשו להושיט עזרה, שליש ענו – ועל ציונות בכלל לא מדברים. בניו יורק מתעצבת גולה יהודית במהדורה חדשה. הם לא עלו ארצה, הם נסעו לאמריקה להיבנות בה

בוקר של יום קיץ חם ולח. בצד המזרחי של מנהטן שמי עופרת, הטמפרטורות מטפסות ועולות. בצהרים יגיע החום ל־34° והמוני אדם נדחפים ברכבת התחתית בדרכם למשרדים ולבתי העסק.

אני בדרכי לברייטון ביץ' בברוקלין, מקום מושבם של 30,000 מהגרים יהודים מברית־המועצות. 45 דקות של נסיעה מביאות אותי ממנהטן המתוחכמת של ה"יאפיס" ואילי־הממון של הוול סטריט לברייטון ביץ' המתעוררת. כבאתי לרציף מקדם את פני משב רוח רענן וריח ים שמוכרים לי כל כך מימי ילדותי בתל־אביב.

ברחוב הראשי חופרים ביוב, הכביש הרוס, דחפורים רועשים ובצידי הדרכים ברץ ואשפה מעורבבים זה בזה. המדרכות מלאות עם רב. נשים בשמלות קיץ חשופות עורכות קניותיהן. גברברים במכנסים קצרים וסנדלי־אילת מתגודדים בפינת הרחוב, חולצות טריקו הדוקות, קופסאות סיגריות בשרוול, תליוני זהב גדולים על חזיהם השעירים. אמהות צעירות דוחפות עגלות ילדים. ילדות קטנות עם סרטים בשערותיהן מלקקות גלידה.

רחוב אחד באורך של קילומטר.

האם לנגד עיני תל אביב של שנות ה־50? שכונת התקווה של שנות ה־70? הצלילים מחזירים אותי למציאות, ברייטון ביץ' של שנות ה־80, השפה הרוסית שולטת. ילדים וזקנים בכל פינה מדברים בשפה הרוסית. מעל החנויות הרבות שלטים באנגלית, ברוסית ולפעמים גם ביידיש.

ברייטון ביץ' ממוקמת במזרח ברוקלין על חוף האוקינוס האטלנטי. בשנות ה־20 ידעה השכונה שנים טובות. יהודים רבים, פליטים ממזרח אירופה, הקימו בה את ביתם וניהלו בה חיי תרבות והווי יהודיים. כל אלה הנציח אחד מבניה היותר־מפורסמים, המחזאי ניל סיימון, במחזהו האוטוביוגרפי "זכרונות מברייטון ביץ'".

בסוף שנות ה־60 היתה זו שכונה מוזנחת שרבים מבניה נטשו אותה ונדדו למקומות יוקרתיים יותר. בתים רבים עמדו ריקים, ועזובה פשטה בהם. היה חשש שגורלה יהיה כגורל דרום ברונקס שבה התמקמו סוחרי סמים ואחרים פושעים הונות.

ואולם בשנות ה־70, כשברית המועצות פתחה שעריה ויהודים רבים הורשו לצאת – בחרו רבים, כידוע, להגר לארה"ב. רבים מהם באו מהעיר אודסה שעל שפת הים השחור. הראשונים שהגיעו לניו יורק גילו את ברייטון ביץ'. היו בה דירות ריקות לרוב, מחיריהן היו זולים והאוקינוס הזכיר להם את ביתם. השכונה עברה מפה לאוזן, ברייטון ביץ' התמלאה במהגרים יהודים מרוסיה ובה הם הקימו את ביתם החדש. כיום חיים כאן כ־30,000 מהגרים יהודים מברית המועצות, או בעגה הישראלית "נושרים", והם כ־40 אחוז באוכלוסית השכונה. השכונה הגוססת התעוררה לחיים. נפתחו בתי עסק, מסעדות, בוטיקים, מכוני יופי, הכל על טהרת היוזמה החופשית. בתים ישנים שופצו, הגינות הקבלות החלו ללבלב ומחירי הדירות הרקיעו שחקים.

רוב הבאים הגיעו מאודסה. רובם ממעמד הפועלים, בעלי השכלה תיכונית או חינוך

היכן היא מנהטן עם גורדי השחקים, המסעדות היקרות וחנויות הכליבו המפוארות? והיכן גילה, רמות אשכול, בת־ים וחולון? מרחק שנות אור. מדוע הם כאן, אני שואלת את עצמי

מקצועי, והיו לסוחרים ובעלי עסקים קטנים. שאר המהגרים באו ממרכזי ברית־המועצות, מוסקבה ולנינגרד, ובין אלה בעלי השכלה גבוהה ובמקצועות חפשיים כגון רופאים, מהנדסים, אנשי מחשב ומורים באוניברסיטאות.

"למרות שרוב הפליטים מרוסיה הם בעלי השכלה כללית רחבה, השכלתם ביהדות מצומצמת ביותר", מספרת פאולין בילוס המרכזת את פרוייקט "ארי" – פעולה למען מהגרים מרוסיה כאן הוסדר ב־1975. מתוך חדר אחד, במרכז הקהילתי של הקהילה היהודית בשכונה, המחולק במחיצות לתאים תאים, בתנאי נוחות מינימליים, מספקים עובדי הפרוייקט שרותי ייעוץ באשר למציאת עבודה, בעיות בריאות, והתאמה לבתי ספר ומציאת דיור. כן מארגן המרכז חגיגות בחגים, פעולות חינוך לילדים וכיתות להוראת השפה האנגלית שבהן משתתפים כ־500 עד 600 איש לשנה.

מצויידת במידע זה עזבתי את המרכז הקהילתי של יהודי ברייטון ביץ' עם המלצה לבקר בבית הכנסת המצוי מהלך שלושה רחובות.

ברחוב צדדי נקי ומטופח, בבנין בית הכנסת הבנוי לבנים אדומות, פגשתי את הרב. בחדר קטן במעלה המדרגות ישב הרב ליד מכתבתו הצנועה. בחדר ישנם גם כסא, ספה ישנה וארון ספרי קודש. על הקירות האפורים תמונות של רב עטוף תפילין בקרב חסידיו. הרב לבוש שחורים וזקן שחור מעטר את פניו חמורי הגיל, מספר: "רוב הבאים מרוסיה יודעים מעט מאוד על ההיסטוריה והדת היהודית יש גם שאינם יודעים את הקשר שבין יהדות וישראל. "יהדות לגביהם" ממשיך הרב, "פירושה להפגש בבית הכנסת ביום כיפור ובשמחת תורה". במסגרת קליטת המהגרים פתח הרב בבית הכנסת כיתות ללימודי יהדות, היסטוריה יהודית ואנגלית, בהם משתתפים כ־100 איש. מסורת היא אצל הרב לארגן סדר פסח מסורתי לכ־300 איש, ובמהלכו הוא מסביר ומלמד את המשתתפים את הלכות הסדר, ואז בשעותיו היפות ביותר מתמלא בית הכנסת עד אפס מקום. "ועוד רבים מצטופפים ברחוב", מספר הרב בגאווה. רבים? 300 איש מתוך אוכלוסיה של 30,000. הרב מתאמץ ככל יכולתו, אבל אין רבים כמותו. יצאתי מאפלולית חדרו לרחוב הסואן. החום מכביד, האוויר עומד, רעש הרכבת מעל לראשי. שמתי פני לעבר משרד ועד הקהילה היהודית של ברייטון ביץ'. בקושי כשראיתי את השלט, נכנסתי לחדר המדרגות ועיני חשכו. על כל מדרגה כ־20 בדלי סיגריות, אבק שהצטבר בזה שנים דבוק למדרגות כסית. לרגע היסטרי,

אך המשכתי בדרכי. בקומה השניה בדירה קטנה נמצא המשרד. רצפת המשרד במצב דומה לזו בחדר המדרגות, החלונות סגורים, האויר מחניק. כעשרה כסאות ניצבים בפינת ההמתנה. במשרד השני שולחנות כתיבה ופקידה כבדת גוף וחסרת סבלנות מקבלת קהל. השעה 11:00 בבוקר. בחדר ההמתנה כשש נשים וגבר אחד חובש מגבעת קש. הם ישבו בסבלנות וחיכו כשבידיהם פתקים מהוהים כתובים בכתב יד. הרב, שלו המתינו כולם, עדיין לא הגיע. הנכים הוזמנו לשעה 10:00. היו שם אם ובתה, שמונה שנים בארה"ב. מדברות אנגלית עילגת אבל מספיקה כדי לספר לי עד כמה הן אוהבות את אמריקה. והיתה שם אישה נפוחת־רגליים שהסתכלה עלי בחשדנות רבה כשהתוודיתי שאינני דוברת רוסית. "סבי וחכי", אמרה לי והוציאה סנדוויץ' עם ביצה. היתה שם גם אשה אחת מוותיקות השכונה שהתלוננה שבגלל כל "הרוסים האלה" היא מקופחת.

בשעה 12:00, לתדהמת כולם, עזבתי את משרדי ועד הקהילה היהודית. כולם ישבו עדיין – ועדיין בסבלנות – וחיכו, למי? למה? איני יודעת, אבל אני לשם לא אחזור. למדתי שאין מבזבזים כאן כסף על משרדים ואדמיניסטרציה, וגם לא על יעילות ונקיון.

שוב אני משוטטת ברחוב ללא מטרה. מציצה למכולת שמזכירה את זו של שטרן ברח' ריינס. מציצה לבית קפה. שולחנות פורמייקה, כסאות ברזל, כמו במסעדה מזרחית בירושלים. היכן היא מנהטן עם גורדי השחקים, המסעדות היקרות וחנויות הכליבו המפוארות? והיכן גילה, רמות אשכול, בת־ים וחולון? מרחק שנות אור. מדוע הם כאן, אני שואלת את עצמי.

מיכאל, ליאון, יורי וחבריהם עסוקים בבניית מעדניה בסמוך למסעדתם שליד בית הקולנוע. עצרתי, "האם אתם רוסים?" שאלתי. "לא, אנחנו יהודים מרוסיה", תיקנו אותי, והפנו אותי למשרדם שבמסעדה.

מיכאל בן 40, נמוך קומה ומוצק, נשוי לאישה לא יהודיה ולהם שני ילדים. ילד בגיל בית־ספר ובת נשואה לבחור יהודי. החתונה נערכה כדת וכדין, עם חופה וקידושין. "הייתי הורג אותה אם היתה מתחתנת עם חזיר", לוחש לי מיכאל בסוד. על ישראל שמע מפי סבו עוד בהיותו ילד. מיכאל ומשפחתו הגישו בקשה להיתר יציאה מברית־המועצות לישראל. אחרי שישה חודשים נענו בחיוב. מיכאל מספר שרצה לעלות לישראל, אך אשתו התנגדה, היא פחדה שבנם הקטן ייאלץ לשרת בצבא.

לא קשה היה לשכנע את מיכאל. הוא עצמו שרת בצבא האדום בשנות ה־60 ונותק ממשפחתו למשך שלוש שנים שבהם נלחם בגבול בין סין לברית המועצות. בוינה הודיעה המשפחה לנציגי הסוכנות שהחליטו לנסוע לארה"ב. מוינה לרומא, מרומא לדיס פוי, ואחרי כמה חודשים הגיעו מיכאל ומשפחתו לניו־יורק. היו להם חברים בברייטון ביץ' ולכן החליטו להשתקע בה. באודסה היה צבעי. אחרי חודש לימוד אנגלית מיכאל מצא עבודה במקצועו. חמש שנים עבד כצבעי. ואז פגש בליאון – כיום חברו ושותפו – והשניים פתחו מסעדה. למיכאל יש אחים ואחיות באודסה המחכים כבר עשר שנים לאשרת יציאה. וכשסוף סוף יקבלו אותה, הם יבואו לאחיהם בברייטון ביץ'. לדבריו, מצבו הכלכלי טוב ביותר. המסעדה שלו ומועדון הלילה סלידה כסנטנים. "עובדים אצלי גם זמרים מישראל. צביקה פיק ושימי תבורי", מתגאה בפני מיכאל. עדיין לא היה בישראל, אך הוא מאוד רוצה לבקר בה. "אני מאוד אוהב את ישראל, ישראל בלב שלי", מכה מיכאל על חזהו. "אנחנו, היהודים מרוסיה, בוכים כשקורה משהו בישראל, מאוד רוצים לעזור, אבל אני אוהב את אמריקה, אמריקה טובה אלי, אמריקה זו הארץ שלי".

כאן הצטרף לשיחה ידידו ושותפו ליאון, מכנסי שיפר קצרים, חולצה שחורה פתוחה, חזה חשוף, על צוארו תלוי תליון של דרקון משובץ ביהלומים. לליאון כלל לא היו היסוסים ביחס ליעד נסיעתו לאחר שקיבל אשרת יציאה ממוסקווה. היה לו ברור שהוא ומשפחתו נוסעים לארה"ב. לליאון אישה יפהפיה, שעבדה כרופאה בברית־המועצות, ושני ילדים. הגדול מסיים את לימודיו באוניברסיטת ניו־יורק ובכוונתו ללמוד לתואר מוסמך במנהל עסקים. את השכלתו התיכונית רכש בבית־הספר של הכנסיה האורתודוקסית הרוסית במנהטן. "זה בית ספר מצויין, ולא מלמדים בו דת בכלל" מסביר לי ליאון ומוסיף, "90% מהתלמידים שם הם יהודים. בזכות בית הספר הזה בני הגיע ללמוד באוניברסיטה".

ליאון מספר שבברית המועצות עבד כמהנדס. כשהגיע לארה"ב הלווה לו חבר כסף וכך פתח את המסעדה בשותפות עם מיכאל. לאחר שמונה שנים הוא בעל עסקים רבים. הוא עזב את ברייטון ביץ', קנה בית באיזור יוקרה בקווינס ומספר ששכניו הם האחים נקש, בעלי ג'ורדאש־ג'ינס. לליאון אין ספק מה חשוב בחיים. "החיים קצרים ואין לבזבז זמן, יש לעשות כסף ולהצליח, לחנך את הילדים ולתת להם מכל טוב", מתמצת ליאון את תורת חייו ומסכם כחברו, "ישראל, כן, קרובה ללבי אבל אמריקה זו הארץ שלי".

לפני צאתו העזתי לשאול מדוע, לדעתם, יהודים מברית המועצות אינם עולים לישראל אלא מעדיפים את ארה"ב? וליאון ענה לי ללא היסוס, "ומדוע 700,000 ישראלים חיים בניו־יורק? מי שרוצה חופש בא לארה"ב. ויכוח על נושא זה היה בלתי אפשרי. מיד הועלה החשש שמא אנו סוכנות של ממשלת ישראל. בטרם נפרדנו הזמינו אותי לבקר במסעדתם ולחזות במו עיני "בחיים הטובים".

ביום ששי בערב ביקרנו במסעדה. שורות שורות של שולחנות ארוכים ערוכים במיטב המזון המסורתי של יהודי רוסיה, וכמובן בקבוקי וודקה למכביר. נכנסנו בצנעה והתיישבנו בפינה. באותו ערב נערכה במסעדה מסיבת יום הולדת של אחד החברים. הקרואים במיטב מחלצותיהם, נשים עבות גוף בשמלות הדוקות, עקבי סיכה גבוהים ושיער מתומצן, תזמורת, זמר רוסי מישראל העונה לשם ארקדי, זימר "ישראל, ישראל, ישראל" ועוד ממיטב הרפרטואר של דוכני הקסטות שבתחנה המרכזית בתל־אביב. זמרת כושית שרה שירים על טהרת השפה הרוסית. הצגת התרבות האמריקאית, רקדנית סטריפטיז שהופיעה על הבמה בתחילה ברמות גורילה ולאט לאט התפשטה כליל ואז נתנה לחתן השמחה נשיקה ושרה לו "יום הולדת שמח".

סעודה כיד המלך: לקס ודג מלוח, גפילטעפיש וחזרת, חצילים וביצה רוסית, כרוב במילוי בשר, ומיני בשר קר, כשר בגריל שרימפס ולובסטר ועוגות וממתקים, בשטפו בוודקה שזורמה כמים. כל זה הוגש בידיו האמונות של דני שעלה מרוסיה לישראל וירד ממנה לארה"ב. ידידינו מיכאל וליאון הצטרפו לשולחננו ואיתם כמה מידידיהם. וכשראשינו וראשם מלאים אלכוהול נשמעו מפיהם פה ושם מילים ביידיש ועוד פעם סיפרו לנו כמה הם אוהבים את ישראל אבל "אמריקה, אמריקה זו ארץ החלומות".

יום חדש, אני שוב ברכבת בדרכי לשכונת בנסון־הרסט בברוקלין. מרחק כמה תחנות מברייטון ביץ'. במרתף המרכז הקהילתי של הקהילה היהודית, בחדר צר ודחוס עובדות שלוש נשים. כולן דוברות אנגלית במבטא רוסי כבד, כולן יוצאות רוסיה. מירה, מרכזת את פרוייקט קליטת יהודי רוסיה בשכונה, היא אישה בשנות החמישים המאוחרות, שערה שחור כעורב, פניה מחייכים ומאירי עינים.

לפני שבאה לארה"ב היתה מורה לשפה וספרות רוסית בבית־ספר תיכון, בעלה היה מהנדס מכונות. הם התגוררו בעיירה קטנה על גבול צ'כוסלובקיה. לפני תשע שנים עזבה המשפחה את ברית המועצות. הבעל רצה לעלות לישראל כי שם מתגוררת אחותו מאז שנות החמישים, אבל מירה, ששלטה בשפה האנגלית, חשבה שיהיה להם קל יותר להסתדר בארה"ב. בוינה, כמו רבים אחרים, בישרה המשפחה לנציגי הסוכנות על רצונם. הם הגיעו לברוקלין. הבעל למד מעט אנגלית, ויתר על מקצועו ומצא עבודה בתחילה כמכונאי רכב ולאחר מכן כמנהל עבודה במוסך.

עד היום לא השלים עם העובדה שלא עלה לישראל, מספרת מירה. הם ביקרו בארץ ומאז אין בעלה מפסיק להתגעגע לחבורה הרוסית שפגש בבאר־שבע. "שם, בישראל, הדלתות פתוחות, יושבים בחצר, פוגשים חברים. כאן כל אחד מסתגר בביתו מאחורי מנעול ובריח", מסבירה מירה.

לעומת בעלה מירה נקלטה היטב ואף החלה לפעול לקליטתם של אחרים. שנה לאחר בואה הקימה בתקציב דל את היוזמה לטיפול ביהודי רוסיה. כשהחלה את פעולתה היו בקהילה כחמישים משפחות מרוסיה. במשך השנים גדל מספרן, וכיום, מתגוררות בבנסון הרסט כ־12,000 משפחות, רובן ממוסקווה, לרובן השכלה אקדמאית.

בניגוד לברייטון ביץ' בעלת ציביון רוסי מובהק, בבנסון הרסט אין חשים את נוכחות התושבים החדשים מרוסיה. מירה מדגישה, "כוונתנו לפעול לאינטגרציה בשכונה, להיות חלק מהקהילה ולא להקים קהילה נפרדת". כשגדל מספר המהגרים ונדרשה עזרה עברה מירה מבית־כנסת לבית־כנסת והצליחה לגייס מתנדבים. כיום עומדים לרשותה 76 מתנדבים, חלקם יהודים אמריקאים, חלקם יהודים מרוסיה. הם עוסקים בפעולות תרבותיות, חינוך לילדים, עזרה בחיפוש דירות, אספקת רהיטים, יצירת קשרים בין המשפחות, הוראת אנגלית, ולאחרונה נפתחו גם כיתות לשפה העברית. "כיום", מספרת מירה, "הקהילה שלנו כבר תורמת למגבית ולקק"ל. חברינו הצטרפו לארגונים יהודיים כמו היא"ס, הדסה, מזרחי ובני ברית, וכמה מן המנהיגים של ארגונים אלה הם מקרב חברינו", היא מדגישה בגאווה.

סיפור השתלבותם של יהודי רוסיה בחיים בארה"ב הוא לכאורה סיפור הצלחה, אבל לא הכל חלק. במהלך שיחתנו נכנסה למשרד גלינה, אישה גבוהה, שערה לבן, חצאית ג'ינס וחולצת טריקו, אחות במקצועה. גלינה ומשפחתה הגיעו לניו יורק לפני שמונה שנים. חיכתה להם כאן משפחתה שעזרה להם.

גלינה ובעלה, שניהם אנשי מחשב בכירים, באו ממוסקווה, שבה עסקו שניהם במדע המחשב. בעלה נחשב למומחה בעל שם במקצועו. בארה"ב הצליח בקושי למצוא עבודה כמתכנת זוטר ביחידת מחשב של בנק. הקשיים שעבר בחיפושיו אחרי עבודה ריפו את ידיה של גלינה. היא ויתרה על מקצועה וכיום היא לומדת אנגלית בקולג' ועובדת בהתנדבות במרכז הקהילתי.

לכאורה נקלטה המשפחה יפה, הם חברים בבית כנסת רפורמי ובנם הקטן לומד בישיבה. "יש לכם חברים חדשים בארה"ב?" העזתי לשאול, כמעט מקוה שלא תשמע את שאלתי. על פניה עלה חיוך מריר. "יש לנו מכרים, רובם כמוני יהודים מרוסיה, אבל חברים? חברים יש לנו רק שם", אמרה בקול שקט והמשיכה בנשימה אחת, "אבל אמריקה טובה אלינו, העיקר שיש פרנסה ויש מספיק כדי לתת לילדים חינוך טוב". על האפשרות לחיות בישראל משיבה גלינה בתשובה מתחמקת. גלינה היתה זו שלא רצתה לעלות לישראל. אבי בעלה, איש דתי מאוד, ובעלה רצו לעלות ארצה, אבל גלינה התעקשה. "אין אנו מכירים את החיים בישראל ואין אנו מכירים את החיים בארה"ב, מארה"ב לישראל אפשר לנסוע תמיד ואילו מישראל לארה"ב, קשה הרבה יותר", נימקה בפני משפחתה. אבל [illegible] לישראל". היא מנחמת אותי ואת עצמה.

אכן, יהדות ברית המועצות, זו שנשארה בווינה והגיעה לארה"ב, היא יהדות חסרת מודעות וזיקה, חסרת אידיאלים ושורשים. ישנם זכרונות עמומים מבית אבא. הציונות היא מהם והלאה. הם נקלטים בביתם החדש ונתכים במהירות בכור ההיתוך של החברה האמריקאית. "מעליה זו לא ישארו רבים בעלי זיקה ליהדות" הסביר לי ארווין. הבעיה היא דור ההמשך, הכל תלוי בחינוך".

את פראן וארווין פגשתי בביתם, בדירה בת שני חדרים בפלטבוש, רובע בברוקלין שמתגוררים גם בו יהודים רבים. הם נראים כמו קיבוצניקים ומרשימים בצניעותם. היא דור רביעי בארה"ב מצאצאי דון אברבנאל, מורה להיסטוריה שפרשה לגימלאות. הוא גימלאי דור שני בארה"ב. בחדר האורחים הצנוע רהיטים מעטים, הרבה ספרים, רבים מהם על ישראל, ושולחן אוכל קטן ערוך לשלושה. על הקירות מספר תמונות, הרבה תעודות הוקרה על פעילות התנדבותית בקרב מהגרים יהודים מרוסיה.

"איכפתיות" זו תכונה הטבועה עמוק בנשמתו של ארווין, מאז ימי לימודיו היתה פעילה בארגוני מחאה" מספרת פראן, "כך הגיעה להיות פעילה בוועד הלאומי למען יהודי רוסיה. "פתחנו מרכז קטן ממש במאבקנו לשחרור יהודי ברית המועצות, רוב הפעילים היו סטודנטים". ב־1971 עברה השמועה ש"הרוסים באים". פראן התגייסה להיות מרכזת הקליטה בברוקלין. היה זה עוד לפני שהוקמו המרכזים הקהילתיים של הקהילות היהודיות שמטפלות כיום בנושא. בשנה זו היו בברוקלין רק שתי משפחות יהודיות מברית המועצות, ואחת שהגיעה ישר מרוסיה והשניה באה מרוסיה דרך ישראל.

על מפגשיה הראשונים עם יהודי ברית המועצות מספרת פראן: "ב־1972 כשמספר הפליטים מרוסיה גדל ערכנו שני סדרי פסח. לאחד הוזמנו 22 איש מהאינטליגנציה, ולשני מספר דומה אבל ממעמד הפועלים. אני טרחתי רבות כדי לערוך את הסדר לפי מיטב המסורת. ארווין בעלי קרא בהגדה וניסה להסביר ולהדריך את האורחים, שהיה זה להם סדר הפסח המסורתי הראשון בחייהם. לאחר הסדר הראשון בביתי", ממשיכה פראן, "רוב אורחינו לעגו לנו, נראינו בעיניהם מוזרים, העלבון והאכזבה צרבו". לקראת הסדר השני היו מוכנים יותר לספוג את התגובות אולם למרבה הפתעתם, מספרת פראן, הסטודנטים התעניינו ונהנו ועזבו את ביתם לאחר שחוו חויה גדולה. "מנסיון זה למדתי כי כדי לקרב את יהודי ברית המועצות ליהדות יהיה צורך להשקיע מאמץ רב". באותה תקופה התגברה לפגוש את יהודי רוסיה בהגיעם לשדה התעופה בניו יורק. במשך ארבע שנים היתה להם המגע הראשון עם ארצם החדשה. "מה עשית?" שאלתי. "חיבקתי אותם בחום", ענתה. לבעלה ארווין היה טנדר. "היינו אוספים רהיטים, כלי בית ושמיכות ומביאים לבתיהם החדשים". תוך כדי עבודתם למדו פראן וארווין שבגלל שהקהילה היהודית היתה כרשימה יד לפליטים, הכנסיה היתה ממלאת חלל זה. "בעבר", מספרת פראן, "ילדי פליטים יהודים נשלחו ללמוד בבתי־ספר נוצריים, הם בילו שם יום שלם וגם קיבלו ארוחות חמות". כשנודע דבר המקטף הנוצרי לילדים יהודיים התארגנה הקהילה היהודית, והוקמו בתי ספר יהודיים נוספים, בברוקלין. "האם קיימת פעילות מיסיונרית בקרב יהודי רוסיה בארה"ב?" שאלתי. פראן ענתה בחיוב והסבירה: "לכולם ידוע שבתי־הספר הציבוריים בניו יורק אינם מוצלחים, הם יודעים גם הבאים מרוסיה, כדי לתת חינוך טוב לילדים יש לשלוח אותם לבתי ספר פרטיים, אך אלו יקרים ביותר. הישיבות, כך נקראים בתי־הספר הפרטיים היהודיים, עוזרות לילדי הפליטים היהודים בכך שהן מאפשרות להם ללמוד שנתיים ללא שכר לימוד, אולם בתום תקופה זו על ההורים לשלם שכר לימוד או להעביר את ילדם לבית־ספר אחר. הורים שבמשך תקופה זו התבססו מבחינה כלכלית יממנו את לימודי ילדם בישיבה, אך אם עדיין אין ההורים מבוססים, הברירה העומדת בפניהם היא לשלוח את ילדם לבית ספר ציבורי או לשלוח אותו לבית ספר נוצרי המוכן לקבלו ללא תשלום. ואמנם רבים ההורים שאינם עומדים בפיתוי".

"כיצד נראה לך עתידם של יהודי ברית המועצות בארה"ב?" שאלתי. "יהודי רוסיה הם קבוצה בעלת השכלה גבוהה, אנשים חרוצים שמעוניינים להשיג רמת חיים טובה להם ולילדיהם", מסכמת פראן, "למרות העובדה שהם ברובם חסרי רקע דתי, הם מעוניינים ללמוד על שרשיהם היהודיים והם גאים ביהדותם. אמנם בתחילה הם חשדנים וציניים, אולם לאחר זמן הם מתקרבים ליהדות. לעומת זאת אין להם שום זיקה לרעיון הציונות".

הבעיה המרכזית לדעת פראן וארווין היא בעיית דור ההמשך. "מעליה זו לא ישארו רבים בעלי זיקה ליהדות", מסביר ארווין, "רק הילדים שלומדים בישיבות ישארו יהודים ואלו אינם רבים". פראן לעומתו פסימית פחות. לדבריה הכל תלוי בחינוך בבית ולא רק בבתי הספר, ככל שיהיו יותר מרכזים קהילתיים יש סיכוי להציל את הילדים.

"יש לי חלום", מתוודה פראן, "אילו היו משפחות ישראליות מזמינות ילדי יהודים מרוסיה לביקור בישראל, אפשר היה לקרב הרבה משפחות ליהדות ולישראל". לדעתה חשוב לאפשר לילדים לבקר בארץ כשהם עדיין צעירים. זה עשוי לחשוף אותם לרעיון הציוני, והסביר כי יהיו פתוחים יותר לחינוך ציוני מאשר לחינוך דתי. המעבר בין החינוך החילוני בברית המועצות לחינוך הדתי האורתודוקסי בישיבות בארה"ב הוא חריף מדי, מסבירה פראן האומרת שלחינוך לציונות יש סיכוי טוב יותר.

לפני צאתי סיפרה לי פראן שבמסגרת פעולתה שלחה 380 מכתבים למשפחות יהודיות אמריקאיות שיתגייסו לאמץ משפחות יהודים עולים מרוסיה. שלוש תגובות בלבד הגיעו לפנייתה, ביניהן זאת של רב השואל מה עליו לעשות. פראן ענתה לו "לא הרבה, רק הושט להם יד".

במסיבת יום הולדת בברוקלין שר זמר רוסי מישראל "ישראל, ישראל, ישראל", זמרת כושית שרה שירים על טהרת השפה הרוסית, והצגת התרבות האמריקאית היתה רקדנית סטריפטיז שהופיעה על הבמה ברמות גורילה ולאט לאט התפשטה כליל, ואז נתנה לחתן השמחה נשיקה ושרה לו "יום הולדת שמח"

هكذا من الاصل

משא לספרות, אמנות ועיון

מול האח הגדול

בשדה עיון

דב בר־ניר

ילנה בונר: „לבד ביחד"; מאנגלית: דורית לבנת; הוצאת „מסדה"; 1987; 212 עמ'.

הנפשות הפועלות: היא – ילנה בונר, אשת חיקו של המדען אנדריי סחרוב; הוא – בעלה, פרס נובל לשלום, בניגוד יתר עכבה בעיר גורקי; הם – אנשי הק.ג.ב, בציווי „האח הגדול" במוסקבה. תאריך הופעת ספרה של בונר – מאי 1986: תאריך שחרורם ושובם לביתם במוסקבה – ראשית 1987. עד כאן „המשולש": היא, הוא והם – אפילו ללא „טביעת אצבעות", ומכאן לכמה פרטים ביוגראפיים, שלה ושלו, בטרם נבלים, בעקבות ספרה המזעזע, את מה שניתן לכנות כמעשי הנבלה של השלטונות הסובייטיים. ושוב – כל אלה בטרם גורבצ'וב שהרמת אצבעו הקטנה הביאה לצאתם מעבדות לחירות מבוקרת.

נשוב לילנה בונר: רופאה יהודייה שהביוגראפיה שלה מתוארת על־ידי בעלה כ„חייה הטראגיים וההירואיים של אשתי, לידי". אבל, לא רק עליה, שכן היא נישאה לו לפני שלוש־עשרה שנה בלבד, והיא עתה בת ששים ושלוש. לפני כן, היא בת להורים, גם הם הירואיים. אביה, ראש מחלקה בוועדאים של הקומינטרן כולו, חבר המפלגה הבולשביסטית, עוד משנת 1917, הואשם על־ידי אנשי סטאלין ב־1937 ב„בגידה במולדת", ונוהר, לאחר מכן, [illegible]. אמה, חברת המפלגה הקומוניסטית [illegible], נשלחה גם היא לגירוש במשך 17 שנה, עד־1954 [illegible]. עד כאן ההורים.

בת ל„אוייבי המדינה" (לפי לשון הזהב של בתי־הדין הסובייטיים, כלפי הוריה), היא התנדבה לשירות המולדת במלחמת העולם השנייה, נפצעה קשה ובכל זאת שירתה כאחות במשך כל שנות המלחמה, סבלה זעזוע מוח, איבדה את כושר הראייה של עין אחת, נקבע לה מעמד של נכה לצמיתות, ובכל זאת, בשנת 1953, סיימה את לימודיה כרופאה לכל דבר. היתה רופאה אחראית ואף שילבה את מקצועה בכתיבת ספרות יפה. רק עם מות הוריה מצאה אומץ להצטרף למפלגה הקומוניסטית וכך היה הדבר ב־1964, עד שבעקבות הפלישה הסובייטית לצ'כוסלובאקיה פרשה מן המפלגה, ב־1972, לדבריה, „בהתאם להכרתי הפנימית". היא נישאת, דומני, עם אנדריי סחרוב ופרט קוריוזי של סחרת ההשפלה, הוא מטעים (הרי ההוא חבר האקדמיה למדעים הכל־סובייטית) כי „אחרי נישואינו עברתי לדירת שני החדרים של אם אשתי; שם מתגוררות חמש נפשות (מלבדי) ב־33 מ"ר". בינתיים לוקה ילנה בונר במחלת־לב קשה, אף כי סוכנות הידיעות „טאס" מצהירה מעל כל הבמות כי „היא בריאה" ומותרת לבוא זמנית לארצות הברית, „כדי להראות את עצמה". באמריקה עוברת בונר „הבריאה" ניתוח של ששה מעקפים המצילים ממש את חייה – אך היא מגיעה לכך רק „הודות" לשני אירועים: גירושה, יחד עם בעלה לעיר גורקי (עוד ייאמר משהו על התנאים בעיר זאת), וכן שביתות־הרעב הנערכות על־ידי בעלה כדי להגיע את השלטונות הסובייטיים לאשר לה את האשרה המבוקשת. על כך היא כותבת: „בעלי נאלץ לקיים שתי שביתות־רעב – בסך הכול מאה תשעים ושבעה ימי רעב, לעבור את העינויים של הזנה כפויה, תשעה חודשי מאסר בבית־חולים" – שכן הביאוהו לבית־חולים בכוח – ורק עשרה ימים „מתוך 197 היו אישפוז מרצון".

והשאלה המטרידה היא: מדוע ירדו כך לחיי שניהם? ראשית תשובה תהיה בקבלת פרס נובל לשלום – דבר „הגרוי" עד אימה את עמודי־התווך של השלטון הסובייטי. תחילה הוציא סחרוב ספר על השלום והמלחמה הגרעינית, עמד על ביצוע עקרונות הלסינקי ביחס לזכויות האדם והאזרח, הרים קולו נגד הגליית דיסידנטים, רופים ויהודים־סירובניקים, לסיביר. בקשתו לקבל אשרת יציאה לאוסלו נדחתה ואשתו היא שייצגה אותו בטקס חלוקת פרס נובל, ומאוחר יותר, בעת טיפול בעיניה באיטליה, פרסמה גם מסיבת עתונאים כדי להפיץ את רעיונות בעלה. מעתה ואילך יתחילו הרדיפות – „מתנתו לחגיגה". פה נכנס לזירה הדר־מעלתו הק.ג.ב. בשפלות שאין למעלה – או למטה – ממנה.

הרשימה ארוכה מני ים: האשה היהודיה הזאת (ברגע מסויים היא משתוקקת שוב להדביק שלא צוגג על הוזו) חיותו, לפני נישואיה עם סחרוב, חיי פריצות, היא פיתתה גברים מכובדים ובעלי עמדה. היא נכנסה, בתעודות מזוייפות, לבית־הספר לרפואה. היא רוצחה בכיוון הרצוי לה אדם חלש ולא־מאוזן, ששמו אנדריי סחרוב. היא אפילו מכה אותו בהזדמנות. כל רעיונותיו הכופרים „נשתלו" בו על־ידי אשה מפלצתית זאת. היא משרתת את הכיון האמריקאי ואת המימסד הציוני, במפלצלים. כסוכנת אמריקנית וציונית היא הציעה לארה"ב להישאר שם לצמיתות, אך הללו העדיפו לשלוח שוב לברה"מ, להמשך שליחותה הבוגדנית. היא גם „שתלה" במוחו של סחרוב את רעיון שביתות־הרעב שלו – שכן שביתות אלה (שזמן רב הכחישו את קיומן) משרתות את המגמות האימפריאליסטיות והאנטי־סובייטיות. והיש פלא שמעשיה הבוגדניים עוררו נגדה את זעם ההמונים, וההמון בגורקי מוכן לקרוע אותה לגזרים? ואמנם, כדי שהאמת תגיע לכל קצות המדינה פירסם כתב־עת סובייטי את פרשת ילנה בונר ב־8 מיליון עותקים בכל רחבי המדינה.

וכאן נשאלת שאלה כפולה: אם כה שחור הוא נוהגה של ילנה בונר, על מה ולמה לא הואשמה בבגידה ממש ולא נשלחה לארץ גזירה בסיביר, אלא גירושה דווקא לגורקי ליד בעלה בעיר גורקי המקסימה ומדוע, אם דווקא סחרוב, בעל פרס נובל, הוא הסיבה בה־א הידיעה ולא היא, יורדים דווקא לחייה, אף כי מידי גם תחברו, מתוך ספרה, שידעו להתעלל גם בו, ומכל הבא אל היד. התשובה היא פשוטה ומוכרת באותו: הוא VIP, אדם חשוב מאוד – ואין שולחים אדם כזה, נוסח אבאקולי שצ'רנסקי, לאיזה גולאג בסוף העולם. יתעללו בגורקי, וכדברי נשיא האקדמיה למדעים, אלכסנדרוב, בראיון עם השבועון „ניוזוויק", „מדוע היא עוד נהדרת, גדולה ובה מכלול שלם של מסורות אקדמיים. אנשי האקדמיה המתגוררים שם אינם רוצים לעזוב את המקום". עתה ברור לגמרי, כי סחרוב „התאהב" במקום, ולא ינטוש אותו בשום מחיר שבעולם. עם זאת, השאלה מוסיפה לטרוד: מדוע „ויתור" מורש את סחרוב חלש האופי, עם המכשפה היהודית הזאת, תחת גג משותף בגורקי? משיב על כך סחרוב תשובה כפולה: „היא הורשעה על היותה אשתי" ומשתמשים בה, תוך התעללות בה, כדי לרכך אותי ולהביא אותי לכלל כניעה. כאן מסתבר, כי סחרוב ואשתו הם מעין „אסירים דה־לוקס", בעיני הבולשת הסובייטית: ברם, אין הדבר אומר, כי אין יורדים לחייהם – כל עוד אפשר להסתיר את הדבר מאמצעי התקשורת העולמיים. נתחיל דווקא מן האמצעים „הרכים" יותר. כותב סחרוב: „לבד מהשומר הרגיל ליד הכניסה לדירתנו הפעילו נקודות תצפית במשך כל שעות היממה, ומשאית ובה סוכני קג"ב חנתה מתחת למרפסת הבית. כשיצאה מהבית עקבו אחריה שתי מכוניות של אנשי ק.ג.ב. שמנעו ממנה אפילו קשר תמים ביותר עם בני־אדם. לא

ילנה בונר ואנדריי סחרוב, ימים ספורים לאחר שביתת הרעב האחרונה שלו באוקטובר 1985

התיר לה להיכנס לבית־החולים כאשר רותקתי אליו". ומכאן, לאמצעים הדראסטיים ביותר, המכוונים שוב נגדה: „מניעת רופאי האקדמיה למדעים לבקר בביתה, ניתוק הטלפון שלה. פירסום מאמרי שיטנה, וספרי השמצה, נגדה ב־1983, במהדורות שהגיעו בסך־הכל ל־11 מיליון עותקים. סירוב של השופט לקבל את תביעת הדיבה שהגישה. איומי פוגרום נגדה ברבים, בספטמבר 1983; סירוב לאשפז אותה יחד איתי בבית־חולים של האקדמיה למדעים" – ועוד ועוד.

ברם, הכוס אינה עוברת עליה בלבד: גם תואר הדם של סחרוב לא יציל אותו מידיהם הגסות של אנשי הק.ג.ב. מתחיל הדבר מאישפוזו הכפוי של המדען, בעזרת גברתנים הסוחבים אותו ממש, עם פתיחת שביתת־הרעב שלו, לבית־החולים. מפרטת אשתו: „אנדריי אושפז בכפייה לראשונה ב־4 בדצמבר 1981. הוא נלקח בכוח, ב־7 במאי 1984, וב־21 באפריל 1985. הוא אושפז בכפייה ב־1981, עשרים ואחד יום; ב־1984 – 123 יום. ב־1985 – 171 יום. והיא מסכמת: כך היה בית־החולים למקום שבו בודד סחרוב מן העולם, ואפילו מאשתו, במשך מאתיים תשעים וארבעה ימים בסך הכל".

אך בכך רק מתחיל העניין. הטיפול בחתן פרס נובל לשלום יעבור עתה ל„שיאים חדשים": כותב סחרוב על „רפואה מבוקרת" בתחומי בית־החולים, או על „מנגלה סובייטי" – ללמדך כי הרופאים כפופים לק.ג.ב. ועושים את רצון שולחיהם, אפילו ביחס לתרופות הבאות להחמיר את המחלה ולא לרפאה. נגזלת ממנו, במשך חודשים, הזכות לנשום אוויר צח בחוץ, ואפילו לעמוד במרפסת חדרו, הסגורה על מנעול ובריח. נוטלים, בגללו, את מכשיר הטלוויזיה, מן הקומה כולה שבה הוא מאושפז. מונעים כל ידיעה בעולם החיצוני על עצם שביתת־הרעב שלו וגורמים לו אירוע מוחי, וכמעט מחלת פארקינסון, על ידי עצם ביצוע הזנה באמצעי כפייה, שכדי להשפילו ביצעה, כדברי אשתו, על־ידי „נשים גברתניות, רחבות, בריאות וחזקות ביותר. המפקחת היא רופאה חסונה ביותר. הן היו רוחשות אותו וקושרות אותו למיטה. כל הרגעים הבלתי־נעימים והמבחילים, המתרחשים במהלך ההזנה הכפייה, קשים יותר לגבר, מבחינה פסיכולוגית, כשהדברים נעשים בידי אשה". לכן גם הוחרד ראש המחלקה „היהודי" בא, אנדריי דימיטריביץ', ולא – אשלח שוב את צוות הנשים". הכל בלוויית סתימת האף, פתיחת וסגירת הפה בכוח – כדי שאחרי־כן יוכלו להכחיש כי התקיימה שביתת־רעב כלל.

★

די בכל אלה – אף כי הספר גדוש כולו פרטים מבחילים ודראסטיים „לתיאבון". אפילו אימו על אחד מאצילי־הרוח בימינו, שאם לא ייכנע, „נהפוך אותך לגבה חסר־רשע" לכל ימי חייך. עד כאן „הטיפול" בסחרוב ובעייתו היהודית, כאשר עם־גמר טיפולה הרפואי בארה"ב, הרעב שובה למולדתה החורגת, היא ממלמלת לעצמה: „יש צורך בהחלטה שלא יתאר כדי לאלץ את עצמך ללמוד שוב כיצד לנשום בלא אוויר, לשתות בלא מים, להלך באין קרקע. אתה מאלץ את עצמך לחיות". בחמשת הקוזה היא בקהווה הזרותם הפנימיים. „אנו עדיין מצפים להיות את־עצמנו. עם זאת, נראה עתה, בעלות השחר – עידן גורבצ'וב – שטוטם תם. והשאלה היא: מה המשטר הזה – ששמו בריה"מ והמועצות, ושעליו – אני מקווה כאן העין אחרת – לא נוכל סתם להדביק עליו תו של „משיטים אדום"?

בימי נעורינו בעודינו נשפה רוח אירוה מארמון הזוהר, ממיתרסי מהפכת אוקטובר המנצחת. אחרי כן באו ימי סטאלין ומשפטיו, כאשר הרואים נכוחה קראו במתח עצום את האשמה של ליאון טרוצקי. אחרי כן שוב באו כל עודעי „הקרהון" הסובייטי, בפולין, בצ'כיה, בהונגאריה, בגלוי חרושצ'וב עצמו. ושוב ברז'נייב, ועתה גורבצ'וב. ידידים שלי שביקרו עתה בהונגריה מדברים על מעין „חופש דיבור" נרחב מאוד הנושם שם. לעומת זאת, אינטלקטואלים סובייטים, מול פני קריאותיו של גורבצ'וב, נוטים יותר „להמתין ולראות" מה ייולד יום. בהזדמנות זאת נזכר אני בשיחה שניהל ידידי נתן פלד, אז שגריר ישראל בבולגריה, עם שגריר ברה"מ שם, בנושא שהוא קרא לו: „מתי תקום דמוקראטיה פרלמנטארית אמיתית בברית־המועצות?" תשובת השגריר הסובייטי היתה, ללא כל חשש: „בעוד מאה שנה". לא אעמוד עתה על המקרה, מתי יהיה המעבר המיוחל הזה – אלא אם יתחולל בכלל, ללא מהפיכה סוציאליסטית שנייה? לעתים נראה, שלאחר הזבנג, אולי בכל זאת יום יבוא ומדינה שהיא לא מעט מדינת־משטרה, בכל מקום משטרה הקדושה חשאית, תהפך את עורה בלחץ אורחיה, בלחץ הקידמה הטכנולוגית, הכלכלית, התרבותית, הדימוקראטית, הצרכנית, ותהיה למדינה דמוקראטית, ללא מנודאותיהם של אנדריי סחרוב וילנה בונר. אולי ?

המשנה המבוארת מתוכה

מאת אליעזר שביד

יעקב ניוזנר, „יהדות – עדותה של המשנה"; תרגום: ש. עמית; עורכי המהדורה העברית: א. שפירא וד. ויגר; „ספריית פועלים"; תשמ"ז; 432 עמ'.

החידוש המקורי והעניין המיוחד שמעוררי חיבורו של פרופ' יעקב ניוזנר נובעים מן ההעזה לגשת אל המשנה, זה המקור הראשון והמכונן של ספרות התורה שבעל־פה, שנלמד, נתפרש ונחקר ברציפות על ידי דורות־דורות של תלמידים וחוקרים, ולבחון אותה בחינה ביקורתית מתוכה בלבד, כחיבור העומד, לפחות לכתחילה, לעצמו. יש מבחינה זו הקבלה מאלפת בין ההצעה המתודית־המחקרית של יעקב ניוזנר ביחס אל המשנה להצעתו המתודית־מחקרית של שפינוזה, ב„מאמר התיאולוגי־מדיני", ביחס אל המקרא הרי עיקר חידושו של שפינוזה היתה הדרישה לנתק את הבנת המקרא משעבודה לפרשנות המסורתית, הרבנית והסכולסטית, ולבחון את ספרי המקרא מתוכם, ומתוך ההקשר ההיסטורי הבלתי־אמצעי שלהם (עד כמה שהוא ניתן לזיהוי). אולם דומה כי עצם העובדה שגם המחקר המדעי־המודרני לא העתיק עד כה את הגישה של שפינוזה לחקר המשנה, מעידה על הרדיקליות הקיצונית, ונאמר לכתחילה – גם על הבעייתיות – של הצעד המחקרי הנועז שצעד יעקב ניוזנר, לא רק אל מעבר לאסכולה הלמדנית־מסורתית, אלא גם אל מעבר לאסכולה המחקרית־היסטורית שעסקה בה לפניו: עניין אחד הוא לראות את המקרא כחיבור העומד מעבר למסורת הפרשנית המאוחרת, הנראית בעליל כמבוססת על הנחות שמעבר למקרא עצמו, ועניין אחר לגמרי הוא לראות את המשנה כחיבור העומד מעבר למסורת הפרשנית שנתפסה בעליל, במשך דורות רבים, כנובעת במישרין לא רק מתוך המשנה אלא גם הרבה ועל פי עדותה.

אולם הבה נתבונן תחילה במתודה המחקרית, ובתוצאות שהיא הניבה:

א. יעקב ניוזנר מציע קודם כל לראות את המשנה כפי שהיא נשמרה בידינו כיחידה ספרותית שלמה ואחידה בתוכן, בסגנון ובמבנה, וכן לחקור אותה כיצירה שעלתה על הכתב ונערכה בידי רבי יהודה הנשיא בארץ־ישראל בראשית המאה השלישית לספירה.

ב. מראיית המשנה כיחידה ספרותית שלמה ואחידה נדרשת חקירה פנומנולוגית־מבנית. החוקר חייב להתייחס אל היצירה ולדון בה מתוכה: הנושאים, המבנה, הסגנון. מתוך כך הוא ילמד מהי מטרת החיבור, אל מי הוא פונה ומהו המסר שלו.

ג. ההנחה שהמשנה היא יחידה ספרותית שלמה ואחידה אינה מבטלת את האפשרות שחומריה התחילו להיצבר זמן רב לפני כן, ואפילו שחלקים מתוכה כבר נכתבו בפרקים שונים לפני כן. שאלה זו ראויה לדעת ניוזנר לבחינה, אך שוב: מתוך ניתוח של העדות העצמית של הטקסט. עלינו לברוק במהווה העצמי של היצירה, כמובן עד כמה שהרישומים אמנם נשמרו בתוכה, מה היתה צורתה בכל שלב של תהליך התהוותה, כדי לחשוף את ההיסטוריה העצמית של החיבור; ובאותו הקשר עלינו לבחון גם את היחס של המשנה אל מקורות אחרים ובייחוד המקרא. ושוב: הדגש המתודי נתון בעדות העצמית של המשנה. השאלה היא מה וכיצד קלטה המשנה בדיעבד ממקורות אחרים, כלומר: מהם השיקולים ואלו הן אמות המידה שהופעלו על ידי מחברי המשנה ביחס למקורות סמכותיים קודמים.

ד. מן העובדה שהמשנה נוצרה בזמן ידוע ועל ידי אנשים ידועים על רקע היסטורי נתון (בעדות של מקורות אחרים) מתחייבת חקירה של השאלה: באיזו מידה ובאיזה מובן יכולה המשנה להתפרש כתשובה לשאלות קיומיות וחזוניות שהסעירו את העם ומנהיגיו בזמן חיבורה, אחרי חורבן הבית וכשלון מרד בר־כוכבא.

לפנינו, איפוא, מתודה מחקרית מורכבת, שראשיתה היסטורית, המשכה פנומנולוגי־ספרותי וסיומה שוב היסטורי. ואלו הן התוצאות: א. המשנה היא חיבור ספרותי המבקש למסור מסר תיאולוגי, (נוגע ליחס שבין אלוהים לעם ישראל), בדרך הלכתית המעצבת התנהגות פולחנית במשפחה ובקהילה. בניגוד לדעה מקובלת אצל רוב החוקרים שלפיה יש למצוא במשנה גם עדויות בעלות אופי היסטוריוגרפי ישיר או עקיף, כלומר: בניגוד לדעה שאפשר להפיק מן המשנה במישרין עדות היסטוריוגרפית המתייחסת לתקופת התהוותה, מקפיד ניוזנר להוסיף את ההיגד הסותר: המשנה אינה מתכוונת כל עיקר לתת עדות על ההיסטוריה של זמן התהוותה, ועל כן אין להשתמש בה, אף לא בסיפורים שבה על אישים ומעשים, במישרין כ„תעודה" היסטוריוגרפית. רק לאחר פיענוח המסר התיאולוגי שלה לגופו, הצבתו מול המאורעות ומול תנאי הקיום ששררו בזמן חיבורה, אפשר להפיק ממנה מידע היסטורי שעיקרו: מחשבה ועמדות של קבוצה חברתית מסויימת בעם ישראל ובארץ־ישראל באותו הזמן.

ב. המשנה נסמכת על התורה שבכתב ומאמצת ממנה פרקים שלמים באמנות גמורה. אולם היא גם בוררת, על פי אינטרס שלה ועל פי בחנים משלה, את הפרקים שלהם היא נזקקת. המשנה מתייחסת בייחוד ל„תורת כוהנים" ולמצוות הפולחניות החלות על הכוהנים, וחשיבות מיוחדת מייחסת המשנה לכל מה שנוגע לתנאי וכללי סעודת הכוהנים, ולדיני טומאה וטהרה.

ג. אשר לתהליך התהוותה של המשנה, סבור ניוזנר שאפשר לגלות במהווה הפנימי שלה שלושה שלבים מובחנים היטב של חיבור תכנים ועריכתם. אבל מדגיש כי לדעתו השלב הסופי נבנה על קודמיו באופן שאיחד אותם ליצירה עיקבית ואחדותית, ואף שהוא מציע תיאור מפורט של מבנה המשנה ותבניה בכל שלב קודם, הרי הוא חוזר ומתאר אותה לבסוף כיצירה אחת.

ד. המשנה מתארת דרך הנורמות ההלכתיות המפורטות שלה אורח חיים של קדושה פולחנית בחוג המשפחה והקהילה של קבוצה יהודית מסויימת, בתוכה תלמידי חכמים ובעלי בתים אך לאו דוקא כוהנים או לויים, המקבלת עליה דיני קדושת כוהנים מחוץ למקדש, כאילו היו כולם כוהנים.

ה. ביסוד התיאור הזה מוצא ניוזנר את ההשקפה שלפיה אלוהים מאציל את הקדושה באמצעות החוקים והמצוות, אבל האדם בבחירתו וברצונו, ובאמצעות כוונתו המתבטאת בפירוש המצווה ובקיומה, הוא המפעיל את הקדושה. משמע, שחיי קדושה הם תכלית עם ישראל ותכלית יחידיו, השגתם אינה תלויה כל עיקר בתנאים חיצוניים אלא באלוהים המצווה המקדש מזה, ובאדם מישראל המציית מרצונו ובבחירתו ומכוון לבו לשמים מזה.

ו. נדגיש כי ההשקפה התיאולוגית הזאת איננה מוצעת בהרצאה עיונית מפורשת, אלא היא מגולמת במסכת העקבית של הנורמות ההלכתיות המפורטות. המשנה, כמפעלם של סופרים, כתובה בסגנון מוזר, תבניתי־שבלוני, המשקף נורמות של התנהגות פולחנית, והיא סומכת על לומדיה שיבינו מעצמם את הכוונות, את העקרונות ואת שיקולי הדעת שהביאו לבחירתן וקביעתן של נורמות אלה.

ז. ובסיכום, ניוזנר רואה בתאור נורמטיבי־אידיאלי זה של אורח חיים פולחני־דתי, של חבורה יהודית כפרית בארץ־ישראל, את אותה התגובה הטיפוסית של יהודים למצב הלאומי הקיומי החזוני שנוצר אחרי חורבן הבית וכשלון מרד בר־כוכבא. זוהי התייצבות של החבורה כביכול מעבר להיסטוריה עלי אדמות, ובכל זאת מתוך הפקעה של מסגרת הקיום הריאלי המשעבדת והמדכאת, כדי לממש במישור של אורח חיי יום יום מקודשים את ייחוד הסגולה וחופש הבחירה הדתי של עם ישראל. למרות החורבן והכשלון, ולמרות האיסור לבוא לירושלים, נשאר עם ישראל נאמן לייעודו וחי בבחירתו וברצון אלוהיו חיי קדושה. כאמור, זוהי עדות אחת על עמדתה של חבורה מסויימת אחת. יש גם עדויות אחרות על עמדות אחרות בעם, אולם נראה כי עמדה ייחודית זו היא שזכתה למעמד מכונן, והיא שעיצבה אחר כך את הדמות שקיבלה היהדות במשך דורות רבים בגולה.

★

קשה להתאפק מלהצביע בהקשר זה על הדמיון הרב שיש בין תמונת המציאות הנשקפת, לדעת ניוזנר, מתיאוריה האידיאליים של המשנה, לבין תפיסת היהדות שמציע אחד מגדולי התיאולוגים של היהדות במחצית הראשונה של המאה ה־20: פראנץ רוזנצווייג. גם לפי רוזנצווייג חלה בתולדות עם ישראל עם חורבן הבית השני וכשלון מרד בר־כוכבא תפנית מכרעת שעניינה: „יציאת העם מתוך ההיסטוריה". מעתה חי עם ישראל בתור עם קודש, מעוגן בהווייתו המשפחתית־שבטית

יעקב ניוזנר

כעם, ובמחזור החיים הפולחני הקבוע של שבתותיו, ראשי חדשיו, חגיו ומועדיו שהוא מקיים בקהילות הקודש. באופן זה עם ישראל „מקדים" את חיי הנצח, שאלוהים נטע בתוכו על ידי התורה, ומצד מהות חייו אין הוא מושפע כלל מן התמורות החלות בהיסטוריה המדינית. בספרו „כוכב הגאולה" מציע רוזנצווייג תיאור פנומנולוגי מעמיק ומרתק של חוויית החיים הקהילתית־פולחנית של עם ישראל, ומקדיש הרבה תשומת לב ל„סוציולוגיה" של העדה המתפללת והסועדת, ולמהותה המתחדשת של ההצבות שאדם מישראל נענה לה מתוך אהבה ומושך על ידי כך את הקדושה לתוך חייו עלי אדמות. אפשר, כמובן, לטעון שההקבלה בין ממצאיו המדעיים של ניוזנר לאיפיוניו הסוציו־תיאולוגיים של רוזנצווייג נובעת מן העובדה שמקורות התורה שבעל־פה מפרנסים באמת פירושים כאלה, אולם קשה לדחוק את ההרהור שמא מה שמוצא ניוזנר על היהדות לפי עדותה של המשנה על שעתה, הוא גם בבחינת עדות על תפיסת יהדות של שכבה מסויימת של יהודים בארצות התפוצה המערבית במאה ה־20.

אולם חייבים אנו בוחנה ביקורתית של המתודולוגיה ותוצאותיה לגופם. מלכתחילה נראית דרישתו המרכזית של ניוזנר לבדוק את המשנה כיחידה ספרותית שלמה מבחינת תבניה, מבנה וסגנונה, ולגלות על ידי כך המסר המשתמע מן המהווה הספרותי העצמי שי מוצדקת לחלוטין. כך עלינו לנהוג בכל יצירה ספרות שיש עליה חותם סמכות של המחבר, או של עו שהטביע בחומר שמצא לפניו את חותם אישיותו והשקי עולמו. חייבים אנו לשאול מה נוכל ללמוד מן היצי על השקפת העולם שהיא עיצבה על ידי בחירת תכנ מסויימים, על ידי צירופם המבני ועל ידי סגנונם, ואמ מבחינה זאת יש בהסבריו של ניוזנר בכמה סוגיות הרו תובנות מאירות עיניים, הנוגעות לטעמים ולמשמעוי התיאולוגיות של מצוות פולחניות. ההרהור הביקורו מתעורר בדיעבד, כשאנו נותנים דעתנו לעדותה ש המסורת הבתר־משנאית על המשנה ולמהווה הספרו של המשנה עצמה: האם מתאשרת על ידם ההנח שהמשנה היא יצירה אחדותית שלמה שיש לפרש את מתוכה בלבד? כלומר: האם באמת זוהי כל עדותה ש המשנה על עצמה? האם באמת זוהי כל העדות שמעיד המסורת של תורה שבעל־פה, שהמשנה היא חלק ממנו על אודות המשנה? או שמא נוכל ללמוד מזיקת העצמית של המשנה אל המסורת שבתוכה היא נתונו עדות אחרת על עצם אופיה כיצירה ספרותית? ואנ כך הוא – כי אז נצטרך לראות גם הרבה מן הדברים שהעלה ניוזנר במחקרו המחודש, בפרספקטיבה אחרו ובהקשרים המשנים במידה רבה את המשמעות שהוא ייחס להם.

אכן, גם מכמה הערות אגב של ניוזנר עצמו מתבקשו בחינה ביקורתית בכיוון הזה. ראשית, נוכחנו לדעת שהו ראה צורך לבחון את יחסה העצמי של המשנה אל התורו שבכתב כמקור סמכותי, אבל כאשר מדובר ביחסה של המשנה אל המקור המכונה „תורה שבעל־פה" אנו נתקלים בטיעון עמום ובלתי־ממצה. ניוזנר מזכיר בהקשר זה שתי דעות: האחת שלפיה תורה שבעל־פה היא פירוש תלוי לחלוטין בתורה שבכתב, והשניה שלפיה תורה שבעל־פה היא מקור עצמאי, בלתי תלוי ומקביל, לתורה שבכתב. ואעפ"כ: ניוזנר מנתק את הדעות הללו מן המשנה עצמה, ומייחס אותן למסורת פרשנית מאוחרת. המשנה עצמה, לדעתו, איננה מתערבת בויכוח, ואף איננה מעלה את השאלה (פרט למקום אחד, במשנה הראשונה של „אבות"). היא מרצה את דעותיה ואת קביעותיה הנורמטיביות, מתייחסת אל התורה ובוחרת מתוך מצוותיה, ומפעילה, כאילו היה הדבר מובן מאליו, סמכות שהיא אפילו איננה טורחת לבסס: כך הם הדברים! אבל אפילו נסכים לראות את הערות של משנה „אבות" כבדילת מן המכלול הרחב של סדרי המשנה ומסכתותיה, נשאלת בכל זאת השאלה כיצד אפשר להבין הפעלת סמכות כזאת מתוך ההקשר התיאולוגי העצמי של המשנה? האם היא בכלל ניתנת להבנה בלי ההנחה, המקויימת אמנם בעדותה של המסורת הרואה את עצמה גם כקודמת למשנה וגם כממשיכה אותה ומכניסה אותה לתוכה, שלפנינו אמנם „תורה שבעל־פה", שסמכותה מעוגנת בתורה או בהתגלות מקבילה לה? ועתה אכן ראוי שנחזור וניתן דעתנו לטענתו החוזרת ונשנית של ניוזנר, שהמשנה איננה נוהגת כלל להצהיר על הנחות היסוד התיאולוגיות שלה, אלא היא מגלמת אותן בפרטי ההלכות, שמהם צריך להעלות ולפענח איזה עיקרון, איזה טעם, איזו משמעות, ושבכלל – אם להזקק לביטוי הקולע של ניוזנר – המשנה „מתחמיאה" ללומדיה בכך שהיא סומכת עליהם שיבינו דברים הרבה שאותם היא לא מפרשת, אבל בלעדיהם כל עניניה הם כספר החתום.

אכן, אם אלה הם פני הדברים כי אז נצדק אם נטען שגם בלי להצהיר על כך בעצמה המשנה מסתמכת, כדבר המובן מאליו, על מסורת סמכותית קיימת, שממנה היא יונקת ומתוכה היא מתפרשת, שרק משום שהיא יכולה

(המשך בעמוד הבא)

„באתי מן החוץ ולכן ישנה איזו זרות"

שיחה עם שמעון בלס

ענת לויט

ספריך, למן הראשון שבהם – „המעברה", שנכתבו בעברית, רובם ככולם שיקפו מודעות חברתית ופוליטית גדולה שלך כסופר. ב„החורש" (שהופיע בימים אלה בהוצאת זמורה ביתן), ניכרת אמנם מעורבות כזאת, אך היא אינה תשתית ליצירה כי אם אחד העיקרים המשניים בה. הסופר יואב סביר, אחד מגיבוריו הראשיים של הספר, מודה כי „הזמנים השתנו..." הסופר איבד את מעמדו כמשקף תמורות. העיתונות, הטלוויזיה עושים זאת טוב ממנו." האמנם כך גם אתה חש?

במידה מסויימת כן. אני שונה מסופר שחי במאה ה־19 או בתחילת המאה העשרים, ששימש כעד או כמשקף תמורות חברתיות. כיום, אמצעי התקשורת עושים זאת יומיים, ויש להם הרבים והאפשרויות להגיע אל השכבות הרחבות ביותר של האוכלוסיה. כך שהסופר במידה מסויימת הוסט או הורחק מן המעמד של משקף תמורות למעמד של בוחן או מעריך תמורות. זה עדיין לא אומר שמעורבותו בחברה נחלשה או נפגעה. להיפך, מעורבותו ממשיכה להיות אחד הממדים של היצירה. כמובן שזה תלוי בסופר עצמו, בראייתו את עצמו כמעורב, כאדם שיש לו מה להגיד או אפילו לתקן עיוותים בחברה. יש הבדל בין סופר בארץ דמוקרטית, שאמצעי התקשורת בה הם חופשיים ומשקפים צדדים רבים בחברה, לבין סופר בחברה שבה חופש הביטוי של אמצעי התקשורת מוגבל. לסופר בארצות ערב ובארצות הגוש הקומוניסטי יש תפקיד ציבורי גדול. מלה שלו נשמעת. הסופר שם הוא בעל מעמד מכובד, ויכול להרשות לעצמו לומר דברים שאמצעי התקשורת אינם יכולים ואינם רשאים לומר. כך שיש גוונים שונים למעורבות הסופר, בתוקף מעמדו בחברה ואופי החברה שבה הוא חי.

ב„החורש" ישנן השתקפויות שונות וחוזרות של מעורבות. לאמיתו של דבר, הגיבור של הרומן, כלומר המספר שכותב את היומן ושכותב את הרומן, מנסה להביע את מעורבותו באמצעות גיבורו יואב סביר, שדומה לו במידה מסויימת, שהוא סופר לא בלי־כך מעורב. בתוקף התנאים והמצבים שאליהם הוא נקלע, הוא מחליט להביע דעה בצורה די בוטה, על־ידי העלאת הדמות השלישית ברומן, שהיא בעלת מודעות פוליטית מאוד ברורה, חד־משמעית, המשקפת לא את דעתו של הגיבור אלא דווקא את הדעה ההפוכה. כלומר, על־ידי ההשתקפויות הללו של המעורבות מגיבור אחד לשני, ניתנת דעתו, או עמדתו, או ביקורתו של הגיבור הראשי, שהוא המספר, בדרך עקיפה.

בכל ספרי קיימת מעורבות חברתית. גם ב„החורש" מבוטאת מעורבות, אבל כאמור, לא בצורה ישירה. גם „המעברה" לא היה רומן מתאר, או רומן אידיאולוגי, או כזה שמטיף לרום פוליטי מסויים. הוא שיקף תמונת מצב חברתית. העמדה שלי כסופר כמו בספרי „התבהרות" ו„חדר נעול" היא יותר של הצגת דברים מאשר של נקיטת עמדה. כמובן שבהצגת הדברים יש סלקציה מסויימת, ישנה הכוונה. אינני מכחיש. אבל אין כאן נסיון להביע עמדה ברורה חד־משמעית מבחינה פוליטית. לי יש עמדה פוליטית, אבל אינני מביע אותה ישירות ביצירה, אלא בתחומי חיים אחרים.

הדמות בעלת המודעות החברתית־פוליטית המפותחת ביותר ב„החורש" היא באמת זו של דני הקיבוצניק, יציר רוחו של יואב סביר, „ניצול שכונת התקווה", דור שני ליוצאי המעברות, המכריז כי לו ולשכמותו יועד התפקיד הנכבד של הצלת הציונות מהגליה שהביאו עליה יוצריה – האשכנזים. אתה עצמך בן מוצאו של דני. הוא כי שנועד להיות ממשיך הדור שלך במיזרחיות? או בעקיפין. האם בו באמת אינה האיזה את בעיניך?

ישנן שתי גרסאות של הסיפור על דני. בגרסה הראשונה הסופר מנסה ליצור את דמותו של דני כדמות רומאנטית, אידיאליסטית, שמבטאת את מחאתה כלפי החברה על־ידי גניבה. אבל כאשר אותו סופר נתקל בשאלה הקיומית שהתעוררה בעקבות נסיבות שקרו לו, כמו מלחמת לבנון, ובשל לחצים שהופעלו עליו להגיב על המלחמה הזו, מצד אם ששכלה את בנה, הוא משנה את גירסת הסיפור, שדני כאמור הוא גיבורה: הרקע של שתי הגירסאות אמנם דומה. בשתיהן דני הוא בן שכונת התקווה, בן עדות המזרח שגדל בקיבוץ. אבל בגירסה

השנייה הוא אינו עוד דמות הגנב האידיאליסטי, אלא דמות שרואה עצמה כמתקנת את הדרך הציונית שבה הלכו מנהיגי האומה. פעולותיו הן תוצר של הרגשת קיפוח וחוסר התעניינות בו מצד הממסד האשכנזי. התחושות הללו ליוו אותו מאז ילדותו. בקיבוץ שבו הוא גדל הוא ספג אידיאולוגיות מהפכניות. מלחמת לבנון הביאה אותו למסקנה שרק בדרך הכוח אפשר לשלוט ולקיים את המדינה. בעצם, דני משקף את הצד הקיצוני ביותר בימין הפוליטי. הוא מייצג את אלה שמצאו את דרכם בהתנחלויות. אולי בגלל מוצאו המזרחי, דני רואה עצמו כממשיך דרכה של הציונות האשכנזית, אבל לא כפי שהיא ראתה עצמה – כגוף זר במזרח התיכון, אלא דווקא כגוף אינטגראלי. הייתי אומר שדמותו של דני היא המסוכנת ביותר שבמחוה על רקע עשרים שנות הכיבוש בשטחים. הכוונה של כותב הרומן, של סביר, היא לעורר את המחשבה אצל הקורא, מה עלול לקרות אם דמות כזו תשלוט.

דני אינו מייצג אותי, לא באמונתו הדתית, לא באמונה בכוח, ולא בדרך שהוא עשה בה ושהוא רוצה להמשיך בה. אולי ישנן כמה נקודות שאני מסכים איתו לגביהן, כמו בעניין המחשבה הסגורה אצל כמה חוגים ממוצא מזרחי, שכל הזמן מנסים להעמיד קבוצה מקופחת כנגד קבוצה שלטת. לבעייה הזאת יש אמנם רקע, ונעשו הרבה פשעים כלפי העלייה המזרחית, אבל מבגרה הם לא העמידו דבר. הם רק חורשים בין הבריכה. הדרך שבה היו צריכים ללכת, היא דרך ההשתלבות בכל שטחי הפעילות החברתית, התרבותית והפוליטית. אני מסכים עם דעתו של דני בעניין התרבות. התרבות שהביאו העולים מהמזרח היא תרבות ערבית, אבל בשל הנסיבות התרבות הזו נחשבה לתרבות של האויב, ולכן קיימו אותה בסתר, בבית. ואילו בחוץ ניסו להפגין התנגדות ושלילה ממנה, כדי למצוא חן בעיני הרוב או הממסד האשכנזי. זה דבר חמור ביותר. בעצם, הממסד האשכנזי דחף את המזרחיים להזדהות של רגשות ושל אהבות, דחף אותם לפינה סגורה אצלם בלב. המזרחיים לא היו צריכים להתבייש בתרבותם, כי אם דווקא להציג אותה, כי זו תרבות האיזור, תרבות שבה אנו הולכים לחיות. זה לא אומר שצריך לקבל אותה בשלילותה. אבל עובדה שאנחנו מקבלים אותה טיפין טיפין.

הדור החדש, הדור של דני, גדל על הזלזול בתרבות המזרחית, גדל על ההרחקה מצד הוריו והקבוצה התרבותית שאליה הוא השתייך. הלכן הוא הלך אל הצד הקיצוני ביותר, שהוא כפי שציינתי, הצד המסוכן ביותר.

אני תמיד רואה את עצמי כבן התרבות הערבית. המעבר מעיראק לישראל דרש ממני למעשה להחליף שפה, להחליף סביבה, להתאים את עצמי לסביבה חדשה, לתרבות חדשה שהתפתחה בארץ. אבל המעבר הזה לא שינה את הסביבה הנפשית שלי. אני עדיין רואה את עצמי גם כבן התרבות הערבית וכבן האיזור. שני המישורים בהם אני חי מתבטאים אצלי הן ביצירה, הן מחוצה לה. הפעילות התרבותית שלי בעצם מאפיינת את כל בני גילי, בני דורי שגדלו בתרבות הערבית. אבל לצערי לא כולם הבינו כראוי את הבעייתיות שבקיום כזה. אלה שהלכו לפוליטיקה, הם בעיקר שהזיקו לעצמם, לציבור הישראלי ולישראל.

ספריך, ובכלל זה „החורש", שוזרים את עלילותיהם בסגנון ריאליסטי. אלא שבספרך החדש, לראשונה אולי, אתה מנסה לתהות באמצעות טכניקת כתיבה מיוחדת על הקשר שבין הריאליה לבין הבדיון, על הדרך שבה מעבד סופר את חומרי המציאות בתוך יצירותיו. מה טיבה של הסקרנות המאוחרת הזו שלך, שנעשתה ציר מרכזי שסביבו נכתב רומן זה?

אני לא מכחיש שהסגנון שלי הוא ריאליסטי, אבל לא מסוג הריאליזם הפשטני. גם בספרי „התבהרות" ו„חדר נעול" הריאליזם אינו נאטורליסטי, ולא כזה שמתרכז במה שתופס האדם בחושים, אלא בעולמה הפנימי של הדמות. במידה זו או אחרת, הדבר בא לידי ביטוי במבנה הכללי, הטכני של הרומן, הכוונה למעבר מתאור הויות לתיאור המציאות.

עניין הבדיון והריאליה מעסיק את הסופרים מאז שקיימת ספרות. אני הפכתי את ההתעניינות הזו לתבנית של הרומן. רציתי לבחון כיצד הגבולות בין הבדיון למציאות משורטטים בתוך היצירה עצמה. ההתבוננות שלי אינה במישור האידיאולוגי, הרעיוני. אנדרה ז'יד, בספרו „מזייפי המטבעות", שאותו קראתי עוד בצעירותי, היה בעצם הראשון שניסה לדון בשאלה האם פעולת הדמיון מתחילה עם המטבע המזוייף או עם הרעיון של קיום המטבע. זו השאלה שכל סופר שואל. רציתי להמשיך וללכת קצת הלאה, ולהראות את זה בהגשמה, כיצד זה פועל.

את הסופר ברומן „החורש" אני מעמיד, מבלי שירצה, במבחן הדמיון. הוא יצר דמות דמיונית לחלוטין, מתוך פרטים מאד מפוזרים, לא מדוייקים, שהשיג מהסביבה. הוא נכשל אמנם בפיענוח הדמות, אבל פעולת הדמיון שלו הצליחה. יש גם עניין האופן שבו הוא רואה את עצמו, את בנו ואת אשתו בתוך הרומן שהוא עצמו כותב. הדברים האלה ניתנים קטעים קטעים. הכתיבה בקיטוע נועדה להראות כיצד הדמיון והמציאות משתלבים זה בזה. הקיטוע גם מאפשר לקורא לקשור בין המעגלים שמשתלבים ברומן. גם הדימיון של הקורא הוא משתתף אקטיבי. הפעלת דמיונו היא המשך פעולת הדמיון של הסופר.

„החורש" מאיר גם את דרכו של הסופר בכתיבת רומן. לפעמים הוא מגיע לשלב שממנו הוא לא יכול להמשיך, או שהוא מגיע לשלב שבו הדמות הבדיונית משתלטת עליו, והוא חייב לשנות על־פיה את העלילה.

בספר זה אני יצאתי מן הרעיון ולא מהריאליה. לא יצאתי מהמטבע המזוייף כי אם מרעיון הזיוף, אם לחזור לז'יד. הריאליה מופיעה במודעות התרבותית מופיעה, מכיוון שהסופר הוא ריאליסטי, וכאמור, אני לא מכחיש שאני סופר כזה.

האם באמצעות אותו סופר־בגוף־ראשון, זה הכותב את „החורש", הבוחן כי אין אמת בידידות עם סופרים, ומספר על רוח הקנאה שמשתררת עליו בפגישותיו עימם, אתה מבטא גם את תחושתך על ה„בראנז'ה" הספרותית בארץ?

אני חושב שאין ידידות אמת בין סופרים. קיימת תחרות. ישנה קנאה, אפילו אם היא מוסתרת. יש כאלה שאצלם הקנאה הפכה לתסביך, הם מסוגלים להזיק. יש לי הרבה ידידים סופרים, אבל אינני יודע אם זו באמת ידידות של שיתוף. אני רואה את עצמי שונה מסופרים רבים. באתי מרקע שונה. הגעתי לכאן לא צעיר, בגיל 21, אדם בגר בבחינה תרבותית, מבחינת התפיסות הפוליטיות הספרותיות, ולכן אני שונה. אני לא בן התרבות העברית. אני שותף עם הסופרים העבריים בלשון, יותר מאשר בספרות. אני לא גדלתי על ביאליק, או על עגנון, או על ברנר. אינני חלק מן הדורות בספרות העברית. באתי מן החוץ, ולכן ישנה איזו זרות. אני חושב שבשם שאני חש בזרות בחיי היומיום אולי גם בכתיבה, גם אחרים חשים בה. אבל אני מקבל אותה. היא איננה מזיקה לי.

אותו סופר בדוי נמצא גם מודה בסבלו מידיהם של מבקרי הספרות. „אבלי, הוא מודה, „אף פעם לא הגבתי על דברי האויל, על האטימות והרשעות שגילו לספרים כלפי". האם שמעון בלס הסופר רואה עצמו גם הוא קרבן ידה הארוכה של הביקורת?

אני חושב שהביקורת לא נהגה בי בהגינות. אולי לא מתוך כוונה רעה, אלא מתוך כך שרואים בי שונה. הביקורת העברית שקובעת את דרך הספרות, לא התעניינה בי, אולי מפני שאני לא משתלב בזרמים ובדורות, שהם טבעיים בכל תרבות ובכל מדינה. אבל הארץ שלנו והעם שלנו והספרות שלנו אינם נורמאליים, כמו בכל מדינה אחרת. אנשים באו לכאן מתרבויות שונות, בגיל מתקדם, והם מהווים חלק מכלל החיים הספרותיים והתרבותיים. יש בספרות העברית פלוראליזם, ואי אפשר להתעלם ממנו. אם המבקרים לא הבחינו בכך, בשל דעה קדומה, לפיה הם גם שפטו את ספרי הראשון „המעברה", שעל פיו ניגשו אל ספרי האחרים, הם עשו טעות חמורה. מיהרו לסווג אותי לסוג מסוים של הכתיבה, בעוד שאני לא שייך אליה כלל. גם „המעברה" לא היתה רומן עדתי. הוא שיקף מציאות חברתית של עולים מעיראק, מפני שאותם הכרתי היטב. אילו הייתי עולה מרומניה, שמתאר מעברה של רומנים, לא היו טוענים שזה רומן עדתי. הראייה הזו את פני הספרות היא מסוכנת ביותר.

אני לא מגיב על הביקורת. אני לא נלחם. אני יודע שמבקר טוב צריך להיות פתוח עד כמה שאפשר. אם הביקורת העברית לא רואה אותי, למרות שאני על המפה למעלה מעשרים שנה, היא מועלת בתפקידה. אני אומר זאת לא רק כסופר, כי אם כחוקר ספרות. בכל מקום, לבסוף האמת תתגלה.

אסיים בשאלה שנוגעת בספר אחר שלך, המשקף באמת את עיסוקך האחר בחקר הספרות הערבית. כוונתי ל„הספרות הערבית בצל המלחמה", שראה אור לפני עשר שנים, ושבו אתה טוען, בין השאר, כי מלחמת ששת הימים שלפני חודשים ספורים מלאו לה עשרים שנה, חוללה שינוי משמעותי בספרות הערבית, שלא יכלה עוד להתעלם מן הסכסוך הערבי־ישראלי. כיצד, אם בכלל, חלו שינויים בדרכי העיצוב את אופי הסכסוך הזה ואת דמותו של הישראלי במהלך עשרים השנים שחלפו?

אני לא חושב שחל שינוי רב, מה גם שהספרות הערבית עסקה בסכסוך תקופה מאד קצרה, לאחר שנים של התעלמות כמעט מוחלטת. אני מדבר על הספרות הערבית הכללית ולא על הספרות הפלסטינית. אחרי '67 הערבים הוכרחו לעסוק בסכסוך מכיוון שהם נפגעו. המלחמה פגעה בהם ישירות. הטיפול בסכסוך היה מתוך מגמה פוליטית תעמולתית. השינוי העיקרי בספרות הערבית הכללית שלאחר '67, התבטא בנסיון של הערבים לבחון את עצמם ואת היחסים בין הפרט לבין השלטון. הסופרים הערביים גם אימצו לעצמם דרכי ביטוי אלגוריות ואכספרסיוניסטיות.

השינוי החשוב במהלך עשרים השנים, מתבטא ביצירות שהופיעו בשטחים הכבושים, בגדה המערבית. מופיעה הספרות [illegible]. מתוארת מציאות שונה מזו שמצאנו ביצירות פלסטיניות שקדמו. ישנה ביקורת רבה על ההנהגה הפוליטית [illegible]. ישנה ביקורת על יחסו של הגבר אל האשה. ישנה הראייה הרבה יותר פתוחה ומפוכחת של ישראל. קודם, תמיד ישראל הופיעה כאויב, כחיל אכזר. אחרי '67 החלו לבטא בספרות הפלסטינית את היחסים בין כובש לכבוש, אבל מתוך היכרות בלתי אמצעית. כאמור, ניתן לראות בכך תמורה חשובה ביצירה הפלסטינית, שלא לדבר על התמורה שחלה בספרות הפלסטינית שנכתבת בארץ, של אזרחי מדינת ישראל, כמו אמיל חביבי ואחרים. ספרות זו זוכה להדים, להכרה ולהערכה בעולם הרחב.

אין ספק כי בתחום הספרות הפלסטינית השירה עומדת בשורה הראשונה, ובמיוחד שירתם של סאמיח אל קאסם ומחמוד דרוויש. אני רואה גם את בעל הזהות הכפולה, את אנטון שמאס. ספרו „ערבסקות", שהוא גם בשר מבשרה של הספרות העברית, הוא חלק בלתי נפרד מהספרות הפלסטינית, שיכולה להתגאות על שהופיע לה סופר בעל כוח ביטוי וכישרון כזה.

יובה אלמי

משורר משוחח עם דמות אמו

אֵלֶּה שֶׁלִּי
אֵי נָגִיד שֶׁעוֹדֶנִּי גּוּפִיף וְדוֹדֵד
שֶׁגָּלַשׁ מֵרַחְמֵךְ.
עָקַתִּי כְּסַכִּין פָּלְחָה אֶת הַשַּׁחַר.
אַף אֶחָד לֹא יָדַע אֶת שְׁמִי.
רַק אַתְּ.
וְחֵיקֵךְ.
וְהַלַּיְלָה.
שֶׁרַיִף פֶּרֶץ הֶחָלָב הַמָּתוֹק.
זֶמֶר חַיַּי.

★ ★ ★

מִפֶּגַע... מַגָּע... מַעְיַן הָרַע... מְשָׂרְצִים...
מְנַחֲשִׁים... רוֹחֲשִׁים... רַחֲשׁוּשִׁים... לַחֲשׁוּשִׁים...
שׁ... שׁ... שׁ...
- מָה אַתְּ לוֹחֶשֶׁת לִי אִמָּא
- כִּי רַק לָךְ נִגְלָה עֲתִידִי.
- רַק אַתְּ בְּטַעֲמָהּ. רַק אַתְּ יוֹדַעַת:
שֶׁבַּלֵּילוֹת אֲרֻכִּים... אֲרֻכִּים.
תּוֹךְ עֲרָפִלִּים שְׁחוֹרִים... שְׁחוֹרִים
- אַתְּ תְּחַכִּי לִי, אִמָּא
- אִמָּא מְחַפֶּשֶׂת לְתִקְוָה חַמָּה.
כְּמוֹ מֶרֶק תִּינוֹקִי.
- וְכָךְ זֶה הָיָה:
בְּדַרְכֵי גְּדוֹדֵי הָרְבָבוֹת,
תּוֹךְ שְׁחוֹר הַסּוּפוֹת הַשְּׂרוּפוֹת
אַתְּ מִתְגַּלָּה לִי פִּתְאֹם עוֹמֶדֶת
בַּפֶּסֶל בְּצָמֶת
וּבְאֶצְבָּעֵךְ הַדְּרוּכָה מַצְבִּיעָה
לְמֶרְחָק
- וְלוֹחֶשֶׁת:
„לְבוֹא, יַלְדִּי,
לְבוֹא"
- הוֹי,
אִמָּא הַטּוֹבָה שֶׁלִּי.

המשורר משוחח עם עצמו

הוֹי, לְיוּבָה אַלְמִי
הוֹי
אַל אַן זֶה הִצַּבְתָּ רֹאשׁ זָקוּף
לְמֶרְחָק?
מַדּוּעַ מִשְׁפָּרִין מַעֲיָנֶיךָ
יָגוֹן יְרַקְרַק?
שָׁר, פַּיְטָן:
כְּבַר הַהֲוָיָה סְבִיבְךָ
מִתְלַקְּטִים. מְזַנְּקִים:
הוֹבִילֵנוּ, פַּיְטָן,
- אֶל פִּסְגוֹת הֶהָרִים!
- אֶל הַיָּמִים הַצְּעִירִים!
אַךְ מָה הַמְּשׁוֹרֵר אֶת הַיָּגוֹן מַעֲיָנָיו
וְאוֹמֵר:
- „הוֹי, לְבַדִּי הַשְּׁאָרוּתִי
- „רֹאשׁ זָקוּף
- „זֶה מִבְחָן
„בְּלִי בַּלְגָן"

★ ★ ★

★ ★ ★

וּבַמִּתְכָּן
בִּסְפָרִים לִילָדִים וְאַף לִגְדוֹלִים,
נָפַל לוֹ כּוֹכָב. נִצְנְצַנְץ
וְאֶת הַשַּׁחַר הִדְלִיק. וְזֶה הָיָה,
כִּמְבֻכָּן,
כָּל זֶה מְתֻכְנָן.
- וְהַשַּׁחַר הֶחָדִיד... הָאָדִים...
- אֶת שׁוּלֵי הָרָקִיעַ הִצִּית.
- וַיָּנוּסוּ צְלָלִים.
וְעוֹד הַבְטָחָה לִילָדִים
שֶׁעִם שַׁחַר עַל רָאשֵׁי הַפְּרָחִים
יִסְלְקוּ הַשְּׁלָלִים.
וְאָז... (הוֹדָיָה, יְלָדִים)
מִן הָרְחוֹק-רְחוֹקִים.
מֵאֶרֶץ פְּלָאִים.
מִן הָאֵשׁ מַדְלִיקָה אֲפָקִים
הוֹצִיאָה הַשֶּׁמֶשׁ רֹאשָׁהּ.
וְהִתְגַּלְגֵּל לְגַנִּים לְלַקֵּק אֶת טַל הַפְּרָחִים...

★ ★ ★

וּבֵינְתַיִם -
רָצִים, חוֹלְפִים הַיָּמִים.
בְּשׁוּרוֹת מְלֻכָּדוֹת מְעַפִּילִים בֶּהָרִים.
מְתוֹלְלוֹת עֲלָמוֹת:
- אֶל פִּסְגוֹת הֶהָרִים!
- אֶל מַעְיְנֵי הַתִּקְווֹת!
- וּבְרֹאשָׁם – הַשִּׁירִים
וּבְרֹאשָׁם – הַפַּיְטָן!
מִשְׁאוֹ?
מַשְׂאוֹ!
אֵל אָן?

גלגוליו של הכתר

מאת אהרן בי"ר

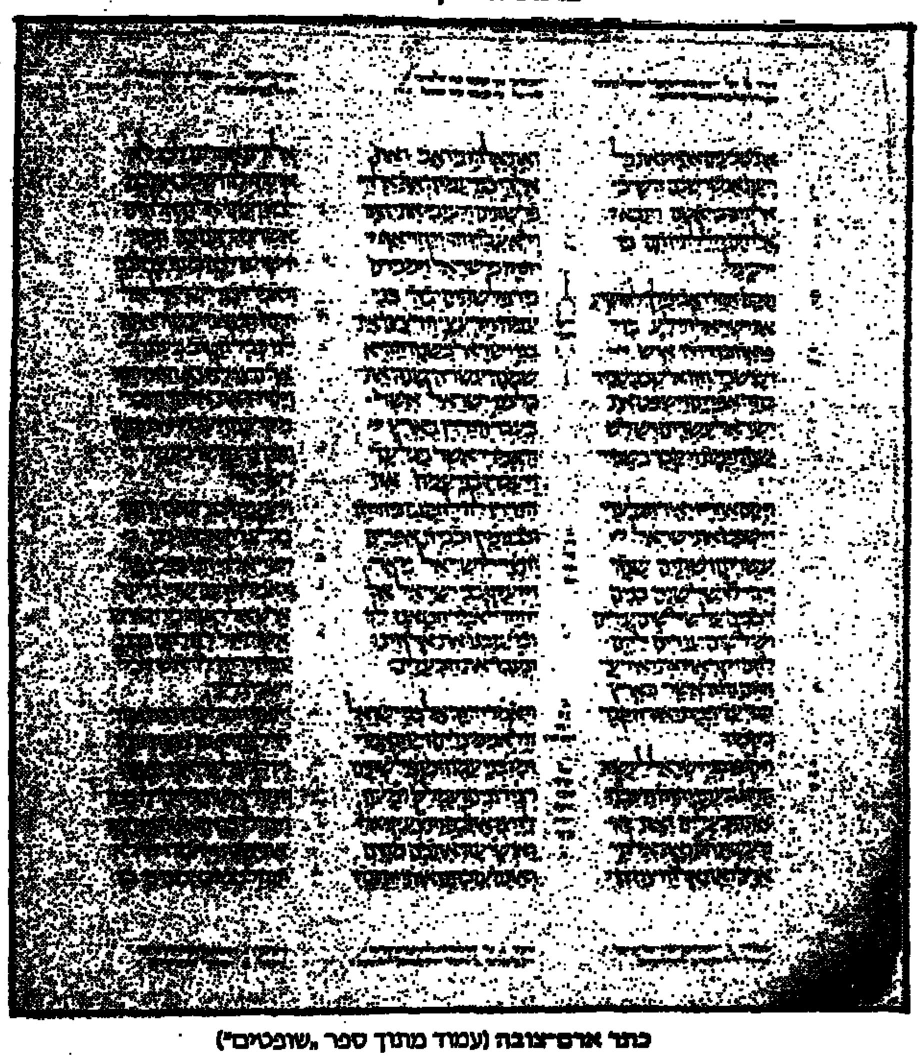

כתר ארם-צובה (עמוד מתוך ספר „שופטים")

אמנון שמוש, „הכתר, סיפורו של כתר ארם-צובה"; מכון בן-צבי, תשמ"ז, 200 עמ'.

פתחנו את מילון-עברי-שלם, לראובן אלקלעי בערך כתר-תורה, ומצאנו כתר לקישוט ספר התורה; (כינוי ל־) ספר התורה כתוב בשלמותו על קלף.

וכאן עלינו לומר מראש כי יש הבדל בין האשכנזים לספרדים בנוגע למושג „כתר תורה", ובדיוק בהתאם לנאמר במילון: אצל האשכנזים, המגוללים את ספר התורה על שני עצי-חיים, ועוטפים את ספר התורה במעיל, מושיבים על קצות עצי-החיים כתר, דומה לכתרו של מלך, עשוי בדרך-כלל מכסף או זהב ודומה; ואילו אצל הספרדים – נקרא ספר התורה „כתר-התורה". יש הקוראים לכתר-התורה של הספרדים תאג'.

ידועים לנו מספר תאג'ים מפורסמים, אך ספרנו עוסק בעיקר בסיפורו של כתר ארם-צובה, הנמצא באוסף כתבי-יד מכון בן-צבי, והוא ממוספר במספר 1.

את סיפורו של כתר ארם-צובה מביא איש ארם-צובה אמנון שמוש, ולספר „הכתר" שני אבות: מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח, ויד יצחק בן-צבי והאוניברסיטה העברית בירושלים.

אחיו של אמנון שמוש, יצחק שמוש זכרונו לברכה, היה הראשון שניסה להציל את כתר ארם-צובה, ולהעלותו לירושלים. אך מהו כתר זה?

ובכן, הכתר, התאג' של ארם-צובה, הוא כתב היד העתיק ביותר של תנ"ך שלם המוכר לנו, כתוב על קלף. יש לשער, כי כתר זה הוא המקור המוסמך ביותר, המדויק ביותר, והמקודש ביותר, הן של הטקסט המקראי והן של מערכת הניקוד, הטעמים והמסורה. מכאן שזהו כתב-היד הראשון במעלה של טקסטים עבריים יהודיים. כתב-יד זה גדול בערכו הדתי וכן המדעי מכל כתב יד אחר של המקרא. את התאג' הזה כתב הסופר שלמה בן בויאעא, לפני יותר מאלף שנים. כתב-היד נוקד והוגה בידי בעל המסורה המפורסם והידוע אהרן בן-אשר, הוא האחרון החשוב בשושלת בן-אשר שהכתיבה את הנוסח המקובל של המקרא. לפי דעת יודעי-דבר היה כתב-יד זה של התורה לפני הרמב"ם, בשעה שקבע הרמב"ם את הלכות ספר-תורה, ואל תאג' זה מתכוון הרמב"ם באומרו ב„הלכות ספר תורה" בספר „משנה תורה" הוא ה„יד החזקה" (ספר ההלכות של הרמב"ם שנכתב כולו בעברית): „ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו".

מזה כמאה ועשרים שנה שיצא שמעו של הכתר, הנקרא גם „כתר חלב", על שם הקהילה ששמרה עליו כשש מאות שנה. כינו אותו גם „כתר בן-אשר", אך לרוב התייחסו אליו בשם „הכתר" בה"א הידיעה, וכאמור בתרגומו הערבי „אל תאג'". יש גם שכינוהו, באגדות ובסיפורי-עם „כתר עזרא הסופר", שחי לפני כ־2400 שנה. שם העיר ארם-צובה מוכר לנו בהרבה שמות: „ארם-צובה (אר"ץ), חלב, אלפו ואלפא. חוקרים משערים כי כתב-יד זה של התנ"ך הוא הראשון שנקרא בשם „כתר", ואחריו באו נוספים – פעמים נקרא על חמישה חומשי תורה, ופעמים על התנ"ך כולו, כתובים על קלף. ואל נשכח, שהדפוס הומצא בערך בשנת 1500, ולפני כן כל הספרים היו „מגילות", כתובים על קלף, עור ופפירוס וכדומה.

מעניין גם לציין קצת מידות: גודל עמודי הקלף 33 x 26.5 ס"מ, אך מספרם המדויק אינו ידוע, כי חסרים קטעים אחדים מן הכתב-היד. לפי הערכתו של יצחק בן-צבי, מספר הדפים בספר-הכתר השלם היה 380. כיום סבורים שהיו בו 480 דפים. כיום במכון בן-צבי 295 דפים בלבד, ואין תיאור על הכתר לפני שניזוק. בכל עמוד (דף) שלושה טורים בדרך-כלל, חוץ מספרי איוב, משלי ותהלים (בראשי תיבות אמ"ת), וכן דברי השירה שבתנ"ך, הכתובים בשני טורים בעמוד, ובכל טור עשרים ושמונה שורות.

ולאחר התיאור הרחב הזה, כדי לדעת על מה בכלל מדובר, נבוא לסקור את תולדות כתב-היד הזה של התנ"ך. התאג' נכתב בארץ-ישראל, בראשית המאה העשירית, נשדד כאן, והודר למצרים, בסוף המאה הי"א, והוא הובא כעבור כשלוש מאות שנה למסמרות לקהילת ארם-צובה. יש סברה שאת הספר-התאג' הביא לארם-צובה נכד נינו של הרמב"ם, ואל נשכח שהרמב"ם ישב במצרים. יש החולקים על קביעות אלה של תולדות התאג', אך המקובל הוא כבאמור. נגידי וחכמי אר"ץ שמרו על הכתר מכל משמר במשך כ־600 שנה, ואת מודים כולם. הספר נפגע כאשר נערכו פרעות בשכונות היהודיות של חלב, בדצמבר 1947, עקב הכרזת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. עיקר הפרעות היו שריפת בתי-הכנסת של היהודים שם. אמנם הכתר ניצל, בחלקו הגדול, בידי הקהילה היהודית, אך, כאמור, ניזוק, והוסתר במשך כעשר שנים במקומות שונים. רק בשנת תשי"ז (1957) מסרו אותו חכם משה טאוויל וחכם שלמה זעפראני לידי מרדכי בן-עזרא פחאם, שהוציא את הכתר בחשאי לתורכיה. משם הביאוהו ביום ב' בשבט תשי"ח לירושלים, וכך נסגר המעגל, וספר התנ"ך שנכתב בארץ-ישראל, חזר אליה, ואל עיר הקודש, אל ירושלים. אגב, יש השערה שהספר נכתב בטבריה.

אך ניתן לפרט מעט יותר את גלגולו של הכתר: שנים רבות אחרי שנכתב הכתר, נקנה בידי השר הקראי ישראל בן-שמחה מבצרה, והוא הקדיש אותו לבית-הכנסת של בני מקרא בירושלים ומסרו לאפוטרופסותם של „שני הנשיאים הגדולים" יאשיהו וחזקיהו. יש סברה שכתב-היד נשדד לאחר מכן על-ידי הצלבנים, והם שהורידוהו למצרים, אם כי יש סברה שכעבור 6 שנים הוחזר לירושלים, וסברה אחת מוסרת כי הסלג'וקים, ששדדו את ירושלים בשנת 1071, הם שהורידו את הכתר למצרים, ושם הוא נשאר, כאמור, תקופה ארוכה. היהודים במצרים הם שפדו את הכתר, כדי להעבירו לבית-הכנסת של הירושלמים בקאהיר. לפי הסברה ראה הרמב"ם את הכתר בבית-כנסת זה, ובו השתמש, כאמור לעיל.

ממצרים, קאהיר, המשיך הספר להתגלגל כנודד, וייתכן שעם הספר גלה לחלב כנראה גם ספר „יד החזקה" של הרמב"ם, החתום בכתב ידו.

בעדות כתובה מלפני כ־140 שנה, מצאנו על קיום הכתר בחלב, הורגה להישבע שבועת-התורה, נשבע ליד החלון, של התא שבו נמצא הכתר, ועוד במקרים מסוימים היו פונים אל מקום הכתר. בעדות אגדה כתוב שהכתר נתון בארגז עץ. על כל פנים עדות זו מבוטלת על-ידי עד שנכנס לבית-הכנסת מיד לאחר השריפה, אך נכנס יותר בעוד השריפה דועכת, ומצא את ארגזי הברזל והם כתרים (והיו שם יותר מכתר אחד), ואנו מדברים על העתיק שבהם. מכאן ולהלן יש עדויות שונות של אנשים שונים, שכל אחד קשר בשמירת הכתר, בהצלת הכתר, בהעברת הכתר ממקום למקום, בהוצאת הכתר מארם-צובה, ובהבאת הכתר לירושלים. לפחות 9 עד 10 עדויות שונות, וחלקן סותרות זו את זו. המחבר מנסה להוציא את הערמונים מן האש ולברר מי באמת היו המצילים, שבידיהם עבר הכתר במשך עשר השנים מאז השריפה ועד הגיעו לידי נשיא המדינה – [illegible] את הכתר – בירושלים. [illegible] אך, כאמור, חסר, כי חלקים ממנו או נשמטו או הוכחדו בתוך עשר השנים האלה, כאשר הכתר עבר ממקום למקום לתורכיה ומשם לירושלים. [illegible] באמת חיפשו אחרי החלקים החסרים מן הכתר של ארם-צובה. [illegible] הכתר הזה במשך השנים, והשמועות [illegible].

בעוד הכתר שוכן בארם-צובה, נעשו נסיונות רבים לצלמו או להעתיקו. נסיונות אלה החלו לפני כמאה שנים. אך מפחד של גניבה או כל תקלה אחרת לכתר, סירבו בדרך-כלל להרשות את העיון בכתר. עם זאת התפרסם צילום של עמוד, שניים או מעט יותר, אך גם אלה לא תמיד הגיעו לידיעת ציבור חוקרי המקרא הרבים. השמירה על הכתר היתה רבה, וכל מיני בקיאים התרברבו שראו וצילמו והעתיקו את הכתר, אך המחבר של ספרנו מפריך טענות אלה. [illegible] על עקבות הכתר, עם נסיונות להשוות [illegible] הקולופון (כתב הסופר בסוף התנ"ך, בו ביררו כל שם של הסופר ושנת הכתיבה, אך הוא נעלם, [illegible] מפני העתקים.

ובכל זאת מוצאים אנחנו שהעתיקו את הכתר, כבר לפני יותר מ־400 שנה, כאשר שלח רבי יוסף קארו מצפת, בשנת שי"ט (1559), לרבו רבי משה איסרליש בקראקא, בפולניה, העתק של הכתר, [illegible] הרמ"א ספר תורה שלו. העתק זה של הכתר נשמר בקראקא, כנראה עד השואה, ומשם נעלמו עקבותיו. למרות חיפושים רבים של [illegible] הפרופסור קאסוטו נסע לחלב, ושם העתיק את כל השינויים לתנ"ך של קאהלה, וציין כל שינוי בין שתי המהדורות, פיסוקים ושינויים אחרים.

המהדורה של קאסוטו יצאה לאור על-ידי מפעל המקרא של האוניברסיטה העברית בירושלים, בשנת תשל"ג, בקנה מידה 1:1. במהדורה זו יש 588 עמודים מצולמים של הכתר, מהם 11 של התורה. עוד עדויות של צילום והעתקה יש, אך חלק מן ההעתקים [illegible] אחרת – נעלמו. כל מאמצי ההצלה, שעליהם [illegible] המחבר פרק שלם בספרו, לא עלו יפה, והכתר חסר כאמור, מאוד, ולא רק שחסר, אלא שאיננו יודעים אם חסר מחמת אש, אונס, או מחמת רשלנות של שומריו לאחר השריפה, ממנה הצילו מה שניתן להציל. מקרה זה כואבת במיוחד, לאור הנסיונות הרבים שנעשו להצלת כתב-היד.

בפרק אחר של הספר שלפנינו, מתאר המחבר, אמנון שמוש, את קהילת ארם-צובה והכתר, והקשר המיוחד של קהילה קשורה מאוד לבית-הכנסת (לבתי הכנסת), קהילה של יראים, אשר הכתר הוא אחד הערכים, אם לא הערך החשוב להם ביותר, מה עוד שהוא מנוקד, עם טעמי-המקרא ולפי המסורה.

פרק מיוחד עוסק במסורות ובאמונות הקשורות בכתר, ופרק על עדויות במשך הדורות על קיום הכתר, אשר חלק מהם כבר הובאו לעיל.

עוד כתרים היו, אף בארם-צובה, אך בגלל הנוסח המיוחד של כתר זה, וכן העדויות על שימושו של הרמב"ם בכתר, התקדשותו על-ידי אנשי ארם-צובה, הם עיני הכל נשואות על כתר זה במיוחד.

הפרק האחרון של המחבר בספר עוסק במה שנשאר מן הכתר ומה שחסר ממנו. כתוספת קוראים אנחנו בספר עיונים אחרים בכתר מאת י' עופר.

לספר צורפו צילומים – על נייר משובח – של מסמכים אחרים ורוב הצילומים של כתר אר"צ, וכן צילום צבעוני של עמוד מן הכתר. תוך הספר מלווה גם הוא בספור תמונות ופקסימיליות להסברת הכתוב או הרגשתו.

קשה מאוד לקבוע מסמרות בעניינים שונים של תולדות כתב-היד ושל גלגולו, אך עבודתו של אמנון שמוש בספר זה היא לא רק עבודה מעולה, עבודת נמלים ממש, אלא הוא פתח לפנינו צוהר אל הכתרים השונים, ובמיוחד לכתר אר"צ.

המשנה המבוארת

(המשך מהעמוד הקודם)

לסמוך על מסורת כזאת, הנמסרת על ידי מורים לתלמידיהם כאשר הם לומדים יחד את התנובה, היא יכולה להמציא במידה כזאת ללומדיה. השאין המשנה מעידה במישרין על מסורת זו ועל הנחות יסוד האידיאולוגיות שלה, דווקא משני שהיא ניתנה בצורה המומחשת ביותר על ידי מסורת זו והנתונה. במשמע שהמשנה היא מיסודה ועל פי עדות עצמה ספר של בית מדרש, הנלמד בשקלא וטריא שבין תלמיד למורה, כלומר בין תלמיד לאדם שידיעותיו היתרות על הכתוב מסמיכות אותו למסור את דברי המשנה ולפרשם. ואם כך הרי שלפנינו חיבור ש„מקומו בחיים" הוא בתוך המסורת [illegible].

ואם כנבנה זוהי הנחת היסוד של הלמדנות המסורתית בכל המשנה, זוהי גם הנחת היסוד של המחקר הפילולוגי-היסטורי במשנה, שמבחינה זו הוא מקבל את ההנחות של הלמדנות המסורתית. [illegible] ביקורתו החריפה של ביוזנר, אולם לאור הדברים הללו, האם אפשר להסכים לרדיקליות הקיצונית של [illegible], ולהרדיקליות הקיצונית של מסקנותיה אכן, [illegible], נוטים להשיב על כך בשלילה. המשנה איננה מספרה על עצמה שהיא חיבור עומד לעצמו, [illegible] ומפורש מאליו בלבד, והרבה אמנם אפשר ללמוד מן המשנה על ידי מאמץ להבין אותה מתוכה, ובזה הצלחת ביוזנר הגדולה [illegible] וראויה להוקרה רבה. אולם הרבה מאוד נשאר מעבר לדיון המצומצם במשנה בלבד. אכן, מן העובדה שבמשנה עצמה אין התמודדות גלויה עם נושאים פוליטיים, עם מאורעות היסטוריים ועם תהליכים היסטוריים, או עם שאלות קיומיות גורליות של האמונה, אין ללמוד שהחכמים, שרעיונותיהם בעניני הלכה באו במשנה, לא נתנו רעתם לכל אלה, או שהם התעלמו בכוונת מכוון. כלומר: הנסיון להסיק מתוך המשנה, בין מה שנאמר בה ובין מה שלא נאמר בה, מעין השקפה אידיאולוגית כוללת אין לו בירור, ביחוד כאשר אפשר כבר ללמוד ממקורות נוספים, שאותם החכמים נתנו גם רעתם לשאלות שאינן נידונות במשנה. יותר קרוב לומר שהדברים לא הובאו במשנה, מפני שהיא נועדה לכתחילה לנושאים מסויימים אלה, ולא לאחרים. אבל את מה שנאמר על נושאים אלה יש לפרש גם לאורם של הדברים שנאמרו בעדויות ספרותיות אחרות.

ואם סברה זו היא נכונה, הרי יש לקבל בהסתייגות את ביקורתו של ביוזנר כנגד חוקרים שהשתמשו במשנה כדי להסיק ממנה ידע היסטוריוגרפי. הדין עמו בטענתו [illegible] של תלמידי חכמים ומעשיהם יש להבין קודם-כל כמשאים בעלי מבנה ומכוון מגמתי, כדי להסיק מהם את המסר הרעיוני המכוון בהם, אך-על-פי-כן העובדה שההיסטוריוגרפים מודרניים ניסו להסיק [illegible] של עדות היסטורית לא [illegible]

[illegible]

מטעם מסתבר של ביוזנר בחקר המשנה נראה, לאור הערות אלה, כצעד בדרך של „יציאה מתוך ההיסטוריה", לא רק בהבנת המשנה, אלא גם בהתייחסות אל ההבנה ההיסטורית של הלמדנות המסורתית ושל המחקר הפרוגרסיבי המודרני. כמובן – כדי לחזור אל אותה היסטוריה בדרך חדשה, המאפיינת אוריינטציה רוחנית של הדור הזה. כשם שהמחקר הפרוגרסיבי המודרני נתן ביקורת חריפה על הלמדנות המסורתית, ועל אופן התייחסותה אל ההיסטוריה, אבל נשען בכל זאת על עדותה ואף ביקש להמשיך אותה לפי דרכו, גם מחקרם של ביוזנר ותלמידיו מותח ביקורת מוצקת על המחקר ההיסטורי של קודמיו, ובכל זאת נשען עליהם ומבקש להמשיך אותם בדרך חדשה. ושוב אנו נוכחים בתקופה המפתיעה שבין גישתו של ביוזנר למשנה לגישתו של שפינוזה למקרא, ולדמיון המפתיע בין האידיאולוגיה שביוזנר מייחס למשנה לאידיאולוגיה הגלותית-מודרנית של פרנץ רוזנצוויג. והנה שלפנינו דוגמה מובהקת של מחקר המשקף את רוח הדור על העבר, אבל יותר משהוא מעיד בכך על העבר הוא מעיד בכך על ההווה, כלומר: על משמעיהם והיפותזותיהם של אנשי-רוח יהודים המחפשים את שורשיהם במקורות, תוך כדי כך הם מגלים את בבואת עצמם ואת בבואת השקפת עולמם היהודית – במקורות.

אכן, לפנינו פרק עיון מרתק לא רק בתולדות מחקר היהדות אלא גם בתולדות הגות היהדות בזמן הזה, אבל כדי להכרית את השקיפה הזאת עלינו להקדים ולצרף את ההפתעה המשמעת של יעקב ביוזנר: עשרות רבות של ספרים, מאות רבות של מאמרים, הדנים ביהדות לדורותיה ומתמודדים במישרין גם עם סוגיות היסוד של חיי עם ישראל, תרבות ישראל ודת ישראל בזמננו. יעקב ביוזנר הוא לא רק חוקר חשוב בתולדות ספרות תורה שבעל-פה ותולדות עם ישראל, אלא גם אחד מהוגי הדעות המייצגים את דרכי המחשבה של המנהיגות הרוחנית ביהדות ארה"ב בזמננו, יש קשר הדוק בזה, ומן מדע היסטורי, בין מחקריו להשקפותיו. אמנם כדי להבין כראוי בקשר שבין השקפת עולמו היהודית למחקריו הספרותיים-היסטוריים יש להתמודד עם מפרים בנושאים אקטואליים. הנה נקודה שבכל להוסף לדיון בה בקורה, כאשר הקורא הישראלי יוכל לקרוא כתבים נוספים של ביוזנר בתרגום עברי. הוא ראוי לכך, וציבור הקוראים הישראלי המשכיל ראוי לכך: אם מעוניינים אנו בהעמקת המגע התרבותי בין העם שבמדינה לבין העם שבתפוצות, כן הראוי שההתעלמות שנמשכה עד כה את יחסם של חוקרים הוגי דעות בישראל אל ביוזנר [illegible]. תמנה את מקומה לדיון פתוח ומלא, שיש עמו ביקורת, ויכוח נוקב, אך גם [illegible]. יש ללמוד את פועלם של ד"ר אברהם שפירא ושל [illegible], שהביאו לראשונה לקריאת הקורא העברי את אחד [illegible] של ביוזנר.

הערות

(1) ביוזנר אינו מקיים פרק לדיון בשאלות של ביקורת נוסח המשנה שבידינו. [illegible]

(2) ביוזנר מקיים לטענה זו [illegible] סיפור ומסורת ביהדות.

(3) ראה [illegible] „היהדות והקשתה של ההיסטוריה היהודית". בתוך: פרנץ רוזנצוויג – [illegible] ביאליק, ירושלים תשמ"ב.

תיפקוד וסמליות

מאת טליה רפפורט

תערוכת התחרות בניין בית המשפט העליון, במוזיאון ת"א, שדי שאול המלך, ת"א.

בית המשפט העליון לא זכה עד היום למשכן מכובד של קבע כראוי והוא שוכן מזה שנים כמבור ב„מגרש הרוסים" בירושלים. משפחת רוטשילד, קיומה ומימנה בזמנו את הקמת בניין הכנסת, מתעתדת לתמוך גם בבניית בית המשפט העליון והשלב הראשון לקראת פרויקט חשוב זה היתה התחרות, שתיעודה המפורט מוצג עתה במוזיאון ת"א.

ד"ר מיכה לוין, שתחום התמחותו הוא אדריכלות, אצר תערוכה זו ואף היא מקצועית מאוד בגישתה, גם הקהל הרחב יוכל לקבל בה מושג ברור על ההצעות השונות שלקחו חלק בתחרות.

מי שעינו אינה מיומנת בקריאת קרוקיס ותרשימים אדריכליים יוכל בהחלט להתרשם מן הדגמים המוקטנים של המיבנים המוצעים שממוקמים על גבי העתק טופוגרפי מדויק של השטח שבו אמור הבניין להיות מוקם (גבעה מול הכנסת). באופן כזה אפשר גם לראות איך משתלבת כל תוכנית בנוף הירושלמי ואיך היא „מסתדרת" עם מספר מבנים חשובים השוכבים על הגבעות הסמוכות: הכנסת, משרדי הממשלה, האוניברסיטה העברית והספריה הלאומית, הארכיון הציוני ומוזיאון ישראל.

התחרות לבניין בית המשפט העליון היא, ללא ספק, תחרות אדריכלית בעלת חשיבות ראשונה במעלה, היא נערכה בקפדנות מרובה ושפטו בה אישים בכירים בתחום האדריכלות המשפט בארץ ובעולם. גם התערוכה ערוכה, בהתאם, בצורה קפדנית, בהירה ויפה.

התחרות נערכה בשני שלבים. בראשון השתתפו 174 אדריכלים והוא מיוצג בתערוכה באמצעות שקופיות. בשלב השני היו עשרה משתתפים: ארבעה משרדי אדריכלים שזכו בשלב הראשון ועוד שישה משרדים מוזמנים – שלושה בארץ ושלושה מחו"ל. מתוך עשר התוכניות הללו נבחרו ארבע שהובאו בפני תשעת השופטים ולאחר התרשמותם מהן נבחרו הזוכים הסופיים: משרד האדריכלים הישראלי של רם כרמי ועדה כרמי-מלמד.

מעניין שהעיקרון שהינחה את התחרות היה שלא לבחור תוכנית מסוימת ומוגמרת, אלא לבחור אדריכל, או משרד אדריכלים, ולאפשר לו להמשיך לגבש ולפתח את ההצעה ההתחלתית, על פי דרישות המזמינים, כמובן.

השלב השני של התחרות מוצג בתערוכה בהרחבה באמצעות תוכניות, רישומים, תצלומים, טקסטים ודגמים מוקטנים, שהם, כאמור, הקליעים והמושכים ביותר לעין המבצעת.

תכנון מיבנה למוסד רם-דרג כמו בית המשפט העליון הוא, מטבע הדברים, אתגר מורכב מאוד. קודם כל, הוא חייב להיות פונקציונאלי ולכלול תכנון יעיל ונוח של כל החללים החיוניים (אולמות משפט, ספריה, לשכות שופטים ועוד). עם זאת, עליו גם לתפקד כלפי חוץ כסמל של צדק ומשפט ולהקרין איכות טכסית וחגיגית במראהו. לשם כך עליו להיות מונומנטאלי, מלא-הוד ועל-זמני, כלומר, מעל ומעבר לאופנות אדריכליות קצרות-ימים. נוסף לכך, על המיבנה להתאים כמוניה, בקנה-מידה והדרו, גם לנוף ההררי, גם להקשר הסביבתי הכולל של בניינים לאומיים שכנים וגם לאופי המיוחד של הבנייה הירושלמית ולמראה הכללי של העיר.

כמה מהאדריכלים, שהתמודדו במסגרת התחרות עם כל השיקולים האלה, שילבו בתוכניותיהם שני „חומרים" קדומים ובעלי איכות סמלית, אפילו מיסטית: אור ומים. רובם גם נטו לצורות היסטוריות מסורתיות, אוניברסאליות ומקומיות גם יחד, כמו הכיפה והקשת, למשל.

אפילו בתוכנית הזריגה הנועזת ביותר, זו של משה ספדיה, שאותה כינו השופטים „המעניינת, הפרובוקאטיבית והמרשימה ביותר", אפשר למצוא את הפירמידה וכן כיפה כדורית, שתיהן שקופות ומתנוססות לתפארה על גג המיבנה המרכזי. בשעת זריחה ושקיעה הן יוצרות, לדברי ספדיה, „קלאור משתנה על קו הרקיע". מלבדם כוללת התוכנית שלו גם חצר קרמית גדולה ובה שורות שורות של מגדלים בגובה 16 מ' מאבן גיר ירושלמית והובה ואף כי זוהי באמת התוכנית המפתיעה והמקורית ביותר, היא לא נבחרה בשל בעיות טכניות כמו עמידות בתנאי האקלים והרכבים בלתי-שימושיים מסוימים. השופטים העירו כי „התוכנית במהותה היא יותר מדי בבחינת תפאורה ולא נגזרה מהצרכים הרלוואנטיים לתיפקודו של בית המשפט העליון" ובחרו בתוכנית שהיא, אכן, מעשית הולמת יותר. אף כי היא חסרה את המעוף של משה ספדיה, יש לה נוכחות מונומנטאלית הרמונית מתונה אך מרשימה לגמרי.

גישת האדריכלים הזוכים רם כרמי ועדה כרמי-מלמד משלבת מודעות לפן הרוחני שעל המיבנה לייצג עם פתרונות שימושיים מוצלחים וכן ספוגים בה הקשרים תנ"כיים והיסטוריים. לדבריהם: "הכוונה לתת ביטוי גיאומטרי בהיר לערכי הצדק והחוק: צדק מתואר כמעגל ואילו החוק מתואר כקו." וכך מצרפת התוכנית שנבחרה קווים ישרים ומעגליים למיכלול אסתטי סמלי ופונקציונאלי גם יחד.

התערוכה מלווה בקטלוג מרשים, המתעד את כל הקשור בעשר ההצעות הסופיות, החל בפרטים הביוגראפיים של המשתתפים, ורשימי המיבנים, צילומי הדגמים, קטעים מטקסט ההסבר המלווה כל הצעה ומנמק את הגישה הרעיונית שמאחוריה, הערות השופטים ביחס לכל הצעה וכן תרשימי פיתוח נוספים של התוכנית הזוכה, שנעשו לאחר התחרות כחלק מתהליכי ההכנה הנמשכים לקראת הבנייה עצמה.

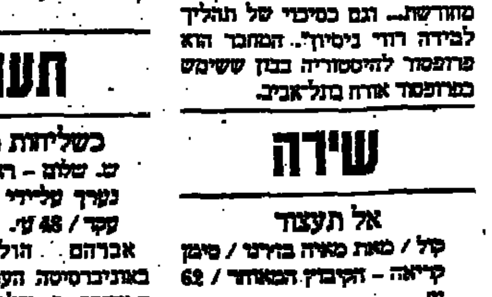

משה ספדיה

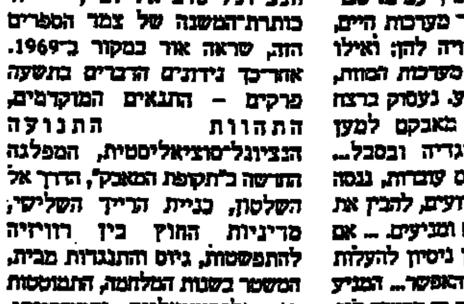

עדה כרמי-מלמד ורם כרמי

מהודו ועד מקסיקו

תכשיטים מעולם האסלם ואריגים ממקסיקו במוזיאון ישראל, ירושלים.

מוזיאון ישראל מציג הקיץ מבחר תערוכות קוסמופוליטי מאוד. השיטוט באולמות השונים מאפשר לצופה לעבור מתכשיטים מוסלמיים „לאריגים מקסיקאניים, מקראמיקה סינית ל"הודו המופלאה" באגף הנוער ומלבד אלה להתבשם גם בניחוחות הצרפתיים של תערוכת "לצייר באור הים התיכון".

תערוכת התכשיטים מעולם האסלם כוללת מוצגים שהגיעו לכאן ממוזיאונים חשובים כמו הלובר בפאריס, המטרופוליטן בניו-יורק ועוד. היא מתפרשת על כמה מאות שנים, מהמאה הי"ח ועד היום, וכוללת פריטים שנאספו מארצות רבות. ישנם גם ממצאים מקומיים עתיקים, [illegible] קיסריה, או צמידי זהב [illegible] שהתגלו [illegible].

מלבד מיגוון של טכניקות, סגנונות ומגוון דגים של תכשיטים (טבעות, אצעדות, שרשראות, תכשיטי מטבעות, תליונים ועוד) יש בתערוכה גם שימוש בחומרים שונים, החל בחומרים זולים כמו זכוכית, הם הברונזה ועד לאמאיל, זהב ואבנים יקרות כמו טורקיז, ירקן, איזמרגד, גרגירי אודם ובדולח הסלע.

הפינה המרשימה ביותר בתערוכה היא זו המוקדשת לתכשיטי התקופה המוסלמית המאוחרת (מאות 18–20) [illegible] מיוחדת תכשיטים מאיראן, צפון-אפריקה והודו, ביניהם עגילים יפהפיים, גביעים, [illegible], מבחר מקשטים, עיטור מצח מקסים מבוכארה ועוד, הכל כזהב, אבני חן ושפע של צורות ועיצובים מעודנים.

התערוכה מלווה גם בקטלוג יפה ובו טקסטים וצילומים צבעוניים מהודרים עין.

★

תערוכת האריגים ממקסיקו הגיעה למוזיאון ישראל ממקסיקו-סיטי לאחר שהתארחה בניו-יורק ובברלין ומכאן תמשיך גם לשטוקהולם. יש בה כ־280 פריטים, חלקם בגדים, המייצגים עשרות קבוצות אתניות במקסיקו, ששימרו את צורות הלבוש והמסורת.

מוסיקת הרקע העליזה והמוצגים הקרנבליים מאוד משרים על המבקר בתערוכה אווירת קרנבל ססגונית. תורמות לאווירה זו גם שקופיות שמוקרנות כל הזמן ובהן תמונות חיי מן הכפרים והשווקים ודמויות עממיות בתלבושות פולקלוריסטיות שונות. התערוכה כוללת שטיחים ארוגים ביד, [illegible] הפרושות לכל ארכן במלוא יופיין, שורות של חולצות רקומות בדוגמאות שונות של צורות גיאומטריות, פרחים, חיות ולוחיות קטנות נוצצות, אבנים ותמורות, שהמקסיקנים מאמינים כי הן מגינות מפני מחלות ונותנות כח ועוד.

אפשר לראות בתערוכה גם תיקי בד ומפיות [illegible], מבחר סוגי רבוזים (הצעיף הארוך שנשים כורכות על ראשן וכתפיהן) ובמקביל גם מבחר של [illegible] – שמיכות הלבוש של גברים.

לצד מגוונות הדקיקה העקיריים מופיעות מפות גיאוגרפיות, שבהן מסומן האיזור שממנו בא כל דגם ובוויטרינות זכוכית מוצגים גם כלי אריגה שונים כמו פלך מדור, מסרקות עץ לקיבוע חוטי השתי והתמגמות צמר טווי ביד הצבוע בחומרים טבעיים, כמו אינדיגו או קליפות אגוזים.

התערוכה מעוצבת להפליא ומהוה חוויה מהנה לכל המשפחה.

דפדוף ראשון

ספרים חדשים

מאת אבי טנא

היסטוריה

רק האכזרים חיים

השואה / מאת לני יחיל / שוקן בשיתוף יד ושם / 2 כרכים; 836 עמ'.

מה ייאמר על חיבור שזה שמו (בצירוף כותרת-המשנה "גורל יהודי אירופה 1932–1945") וזה היקפו ושכשעורר נקבע מוטו משל הלקין "רק הזוכרים צומחים תמיד צמיחה חיה/ רק הזוכרים צומחים תמיד צמיחה חיה / רק הזוכרים חיים: צומחים כמעט לעדי"? אין לנו אלא לצטט מן המבוא – "בספר זה נעסוק בגורלם של היהודים עד לטופס המר. תיאור זה לא יוכל להיות ספר היסטורי רגיל, המתאר מסכת של מאורעות, פעולות והתפתחויות בחברה האנושית וביחסים בין קבוצות חברתיות ובין עמים. ספר היסטורי רגיל מתאר מערכות חיים, שהמוות הוא בן-לווייה להן; ואילו בספר זה נתאר את מערכת המוות, שהחיים הן להן רקע. נעסוק ברצח המונים עד רקע מאבקם למען החיים, נדון בטרגדיה ובסבל... במידת האפשר נסכם עובדות, ננסה לרדת לשורשי האירועים, להבין את פשרם, לנתח מצבים ומניעים. ... אם בכל זאת נעשה כאן ניסיון להעלות תמונה מקיפה ככל האפשר... המניע היה ההכרה וההרגשה כי דרושה לנו, ובעיקר לדור הצעיר, הצגה כוללת של הדברים, שתאפשר גישה בוללנית, אך תתבסס על ביתוח היסטורי של הזמן לפרקיו. מרדכי אינו בסיכום סופי אלא במעין חשבון-ביניים... ביקשנו לכתוב ספר שישמש כל ברדעת, צעיר ומבוגר, שיש את נפשו להתמודד עם בעיותיה ותעלומותיה של השואה".

סימטה צרה

ההיסטוריה הגרמנית / מאת קרל דיטריך בראכר / תרגם מגרמנית ארנון מגן / עם עובד – אופקים / 2 כרכים; 821 עמ'

"השורשים, המבנה, התוצאות של הנציונל-סוציאליזם", זו כותרת-המשנה של צמד הספרים הזה, שראה אור במקור ב־1969. [illegible] נידונים הדברים בתשעה פרקים – התנאים המוקדמים, התהוות התנועה הנציונל-סוציאליסטית, המפלגה [illegible] ב"תקופת המאבק", הדרך אל השלטון, בניית הרייך השלישי, מדיניות החוץ בין רוויזיה להתפשטות, גיוס והתנגדות מבית, המשטר בשנות המלחמה, התמוטטות הנציונל-סוציאליזם והמשכיותו. שמות הפרקים והאורך הידיעה מלמדים שמדובר בניתוח מפורט, שטיבו מחייב, כמובן, יותר מדפדוף ראשון. נזכיר, עם זאת מקצת מדברי החתימה: "ההיסטוריה הגרמנית נכשלה, אבל הדמוקרטיה הגרמנית עדיין אינה עומדת על כנה לבטח. לצורך ביסוסה נחוץ להבין מעבר לכל פקפוק, כי הדרך להבטחתה של דמוקרטיה אמיתית, מציאותית חופשית, היא סמטה צרה, שסכנות אורבות לה מכל עבר... בין הנטל של מסורת אוטוריטרית ובין הבשורות המופרזות של הרדיקלים האידיאולוגי, ... מורשתו של הנציונל-סוציאליזם מוסיפה להתקיים – גם כסכנה של שקיעה מחודשת... וגם כסיכוי של תהליך לבידה רווי ניסיון". המחבר הוא פרופסור להיסטוריה בבון ששימש כפרופסור אורח בתל-אביב.

שירה

אל תעצור

קול / מאת מאיה בז'רנו / סימן קריאה – הקיבוץ המאוחד / 62 עמ'.

שירים, חלקם בני-ביליש, שנכתבו בשנים 1981–1986, והבה, למשל, "אל תעצור את התנופה/ היכנס במהוה מהודק/ בארשת רפה/ של מדונה רנסנסית יחפה/ בחיוך של גבר במתנית שנותיה/ אנחנו מדבר על/ תנוחות היזוג של אריות/ ושל נמרות, על מה/ לשונות לחות נפתלות/ שיניים שוקקות/ שאגת ענוגת ספורות/ וכל העסק בחשק גנבתי/ אל תעצור את התנופה/ היכנס במהוה מהודק/ האמור בארשת רפה/ "אני רוצה לשכב אתך יקירתי"/ מדונה רנסנסית יחפה/ אשה במיטב שנותיה, רסיסית/ פעם הנה פעם קרה/ אל תעצור את התנופה".

תעודה

כשליחות ממעמקים

ש. שלום – ראיון על שירתו / נערך על-ידי אברהם הולץ / עקד / 48 עמ'.

אברהם הולץ, פרופסור באוניברסיטה העברית, ראיין את המשורר ש. שלום מטעם המדור לתיעוד בע"פ במכון ליהדות זמננו, ויזם לספר שנספח במכון בתבי ש. שלום והא ר"ג. יש כאן 62 שאלות מן הראיון עצמו ושבערך ב־1969 ועודכן השנה ועוד תשובה לשאלת "מאוניים". יש כאן, בין השאר, תשובה לשאלה "כיצד אתה רואה את מקומך בתולדות הספרות העברית בכלל והאישה בפרט" ולשונה "אני רואה את שירתי כשליחות ממעמקים, לטעת בלב היהודי המודרני [illegible] על ארצת האבות את תורתם משמעות העולם, הזהה עם תורתם אל העולם שביתעה אותי מאז פקחתי עיני לראות".

תרגום

לעולם נשארת

האיש קלודר / מאת [illegible] / תרגמה מאנגלית יעל נמרוני / אחיעסף / 387 עמ'.

משפחת קלודר תפסה לה מולות במתגורה הגבוהה והאב קלודר דואג לשמור עליהן ולר גם תוך מאבק באיתן הטבע. הוא נאבק במתיישבים החומדים את אדמותיו אבל אינו מצליח לעמוד בפני קסמיה של לילי, אשת ספסר רודאן בין המתיישבים. לכן יש אדמות חם ואש, והתקשות מתות האנשים המשיכים בדרכם, אך האדמה לעולם נשארת.

דירות

וילות ובתים

בשכונת "נוה הדרים" בראשון לציון קוטג'ים 5 חדרים 170 מ"ר +מחסן "אלדר" 03-959556 (6630) 03-203341

למכירה מיידי קוטג' פינתי בהרצליה ב' 4 חדרי שינה מגרש 420 מ'. עלמיים, 03-5467483 (14213) 03-203112-3

בבתים בתשואה מספר 250 מטר, כולל ריהוט, מרפסות ונוף מרהיב לים (26079) 03-5526167

בכפר־גנים ב"ת קוטג' מואר 280,000 דולר 03-9224503 (26073) 03-9234803

בתל־אביב: בטעונות יוצא דופן! נוף מהממ! לרציניים בלבד (25186) 03-425291

ברמת־השרון דו משפחתי מרווח 7 חדרים בסגנון אמריקאי גג מרווח נוף לים 270,000 דולר 03-5400758 (24858) 03-483528

בוזנין־יעקב נוה־הדרים $89,930 המשרד באי"ר 06-396817 (9863) 03-295966

בנוה־צהלה ברוח עצמית יחודי במיקום מצויין קוטג'ים מבוארים 03-342372 (8180) 052-448219

שומר וילה גדולה מטאר מה לשנויר, מרווחת מודרנית, כל השיכלולים והאפשריים ברבע יוקרתי בזוהר! $475,000 (25508) 053-347333

וילה יפהפיה +כל השפ־ צות בהוד־השרון 148,000.- דולר סאבו 052-27458 (29660) 052-453443

בקיסריה וילה יפיפיה 500 מ"ר בנוים בתוס 02-713036 (10425)

בהרצליה פיתוח למכירה קוטג' מפואר יחודה 03-375255 (27465) 052-570970

חברת אזורים מציעה בשכונת אזורים בנתניה 3, 3½ חדרים לזוגות מסודר השיכון, לזוגות צעירים ומבירה חופשית לפרטים: 03-630442 (29927)

דירות למכירה

ת"א־יפו

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בנוה־אביבים, דירת 4 חדרים+ מרצ השיכלול לים. קבל בירוכים, ה"באייר 24, 03-259689 (24814) 03-262894

בכפר־הרוגים דירה +מחסן מבנין על דוגם אזנה 03-9320257 (24249)

בשיכון "ל" דירה אחרו נה לאכלוס מיידי 5 חד־ רים ודר לו־אשכול 40. לפרטים: חברת "אביב" (14465) 03-7512203

באבן־יהודה קוטג' מפו־ אר 6 חדרים+ מרתף סל: 053-698926 (21163) 03-9241235

באריאל דירות וילה 3 ו־4 חדרים. לחלקן חצר ולחלקן גג צמוד. 120 מ"ר עם נוף מרהיב. תנ־ אי תשלום נוחים וסיוע גדול במיוחד. (14251) 03-245375

בקרית־ראשון בראשון לציון בבנין חדש בן 4 קומות, דירות 3 חדרים, מרווחות, סטנדרד גבוה. 2 דירות בקומה ומעלית. (14245) 03-245375

בקרית־גן־יבנה בחולון בבית חדש מצופה אבן, דירות 3½ חדרים. דירות על גג באיזור. תנאי תשלום נוחים (14243) 03-245375

בנאות־רמות בבנין חדש מצופה אבן דירות 3½ ו־4½ חדרים, סטנ־ דרד גבוה, תנאי תשלום נוחים. בואו לבקר בדירה לדוגמא 03-245375 (14237) 03-203341

במגדל אשדוד לרוחב פינת דרך תימה דירות מאר 2, 3, 4 ו־5 חדרים. סטנדרד גבוה בצפון העיר. בואו לבקר בדירה לדוגמא 03-245375 (14231)

בנוה־גולד נתניה בבנין חדש מצופה אבן דירות מרווחות 3 ו־4 חדרים תנאי תשלום נוחים וסיוע גדול. בואו לבקר בדי־ רה לדוגמא. 03-245375 (14220)

בנות־דיזנגוף דירות 3 ו־4 חדרים בבית חדש מצופה אבן. תנאי תשלום נוחים ומאוד וסיוע גדול. בואו לבקר בדירה לדוג־ מא (14289) 03-245375

בגבעת־שמואל דירות 3 ו־3 ו־4 חדרים. לחלקן חצר ולחלקן גג צמוד. תנאי התשלום נוחים וסי־ וע גדול במיוחד. (14258) 03-245375

בבניה בשלי"ב בבנין מהי־ דר דירות 5 מרוחבות 03-242192 "קין" (21247)

4 יפיפיה בגבעתיים, בגבעת־שמואל, שי־ רותים בסלים+ מטבח אמריקאי+ מזגנים (25985) 03-5321460

"סול־בינגום קבלנים" בבנין הגבוה ברחוב קליי בצפון ת"א, נותרו 3־4 חדרים. להתקשר 03-667690 03-597344 בין השעות 03-588555 (24958) 16.00־9.00

הנה הוראות שינוי בחקיקה
תשמ"א 1981
כפי היום, זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה בגלל מינו או מעמדו האישי או הורות, ארא אם אופי או מהות של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות למכירה 2-2½ חדרים

שרון

וילות ובתים

דירות למכירה

בגני־הרצליה של "אזו־ רים" הרצליה־הצעירה, שכונה יוקרתית חדשה, דירות 6־5 חדרים, מר־ פסות, פנטהאוזים. מר־ חירים מיוחדים לתקופה מוגבלת לקבלת פרטים: 052-572696, משרד המכירות פתוח באתר בין השעות 14.00־10.00, המשך רח' רבי־ עקיבא הרצליה־הצעי־ רה (28685)

חולון־בת־ים

באלוף־צה"ל 51 3+ 3+ חדר יפיפיה+ תוספת בני־ קר 03-9611147, בערב (14044) 03-258510

קבלנים מציעים

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר ראשון בבוקר

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופי או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחר המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

בראשל"צ גי'אסתר 4 מ' מאורה מבלסית פינוי מיי די (8350) 03-862766

בשכונת "מה'הדרים" בראשון לציון, בבנין חדש 4, 5 חדרים ובן מ' עם האוזיים מפוארים. "אלרם" 03-959556 (6612) 03-203341

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות גג

דירות ארוחחות

בראשל"צ, בגני־אסתר, 5 חדרים, ק"ז, 90,000 דולר, חדשה. (25467) 03-959577

בראשל"צ, בגני־אסתר, דירות יוקרה, 5" 90,000 דולר, 5½" 100,000 דולר, 6" 110,000 דולר, משה ויגאל גינדי, הרצל 46 לכניסה מיידית בתשלומים נוחים. (23965)

ביקוש דירות

דירות בשכ"מ

דירות למכירה 1½-2 חדרים

דירות

דירות למכירה

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

עסקים

בהזדמנות לדגל נסיעה קונקציה גדולה ומסודרת, כולל ציוד 03-837636 (228) 03-895905

למכירה בנין לאחר שיפוץ בקרית־אתא מתאים לביזר אבות 04-724030 (26155) 04-719466

למכירה חברת הובלה ותיקה ומבוססת בענף הרהיטים 03-876629 (22040) 03-811308

בתי מלאכה

מחסנים

אולמות

בפתח־תקוה למכירה מפעל לאריזות מתכת עובדים 10 (14272) 03-7513554

חנויות

למכירה עסק אופנה יי־חודי (+ מערך ייצור) ת.ד. 6198 ת"א 61061 עבור "משקיע" (14215)

לסטודיו לאופנה ייחודי (+ מערך ייצור) דרוש משקיע רציני. ת.ד. 6198 ת"א 61061 עבור "משקיע" (14205)

להשכרה בא.ת. חולון אולם 600 מ"ר 03-5591563 (28190) 03-800878

מגרשים

למכירת מגרש, רשיון בניה בתהליך ברוח' הרכבת (8365) 03-382066

משרדים

מבני תעשיה

הצעות עבודה

תשובי לוד־ רמלה עדיפות לבעלי נשק עד 1,000 ש"ח, 622487 (26377) 03-614826

לקורס חדש מתפשים נערים מקצועיים לתקופה של חודשיים. (25008) 03-5103914

עבודות יצור לעבודת משמרות בת"א תנאים טובים "א.ו.ת." (23488) 03-203052-3

מרכיב מכני עם רקע טכני למפעל אלקטרוניקה גדול "א.ו.ת." (23481) 03-203052-3

למפעל אלקטרוניקה דרושות עובדות מחסן הרוצות לאחר שרות צבאי תנאים טובים למתאימות "א.ו.ת." (23417) 03-203052-3

מבקרי איכות ויועצי ניסוים במעגלים אלקטרוניים עם רקע טכני למפעל אלקטרוניקה גדול תנאים טובים "א.ו.ת." (23400) 03-203052-3

מלחימות מנוסות למפעל אלקטרוניקה גדול בת"א לעבודת משמרות 03-203052-3 "א.ו.ת." (23386)

עובד מבניקה בוגר בי"ס מקצועי +ידע בשרטוט לעבודת משמרות במפעל אלקטרוניקה 03-203052-3 "א.ו.ת." (23373)

שומרת מיקר לשיכבי דגב לעבודה מעניינת ואחראית א.ב.א. (18376) 03-287817

למפעל קונפקציה בר"ת דרושות אחת 5 ימי עבודה בשבוע. תנאים סוציאליים טובים. (14298)

פקיד בנק (עלו) לעבודה מיידית א.ב.א. 03-287817 (17115) 03-282487

לבית מסחר למוצרי חשמל דרוש בוגר לאחר שרות צבאי +רשיון נהיגה בתקיד מכירות לפנות למיכאל 03-611966 (14003)

שכר גבוה בהסעות (גם בעבודה נוקבת) 03-624179 (14000)

לחברת "המלונאי" מלצרים מקצועיים לאירועים ואקספרס 03-237457 (10509)

לכנר ילדים דתי בחולון דרוש גנן שיכבה נסיעה 03-364438 (5516)

מלחמים/ות מתוחים/ות מרכיב/ות מעגלים לחברת אלקטרוניקה בגבעליה וחולון (6894) 03-2861

ה רציני עבודת שמות עם נשמה, עיניין אחגר אוירה חמה ומיוחדת שכר גבוה ותנאים מלאים אם מקומות מוגבל (6426) 623587

פקידי/ות מודיעין לחברה גדולה בת"א/ רמלה 03-286111 (משמרות) (6388)

לסטודנטים/ אקדמאים "3120" לתרגם (4766)

לאקדמי אינטרנציוני ציירות צמת ואיריסונטים לעבודה ודרושה בלוחי ועיתים 03-5449667-5 (4157)

ל"קיזום" עובדים להרכבת אלומיניום +ניסיון לעבודה קבועה כ-1300 ש"ח נט. 03-325545 (4032)

מבוסס אחזקה מנוסים/ מפעילי מכונת אפשרי במשמרות לת"א/ פ"ת 03-286111 (11078)

פקידים/ות

מעבדת תמלילים NG-WA לעבודה באזור ראשל"צ 03-286111 (27916)

פקידה 12 שנות לימוד, אחרי צבא 03-663051 03-664960 (27073)

דרושה כתבנית עברית מעולה עם נסיון 5 ימים בשבוע 16 - 8 נסיון על מעבד תמלילים יתרון. לפנות מיום א' לזיוה טל. 216121 (25382)

למשרד פיננסי גדול דרושה כתבנית עברית אנגלית +נסיון לעבודה קבועה "א.ת.1.א" 03-203052-3 (23438)

מעבדת תמלילים אנגלית מנוסה לעבודה במשמרות בשעות נוחות "א.ת.1.א" 03-203052-3 (23409)

דרושה פקידה כתבנית למשרד מהנדסים בצפון תל-אביב 5 ימים בשבוע (22348) 03-441125

מעבדת תמלילים י.ב.מ. בי.סי לעבודה מיידית (חצי יום) בר"ג א.ב.א 03-287817 (18270)

לחברה ליבוא ויצוא בר"ג דרושה פקידה אחראית לעבודות מזכירות כללית ידע באנגלית הכרחי 03-7514171 (9194)

ל"נחושתן" דרושה פקידה/ מזכירה לניהול משרד. יום עבודה מלא עדיפות לבעלת נסיון וידע בהדפסה. 5 ימי עבודה בשבוע תנאים טובים למתאימה 03-5102505 למשה קליס (8492)

לחברת נגרות דרושה פקידה/ כתבנית למשרה מלאה 03-7517107 (7230)

מזכירה לאחר צבא למשרד אדריכלים בגרות הדפסה עברית הכרחי. הפעלת מעבד זיע במחשב יתרון. 5 ימי עבודה בשבוע, ללא עישון. לפנות בין 12:30 - 9:30 לטלפון 03-5464054 (7211)

פקידה לסוכנות ביטוח +ידע ונסיון בבטוח חיים ומנהלים 03-882111 (7063)

מזכירה עצמאית לניהול משרד של חברה קבלנית גדולה בת"א. התפקיד מגוון ואחראי, וכולל ארגון המשרד וקשר עם לקוחות וספקים. ידע בהנה"ח יתרון. לא מעשנת ומגורים בגוש דן הכרחיים. תנאים טובים למתאימה. רוזנר 03-297741 (6614)

כתבנית מעולה למעבד תמלילים, אינטליגנטית לעבודה מיוחדת ומעניינת בהרצליה עדיפות לבעלת נסיון עם איינשטיין 03-53-21583 (6623)

ל"קידום" מעבדות תמלילים עברית/ אנגלית מנוסות לעבודה קבועה כ-1400 ש"ח +מזכירה עברית/ אנגלית טל. 03-222874 (4122)

עובדי מחשב

"מפעל מחשב" נסיון בהפעלת מחשב S/38 ידע במחשבי י.ב.מ. 43XX יתרון. טלפון: 03-204711 "דוברט" חלף (מצ"ב טקסט) (14152)

מורים ואומנות

לחברה להשכלה... לאנגלית, לחברה בר-... מה השקון 03-286111 (14022)

עוזרות ומטפלות

למושב ארגמן בבקעת הירדן עוזרות לגנות מגורים במקום: 02-942079 יום חווה, 02-942082 בחיה (27446)

קוכנת בית בת 40+ בר"מת"ג ליום א', ב', ה' מ-1:00 8:30, 400 ש"ח 03-774212 (6997)

עלמנות מנוסות בתרקס לעבודה במשמרות ראשון/ שנה לחברה באראשל"צ 03-286111 (6341)

טבחים – קונדיטורים

למסעדת עומסו בדיזינגוף סנטר דרושים טבחים/ עוזרי טבחים. מוסנאי +נסיון. פרטים במקום 03-290402 (6956)

למלון גדול בתל-אביב דרושים טבחים ושף דה פרטי 03-237457 (10505)

גזירה תפירה

למתפרה בבני ברק... עם נסיון בגזירה באזבכת 03-814424-5-6 (22995)

ל"מודן" באור-יהודה דרושים עוזרי גננים מנוסים. לפנות הזל מיום א' למנחם 03-341827 (8195)

ל"מודן" באור-יהודה דרושים תופרים/ות לחוטי נשים. לפנות הזל מיום א' לרוני 03-341827 (8189)

ל"סריגי הלך" בת"א דרושים: 1. גורן מנוסה ואחראי על חדר גזירה. 2. גזרנים ועוזרי גזרנים מנוסים. תנאים טובים מאוד. 835154 ליעקב (6504)

ל"סריגי הלך" בת"א דרושות תופרות מנוסות באוברלוק אפרס, עבודות גימור ואורזות למשרה מלאה. תנאים טובים מאוד 835154 ליעקב (6489)

ל"מעקס" דרושים: גורן בעל נסיון, תופרת דוגמאות, מבקרת טיב בעלת נסיון, משרה מלאה. כל התנאים הסוציאליים, (14270) 03-337725

ל"מעקס" דרושה מודליסטית בעלת נסיון למחלקה הלבשה 5 ימי עבודה, משרה מלאה, (14236) 03-337725

שרטוט וגרפיקה

למפעל אופנה להולצות ומכנסיים דרוש מנהל מתפרות חוץ עם ידע מעשי בגזירה ותפירה +רשיון נהיגה למתאים תנאים טובים (8963) 03-622375

ל"יהודה צור" דרושה תדמנית עם נסיון רב לעבודה מעניינת במקום 03-662606 (4154) 03-663008

ל"קידום" תופרות מנוסות 5 ימים לעבודה קבועה כ-1000 ש"ח טל. 03-225545 (4095)

הנהלת חשבונות

חשב/ת שכר מנוסה גם בהנהלת חשבונות, לחברה מושכת, באזור פ"ת. "מגאואר" בריהודה 12 ת"א א"ה 08.00-14.00 (14046) 03-298877

טכנאים הנדסאים

לחברה מסחרית גדולה דרוש/ה מנהח"ש סוג 2, 3 נסיון במערכת ממוחשבת הכרחית רצוי השבשבת או תכנה דרך טל 03-62254 (11085) 03-62232

טכנאי/ הנדסאי ייצור מסוג, בוגר בי"ס מקצועי +ידיעה טובה באנגלית למפעל אלקטרוניקה גדול תנאים טובים למתאימים "א.ת.1.א" (23457) 03-203052-3

עובדי דפוס

חשמל ואלקטרוניקה

ל"א.ת.1.א" דרושים: חשמלאים מוסמכים ועוזרים מנוסים לעבודה מיידית 03-203052-3 (23479)

מבקרי איכות ויזואלי מנוסים במעגלים אלקטרוניים עם רקע טכני למפעל אלקטרוניקה גדול תנאים טובים ונוחים "א.ת.1.א" (23394) 03-203052-3

חווש לוחות מנוסה לעבודה קבועה ברמת-גן (תנאים טובים) 03-286111 (10572)

עוזרי חשמלאים/ חשמלאים מוסמכים נסיון בתעשיה, רצוי ידע באלקטרוניקה (תנאים מצוינים) 03-286111 (11926)

עובדי יהלומים

ספרים/ות

קניין/ מחסנאי לרכיבי אלקטרוניקה +נסיון. רשיון רכב טילון הכרחי 03-483211 לחני בונר-נים. (14203)

נגרים

מלגון עם נסיון לעבודה ביידית בגוש-דן 03-724359 (8155)

דרושים נהגי סמיטריילר באיזור המרכז נסיון 3 שנים: 03-9232630 ביום ב' 08.00-16.00 (8054)

דרושים באיזור המרכז מפעילי משאבות בטון או נהגים מעל 15 טון: 03-9232630 ביום ג' 08.00-16.00 (7166)

דרושים מחלקי תוצרת רשיון ג' נסיון הכרחי תנאים טובים 08-467151 פרח או חנה (14302)

נהגים

מחסנאים

מפ"ס +רשיון למלגזה לעבודה מיידית תנאים טובים "א.ת.1.א" (23378) 03-203052-3

ל"בקרדי־ג'ינס" דרוש עוזר מחסנאי עם נסיון בטיפול בלקוחות 03-702370 03-7519425 מיום ראשון (14146)

מנהלי מחסן טכני אלקטרוניקה/ מזון נסיון 5 שנים לפחות בניהול צוות עובדים 03-286111 (458)

מוכרים/ות

למפעל קונפקציה דרושה למנה"ל שיווק, מנהלת מח' הלבשה, ניסיון רב העבודה, הכרת השוק המקומי, ידע והבנה באופנה, משרה מלאה, (14254) 03-333410

ל"מעקס" דרושה מוכרת מנוסה לבוטיק, שלישה בשפה לועזית, משרה מלאה. 03-337725 (14225)

לרשת שיווק מכירות מבירות, 12 שנות לימוד, בוגרת צבא, נסיון בעבודת מחשב יתרון. תנאים טובים למתאימה. 03-381893 03-381996 מיום א' (14212)

לרשת חנויות מוצה דרושה מנהלת חנות לדיזינגוף סנטר לשעות אחה"צ שנילה נע בין 40-30 המלצות וניסיון הכרחי 03-280091 (10486)

לחברה מוז זשות דרוש נהג *יוצא צבא *מגורים באזור חולון בת"ים *רצוי טלפון *עד גיל 35 03-809191 (4944)

מוכרת מנוסה לחנות צילום ברמת-אביב בשעות 16:00-20:00 כולל שישי, תנאים טובים (12107) 03-425663

סוכנים – מקדמי מכירות

לחוסם בתי"ם סוכנים/ ים מפיצים/ות עמלות גבוהות 03-594574 (29702) 03-594583

מפעילי ציוד מכני

איש אחזקה למלגזות לעבודה מידית קבועה א.ב.א 03-282487 (18580)

בועלים/ות

בפ"ת, עובדי יצור בענף הפלסטיקה למשמרת ראשונה ומשמרות נוספות. אפשרי ללא נסיון 9231935 03-9231956 (8182)

עובדי נקיון

עובדי מתכת

למאזני שקל. דרושה מכירת שיווק- מקדמת מכירות ל- 5 ימי עבודה בשבוע בשעות 6.00-17.00 באזור ת"א, לקביעת ראיון נא להתקשר לגילה. 03-612411 (23772)

עד 1200 ש"ח לחודש לנשות מכירה טובות ב-3 שעות עבודה ביום, העבודה אחה"צ בימים נמישים בגוש-דן (22435) 03-5465222

מקדמת מכירות בענף המזון+ המלצות בעלת רכב גיל 40-28 מ-231014 03-222184 יום ראשון להמה. (6971)

סוכן מכירות עצמאי על בסיס עמלה (עוסק מורשה) למכירה של מערכות סולריה לקבלני בנין באזור המרכז טל. (6541) 052-546331

דיילת מכירה באזור תל-אביב ודענה בוקר+ אחה"צ 03-658319 (14291)

איש מכירות דינמי עם נסיון בשיווק לחלקי חילוף לרכב בכל רחבי הארץ עדיפות לבעלי נסיון בענף החשמל הרשקי 03-374619 ביק (14049)

עובדי מוסך

דרוש מכונאי דיזל באיזור המרכז, רשיון נהיגה ב', נסיון 3 שנים: 03-9232630 ביום ג' (7182) 08.00-16.00

פחח מוסמך וצבעי ל"מוסך האומן" בחולון, אפשרות לשותפות בפדחיה 03-5560659 (14076)

שומרים

לא.ב.א קב"ט צעיר משדך +נסיון לעבודה מידית 03-282487 (18740)

דרושים יוצאי יחידות קרביות בעלי הופעה תשוה, 03-372021 (9264) 03-373455

קצין עד דרגת סרן לניהול יחידת סיור 03-372021 03-373455 (8374)

שרותי אחיות

קבוץ כרמיה מחפש אחות מוסמכת לעבודה מיידית נא להתקשר בבוקר 051-49811 ובערב: 051-49853 לליזה. (25016)

למפעל מתכת גדול באזור דרושים מסגרים ממרים 03-806372, (22747) 03-808199

מלחימה עם נסיון בבבלים לחצי יום בתל-אביב (14296) 03-660148

למפעל לעבודות אלומיניום בפ"ה דרושים בעלי נסיון 03-9253013 (4921)

ל"קידום" "יהלים קובצינולים מנוסים +כרסמים לעבודה קבועה כ-2000-1800 ש"ח טל. (3333) 03-222874

שליחים

דרוש שליח קבוע רצוי עם רשיון לקטנוע (14018) 03-429865

ביקוש עבודה

נתניה

דירות

אשדוד

באר שבע והדרום

הצעות עבודה

אילת

דירות

מכוניות

"יציל מימונים" הלוואות לרכישת רכב חדש בחב' רה ותיקה ואמינה בתנ' אים נוחים! 03-221162 לטלפן עד שעה 14.00 יהודה הלוי 147 תל-אביב 10 סניפים בכל רחבי הארץ. (2859) 03-221161

דלתא 1988 לאספקה מי' דית! התחייבות לתקן ישראלי +תעודת אחריות ההרשמה למלאי 1988 מסתיימת בימים הקרובים המלאי מוגבל. אשראי! "אריס": 03-235608 (14263) 03-5440104

"אג.ג'י מכוניות מצי' עה"ג כל סוגי המכוניות 1988 במחירי 1987!! אספקה בספטמבר, אפשרות לאשראי מהלו' קה למכוניות מיוחדות מגדל שלום ת"א (8866) 03-5101645

דגמי 1988 סיטרואן 5 14 T.R.S היל T.R.S סיטרואן 17.000 16 אוטומט 21.000 פור' רד סיירה 1.6 CL 5 היל 17.500 אפשרות לכל ה' תוספות וכל רמות הגי' מור מסירה בספטמבר. כל המחירים לפני מיסים "הגל החדש" 848729, (9752) 848444

אאודי

80 עי-די סוף 86 אוטומטית+ מזגן 14,000 בבית 03-5563287 בעבודה 03-660890 לא בשבת (6960)

אוטוביאנקי

אוסטין

אופל

ב.מ.וו.

אב.ס.וו.

ג'יפים

דייהטסו

פליסטון וולוה 78 במצב פעולה ,05-267662 ,03-721034 (9305) 03-810937

וולבו

טלבוט

טנדרים

לנציה

מיני מינור

מסחריות

הודעת שירות התעסוקה … תשמ"א 1981

סובארו

מרצדס

סוזוקי

סוסיתא

סיאט

פורד

פיאט

פיטרואן

סימקה-קרייזלר

בלעדי! חדש בישראל! מודל 188 פורד סיירה 4 דלתות C.L 1.6 22.000 ש"ח "הגל החד' דש" 848729, 848444 (8988)

פולקסוואגן

דורית! גולף קבריולט (גג מתנע), 11800 שמור דה! +כל התוספות (6509) 03-315407

באגי משנות הכל חדש לרגל נסיעה $4000 (4598) 03-904340

פיג'ו

רנו

ארגון לעשר... (18579) 03-822908 ,03-811270

אופנועים וקטנועים

ביקוש רכב

בתי"ס לנהיגה

בתי-ס ושיעורים

הליכי רכב משומשים

"דני יבואי" ... 03-813196 (7803) 03-821014

גרירה להשכרה

לסוכנות ביטוח חיים
גדולה בת"א
דרושים/ות
בעלי ידע ונסיון
בביטוח חיים
לעבודה טכנית
משרדית
המעוניינים יפנו בצרוף
קורות חיים
לת.ד. 1334 ת"א 61013 עבור "א"
"41768
סודיות תישמר בקפידה

2000 ש"ח
הכנסה לנשים
בשיווק תוכניות חיסכון
לאוניברסיטה לכל חלקי הארץ
אפשרות גם לעבודה חלקית.
052-414456, 052-541946

א.ו.ת.
אספקה ותעסוקת כח אדם בע"מ
למפעל אלקטרוניקה שכיף לעבוד בו
דרושים:
★ מבקרי איכות
★ טכנאי ייצור
★ מלחימות
★ עובד/ת בונדר
★ אחראי הדפסות
העבודה למגוסים בלבד.
טל' 03-203052, 03-280078
בלפור 19, ת"א

EXCITINGLY HYATT.
עם הצלחת פתיחת המלון
דרושות / ים לנו
להרחבת הצוות
מפקחות/י קומה
למחלקת משק בית
חדרניות/ים
מלצריות/ים
ברמן/ית
קופאיות/ים
למסעדות
טכנאי קירור
למחלקת אחזקה
נא לפנות למחלקת כ"א ברח' לח"י 32,
הר הצופים ירושלים 97665
הייאט ריג'נסי ירושלים
HYATT REGENCY JERUSALEM

קדם
מכללה למחשבים ומערכות מידע בע"מ
קורס
מפעילי
מחשבים
מועד פתיחה: 7.9.87
למסיימים בהצלחה:
מובטחת תעסוקה
פרטים: טל. 03-490114 (עד 20.00)

למוסד ציבורי
דרושים
מרצים
בתחום: שיטות הוראה, תורת ההוראה, מיומנויות הוראה ותורת המבחנים.
נדרש נסיון בהכשרת מורים ומדריכים.
לפני תחילת ההעסקה תינתן הנחייה.
העסקה לפי שעות אפקטיביות.
לפנות ליחידת הדרכה והערכה, ת.ד. 17168 ת"א 61171 או טלפונית
ל: 412166/43 (03).

למושב חצבה בערבה
דרושות
גננת + מטפלות
לגיל הרך - רווקות
נא לטלפן
057-81476, 057-81511, 057-81513

למלון קרלטון ת"א (5 כוכבים)
נמל הירקון 10 ת"א
דרושים:
★ טבחים
★ אחראית קומה
- נסיון בעבודה זו הכרחי.
★ חדרנים/יות
- הכשרה תנתן במקום.
★ טלפניות
למשרה מלאה נסיון רצוי. אנגלית טובה חובה.
★ פקידה
- למחלקת משק בית.
להתקשר החל מהיום אל למחלקת כח אדם טל' 201467

תלמה
דרוש
עובד אחזקה
למכונות אריזה אוטומטיות
הכישורים הדרושים:
★ בוגר בית ספר מקצועי
★ נסיון בתעשיה במכונות אריזה אוטומטיות
★ ידע באוטומציה ובפנאומטיקה תעשייתית
★ גיל עד 40 שנה
המעונינים מתבקשים לפנות בכתב יד ובצירוף קורות חיים לפי הכתובת "תלמה" מחי כוח אדם ת.ד. 707 חיפה 31006

קבוץ געתון
מחפש דחוף
אחות
מוסמכת
★ עם ידע
★ עדיף נסיון בקבוץ
★ מגורים במקום עם אפשרות קליטה
להתקשר בשעות היום 04-858415

לחברה קבלנית גדולה
בגוש דן
דרושים:
פועלי איטום
מקצועיים
לעבודה בכל הארץ ובמוסדות ביטחוניים
תנאים טובים מובטחים.
נחמני 42 ת"א 03-614083

לביה"ח אסותא
דרושים
אנשי
בטחון
לעבודת שמירה במשמרות
לפנות לקצין הבטחון
טל: 03-240185
אך עד 85

לאגף השיווק
צילום חובבים
נציג מכירות
נסיון במכירות הכרחי.
רשיון נהיגה חובה
מועמדים מתאימים יפנו בכתב בלבד
לת.ד. 16301 ת"א 61162

לביה"ס החקלאי התיכון
עיינות - נעמ"ת
דרוש
מדריך חברתי
לשנה"ל תשמ"ח
מגורים במקום חובה
טלפונים: 08-474635, 08-474655, 08-475682

לכפר הנוער מאיר שפיה
דרושים לשנת הלימודים תשמ"ח
1. מרכז משק ילדים
הכישורים הנדרשים: א. נסיון בהוראה בחקלאות בכיתות ז'-ח. ב. בעל הכשרה ונסיון בגידול ירקות, פרחים ובעלי חיים שונים. ג. עדיפות תנתן לבוגרי מדרשת חסון. בהוראת חקלאות בחטיבת הביניים.
2. אחות מוסמכת
בעלת נסיון של 5 שנות עבודה. היקף המשרה 75%.
3. מורה מתקן/ת
לחטיבת בביניים.
4. עובד/ת סוציאלי/ת
היקף משרה 60%
5. מורה לאנגלית
6. מורה למכונאות רכב.
★ מגורים במקום חובה
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב לפי הכתובת כפר הנוער מאיר שפיה, דואר שפיה מיקוד 30860

מילא
מרכז ייעוץ למשאבי אנוש
עבור אחד מלקוחותינו
מפעל תעשייתי גדול מאד
בדרום הארץ
אנו מחפשים:
ראש אגף כוח אדם ומינהל
כישורים נדרשים:
- בעל תואר אקדמאי במדעי ההתנהגות וניהול.
- בעל נסיון של לפחות 8 שנים בניהול כוח אדם במפעל תעשייתי גדול בהיקף של מאות עובדים.
- גיל 35 עד 45.
- יוצא צבא.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד בלבד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 22511 תל-אביב עבור משרה 555.
סודיות תשמר בקפידה.
מודעה זו מיועדת לגברים ולנשים כאחד.

למפעל תעשייתי באזור התעשיה פתח תקוה
דרושים
טכנאי/
הנדסאי ייצור
רצוי רקע בהנדסה.
בעל נסיון של 3 שנים לפחות.
גיל 25-35
שעות העבודה: ימים א'-ה' 6:30-15:00
ו' 06:30-13:00
פניות בכתב בצירוף קורות חיים ופרוט נסיון קודם לת.ד. 3022 פתח תקוה מיקוד 49130 ולציין על גבי המעטפה עבור המשרה המבוקשת.

למשרד מרכזי הרשת ובעלתי בגוש דן
דרושים/ות
★ מזכיר/ת מכירה
★ מקדמות מכירה באמבטיות מטבח
אם את/ה בעל/ת הופעה נאה, יחסי ציבור טובים ורצון להרויח הרבה כסף.
את/ה מסוגל/ת להגיע עד 7000 ש"ח לחודש
למתאימים/ות תנתן הכשרה על חשבון החברה
לקביעת ראיון 03-612111

להשכרה חדר במספרה
מאוורר במתנקה
אפשרות לקוסמטיקאית
(8064) 03-919479

דרוש/ה
מנהל/ת
חשבונות
סוג 3
בעל/ת ידע במחשב
בה"ה בקיבוצית.
להגיש את טרה בשעות העבודה

משאבות סלע בע"מ
דרוש
מחסנאי
דרישות התפקיד:
- נסיון בתעשיה
- רקע טכני
- גיל 30-50
מצב בריאות תקין
תושב בית שמש

למפעל טקסטיל
בחולון
דרושות
בהורות
עם ידע בטקסטיל
להכשרה על
מכונת מריקת
חוטים חדשה
להתקשר גם בשישי שבת
03-459626

לחברת מזון מרכז
דרוש
שותף פעיל
לניהול מסעדה +
אוטמטות השקעה
מינימלית, $40,000
טל. 474446

בית הנוער דוד רזיאל, הרצליה
דרושים:
1. עובד/ת מטבח
2. שרלן (נכשי בית)
בטלפון 052-551774
בשעות 8.00 עד 14.00

ליבואני כלי
עבודה בת"א
דרוש
סוכן להפצה
בכל הארץ
03-622396

דרוש
סוכן רציני
לענף מתנות
מים ומכשירי כתיבה.
לאיזור המרכז, ים,
השרון.
בעל נסיון + רכב.
02-234281

לחברת תקשורת
דרושה
אשת מכירות
משכר מיוחד
★ ייצוגית
★ אנגלית
★ נסיון ימתרון
★ משרה מלאה
טל. 03-338641 להרחב.

שטח הקשורה לערב
אופני
המעשים בנית תמונה
תואם וא שישיים מחוץ בקוסמטיקה

זכות כל אחד יכול...
אמנות הייחוד והחתת
חול רק בסיליקה!!!
בי 03-637149 813563
סיליקה קיימת חנות
למכיר כלים והומרים!
(23662)

שותלי פנן מובחרים,
ומוזילים, לנסיעה מייר-
דית, ולאחר השמיטה.
הדרים, אפרסקים,
משמש, תפוח, שזיפים.
052-916043
052-20166
(24972) 052-917325

הלוואה מיידית וזולה
לחברי ההסתדרות ולאנ-
שי ביטחון וחינוך.
052-543202
03-773214 03-346069
(24981)

תכשיטים

פוליש וניקיון

מחשבים

ציוד תקשורת

ציפוי אמבטיות

צילום

קיט ונופש

קוסמטיקה

אותיותדביקות

שוק המציאות

הכרויות

בן זוג

בת זוג

מזגני אוויר

מכונות כביסה

מלגזות ושינוע

ריפוי והרדיה

הלוואות

חוגים

חקלאות

טרקטורים

מנעולים וכספות

טלוויזיות

טיולים

בתי כנסת

סירות

רוצים לקנות

רהיטים

מקררים

וידיאו טייפ

מערכות קול

מכונות כתיבה

חיות בית

כלי נגינה

„הדיקטטורה הגרמנית". שיחה עם פרופסור משה צימרמן / ארנון מגן

לא גזירה משמי ההיסטוריה

ההיסטוריון צימרמן. בראכר כתב כפוליטולוג

ייחודו של הספר אינו רק בנסיון לסקור ולהסביר את אירועי העבר, אלא גם לגזור מהם מסקנות ולשרטט אפשרויות שונות של התפתחות הרפובליקה המערב־גרמנית. בראכר היה בכך, אולי להיסטוריון הראשון בגרמניה הפדרלית שניסה להתמודד עם העבר מתוך מבט לעתיד

הפרספקטיווה ההיסטורית לה נזקק מי שכותב את תולדותיה של תקופה עומדת על כמה דברים. אחד מהם טבוע בעצם העיסוק בבקצוע ההיסטוריה: היכולת להשקיף על המאורעות בטווח של שנים, לאחר שכבר הספיקו להתמקן תוצאותיהם המאוחרות וכשההיסטוריון מנותק מהתייחסות רגשית־אישית והוא יכול לדון בנושא מחקרו באובייקטיביות ככל שקיימת הסתכלות אובייקטיבית. דבר אחר הוא טכני יותר: כבסלות ומוסדות רשמיים אחרים וכדומה גונזים את מסמכיהם וחושפים אותם לציבור רק בתום תקופת הקפאה של 30 שנה (לפעמים אף יותר, בהתאם לאופיים של המסמכים).

התקופה הנאצית היא אחת התקופות העבות בהיסטוריה המודרנית, שאינן מחייבות התבודדות עם המכשלה הטכנית. חלק מן המסמכים הרשמיים הושמדו אמנם על־ידי הנאצים ערב מפלתם, אבל כל השאר נפל בידי בעלות הברית ובעיקר בידי צבא הכיבוש האמריקאי. הללו פתחו אותם ללא שום סייג, ומיד, בפני החוקרים. כנגד זאת מעיקה שבעתיים מגבלת האובייקטיביות, שהרי הקושי לנקוט התייחסות אובייקטיבית לחלוטין, נקיה מכל אידיאולוגיה, מרגשת וכדומה גדולה שבעתיים כאשר המחקר הוא התקופה הנאצית, מהיותה חריגה כל־כך ומיוחדת כל־כך בנוראותיה, באימיה, בשגיונותיה. קל וחומר כאשר החוקר הוא בן העם הגרמני עצמו. אחד החוקרים הגרמניים הנודעים, אם לא הנודע ביותר, שעמד בפני דילמה זו הוא קרל דיטריך בראכר, שנולד ב־1922 התבגר בתקופה הנאצית והיה חייל בוורמאכט. את לימודיו התחיל רק אחרי סיום המלחמה, ב־1945, ב־1954 החל ללמד ולחקור באוניברסיטה החופשית בברלין, ב־1959 נעשה פרופסור מן המניין באוניברסיטה של בון. ובימים אלה, במלאת לו 65, פרש לגימלאות.

ודאי לא מקרה הוא שאת ספרו הראשון, שיצא לאור ב־1955, והקנה לו מוניטין של אחד מחשובי ההיסטוריונים הגרמנים בני זמננו, ייחד לתקופה מוקדמת יותר. ספר זה „התפוררותה של רפובליקת ויימר" סוקר את שנותיו האחרונות של המשטר הדמוקרטי הראשון בתולדות גרמניה, שנים אלה בהן העיב כבר צל על הדמוקרטיה הוויימרית הסתיימו בעליית הנאצים לשלטון בדרך דמוקרטית למהדרין, כזכור. ב־1960 פרסם בראכר, יחד עם שני היסטוריונים גרמנים אחרים, זאואר ושולץ, את הספר „תפיסת השלטון בידי הנאצים", וב־1969 פרסם את הספר השלישי במעין־טרילוגיה זו: „הדיקטטורה הגרמנית".

בראכר הוא „פרסונה גראטה" בישראל. הוא גם עשה כאן פעמים אחדות כמרצה אורח ונפגש כאן ובגרמניה עם היסטוריונים ישראלים רבים, ביניהם גם פרופסור משה צימרמן. לרגל צאתו לאור של ספר זה בעברית נפגשנו בימים אלה לשיחה עם פרופסור צימרמן. צימרמן נולד בארץ להורים יוצאי המבורג, למד באוניברסיטה העברית בירושלים, קיבל בה ב־1977 דוקטוראט על מחקרו „האמנציפציה של יהודי המבורג 1830־1863" ומאז סוף 1985 הוא מכהן כראש החוג להיסטוריה (העוסק רק בהיסטוריה כללית, ולא יהודית) במוסד זה.

אומר פרופ' צימרמן: קו ישר מוביל מ„התמוטטותה של רפובליקת ויימר" ועד ל„הדיקטטורה הגרמנית". המייחד את הספר הראשון הוא הנסיון להפריד בין שתי ההתפתחויות היסטוריות, שרבים נוהגים לכרוך אותן יחד ללא הפרד: המשבר העמוק שאליו נקלעה רפובליקת ויימר ועליית הנאצים לשלטון. מובן שבראכר אינו כופר בכך שההתפתחות השניה היא תולדה של ההתפתחות הראשונה, אבל לא היה זה לדידו, תהליך בלתי־נמנע. ודאי, רפובליקת ויימר התנדנדה על כרעי תרנגולת רוב שנות קיומה מגוחכת על־ידי חוגים קיצוניים משמאל ומימין, עמוסת מעמסה היסטורית של מפלת הקיסרות הגרמנית השניה שקדמה לה ושאיפות אירדנטה של חלק ניכר מקרב האוכלוסיה הגרמנית. אבל בראכר מייחס חשיבות רבה גם לגורמים נסיבתיים שהחישו את התמוטטות הרפובליקה כגון המשבר הכלכלי העולמי מסוף 1929.

העיקר, גורס בראכר, היו פתוחות גם אפשרויות אחרות – עלייתו לשלטון של גוש שמרני־ימני, למשל. הוא גם גרס, שעל עצם קיומה של הרפובליקה איים לא רק הימין הקיצוני, כלומר הנאצים, כי אם גם השמאל הקיצוני בדמותם של הקומוניסטים, מאז 1924 נמנו עם הקומוניסטים המפלגות הגדולות בגרמניה והגיעו לשיאם בבחירות נובמבר 1932 (כלומר, פחות משלושה חודשים לפני כיבוש השלטון בידי הנאצים) כשצברו 17 אחוז מן הקולות, רק קצת פחות מן הסוציאל־דמוקרטים.

על רקע זה אומר צימרמן, אין זה פלא ש„התמוטטותה של רפובליקת ויימר" של בראכר נתקבל בברכה אצל הגורמים הפוליטיים ברפובליקה הפדרלית. אבל צימרמן סבור כי יש בתפיסתו של בראכר פישוט מסוים. הקומוניסטים בגרמניה לא רק פעלו על־פי תכתיב ממוסקווה. כוחה הרב של הקפ"ד נבע גם מכשלון המפלגה השמאלית הגדולה יותר, הספ"ד, להגשים את הבטחותיה הסוציאליות גם כאשר היתה חלק מן הקואליציה הממשלתית ואפילו כאשר הקאנצלר נמנה עם מפלגה זו כהרמן מילר בתקופה הגדולית, מיוני 1928 עד מרס 1930.

נקודת התורפה של ספר זה, אומר פרופ' צימרמן, היא אופן טיפולו בגורמים הסוציאליים, וגישה זו אופיינית לבראכר גם בספריו הבאים, לרבות „הדיקטטורה הגרמנית". ההיסטוריוגרפיה הגרמנית החדשה יותר מטפלת באופן שיטתי במבנים החברתיים, גם כשהיא דנה בתקופה הנאצית, ומבחינה זו בראכר הוא כאילו איש „הדור הישן" ונשאר מבודד במקצת בקרב עמיתיו למקצוע.

אף־על־פי־כן, הספר „הדיקטטורה הגרמנית", שיצא לאור ב־1969, הוא בעיניו של צימרמן „סטנדארדווק", מעין ספר יסוד כך מגדירה אותו גם ההוצאה, „קיפנהויאר את ויטש", לתיאור התקופה הנאצית ושורשיה, החל בשלהי המאה ה־19. הוא רואה בו המשך ישיר לספר על התמוטטותה של ויימר ולו מבחינת ההשקפה, שעלייתו של היטלר לשלטון לא היתה גזירה משמי ההיסטוריה, וכי תיאורטית לפחות אפשר היה להעלות על הדעת השתלשלות אחרת של המאורעות. מאידך דוחה בראכר את הגישה, כאילו כל המשטר הנאצי ונוראותיו מתגלמים ומתמצים באישיותו של היטלר.

ההיסטוריון הירושלמי רואה את עיקר החשיבות של „הדיקטטורה הגרמנית" ואת ייחודו של ספר זה בנסיון לא רק לסקור את אירועי העבר ולהסביר מדוע אירעו, אלא גם להסיק מסקנות ולשרטט אפשרויות שונות של התפתחות הרפובליקה הפדראלית דהאידנא. ואם תאמר, שהיסטוריונים אינם עוסקים בתחזיות לעתיד הרי שבראכר כתב את ספרו זה לא כהיסטוריון, אלא גם, ואולי בעיקר, כפוליטולוג (ואמנם באוניברסיטת בון הוא מכהן כמרצה למדעי המדינה ולהיסטוריה בת זמננו). הוא היה אולי ההיסטוריון הראשון בגרמניה הפדראלית, שניסה להתמודד עם העבר מתוך מבט אל העתיד.

בראכר מקדיש ב„הדיקטטורה הגרמנית" מקום נכבד לתנועת ההתנגדות הגרמנית בימי הנאצים, ללא כל יחס למשקלה האמיתי: כ־70 מתוך 700 עמודי הספר (במהדורה העברית). בתארו את נסיון הקשר העקר של שטאופנברג ועמיתיו מיולי 1944 להתנקש בחייו של היטלר הוא יורד לפרטי פרטים ועושה מהיסטוריוגראף לכרוניקאי כמעט. הדגשה זו מתפרשת בעיניו של צימרמן כנסיון של צידוק הדין, רוצה לומר לא כל העם הגרמני נהה בעיניים עיוורות אחרי ה„פיהרר". מאידך, אומר צימרמן, בראכר התמקד בהתנגדות הפעילה, בעוד היסטוריונים גרמנים מאוחרים יותר, מאז שנות ה־70, משתדלים להבליט דווקא את גילויי ההתנגדות הפאסיבית, אף כי גם אלה לא היו, למען האמת, אלא קול ענות חלושה.

ההיסטוריון בראכר. פולמוס נעדר משמעות

לעומת זאת בולטת התייחסותו המועטת של בראכר לאירועים חשובים רבים אחרים שאירעו בימי השלטון הנאצי. את שריפת הרייכסטג בשלהי פברואר 1933 הוא מזכיר כבדרך־אגב וממילא הוא גם נמנע מלהתייחס לשאלה שעדיין לא נמצא לה מענה (ויש לשער שלא יימצא לה מענה לעולם), מי שילח את האש בבניין הפרלמנט הגרמני: הנאצים, הקומוניסטים או כל גורם אחר, ואולי לא היתה זו כלל הצתה, אלא תאונה. מה שוודאי הוא שהנאצים, גם אם לא היו אחראים למעשה, ידעו לנצל את השריפה לצורכיהם על הצד היותר טוב, וצימרמן מצטט את דבריו של היסטוריון גרמני אחר בן זמננו, הנס מומזן (נין נינו של תאודור מומזן, מגדולי חוקרי ההיסטוריה הרומית הקדומה), שהנאצים היו אמני האלתור. מאידך, גם מומזן וגם בראכר מדגישים שהמשטר הנאצי, בניגוד לדעה המקובלת, היה רחוק מלהיות משטר מאורגן ומסודר. ובראכר, למשל, מקדיש בספרו „הדיקטטורה הגרמנית" עשרות עמודים לתיאור התפיפות וסכסוכי הסמכויות בין מוסדות מקבילים – של המפלגה הנאצית, של הממשלה וכו' – שהיו ממונים על אותם הנושאים עצמם.

צימרמן סבור כי ההיסטוריוגרפיה הגרמנית החדישה, מספקת תיאור טוב למדי של המשטר הנאצי ונמנעת מלטשטש את אימיו. בהקשר זה ראוי לציין כי בראכר אינו נוטל כמעט חלק בפולמוס ההיסטוריונים הגרמנים באשר לייחודיות השואה. הוא הסתפק, אומר צימרמן, בכתיבת מאמר אחד ובשיגור מכתב לאחד העתונים המכובדים בגרמניה, בו הביע את דעתו שפולמוס זה נעדר כל משמעות. השואה היתה מה שהיתה, גורס בראכר, ואין זה משנה כלל אם היו כבר דברים מעולם.

טעם לפגם מוצא צימרמן בהתייחסותה של ההיסטוריוגרפיה הגרמנית החדישה למקומם של היהודים בחיי האומה הגרמנית בתקופה שקדמה לעליית הנאצים.

„ייתכן, אומר ראש החוג להיסטוריה באוניברסיטה העברית, שגם ההיסטוריונים הגרמנים בני תקופתנו לא הצליחו להשתחרר מתיאור היהודים כגטע זר, כפי שהוצגו על־ידי הנאצים, הם אינם רואים אותם כ„מיטבירגר", דהיינו אזרחים ככל האזרחים בגרמניה. „אני נתקל ביחס זה גם היום, כאשר אני מזדמן לגרמניה", אומר צימרמן, שרוב מחקריו עוסקים ביהודי גרמניה. עם זאת הוא סבור, כי בשנים האחרונות חל שיפור מסוים בגישת אנשי הרוח הגרמנים לסוגיה זו.

* „הדיקטטורה הגרמנית" – קרל דיטריך בראכר, תרגם ארנון מגן, ספריית „אפקים", „עם עובד", שני כרכים, 822 עמודים.

ההצלחה היא כבר אופרה אחרת, בישראל ובלוס אנג'לס / שבתאי בן־ארויו

פיגארו פה פיגארו שם

האופרה הישראלית החדשה העומדת עתה בפתח העונה השלישית לעבודתה נמצאת עדיין בתקופת הרצה. בית האופרה בלוס אנג'לס שמנהלים פלאסידו דומינגו ופיטר המינגס סיים לא מכבר עונת אופרה ראשונה ומוצלחת

העונה האופראית הבאה עלינו לטובה, 1987/1988 תהיה עונה חמה במיוחד. כפי הנראה אופרה וחגיגות 40 שנה למדינת ישראל משתלבים יחד היטב.

האופרה הישראלית החדשה תציג את „לה בוהם" מאת פוצ'יני ותעלה במסגרת פסטיבל ישראל 1988 את „טבעת החנק" מאת בריטן. התזמורת הפילהרמונית הישראלית תציג את „פידליו" מאת בטהובן ואת „כרמן" מאת ביזה. בין הלהקות שיתארחו כאן בפסטיבל ישראל הבא יהיה בית האופרה של פרנקפורט בהנהלתו של גארי ברתיני שיציג את „אותלו" של ורדי ואת שתי „האיפיגניות" מאת גלוק. הסינפונייטה הישראלית באר־שבע תגיש את האופרה „דון פסקואלה" מאת דוניצטי, והאמרגן ז'ק יעקב יפיק את האופרטה „סילווה" מאת קלמאן ואת מחזות הזמר „שיער", „אנני", ו„הלו דולי". האמרגן פנחס פוסטל רוצה להביא לישראל את „אאידה" מאת ורדי בביצוע האופרה ארנה די ורונה, וגיורא קירשנר יפיק את „צלילי המוסיקה" ואת „משחקי הפיג'מה". מפיקים איטלקיים ואוסטרים רוצים להעלות את „שמשון ודלילה" במקום ההולם ביותר את יצירתו של סן־סנס – אשקלון. על הפרק עומדת גם הפקת „מצחיקנת" על־ידי המפיק משה יוסף והאמרגן אברהם דשא־„פשנל". אברהם שומר בידיו את הזכויות להפקת המחזמר „אוויטה". בעונה הקרובה יעלו על הבמה בירושלים אופרות קצרות של מנוטי בביצועו של אהרון הרל"פ. רשימה מרוכזת כזאת של אופרות, אופרטות ומחזות זמר תחייב את המפיקים הציבוריים והפרטיים לכלכל היטב את מהלכיהם. כך או אחרת, גם אם יבוטלו חלק מהתוכניות הללו תהיה זו עדיין חגיגה גדולה.

תחילתה של מסורת האופרה הישראלית היתה ב־1923, כאשר הניף המאסטרו מרדכי גולינקין את שרביטו על הצגת האופרה „לה טראוויטה" בראינוע „עדן" בעיר הצעירה תל־אביב. ראש העיר מאיר דיזנגוף שאחר להצגה נאלץ להמתין מחוץ לדלתות האולם עד לסיום המערכה הראשונה. אך נסיונותיו החלוציים של גולינקין לבסס את האופרה כמוסד קבוע, להקים „היכל אופרה" ולרכז סביבו זמרים וצוות טכני – נכשלו.

ב־1945 ו־1946 הופיעה בארץ־ישראל כוכבת האופרה האמריקאית אדיס דה־פיליפ. קבלת הפנים האוהדת לה זכתה הביאה אותה להחלטה לייסד כאן בית אופרה. בכ"ט בנובמבר 1947, יום החלטת החלוקה באו"ם, נוסדה האופרה הישראלית שפעלה במשך 35 שנים תמימות, והעלתה כ־100 הפקות. בית האופרה ידע עליות ומורדות ולאחר מותה של דה־פיליפ ותלאות תקציביות ירד ב־1982 המסך האחרון באולם המתפורר ברציף הרברט סמואל בתל־אביב.

חיסולה של „האופרה הישראלית" לא גנז את תקוותיהם של שוחרי ופטרוני התרבות המבקשים לראות בארץ בית אופרה ממוסד בעל רמה אמנותית גבוהה. המדור למוסיקה של המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות והאגף לתרבות ולאמנות של משרד החינוך והתרבות ועיריית תל־אביב החליטו להקצות אמצעים לטובת ייסוד אופרה ישראלית חדשה. התכנון הזהיר שנעשה הביא בחשבון שבשלביה ההתחלתיים תהיה האופרה בעלת ממדים צנועים, אך תהיה בה הקפדה על איכות ביצוע גבוהות ועל שיתוף מירבי של אמנים ויוצרים מקומיים. התזמורת הקאמרית הישראלית נקבעה כתזמורת וכמסגרת מנהלית של האופרה החדשה, התיאטרון הקאמרי, כך סוכם, יושיט סיוע תיאטרלי וטכני.

לאחרונה הוקמה מועצה ציבורית בת 12 חברים וועד מנהל בן שמונה חברים. בראש המועצה עומד ראש העיר שלמה להט והמנכ"ל הוא אורי עופר, המרכז את הקמת המרכז לאמנויות הבמה ע"ש גולדה מאיר, שיהיה בין היתר משכן האופרה. המנצח גארי ברתיני משמש כיועץ אמנותי ויואב תלמי כמנהל מוסיקלי. ליד האופרה פועלת „אגודת אוהבי האופרה" בראשותה של אנט רולצין.

המוסד החדש החל את פעילותו הנסיונית כבר בינוי 1985 עם „דידו ואניאס" מאת פרסל בניצוחו של יואב תלמי ובבימויים של חנן שניר ודוד שריר. שנה לאחר מכן התקיימה בכורת האופרה „נישואי פיגארו" מאת מוצרט בניצוחם של יואב תלמי ומרטין מרי ובבימויו של צ'ארלס המילטון. האופרה שזכתה להערכת הקהל והביקורת הוצגה יותר מ־30 פעמים. ההפקה השלישית עלתה על הבמה בינואר 1987. „עלייתה ונפילתה של העיר מהגוני" מאת וייל וברכט בניצוחו של ליאור שמבדל ובבימויו החדשני של ג'ינינסקי הפולני, קיבלה ביקורות צוננות, הביקורת הסתייגה מהגישה של הבמאי, אך הוצגה 10 פעמים בתל־אביב, חיפה וירושלים.

בפתיחת פסטיבל ישראל 1987 הציגה האופרה החדשה את „לה טראוויטה" מאת ורדי. הפעם שותפה בהפקה התזמורת הסימפונית ירושלים בניצוחו של יורם דוד והבימוי הופקד בידיו של סטיבן פימלוט, אשר ביים מיד לאחר מכן את „עלובי החיים" בתיאטרון הקאמרי. „לה טראוויטה" היתה הפקה מפוארת, לא מעט בזכות תפאורותיו ותלבושותיו של טום רנד. בהצגה זו שותפו סולנים מחו"ל ולצידם אמנים ישראלים בתפקידי המשנה.

סדירות זו של ההפקות גורמת לרבים לחשוב שהאופרה הישראלית החדשה פועלת בכל ימות השנה כמוסד אופראי מסודר ומאורגן לכל דבר, אך פני הדברים שונים. האופרה מציגה בינתיים 40־50 הצגות בשנה והצוות האירגוני מצומצם ביותר. התקציב השנתי צנוע ויידרשו מאמצים לא קטנים להגדילו באמצעות מגביות וחוגים של אוהדים בארץ ובחו"ל. כך שבינתיים גם הקהל וגם הביקורת חייבים להבין כי מדובר באופרה צעירה ומתפתחת.

אין ספק שבעתיד תיבנה האופרה מבמאים, מנצחים, כוריאוגרפים ומעצבים ישראלים. האופרה מודעת גם לדאגתם של המורים המקומיים נוכח שיתופם של אמנים מחו"ל ואמנים ישראלים הפועלים בעיקר בחו"ל. אך אופרה, לא כמו תיאטרון, היא אמנות המאפשרת בנקל שילוב של כוחות מקומיים עם אורחים. ההנהלה האמנותית, מטבע הדברים, מופקדת על איכות ההפקות וזו אינה עולה בקנה אחד עם שאיפותיהם של האמנים המקומיים. אין ספק כי נושא זה עוד יעורר דיון ציבורי.

עונת 88' בלוס אנג'לס: לה בוהם, מלאך האש, סינדרלה, טריסטאן ואיזולדה, מקבת, חלום ליל קיץ, המיקאדו

בינתיים הושלם תכנונה של עונת האופרה הבאה. בדצמבר תעלה הצגת האופרה „לה בוהם" מאת פוצ'יני. בינואר ובפברואר 1988 יוצגו בתל־אביב ובירושלים האופרות מתוך הרפרטואר של עונת 1987: „עלייתה ונפילתה של העיר מהגוני" ו„לה טראוויטה". בחודש מאי יעלה המסך על הצגת הבכורה הישראלית של האופרה „טבעת החנק" מאת המלחין הבריטי [illegible] בנג'מין בריטן. הפקה זו תפתח את פסטיבל ישראל 1988.

כדאי להשוות את תהליך הקמתה של האופרה הישראלית החדשה לאופרה צעירה אחרת שעוד יותר בה הבנות. האופרה של לוס אנג'לס עומדת עתה בפתחה של עונת הצגות שניה. המנהלים פיטר המינגס ופלאסידו דומינגו הכינו עונה אופראית, שהיא ללא ספק בבחינת חגיגה לאוזן ולעין.

בשיחות שהתקיימו בביקורו האחרון בישראל כאורחם של ראש העיר שלמה להט והנגן בן־יהודה מקרן תל־אביב לפיתוח פרש דומינגו בפני את תוכניות „מרכז האופרה של לוס אנג'לס". הוא נענה להזמנתו של המינגס כי רצה להשתתף בהקמתה של אופרה גדולה חדשה שבה יוכל להשפיע ולנווט לא רק כיועץ וכזמר אלא גם כמנצח ואימפרסריו – שילוב כל הכשרונות הגדולים הגלומים באישיותו של האמן אשר התחיל את הקריירה שלו באופרה הקטנה של דה־פיליפ בתל־אביב. צריך לציין כי עד לפני שנה לא היתה בלוס אנג'לס אופרה קבועה. פיטר המינגס ופלאסידו דומינגו השיגו בעונה הראשונה הישגים אמנותיים, קיבלו ביקורות מתפעלות ובעיקר משכו קהל גדול. הם הבטיחו ומייד קיימו אופרה ברמה בינלאומית.

עונת 88' בישראל: לה בוהם, עלייתה ונפילתה של העיר מהגוני, לה טראוויאטה, טבעת החנק

בעונה הבאה תציע האופרה בלוס אנג'לס 24 הצגות מתוך 7 הפקות בהן יחזו כ־50,000 איש, פי שלושה מהעונה הראשונה. פתיחת העונה בראשית ספטמבר תהיה עם האופרה „לה בוהם" (כמו בתל־אביב) בניצוחו של לורנס פוסטר שנתמנה לאחרונה למנצח התזמורת הסימפונית ירושלים, וביים ג'והן אולדן. באמצע ספטמבר יעלו האופרות „מלאך האש" מאת פרוקופייב ו„סינדרלה" מאת רוסיני. בתחילת דצמבר יניף המאסטרו זובין מהטה את שרביטו על האופרה „טריסטאן ואיזולדה" מאת ריכרד־ואגנר. (בקונצרט בפארק הירקון סיפר מהטה לצופים כי דומינגו הזמין אותו לנצח בלוס אנג'לס על יצירה של המלחין אשר אצלנו אסור להזכיר את שמו.) את האופרה יביים הבריטי ג'ונתן מילר, המוכר כחושן גדול בתחום בימוי אופרות, ויעצב הצייר דיוויד הוקני. בדצמבר תעלה בלוס אנג'לס גם האופרה „מקבת" מאת ורדי, בניצוחו של פלאסידו דומינגו. בפברואר 1988 תוצג האופרה „חלום ליל קיץ" מאת בנג'מין בריטן, ולסיום העונה יוצג „המיקאדו" מאת ג'ילברט וסאליבן בבימויו של ג'ונתן מילר, כשבאחד התפקידים הראשיים ישחק הקומיקאי דדלי מור. בעונה הראשונה לפעולתה קיבלה האופרה תמיכה נרחבת של המועצה הציבורית הפועלת ליד בית האופרה. ביד רחבה סייעו גם מרכז המוסיקה של העיר, קרנות ציבוריות, חברות מסחריות, הממשל הפדרלי ותורמים אשר ביקשו ללכת „בגדול". התפוסה הממוצעת מלאה – 79 אחוז –, בשני האולמות העומדים לרשות האופרה כיסתה רק 20 אחוז מהתקציב השנתי.

אין ספק כי מעמדו של דומינגו [illegible] של לוס אנג'לס, כמו האופרה בעולם נלהבים כדי לצרף את שמו לרשימת האולמים שלהם ודי בהופעתו כסולן או כמנצח כדי למלא אולמות. אבל מי שמבין בתוכניות יבחין מייד גם הבנה מעמיקה וטעם טוב בבחירות הרפרטואר. נסיונו בהופעות לצד כל גדולי האמנים של דורנו מבטיח שהבחירה שלו לצוות האמנים המבצעים תהיה קולעת. אך הלקחים העיקריים שכדאי למשוך מן הנסיון הקצר של האופרה בחוף המערבי של ארה"ב הוא שכדי להקים בית אופרה ראוי לשמו אין די באמנים מבשרים או בקהל נלהב – האופרה תיפול או תקום על התמיכה הציבורית הרחבה ועל כשרם של היועצים האמנותיים לבחור ולנווט את הרפרטואר ואת הבחירות האמנותיות.

שישי־אישי / אהוד מנור

אמצע החיים

פתאום אני נמצא באמצע החיים,
עייף מן הריצה באמצע החיים.
הדרך מאיצה באמצע החיים,
מושכת אל קיצה באמצע החיים.

אני עומד ונכמה להאזנה,
רוצה להישבר אבל עוד לא מעז.
ממשיך לשיר, ממשיך לרקוד הלאה,
למרות שהחיים הולכים להתנדף.

באמצע החיים, עלה ברית.

חושש מנערים באמצע החיים,
אומר אין סמור ומורים באמצע החיים.
נרדם בין ידידים באמצע החיים,
להתעורר מקרים באמצע החיים.

ואת עצמי אני מרבה עכשיו לשאול
אם העולם היה יפה יותר אתמול.
עוד יש בו כיום הצייר הגס והזול,
נדמה לי שהייתי אומר כל יכול.

באמצע החיים, עלה ברית.

צוחק על כל דמעות באמצע החיים,
קורבן של התמונות באמצע החיים.
צמא להתכסות באמצע החיים
בשמירות מוכבות באמצע החיים.

אני שותק ונכמה להאזין,
שומע כל מילה אבל כבר לא מבין.
אומר יהיה בסדר אך לא מאמין,
ולמרות אני בקצב לא מבחין.

באמצע החיים, עלה ברית.

★ ★ ★

(„אמצע החיים" הוא שיר הנושא באלבומו החדש של חנן יובל, אשר יראה אור בעוד שבועות אחדים.)